

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	Cabinet
Dyddiad y Cyfarfod:	2 Mai 2023
Teitl:	Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy
Pwrpas yr adroddiad:	Cyflwyno'r ddogfen 'Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy' a fydd yn disodli'r ddogfen 'Datblygu'r Ddarpariaeth Addysg hyd at 2020'.
Er:	Penderfyniad
Portffolio Cabinet ac Aelod Cabinet:	Y Cynghorydd Wyn Thomas, Aelod Cabinet ar gyfer Ysgolion, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau

Cefndir

Ym mis Tachwedd 2018, diweddarodd Llywodraeth Cymru ei chod statudol o ran trefniadaeth ysgolion a chyflwynodd gymal rhagdybiaeth yn erbyn cau ar gyfer ysgolion gwledig.

Mae diffiniad ysgol wledig wedi'i bennu gan Llywodraeth Cymru gan ddefnyddio categorïau gwledig a threfol y Swyddfa Ystadegau Gwladol, ac o ganlyniad, mae 28 o ysgolion yng Ngheredigion wedi'u diffinio fel ysgolion gwledig.

Yn sgil cyflwyno canllawiau statudol newydd Llywodraeth Cymru, disodlwyd y Polisi Adolygu Ysgolion gan Lawlyfr Trefniadaeth Ysgolion sy'n rhoi crynodeb o'r gweithdrefnau y mae angen eu dilyn wrth gynnal adolygiad ysgol ac fe'i mabwysiadwyd gan y Cabinet ar 15 Mehefin 2021.

Y sefyllfa bresennol

Mae'r cod statudol yn ei gwneud yn ofynnol i Awdurdodau Lleol ddilyn cyfres o weithdrefnau a gofynion manylach wrth lunio cynnig i gau ysgol wledig, wrth ymgynghori ar y cynnig hwnnw, ac wrth benderfynu a ddylid gweithredu'r cynnig i gau ysgol wledig.

Cyn penderfynu a ddylid mynd ati i gynnal ymgynghoriad, mae'n rhaid paratoi a chyflwyno papur cynnig i'r Ffrwd Waith Cymunedau sy'n Dysgu. Yn dilyn cyfarfod y Ffrwd Waith Craffu, cyflwynir y papur cynnig i'r Cabinet i ystyried a ddylid:

- a) Cymeradwyo'r cynnig a mynd ati i gynnal ymgynghoriad statudol
- b) Gwrthod y cynnig
- c) Cynnig opsiwn amgen

Yna bydd y papur cynnig yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau sy'n Dysgu cyn cynnal Ymgynghoriad Statudol.

Mae'r ddogfen 'Cynllunio'r Ddarpariaeth Addysg hyd at 2020' bellach wedi dyddio ac felly mae'n amserol cyflwyno dogfen sy'n amlinellu'r egwyddorion ar gyfer cynnal isadeiledd addysg cynaliadwy ar gyfer y dyfodol.

Mae'r ddogfen 'Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy' wedi'i hatodi (**Atodiad A**). Mae hon yn disodli'r ddogfen 'Cynllunio'r Ddarpariaeth Addysg hyd at 2020'.

Bydd yr egwyddorion a nodwyd yn Adran 1.2 y ddogfen 'Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy' (Atodiad A) yn sail i unrhyw benderfyniad a wneir ynghylch cynigion i ad-drefnu ysgolion yn y dyfodol.

Mae canllawiau statudol Llywodraeth Cymru'n nodi'r gweithdrefnau i'w dilyn wrth weithredu unrhyw gynigion i ad-drefnu ysgolion a cheir crynodeb ohonynt yn y 'Llawlyfr Trefniadaeth Ysgolion' (Atodiad C).

	A gwblhawyd Aseiad Effaith Integredig? Os esboniwch pam	Amherthnasol gan nad na, yw'n cyfeirio at newid polisi
Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	Crynodeb: Hirdymor: Cydweithio: Cynnwys: Atal: Integreiddio:	
Argymhelliad:	Gofynnir i'r Aelodau gymeradwyo'r ddogfen 'Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy' (Atodiad A)	
Rheswm / Rhesymau dros y penderfyniad:	Bydd unrhyw gynig i ad-drefnu yn y dyfodol yn seiliedig ar un neu fwy o'r egwyddorion a nodwyd yn adran 1.2 y ddogfen Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy ac yn unol â Chod Trefniadaeth Ysgolion 2018 Llywodraeth Cymru.	
Trosolwg a Chraffu:	Cyflwynwyd i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu ar 30 Mawrth 2023	
Fframwaith Polisi:		
Amcanion Llesiant Corfforaethol:	Darparu'r dechrau gorau mewn bywyd a galluogi pobl o bob oed i ddysgu	
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Amherthnasol	
Goblygiadau cyfreithiol:	Amherthnasol	
Goblygiadau staffio:	Amherthnasol	

Goblygiadau eiddo / asedau:	Amherthnasol
Risg(iau):	
Pwerau Statudol:	Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 Cod Trefniadaeth Ysgolion- Cod Statudol Llywodraeth Cymru- 011/2018
Papurau Cefndir:	Amherthnasol
Atodiadau:	Atodiad A- Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy Atodiad B- Cod Trefniadaeth Ysgolion 011/2018 Atodiad C- Llawlyfr Trefniadaeth Ysgolion 2021 2021 Atodiad D- Datblygu Addysg 2020
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Meinir Ebbsworth, Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Ysgolion a Diwylliant
Swyddog Adrodd:	Nia James, Rheolwr Corfforaethol- Adnoddau Dysgu
Dyddiad:	31 Mawrth 2023

Cyngor Sir Ceredigion

Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Isadeiledd Addysg Cynaliadwy

Fersiwn: Drafft V8 03.04.23

Cymeradwywyd:

ADRAN 1: Cyflwyniad ac Egwyddorion

1.1 Cyflwyniad

Y pwrpas yw amlinellu egwyddorion Cyngor Sir Ceredigion wrth ddatblygu darpariaeth ac isadeiledd ysgolion.

Nodau ac amcanion y strategaeth hon yw rhoi'r cyfleoedd gorau posibl i blant a phobl ifanc Ceredigion:

1. i ddysgu a ffynnu mewn ysgol/lleoliad sy'n cynnig y profiadau dysgu gorau posibl mewn amgylchedd dysgu sy'n addas i'r diben
2. i hybu a chefnogi lles, a model gofal plant integredig i deuluoedd
3. i sicrhau bod ein plant a'n pobl ifanc yn gymwys i ddiwallu anghenion cyflogwyr a chymunedau yn y dyfodol
4. i sicrhau bod ein plant a'n pobl ifanc yn parhau i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg ac yn falch o gyfrannu at gymdeithas ddwyieithog

Mae nodau ac amcanion y strategaeth hon yn cyd-fynd â dogfennau allweddol eraill a ffridd o weithio fel yr amlinellir isod:

- Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol a Llesiant
- Cenhedloedd Unedig Hawliau'r Plentyn
- Cwricwlwm i Gymru
- Bil a Chod Anghenion Dysgu Ychwanegol
- Cymraeg 2050
- Cynllun Llesiant lleol 2023-2028
- Strategaeth Gorfforaethol Ceredigion 2022-2027
- Cynllun Datblygu Lleol 2007-2022
- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2021-2031
- Aseiad Digonolrwydd Gofal Plant
- Strategaeth Economaidd Ceredigion 2020-
- Tyfu Canolbarth Cymru
- Strategaeth Gydol Oed a Llesiant

1.2 Egwyddorion craidd

1. Parhau i sicrhau darpariaeth, arweinyddiaeth a safonau rhagorol mewn ysgolion/lleoliadau ar gyfer pob grŵp o ddisgyblion, sy'n adlewyrchu gofynion Cwricwlwm i Gymru a'r Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol
2. Parhau i feithrin gallu i sicrhau bod gan Arweinwyr Ysgolion yr amser priodol i arwain a rheoli eu hysgolion
3. Parhau i ddatblygu darpariaeth Gymraeg i sicrhau cymwyseddau dwyieithog ein plant a phobl ifanc
4. Parhau i ddatblygu darpariaeth addysg ar gyfer plant 3 oed mewn ysgolion fel sy'n briodol
5. Darparu amgylcheddau dysgu rhagorol i blant, pobl ifanc, staff a'r gymuned ehangach
6. Gwneud defnydd effeithiol ac effeithlon o adnoddau i sicrhau isadeiledd cynaliadwy
7. Sicrhau mynediad cyfartal a theg at ystod eang o gyfleoedd dysgu cyrsiau ôl-14 ac 16 i baratoi plant a phobl ifanc medrus iawn a chymwys ar gyfer eu camau nesaf mewn addysg, hyfforddiant neu'r gweithle

Bydd unrhyw gynnig i ad-drefnu yn y dyfodol yn seiliedig ar un neu ragor o'r egwyddorion a nodir uchod yn unol â Chod Trefniadaeth Ysgolion 2018 Llywodraeth Cymru.

2.1 Sut mae Isadeiledd Addysg wedi newid ers troad yr 21^{ain} ganrif

- Adeiladwyd 3 ysgol gynradd ardal 3-11 cyfrwng Cymraeg newydd – Bro Sion Cwilt, T. Llew Jones a Dyffryn Cledlyn
- Datblygwyd 3 ysgol pob oed newydd – Ysgol Bro Pedr, Ysgol Henry Richard ac Ysgol Bro Teifi
- Sefydlwyd amrywiaeth o ffederasiynau ffurfiol ac anffurfiol rhwng ysgolion
- Sefydlwyd 5 Canolfan Adnoddau Arbenigol Anghenion Dysgu Ychwanegol o fewn y sector Cynradd a 4 o fewn y sector Uwchradd
- Cynyddwyd nifer yr ysgolion sy'n darparu addysg i blant 3 oed
- Newidiwyd categori iaith 2 ysgol gynradd
- Lleihawyd nifer yr ysgolion cynradd o 70 i 36
- Datblygwyd 3 canolfan drochi ar gyfer hwyrdyfodiaid i'r Gymraeg
- Datblygwyd Canolfan Uned Cyfeirio Disgyblion er mwyn cefnogi disgyblion â phroblemau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol a'u hailintegreiddio yn ôl i ysgol brif ffrwd.
- Cyflawnwyd rhaglen Band A yr 21^{ain} Ganrif Llywodraeth Cymru ar gost o £40.1m. Roedd hyn yn cynnwys:
 - ysgol 3-19 newydd yn Llandysul, Ysgol Bro Teifi;
 - ysgol ardal 3-11 newydd yn Nrefach, Ysgol Dyffryn Cledlyn
 - adain gynradd newydd ac adnewyddu ysgol uwchradd yn Nhregaron er mwyn creu ysgol 3-16, Ysgol Henry Richard
 - Ysgol Gynradd Comins-coch – ymestyn a chael gwared ag ystafell ddosbarth y gellir ei datod
 - Ysgol Gynradd Llanilar – ymestyn a chael gwared ag ystafell ddosbarth y gellir ei datod

2.2 Band B Rhaglen Ysgolion yr 21^{ain} Ganrif a Grantiau cyfalaf eraill

Band B

Mae'r Awdurdod Lleol wedi ymrwymo i ddarparu'r canlynol fel rhan o raglen Band B yr 21^{ain} Ganrif Llywodraeth Cymru:

- Ysgol Uwchradd Aberteifi – adnewyddu ac ymestyn yr ysgol bresennol
- Ysgol Gynradd Aberteifi – adnewyddu ac ymestyn
- Ysgol 3-11 Dyffryn Aeron – ysgol ardal 3-11 newydd yn Nyffryn Aeron
- Canolfan y Môr – estyniad i'r ddarpariaeth bresennol yn Ysgol Uwchradd Aberaeron

Grantiau 100% Cyfalaf

- Estyniad i Ysgol Gynradd Pontrhydfendigaid
- Cyfraniad i waith prosiect Ysgol Gynradd Aberteifi
- Estyniad i Ysgol Gynradd Cenarth
- Ailfodelu i Ysgol Henry Richard

Cymunedau Dysgu Cynaliadwy

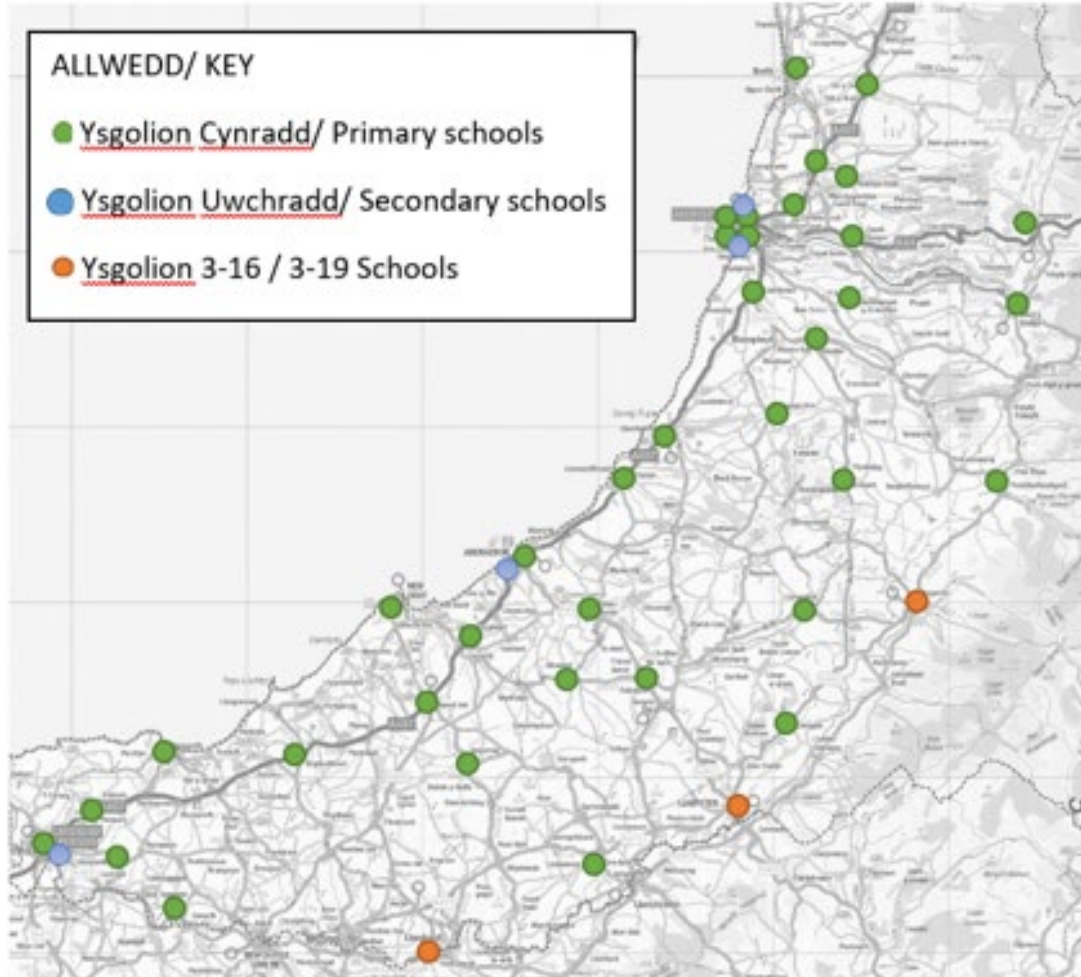
- Mae Cymunedau Dysgu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru yn rhaglen dreigl 9 mlynedd y gall Awdurdodau Lleol gael mynediad iddi pan fyddant yn 60% trwy Fand B yn amodol ar gymeradwyaeth y Rhaglen Amlinellol Strategol.

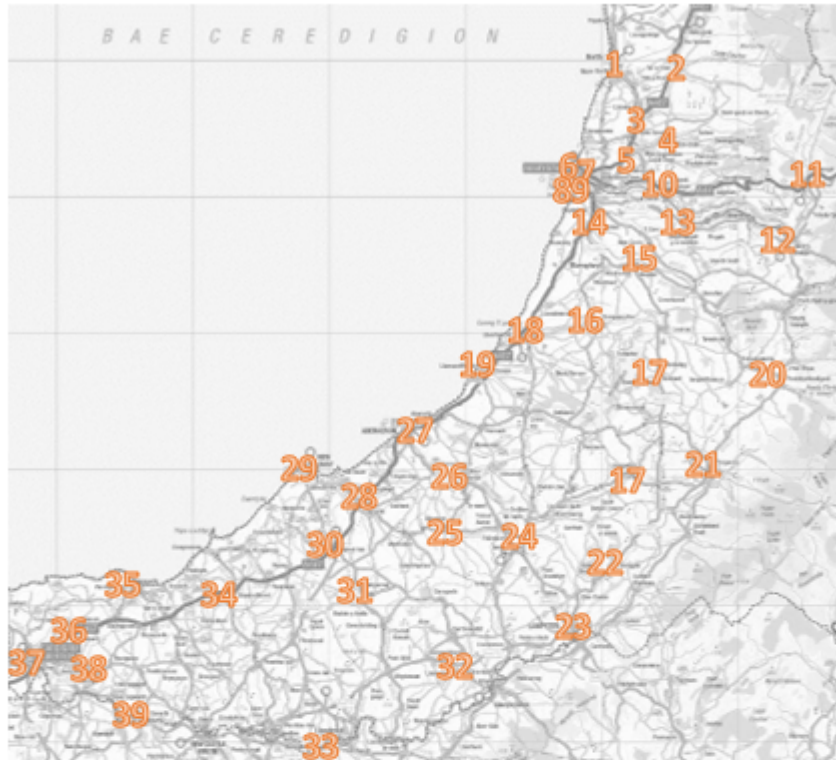
Blynyddoedd	Disgwyliad
1, 2 a 3	Disgwyliad i brosiectau gyrraedd Achos Busnes Llawn o fewn y 3 blynedd
4, 5 a 6	Prosiectau sy'n cael eu datblygu ac sy'n mynd trwy ymgynghoriad Statudol
7, 8 a 9	Prosiectau yn yr arfaeth

- Y disgwyl yw bod y Rhaglen Amlinellol Strategol, yn amodol ar gymeradwyaeth y Cabinet, yn cael ei chyflwyno i Lywodraeth Cymru erbyn mis Mawrth 2024 a fydd yn cynnwys cynlluniau'r Awdurdod Lleol ar gyfer isadeiledd addysg am y 9 mlynedd nesaf (2024 – 2033).
- Bydd angen clustnodi arian cyfatebol ar gyfer unrhyw brosiectau sydd wedi'u cynnwys yn y Rhaglen Amlinellol Strategol

3. Mapiau o Ddarpariaeth Addysg

Map yn dangos lleoliad ysgolion cynradd, uwchradd a chanol yng Ngheredigion

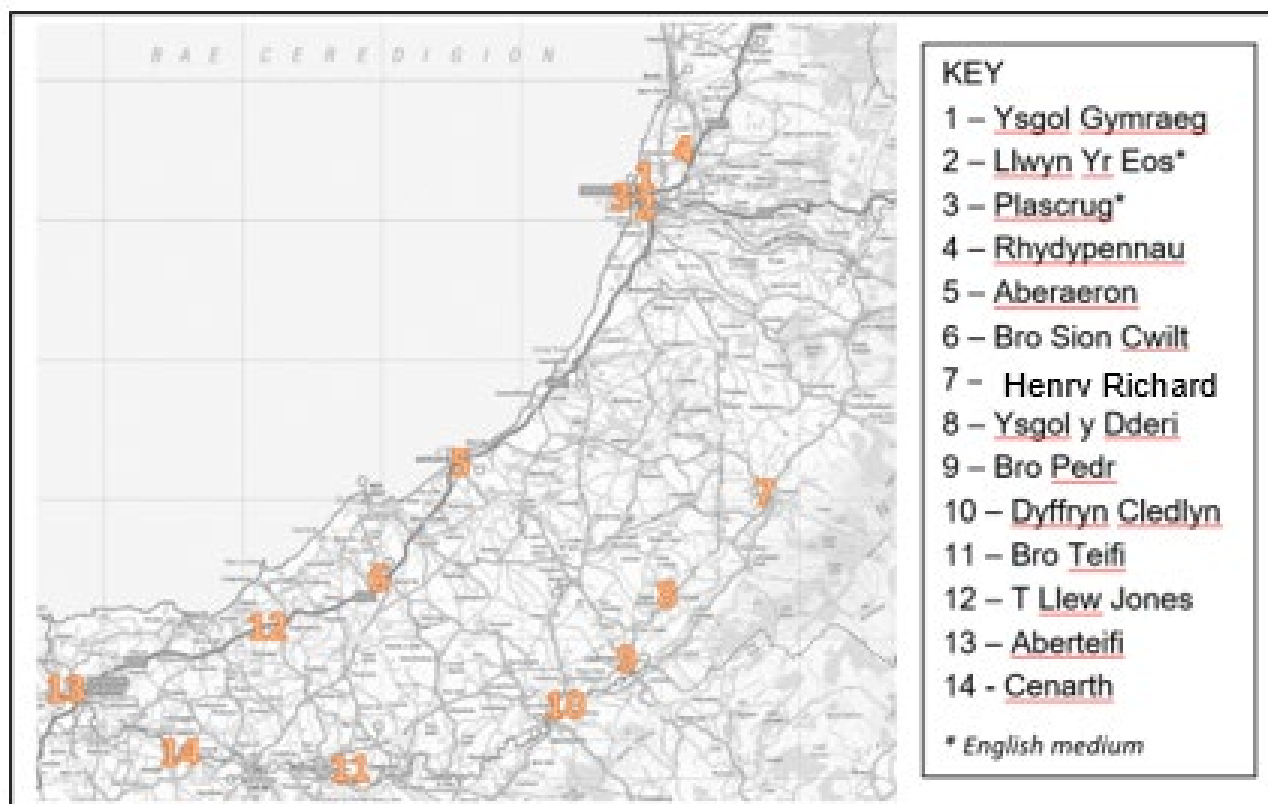

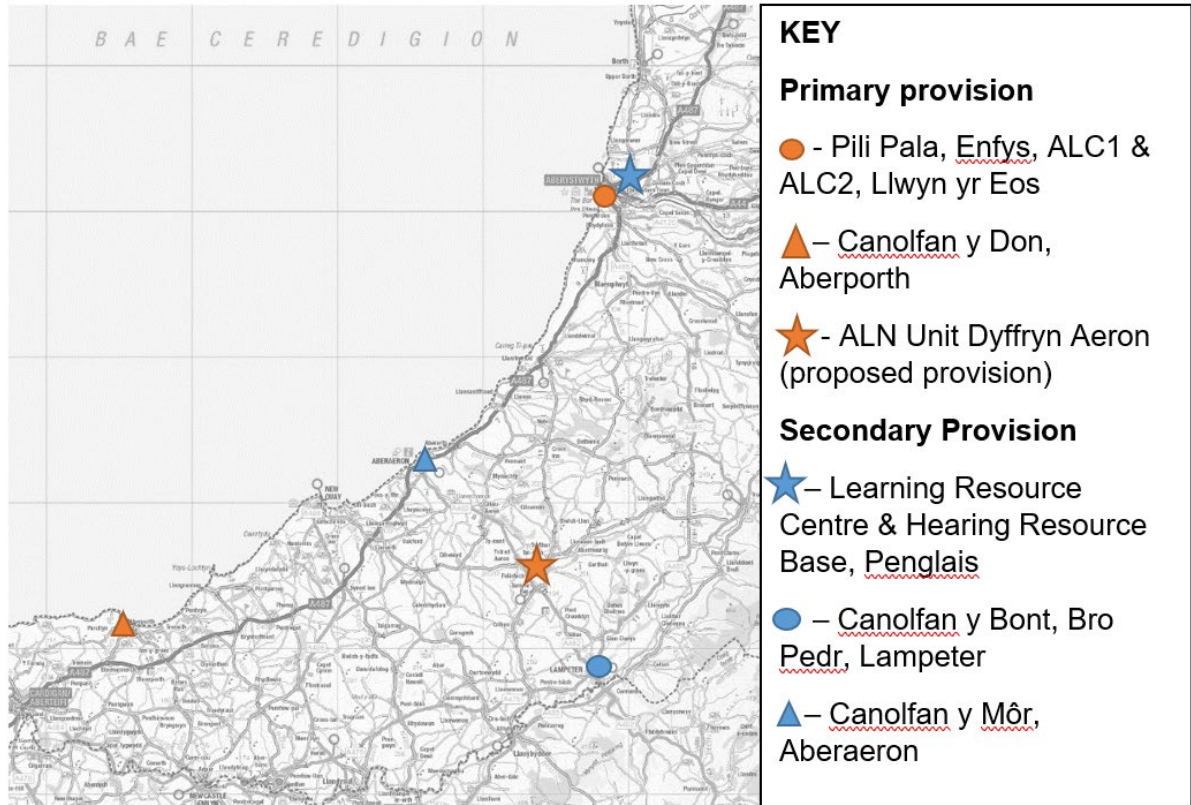
ALLWEDD/ KEY

1 – Craig yr Wylfa	21 – Henry Richard
2 – Talybont	22 – Y Dderi
3 – Rhydypennau	23 – Bro Pedr
4 – Penrhyncoch	24 – Felinfach
5 – Comins Coch	25 – Dihewyd
6 – Padarn Sant	26 – Ciliau Parc
7 – Ysgol Gymraeg	27 – Aberaeron
8 - Plascrug	28 – Llanarth
9 – Llwyn yr Eos	29 – Ceinewydd
10 – Penllwyn	30 – Bro Sion Cwilt
11 – Syr John Rhys	31 – Talgarreg
12 – Mynach	32 – Dyffryn Cledlyn
13 – Llanfihangel y Creuddyn	33 – Bro Teifi
14 - Llanfarian	34 – T. Llew Jones
15 – Llanilar	35 - Aberporth
16 - Llangwryfon	36 - Penparc
17 – Rhos Helyg	37 - Aberteifi
18 - Myfennydd	38 - Llechryd
19 - Llanon	39 - Cenarth
20 - Pontrhydfendigaid	

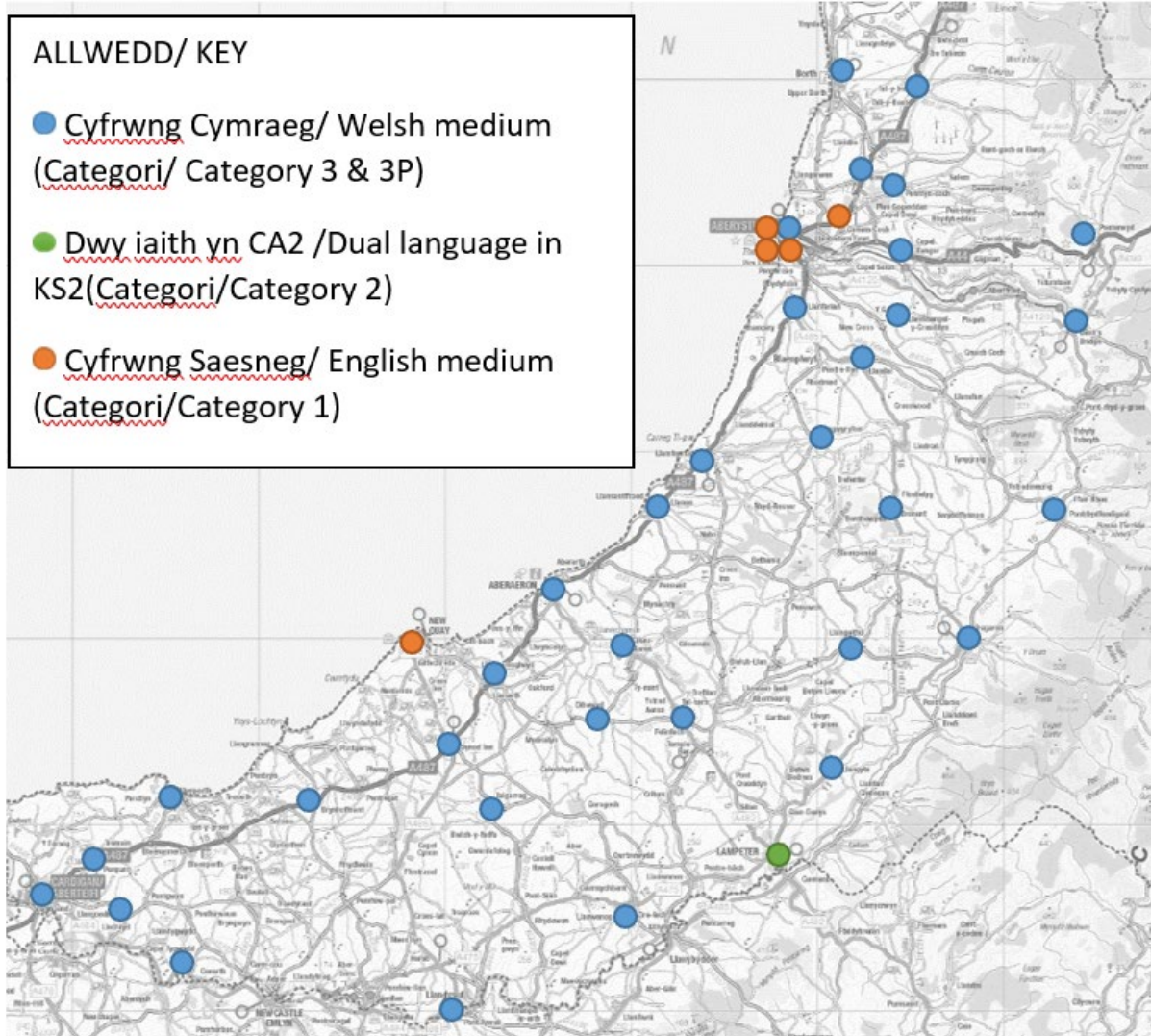
Map yn dangos lleoliad ysgolion gyda darpariaeth feithrin

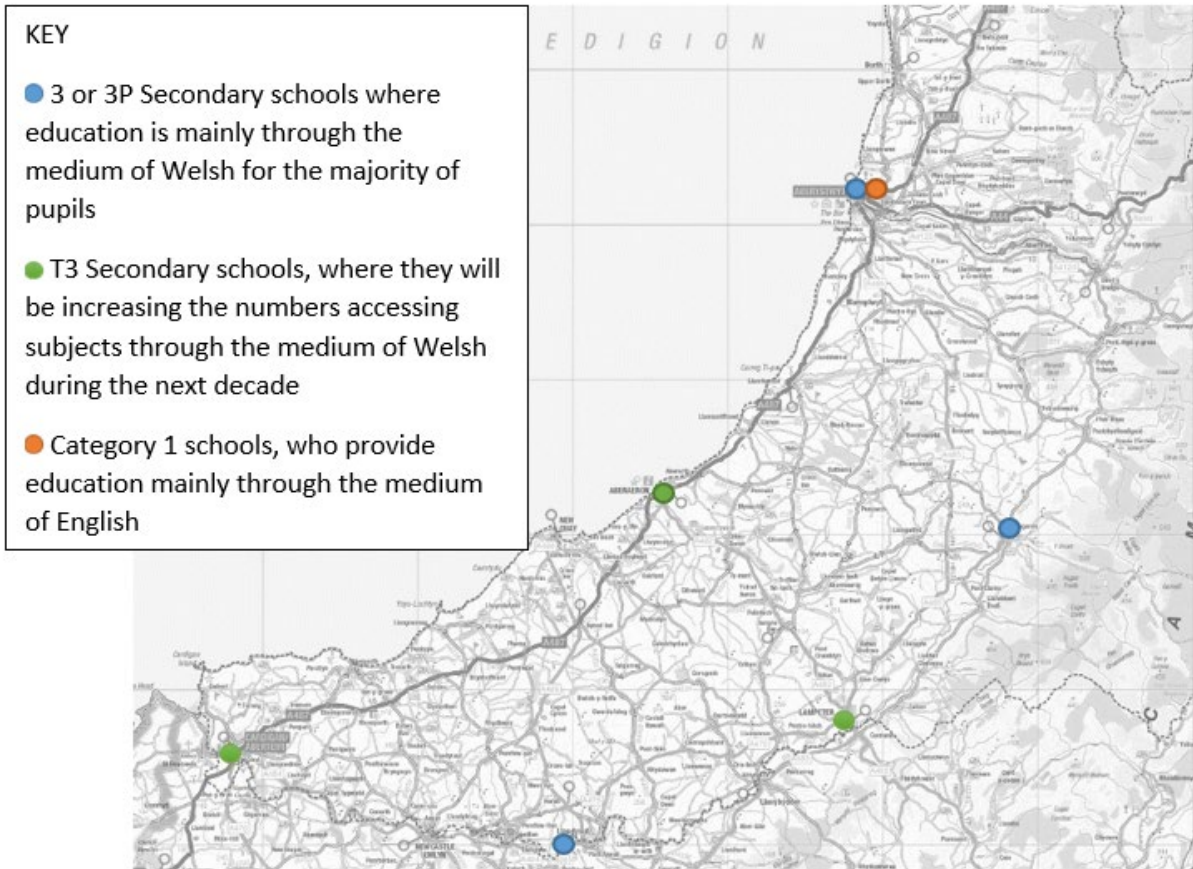
Map yn dangos lleoliad canolfannau adnoddau arbenigol o fewn ysgolion prif ffrwd

Map yn dangos lleoliad Ysgolion Cymraeg/Saesneg/Dwy ffrwd o fewn y sector Cynradd

Map yn dangos lleoliad a darpariaeth iaith ysgolion o fewn y sector Uwchradd

3.5 Niferoedd disgyblion

sefyllfa ar hyn o bryd

Tabl yn dangos niferoedd disgyblion, lleoedd a lleoedd gwag yn ysgolion Ceredigion am y 3 blynedd diwethaf

Cynradd

	Nifer y disgyblion	Lleoedd
CYBLD 2021	4,696	5,516
CYBLD 2022	4,582	5,516
CYBLD 2023*	4,568	5,538

Uwchradd

	Nifer y disgyblion	Lleoedd
CYBLD 2021	4,220	5,873
CYBLD 2022	4,299	5,873
CYBLD 2023*	4,309	5,873

* Data CYBLD wedi'i gyflwyno Ionawr 2023 - Data eto i'w ddilysu

Niferoedd disgyblion cynradd fesul ysgol – data CYBLD

	2021	2022	2023*	Lleoedd
Aberaeron (Cynradd)	197	196	197	201
Aber-porth	146	157	161	181
Aberteifi (Cynradd)	378	374	367	421
Bro Pedr	321	321	322	376
Bro Sion Cwilt	99	100	93	147
Bro Teifi	306	309	300	360
Ceinewydd	77	82	83	98
Cenarth	61	75	75	73
Ciliau Parc	76	62	71	68
Comins-coch	174	153	144	185
Craig Yr Wylfa	35	27	24	74
Dihewyd	34	30	28	35
Dyffryn Cledlyn	103	103	101	120
Felin-fach	48	50	54	60
Henry Richard	112	115	119	120
Llannarth	52	52	61	86
Llanfarian	47	42	38	56
Llanfihangel-y-Creuddyn	26	24	22	37
Llangwryfon	39	30	26	55
Llanilar	113	115	105	129
Llan-non	32	36	41	59
Llechryd	62	67	62	99
Llwyn yr Eos	210	195	189	219
Myfenydd	70	71	70	91
Mynach	38	35	35	51
Padarn Sant	135	122	138	134
Pen-llwyn	42	38	35	55
Penparc	102	93	90	146
Penrhyn-coch	94	89	94	110
Plascrug	395	395	396	409
Pontrhydfendigaid	71	67	67	74
Rhos Helyg	62	59	61	104
Rhydypennau	162	162	165	193
Syr John Rhys	23	22	21	39
T. Llew Jones	163	153	145	180
Talgarreg	45	38	37	63
Tal-y-bont	74	70	78	127
Y Dderi	106	101	98	133
Yr Ysgol Gymraeg	366	352	355	370
CYFANSWM	4,696	4,582	4,568	5,516

*

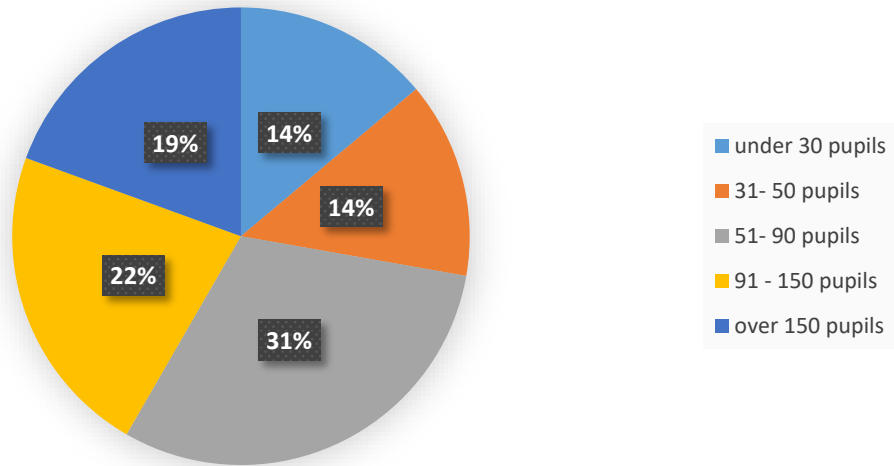
* Data CYBLD wedi'i gyflwyno Ionawr 2023 - Data eto i'w ddilysu

Data CYBLD 2023* - Sector Cynradd fesul blwyddyn ysgol

Ysgol	R	1	2	3	4	5	6	R-6	Cap
Aberaeron (Cynradd)	32	28	29	28	27	22	31	197	201
Aber-porth	23	25	21	23	27	17	25	161	181
Aberteifi (Cynradd)	50	48	48	52	54	58	57	367	421
Bro Pedr	34	37	44	45	49	50	63	322	376
Bro Sion Cwilt	15	14	16	5	12	17	14	93	147
Bro Teifi	44	50	41	54	39	38	34	300	360
Cenewydd	13	7	12	9	15	12	15	83	98
Cenarth	14	16	11	9	8	10	7	75	73
Ciliau Parc	11	6	8	11	9	13	13	71	68
Comins-coch	12	12	18	21	24	26	31	144	185
Craig Yr Wylfa	3	2	6	3	2	4	4	24	74
Dihewyd	3	3	4	4	4	5	5	28	35
Dyffryn Cledlyn	13	13	19	21	10	15	10	101	120
Felin-fach	9	11	8	10	6	4	6	54	60
Henry Richard	17	15	14	22	8	20	23	119	120
Llanarth	17	9	9	9	4	3	10	61	86
Llanfarian	6	4	7	8	8	2	3	38	56
Llanfihangel-y-creuddyn	5	2	-	2	3	4	6	22	37
Llangwryfon	3	4	4	4	2	6	3	26	55
Llanilar	11	17	14	14	15	20	14	105	129
Llan-non	8	6	4	6	5	6	6	41	59
Llechryd	8	7	11	9	10	11	6	62	99
Llwyn yr Eos	22	23	27	31	28	31	27	189	219
Myfenydd	11	12	10	12	10	10	5	70	91
Mynach	6	2	7	7	5	4	4	35	51
Padarn Sant	12	18	20	22	23	20	23	138	134
Pen-llwyn	3	6	2	7	5	6	6	35	55
Penparc	12	15	16	13	12	12	10	90	146
Penrhyn-coch	12	10	19	15	17	12	9	94	110
Plascrug	45	56	59	60	58	60	58	396	409
Pontrhydfendigaid	13	6	9	14	3	12	10	67	74
Rhos Helyg – (Llangeitho)	4	3	5	8	2	3	8	33	61
Rhos Helyg – (Rhos y Wlad)	6	3	4	2	5	3	5	28	43
Rhydypennau	17	25	31	21	17	25	29	165	193
Syr John Rhys	2	1	1	6	4	2	5	21	39
T Llew Jones	19	10	21	26	27	16	26	145	180
Talgarreg	5	4	7	5	3	8	5	37	63
Tal-y-bont	10	7	9	12	9	13	18	78	127
Y Dderi	11	8	15	21	11	11	21	98	133
Yr Ysgol Gymraeg	52	42	52	44	51	54	60	355	370
Ceredigion	613	587	662	695	631	665	715	4,568	5,538

* Data CYBLD wedi'i gyflwyno Ionawr 2023 - Data eto i'w ddilysu

Niferoedd disgyblion Ysgol Gynradd: CYBLD 2023*

Uwchradd

	2021	2022	2023*	Lleoedd
Aberaeron	557	570	573	933
Aberteifi	623	608	604	691
Penglais	1073	1092	1085	1287
Penweddig	592	621	619	1070
Bro Pedr	625	632	643	841
Henry Richard	193	212	231	373
Bro Teifi	557	564	554	678
Cyfanswm	4,220	4,299	4,309	5,873

Data CYBLD 2023* - Sector Uwchradd fesul blwyddyn ysgol

Ysgol	7	8	9	10	11	12	13	7-13	Lleoedd
Aberaeron	101	115	83	90	103	37	44	573	933
Aberteifi	106	106	103	113	110	37	29	604	691
Penglais	166	188	153	165	192	106	115	1085	1287
Penweddig	105	124	97	81	106	55	51	619	1070
Bro Pedr	111	114	85	114	92	73	54	643	841
Henry Richard	40	46	52	44	49	-	-	231	373
Bro Teifi	100	90	80	99	84	48	53	554	678
CYFANSWM	729	783	653	706	736	356	346	4,309	5,873

* Data CYBLD wedi'i gyflwyno Ionawr 2023 - Data eto i'w ddilysu

Cod Trefniadaeth Ysgolion

Cod Statudol

Dogfen Cod Statudol: rhif 011/2018

Dyddiad cyhoeddi: Tachwedd 2018

Yn disodli dogfen cod ymarfer: rhif 006/2013

Cod Trefniadaeth Ysgolion

Cynulleidfa

Awdurdodau lleol; cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir; awdurdodau esgobaethol; ac Estyn.

Trosolwg

Mae Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi Cod Trefniadaeth Ysgolion.

Mae'r Cod yn gosod gofynion y bydd angen i gyrff perthnasol (Gweinidogion Cymru, awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu a hyrwyddwyr eraill) weithredu yn unol â hwy. Mae hefyd yn cynnwys canllawiau ymarferol y mae'n rhaid i gyrff perthnasol dalu sylw iddynt, ac mae'n nodi'r cyd-destun polisi, yr egwyddorion cyffredinol a'r ffactorau sydd i'w cymryd i ystyriaeth gan y rhai sy'n cyflwyno cynigion i ad-drefnu darpariaeth ysgolion, a chan y rhai sy'n gyfrifol am benderfynu ar gynigion.

Camau i'w cymryd

Gweler uchod.

Rhagor o wybodaeth

Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at:

Yr Is-adran Effeithiolrwydd Ysgolion

Y Gyfarwyddiaeth Addysg

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

Ffôn: 0300 025 1356/0300 025 7710

e-bost: SchoolsManagementDivision3@llyw.cymru

[@LIC_Addysg](https://twitter.com/LIC_Addysg)

[Facebook/AddysgCymru](https://www.facebook.com/AddysgCymru)

Copïau ychwanegol

Mae'r ddogfen hon ar gael o wefan Llywodraeth Cymru yn

llyw.cymru/addysgsgiliau

Dogfennau cysylltiedig

Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013

Diffinio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg (2007)

Mesur capasiti ysgolion yng Nghymru Cylchlythyr Llywodraeth Cymru rhif:

021/2011 (2011)

Cynnwys

Crynodeb	3
1. Datblygu ac ystyried cynigion	5
1.1 Egwyddorion a pholisïau cefndir allweddol	5
1.2 Ffactorau i'w hystyried wrth lunio, cyhoeddi, cymeradwyo neu benderfynu ar gynigion trefniadaeth ysgolion	5
1.3 Ansawdd a safonau mewn addysg	5
1.4 Yr angen am leoedd a'r effaith ar hygyrchedd ysgolion	6
1.5 Adnoddau addysg a goblygiadau ariannol eraill	8
1.6 Ffactorau cyffredinol eraill	10
1.7 Ffactorau penodol wrth ystyried cau ysgolion	11
1.8 Rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig	12
1.9 Ffactorau penodol i'w hystyried ar gyfer cynigion i ychwanegu neu ddileu dosbarthiadau meithrin	14
1.10 Ffactorau penodol i'w hystyried ar gyfer cynigion i ad-drefnu ysgolion uwchradd neu ychwanegu neu ddileu chweched dosbarth	15
1.11 Ffactorau penodol i'w hystyried ar gyfer cynigion i gynyddu'r ddarpariaeth mewn ysgolion gwirfoddol neu i sefydlu ysgol wirfoddol newydd	16
1.12 Ffactorau penodol wrth ystyried cynigion i newid iaith y ddarpariaeth	16
1.13 Ffactorau penodol wrth ystyried cynigion i newid categori ysgol	17
1.14 Ffactorau ychwanegol i'w hystyried wrth lunio, cyhoeddi, cymeradwyo neu benderfynu ar gynigion i ad-drefnu'r ddarpariaeth AAA	17
1.15 Ffactorau i'w hystyried wrth gymeradwyo/penderfynu ar gynigion trefniadaeth ysgolion	19
2. Newidiadau y mae angen cynigion ar eu cyfer	21
2.1 Elfennau ad-drefnu ysgolion y mae angen cyhoeddi cynigion ar eu cyfer	21
2.2 Cynigion i newid categori ysgol	21
2.3 Newidiadau a reoleiddir	21
2.4 Pwy all wneud cynnig?	26
3. Ymgynghori	27
3.1 Egwyddorion	27
3.2 Sylw i'r manylion	27
3.3 Gweithdrefnau	28
3.4 Dogfen ymgynghori	28
3.5 Ymgynghori â phlant a phobl ifanc	37
3.6 Adroddiadau ymgynghori	38
4. Cyhoeddi cynigion statudol	43
4.1 Sut y cyhoeddir cynigion	43
4.2 Hyd y cyfnod gwrthwynebu	45
4.3 Cynnwys hysbysiad statudol cyhoeddedig	45
5. Penderfynu ar gynigion (ac eithrio cynigion a wnaed gan Weinidogion Cymru)	48
5.1 Adroddiadau gwrthwynebu	48
5.2 Cymeradwyaeth gan Weinidogion Cymru (adran 50 o Ddeddf 2013)	50
5.3 Cymeradwyaeth gan yr awdurdod lleol (adran 51 o Ddeddf 2013)	51
5.4 Penderfyniad gan gynigwyr (adran 53 o Ddeddf 2013)	52
5.5 Gwneud penderfyniadau ar lefel awdurdod lleol	52
5.6 Hysbysiad o benderfyniad	53

5.7	Atgyfeirio penderfyniadau awdurdodau lleol i Weinidogion Cymru	55
6.	Gweithredu cynigion	56
6.1	Gweithredu – cyffredinol	56
6.2	Gweithredu – newid categori	57
7.	Cau ysgol â llai na deg disgybl cofrestredig	58
8.	Cynigion gan Weinidogion Cymru i resymoli lleoedd mewn ysgolion	60
9.	Cynigion gan Weinidogion Cymru mewn perthynas â darpariaeth ranbarthol ar gyfer anghenion addysgol arbennig	62
10.	Cynigion gan Weinidogion Cymru i ailstrwythuro addysg chweched Dosbarth	63
11.	Hysbysiad o fwriad corff llywodraethu i gau ysgol sefydledig neu wirfoddol	64
	Atodiad A: Siart llif enghreifftiol ar gyfer cynigion statudol	65
	Atodiad B: Enghreifftiau o hysbysiadau statudol	68
	Atodiad C: Asesiadau o'r effaith ar y gymuned a'r effaith ar y Gymraeg	74
	Atodiad D: Pwyllgor penderfynu lleol	77
	Atodiad E: Deddfwriaeth a pholisïau cenedlaethol a fydd yn help wrth ddatblygu cynigion	79
	Atodiad F: Rhestr o ysgolion gwledig	79

Crynodeb

Gwneir y Cod hwn ar Drefniadaeth Ysgolion ("y Cod") o dan adrannau 38 a 39 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 ("Deddf 2013").

Mae adran 38 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi Cod a all osod gofynion a chynnwys canllawiau mewn perthynas â threfniadaeth ysgolion ar y canlynol (a elwir gyda'i gilydd yn y Cod hwn yn "gyrff perthnasol"):

- Gweinidogion Cymru;
- awdurdodau lleol;
- cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir¹;
- hyrwyddwyr cynigion i sefydlu ysgolion gwirfoddol.

Mae'r Cod yn gymwys i gynigion sy'n ymwneud ag ysgolion a gynhelir fel y'u diffinnir yn adran 98 o Ddeddf 2013, hynny yw ysgolion yng Nghymru, sy'n ysgolion cymunedol, sefydledig neu wirfoddol, yn ysgolion arbennig cymunedol neu'n ysgolion meithrin a gynhelir. Nid yw hyn yn cynnwys unedau cyfeirio disgyblion.

Daeth fersiwn gyntaf y Cod i rym ar 1 Hydref 2013 ac roedd yn gymwys mewn perthynas â'r holl gynigion yn ymwneud â threfniadaeth ysgolion a gyhoeddir ar ffurf hysbysiad statudol ar neu ar ôl y diwrnod hwnnw. Dyma ail fersiwn y Cod ac fe ddaw i rym ar 1 Tachwedd 2018 ac yn dod i'r rym ar unwaith yn amodol ar y paragraff canlynol.

Os yw cynigydd wedi dechrau ymgynghori cyn 1 Tachwedd 2018 bydd **rhaid** i'r cynnig â gyhoeddwyd ei benderfynu yn unol â fersiwn gyntaf y Cod. Ystyrir y bydd ymgynghoriad wedi dechrau pan fydd dogfen ymgynghori, fel sy'n ofynnol gan adran 3.2 o'r fersiwn gyntaf o'r cod, wedi'i chyhoeddi.

Mae'r Cod yn cynnwys yr elfennau canlynol:

1. Mae'n gosod gofynion y mae'n rhaid i gyrff perthnasol (neu bersonau sy'n cyflawni swyddogaeth at ddiben cyflawni'r swyddogaethau yn Rhan 2 (newidiadau sy'n gofyn am gynigion) gan awdurdod lleol neu gorff llywodraethu ysgol a gynhelir) weithredu yn unol â hwy. Os bydd corff perthnasol yn methu â chydymffurfio â'r gofynion a nodir yn y Cod hwn, gall arwain at gyflwyno cwyn i Weinidogion Cymru neu Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Pan osodir gofynion gorfodol gan y Cod neu gan Ddeddf 2013 neu statud neu offeryn statudol arall, nodir bod yn **rhaid** i'r gyrff perthnasol gydymffurfio â'r ddarpariaeth benodol. Pan waherddir arferion, nodir bod yn **rhaid** i'r gyrff perthnasol **beidio ag** arddel yr arferion hyn.

¹ Dyma'r categorïau o ysgolion a gynhelir yng Nghymru: ysgol gymunedol, ysgol wirfoddol a reolir, ysgol wirfoddol a gynorthwyir, ysgol sefydledig ac ysgol arbennig gymunedol.

2. Mae'n cynnwys y canllawiau statudol y mae'n **rhaid** i gyrff perthnasol roi sylw dyledus iddynt ac mae'n gosod y cyd-destun polisi, yr egwyddorion cyffredinol a'r ffactorau y dylai'r rhai sy'n cyflwyno cynigion i ad-drefnu darpariaeth ysgolion a'r rhai sy'n gyfrifol am benderfynu ar gynigion eu hystyried. Lle mae'r Cod yn cynnig canllawiau, nodir y **dylai** gyrff perthnasol ddilyn y canllawiau hyn oni allant ddangos bod cyfiawnhad dros beidio â gwneud hynny.

3. Mae'n rhoi disgrifiad o'r gofynion statudol a nodir yn Neddf 2013.

Mae'r Cod yn adeiladu ar arferion da sy'n bodoli eisoes ymhlith awdurdodau lleol ac eraill, ond nid yw'n ceisio rhoi canllawiau hollgynhwysfawr ar bob agwedd ar drefniadaeth ysgolion. Bydd angen i awdurdodau lleol ac eraill sicrhau, wrth iddynt gyflawni eu swyddogaethau trefniadaeth ysgolion, eu bod yn gweithredu bob amser mewn ffyrdd sy'n rhesymol ac sy'n seiliedig ar fuddiannau'r dysgwyr.

Mae'r Cod wedi'i gynllunio'n bennaf i gael ei ddefnyddio gan y gyrff perthnasol ond efallai y bydd o ddefnydd i bawb sydd â diddordeb mewn materion trefniadaeth ysgolion.

Rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig

Mae ail fersiwn y Cod yn gwneud trefniadau arbennig ar gyfer ysgolion gwledig (a ddiffinnir o fewn y Cod), gan sefydlu rhagdybiaeth weithdrefnol yn erbyn cau ysgolion gwledig. Mae hyn yn ei gwneud yn ofynnol i gynigwyr ddilyn cyfres fanylach o weithdrefnau a gofynion wrth lunio cynnig i gau ysgol wledig, wrth ymgynghori ar benderfyniad ynghylch a ddylid gweithredu cynnig i gau ysgol wledig ac wrth wneud y penderfyniad. Nodir y rhain yn adran 1.8 yn bennaf a sonnir ymhellach amdanynt yn adrannau 3, 5, 7 ac Atodiad A y Cod hwn.

1. Datblygu ac ystyried cynigion

1.1 Egwyddorion a pholisïau cefndir allweddol

Mae'r broses o gynllunio a datblygu cynigion trefniadaeth ysgolion effeithiol yn hanfodol er mwyn cyflawni amcan Llywodraeth Cymru i weddnewid addysg yng Nghymru a darparu gwell deilliannau addysgol.

Dylai cyrff perthnasol geisio sicrhau bod cynigion yn cefnogi ymrwymiad Llywodraeth Cymru i wella effeithiolrwydd ysgolion a lleihau'r anghydraddoldeb o ran cyflawniad rhwng ardaloedd, grwpiau ac unigolion breintiedig a difreintiedig.

Yn Atodiad E mae rhestr o ddeddfwriaeth, egwyddorion a pholisïau cyffredinol a fydd o gymorth i gynigwyr wrth ddatblygu ac ystyried cynigion. Nid yw'r rhestr hon yn gyflawn.

1.2 Ffactorau i'w hystyried wrth lunio, cyhoeddi, cymeradwyo neu benderfynu ar gynigion trefniadaeth ysgolion

Mae'r paragraffau canlynol yn nodi'r ffactorau y **dylai** cyrff perthnasol eu hystyried wrth gyflawni eu swyddogaethau o ran llunio a chyhoeddi cynigion trefniadaeth ysgolion, neu eu cymeradwyo/penderfynu arnynt. Yn achos pob un o'r cynigion, mae paragraffau 1.3 i 1.6 yn berthnasol.

1.3 Ansawdd a safonau mewn addysg

Dylai cyrff perthnasol roi buddiannau dysgwyr uwchlaw popeth arall. Gan gyfeirio at bum maes arolygu Fframwaith Arolygu Cyffredin Swyddfa Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru (Estyn) (o fis Medi 2017), **dylent** ystyried effaith debygol y cynigion ar:

- safonau a chynnydd cyffredinol grwpiau penodol ac o ran sgiliau;
- llesiant ac agweddau at ddysgu;
- profiadau addysgu a dysgu (ansawdd yr addysgu; ystod, cydbwysedd a phriodoldeb y cwricwlwm, a'r ddarpariaeth sgiliau);
- arweiniad a chymorth gofal (tracio, monitro a darparu cymorth dysgu, datblygiad personol a gwarchod disgyblion);
- arweinyddiaeth a rheolaeth (ansawdd ac effeithiolrwydd arweinwyr a rheolwyr, prosesau hunanwerthuso a chynllunio gwelliant, dysgu proffesiynol, a defnyddio adnoddau)

yn yr ysgol neu'r ysgolion sy'n destun y cynigion ac unrhyw ysgol neu sefydliad addysgol arall y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni/arno.

Dylai cyrff perthnasol roi sylw arbennig i effaith y cynigion ar grwpiau agored i niwed, gan gynnwys plant ag Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)².

Dylai cyrff perthnasol hefyd ystyried gallu'r ysgol neu'r ysgolion sy'n destun cynnig i ddarparu'r cwricwlwm llawn yn y cyfnod sylfaen ac ym mhob cyfnod allweddol addysgol. **Dylai'r** ystyriaeth hon gynnwys ansawdd darpariaeth y cwricwlwm a'r graddau y mae strwythur neu faint yr ysgol yn effeithio ar hyn.³

Pan fydd cynigion yn golygu trosglwyddo dysgwyr i ddarpariaeth amgen, fel arfer **dylid** bod tystiolaeth y byddai'r ddarpariaeth amgen yn sicrhau'r deilliannau ac yn cynnig darpariaeth sydd o leiaf yn cyfateb i'r hyn sydd ar gael i'r dysgwyr hynny ar y pryd (gan gynnwys dysgwyr ag AAA). Gellid defnyddio cyngor gan Estyn yn rhesymol fel tystiolaeth mewn perthynas â darpariaeth amgen sy'n newydd sbon. **Dylai** cynigwyr sicrhau bod hyn yn tarfu cyn lleied â phosibl ar ddysgwyr.

Wrth asesu effaith cynigion ar ansawdd a safonau mewn addysg a pha mor effeithiol mae'r cwricwlwm yn cael ei ddarparu, **dylai** cyrff perthnasol ystyried unrhyw gyngor perthnasol gan Estyn, cyfeirio at adroddiadau diweddaraf Estyn neu dystiolaeth arall sy'n deillio o waith monitro perfformiad ac ystyried unrhyw wybodaeth arall sydd ar gael yn gyffredinol am effeithiolrwydd ysgol.

1.4 Yr angen am leoedd a'r effaith ar hygyrchedd ysgolion

Rhaid i awdurdodau lleol sicrhau bod digon o ysgolion yn darparu addysg gynradd ac uwchradd yn eu hardal. Ystyrir bod ysgolion yn ddigonol os oes nifer ddigonol ohonynt, eu bod o'r cymeriad iawn a bod ganddynt ddigon o gyfarpar i ddarparu cyfleoedd addysg priodol i bob disgybl⁴. Er mwyn cyflawni'r dyletswyddau hyn, **rhaid** i awdurdodau lleol sicrhau eu bod yn cynllunio'n drylwyr ac yn ymgysylltu'n llawn â phartneriaid perthnasol, gan gynnwys y cyrff crefyddol priodol⁵ ar gyfer ysgolion â chymeriad crefyddol dynodedig yn eu hardal.

Yng ngoleuni'r uchod, **dylai** cyrff perthnasol roi sylw i'r ffactorau canlynol:

Lle cynigir cau ysgol⁶, lleihau ei chapasiti neu leihau ei hystod oedran:

² Mae'n bosibl y caiff y term Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) ei newid i Anghenion Ychwanegol (AY) yn y dyfodol.

³ Mae deddfwriaeth sylfaenol yn nodi amcanion statudol y cwricwlwm ysgol yng Nghymru yn adran 99 o Ddeddf Addysg 2002.

⁴ Adran 14 o Ddeddf Addysg 1996.

⁵ Corff crefyddol priodol yw, yn achos ysgol yr Eglwys yng Nghymru neu ysgol Gatholig, yr awdurdod esgobaethol priodol, neu yn achos ysgolion eraill, y corff sy'n cynrychioli'r grefydd a'r enwad crefyddol a nodir mewn perthynas â'r ysgol mewn gorchymyn a wnaed o dan adran 69(3) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998.

⁶ Mae pob cyfeiriad at 'gau ysgol' yn y ddogfen hon yn golygu terfynu ysgol a gynhelir, fel y'i nodir yn adran 40 o Ddeddf 2013.

- a fydd gan ddarpariaeth ysgol amgen ddigon o gapasiti ac a fydd yn darparu adeiladau ac ystafelloedd o ansawdd cystal, man lleiaf, ar gyfer niferoedd disgyblion presennol yr ysgol a'r niferoedd a ragwelir;

*Wrth ystyried cynigion, **dylai** cyrff perthnasol roi sylw i'r Rheoliadau Adeiladu perthnasol a Bwletinau Adeiladu cysylltiedig, a chylchlythyr Llywodraeth Cymru 'Mesur capasiti ysgolion yng Nghymru' (Cylchlythyr Rhif: 021/2011). Yn ogystal â hyn, mae Rheoliadau Addysg (Mangreoedd Ysgolion) 1999 yn nodi'r safonau ar gyfer safleoedd ysgolion, gan gynnwys yr ardaloedd lleiaf ar gyfer meysydd chwarae gemau tîm y mae'n **rhaid** i ysgolion allu manteisio arnynt. **Dylai** cynigion statudol sicrhau y caiff y safonau hyn eu bodloni.*

- gan gyfeirio at natur yr ysgolion sy'n destun cynigion, a yw'r ddarpariaeth ysgol amgen yn ddigonol i ateb y galw presennol a'r galw a ragwelir am ysgolion o'r un:
 - a. categori iaith fel yr amlinellir yn "Diffinio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg", dogfen wybodaeth Llywodraeth Cymru Rhif: 023/2007; neu unrhyw ddogfennau olynol; ac
 - b. (os yn berthnasol) cymeriad crefyddol dynodedig;

***Dylai** cynigion sicrhau bod cydbwysedd y ddarpariaeth ysgolion yn adlewyrchu cydbwysedd y galw. Mae hyn yn golygu, os bydd darpariaeth ysgol yn cael ei lleihau neu ei dileu, y **dylid** sicrhau bod darpariaeth ysgol amgen o'r un natur (categori iaith neu, os yn berthnasol, cymeriad crefyddol) ar gael ac yn hwylus i'w chyrraedd i ddisgyblion yn yr ardal leol, lle bynnag y bo hynny'n bosibl. Fodd bynnag, mewn rhai ardaloedd, efallai na fydd parhau i gynnal mynediad i ysgolion o'r un natur yn gydnaws â darpariaeth addysg gosteffeithiol.*

*Ym mhob achos lle cynigir cau ysgol, lleihau ei capasiti neu leihau'r ystod oedran, **rhaid** i ddisgyblion yr ysgol sydd o oedran ysgol gorfodol allu parhau i dderbyn addysg yn eu cyfrwng iaith presennol. Efallai y bydd angen gwneud trefniadau pontio penodol er mwyn cyflawni hyn.*

*Pan fydd cynigion yn effeithio ar ysgolion lle mae'r Gymraeg yn gyfrwng addysgu (ar gyfer pynciau heblaw Cymraeg) drwy'r amser neu beth o'r amser, **dylai** awdurdodau lleol gynnal Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg.*

Ym mhob achos, dylai awdurdodau lleol ystyried:

- i ba raddau y byddai'r cynnig yn cefnogi'r targedau yn y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg a gymeradwywyd
- sut y byddai'r cynnig yn ehangu neu'n lleihau'r ddarpariaeth Gymraeg, ac yn yr achosion lle byddai'n lleihau'r ddarpariaeth, nodwch pam bydd y ddarpariaeth yn cael ei lleihau.

Yn achos cynlluniau i gau ysgolion, dylai awdurdodau lleol ystyried:

- natur siwrneiau i ddarpariaeth amgen ac amseroedd teithio i ddisgyblion, gan gynnwys disgyblion AAA; yn benodol, p'un a fydd gan ddisgyblion cynradd siwrneiau un ffordd o fwy na 45 munud, neu gan ddisgyblion uwchradd siwrneiau un ffordd o fwy nag awr.

*Dylai trefniadau ar gyfer cael mynediad i ddarpariaeth amgen annog trafniadaeth gynaliadwy; a **dylent** fynd i'r afael ag effaith bosibl unrhyw anawsterau o ran trafniadaeth ar bresenoldeb disgyblion yn yr ysgol a'r graddau y gallant fanteisio arni. Dylid asesu diogelwch a hygyrchedd llwybrau cerdded neu feicio posibl cyn cyflwyno unrhyw gynigion.⁷*

Lle cynigir agor ysgol newydd, cynyddu capasiti neu ehangu ystod oedran;

- bod yna dystiolaeth o angen/galw yn yr ardal ar hyn o bryd neu yn y dyfodol am leoedd ychwanegol, gan gyfeirio at gategori iaith a chymeriad crefyddol dynodedig yr ysgol neu'r ysgol arfaethedig, a'i threfniadau derbyn o ran y rhywiau (h.y. cydaddysgol/un rhyw);

***Dylid** asesu'r galw am ddarpariaeth ychwanegol o unrhyw fath yn yr ardal a darparu tystiolaeth o'r galw hwnnw. (Yn achos darpariaeth cyfrwng Cymraeg, bydd hyn yn cynnwys asesiad o'r galw am addysg cyfrwng Cymraeg a gynhelir yn unol ag unrhyw reoliadau a wnaed o dan adran 86 o Ddeddf 2013).*

- a fydd y cynigion yn gwella mynediad i ddisgyblion anabl yn unol â gofynion Deddf Cydraddoldeb 2010.

1.5 Adnoddau addysg a goblygiadau ariannol eraill

Mae'n bwysig bod cyllid ar gyfer addysg yn gosteffeithiol. **Dylai** cyrff perthnasol ystyried y ffactorau canlynol mewn perthynas â'r adnoddau addysg:

- pa effaith y bydd cynigion yn ei chael ar nifer y lleoedd sydd dros ben yn yr ardal;

Mae angen rhai lleoedd gwag fel y gall ysgolion ymdopi ag amrywiadau mewn niferoedd disgyblion, ond mae gormod o leoedd gwag, y gellid eu dileu, yn golygu bod adnoddau'n cael eu gwastraffu'n ddiangen.

*Os oes mwy na 10% o leoedd gwag mewn ardal yn gyffredinol, **dylai** awdurdodau lleol adolygu eu darpariaeth ac ystyried os y **dylent** wneud cynigion ar gyfer cael gwared arnynt, os y bydd yn*

⁷ Pennod 5 o Ddarpariaeth Statudol a Chanllawiau Gweithredol Mehefin 2014 ynghylch y Mesur Teithio gan Ddysgwyr.

gwella effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd darpariaeth. Diffinnir lefel sylweddol o ddarpariaeth dros ben fel 25% neu fwy o gapasiti ysgol (fel y'i diffinnir yng Nghylchlythyr 21/2011) ac o leiaf 30 o leoedd gwag.

Er y gofynnir i awdurdodau lleol reoli gormodedd o leoedd ychwanegol, nid yw hyn yn golygu cau ysgolion yn awtomatig. Mae adrannau 1.7 ac 1.8 o'r Cod yn annog cynigwyr i ystyried yr opsiynau eraill sydd ar gael iddyn nhw a'u hysgolion, ee clystyru, cydweithio neu ffedereiddio gydag ysgolion eraill er mwyn gwneud yr ysgol yn fwy hyfyw, neu wneud defnydd o'r adeiladau presennol fel adnodd cymunedol. Cânt eu hannog hefyd i ad-drefnu gofod ysgolion drwy gydleoli gwasanaethau o fewn yr ysgol er mwyn arbed costau.

*Fel arfer, **ni ddylid** bod angen darparu lleoedd ychwanegol mewn ysgolion os oes gan ysgolion eraill o'r un fath leoedd gwag o fewn pellter rhesymol. Fodd bynnag efallai y bydd cynigion i gynyddu nifer y lleoedd mewn ymateb i'r galw am fath arbennig o ddarpariaeth e.e. cyfrwng Cymraeg, yn dal yn briodol - yn enwedig os oes darpariaeth effeithiol o leoedd wedi'i chynllunio ar gyfer ardal yr awdurdod lleol.*

- a yw cynigion yn rhan o Raglen Fuddsoddi'r awdurdod lleol o dan y fenter Ysgolion ar gyfer yr 21ain Ganrif, ac felly'n cyfrannu at ddarpariaeth ysgolion cynaliadwy ar gyfer yr 21ain Ganrif, ac at well rheolaeth strategol ar ystad yr ysgolion.

Dylai cyrff perthnasol hefyd ystyried y ffactorau canlynol mewn perthynas â chyllid:

- costau rheolaidd cynigion dros gyfnod o 3 blynedd, man lleiaf, ac a yw'r cyllid rheolaidd angenrheidiol ar gael;
- costau cludiant ychwanegol sy'n codi o ganlyniad i gynigion;

***Dylai** cynigwyr ystyried y gofyniad ar awdurdodau lleol i ddarparu cludiant am ddim o dan y Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008 a **dylent** gael cyngor gan adran drafndiaeth yr awdurdod lleol perthnasol ar yr effaith y gall y cynnig ei chael ar y costau cludiant perthnasol a'u fforddiadwyedd.*

- costau cyfalaf cynigion ac a yw'r cyllid cyfalaf angenrheidiol ar gael;
- maint unrhyw arbedion net arfaethedig (gan ystyried costau referniw, cludiant a chyfalaf ysgolion);

*Mewn perthynas â chynigion lle mae angen buddsoddiad cyfalaf sylweddol ymlaen llaw (er enghraifft i ategu gwaith ailfodelu sylweddol, gwaith adnewyddu neu brosiect adeiladu o'r newydd), **dylid** cyfrifo costau ac arbedion y cynigion dros oes yr adeilad perthnasol, a'u cymharu â'r costau a'r arbedion sy'n gysylltiedig â chynnal y sefyllfa sydd ohoni.*

- a fyddai'r ysgolion yr effeithir arnynt yn wynebu diffyg cyllidebol heb y cynigion;
- a gaiff unrhyw arbedion mewn costau rheolaidd eu cadw yng nghyllideb ysgolion lleol yr awdurdod lleol;
- a fyddai'r enillion (derbyniadau cyfalaf) o werthu safleoedd diangen ar gael i dalu costau'r cynnig neu'n cyfrannu at gostau cynigion yn y dyfodol a fydd yn hybu'r broses o reoli lleoedd ysgolion yn effeithiol.

*Yn gyffredinol, **dylai** awdurdodau lleol geisio ailgylchu asedau o unrhyw adeiladau a safleoedd ysgolion dros ben sy'n eiddo iddynt i wella eu hadeiladau ysgolion yn gyffredinol yn hytrach na neilltuo'r enillion hynny i brosiectau y tu allan i'r portffolio addysg, er mai awdurdodau lleol sy'n gwneud y penderfyniadau hyn yn y pen draw.*

1.6 Ffactorau cyffredinol eraill

Dylai cyrff perthnasol ystyried y ffactorau cyffredinol canlynol:

- yr effaith y bydd cynigion yn ei chael ar gyrhaeddiad addysgol ymhlith plant o gefndiroedd difreintiedig yn economaidd;
- unrhyw faterion o ran cydraddoldeb, gan gynnwys y rhai a nodir yn sgil asesiadau o'r effaith ar gydraddoldeb;
- a yw'r ysgol neu'r ysgolion yn destun unrhyw ymddiriedolaeth neu fuddiannau elusennol y gallai'r cynigion effeithio arnynt, er enghraifft mewn perthynas â defnyddio neu waredu tir.

***Rhaid** i gynigion sy'n effeithio ar elusennau gyd-fynd â'r gyfraith elusennau neu â'r diben a ddatganwyd ar gyfer yr ymddiriedolaeth elusennol.⁸ Os oes unrhyw ansicrwydd, **dylid** cael cyngor gan y Comisiwn Elusennau neu Weinidogion Cymru (fel Prif Reoleiddiwr cyrff llywodraethu sy'n elusennau).*

O dan adran 82 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, mae gan Weinidogion Cymru y pŵer i orchymyn addasu gweithred ymddiriedolaeth. Pŵer i'w ddefnyddio yn ôl disgrisiwn yw hwn, ac fel

⁸ Mae cyrff llywodraethu ysgolion sefydledig a gwirfoddol yn elusennau o dan adran 23 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, a gall safleoedd ysgolion cymunedol fod yn ddarostyngedig i fuddiannau elusennol hefyd.

arfer byddai Gweinidogion Cymru yn disgwyl i ymddiriedolwyr drafod gyda'r Comisiwn Elusennau yn gyntaf.

1.7 Ffactorau penodol wrth ystyried cau ysgolion

Prif ddiben ysgolion yw darparu addysg a **dylai** unrhyw achos dros gau ysgol fod yn gadarn ac er budd y ddarpariaeth addysgol yn yr ardal. Serch hynny, mewn rhai ardaloedd, efallai mai ysgol fydd y prif ganolbwynt ar gyfer gweithgarwch cymunedol hefyd, a gallai ei chau arwain at oblygiadau y tu hwnt i ddarparu addysg. Gall hyn fod yn nodwedd benodol mewn ardaloedd gwledig os defnyddir adeiladau ysgolion fel man i ddarparu gwasanaethau i'r gymuned leol.

Dylai'r achos a gaiff ei baratoi gan y rhai sy'n cyflwyno'r cynigion ddangos bod effaith cau'r ysgol ar y gymuned wedi'i hasesu drwy lunio **Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned**, a dangos sut y gellid cynnal unrhyw gyfleusterau cymunedol a ddarperir gan yr ysgol ar hyn o bryd.

Wrth ystyried a yw'n briodol cau ysgol, **dylid** rhoi sylw arbennig i'r opsiynau canlynol:

- a ellid ystyried sefydlu ysgolion â mwy nag un safle fel ffordd o gadw adeiladau, neu'r rhesymau dros beidio â dewis yr opsiwn hwn;
- a ellid ystyried posibiladau amgen heblaw cau'r ysgol, megis clystyru, cydweithredu neu ffedereiddio ag ysgolion eraill (gan ystyried y posibilrwydd o ddefnyddio cysylltiadau TGCh rhwng safleoedd ysgolion), neu'r rhesymau dros beidio ag ystyried y rhain fel opsiwn amgen yn lle cau'r ysgol;
- a ellid archwilio'r posibiladau o wneud defnydd llawnach o'r adeiladau presennol fel adnodd cymunedol neu addysgol;

(**Dylai** awdurdodau lleol ystyried a fyddai'n ddichonadwy ac yn ddarbodus cydleoli gwasanaethau lleol yn yr ysgol i wrthbwysu costau cynnal yr ysgol);

- effaith gyffredinol cau'r ysgol ar y gymuned leol (gan gynnwys colli cyfleusterau yn yr ysgol a ddefnyddir gan y gymuned leol);
- sut y gellid cefnogi'r rhieni a'r disgyblion i fanteisio ar yr ysgol amgen ac unrhyw gyfleusterau y gall eu cynnig (ee sut y cynorthwyr disgyblion, yn enwedig y rhai sydd o dan anfantais, i gymryd rhan mewn gweithgareddau ar ôl ysgol).

Er nad yw'r gofyniad i ymgynghori yn berthnasol i gynigion i gau ysgolion bach a oedd â llai na 10 o ddisgyblion adeg Cyfrifiad y mis Ionawr blaenorol o

dan Ddeddf 2013⁹, eto i gyd mae'n **rhaid** i awdurdodau lleol a chyrrff llywodraethu sy'n dwyn ymlaen gynigion o'r fath ystyried y ffactorau a nodir yn y Cod hwn.

1.8 Rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig

Mae'r ail fersiwn hon o'r Cod yn gwneud trefniadau arbennig mewn perthynas ag ysgolion gwledig, gan sefydlu rhagdybiaeth weithdrefnol yn erbyn eu cau. Mae hyn yn ei gwneud yn ofynnol i gynigwyr ddilyn cyfres fanylach o weithdrefnau a gofynion wrth lunio cynnig i gau ysgol wledig, wrth ymgynghori ar benderfyniad ynghylch a ddylid gweithredu cynnig i gau ysgol wledig ac wrth wneud y penderfyniad.

Nid yw hyn yn golygu na fydd ysgol wledig byth yn cau, ond bod yn rhaid i'r achos dros ei chau fod yn gryf, a bod pob opsiwn ymarferol arall wedi'u hystyried yn gydwobodol gan y cynigydd, gan gynnwys ffedereiddio.

Dynodi ysgol yn 'ysgol wledig' at ddibenion y rhagdybiaeth yn erbyn ei chau

Nodir ysgol yn ysgol wledig at ddibenion y rhagdybiaeth yn erbyn ei chau gan ddefnyddio categorïau gwledig a threfol y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Bydd yn ysgol a leolir mewn pentref gwledig prin ei phoblogaeth, mewn pentref bach iawn neu ardal ynysig arall sy'n brin ei phoblogaeth, neu mewn pentref bach iawn neu ardal ynysig arall sy'n llai prin ei phoblogaeth.

Ar sail y categorïau hyn, mae rhestr o ysgolion yn Atodiad F. Dylai cynigwyr gyfeirio at y dynodiad a'r rhestr o ysgolion i sefydlu a yw'r cynnig dan sylw i gau ysgol yn ymwneud ag ysgol wledig ac a yw'r rhagdybiaeth weithdrefnol yn erbyn ei chau yn gymwys.

Camau pellach penodol y mae'n ofynnol i'r cynigydd eu cymryd wrth lunio cynnig i gau ysgol wledig

Yn ogystal â rhoi ystyriaeth i'r ffactorau ym mhennod 1 (paragraffau 1.3 i 1.6) sy'n berthnasol yn achos pob cynnig, mae gofyn i'r cynigiwr ddilyn y camau pellach isod os yw'r cynnig yn ymwneud â'r posibilrwydd o gau ysgol wledig.

Llunio'r cynnig

Lle bydd y cynigydd yn ystyried llunio cynnig i gau ysgol wledig, rhaid i'r cynigydd nodi'n glir y rhesymau dros y cynnig, hynny yw y prif heriau sy'n wynebu'r ysgol ac y bydd y cynigydd am geisio ymateb iddynt drwy gynnig cau'r ysgol.

⁹ At ddibenion penderfynu p'un a oes angen ymgynghori, mae adran 56 o Ddeddf 2013 yn diffinio 'ysgol fach' fel ysgol a oedd â llai na 10 o ddisgyblion wedi'u cofrestru ar y trydydd dydd Mawrth ym mis Ionawr yn union cyn y dyddiad y gwneir y cynigion.

Bydd yn ofynnol i'r cynigydd ystyried y rhesymau hyn wrth wneud ei benderfyniad ar gynnig neu unrhyw opsiynau rhesymol eraill, felly mae'n bwysig eu bod mor glir a phenodol â phosibl - ee nifer y disgyblion yn lleihau, trafferthion o ran cyflwyno'r cwricwlwm, neu bryderon am adeilad yr ysgol.

Yn hytrach na nodi nad yw'r ysgol yn hyfyw bellach, dylai'r cynigydd ystyried yn ofalus a nodi'r rhesymau pam mae o'r farn nad yw'n ymarferol ei chadw.

Nodi opsiynau rhesymol eraill

Rhaid i'r cynigydd nodi unrhyw opsiynau rhesymol eraill a allai ddatrys y broblem a nodwyd fel y rheswm dros y cynnig. Mae'n bwysig sicrhau bod pob opsiwn rhesymol arall a nodwyd yn cael ei ystyried **cyn** i'r cynigydd benderfynu mynd ati i ymgynghori ar gau'r ysgol.

Y nod yw sicrhau, pan gynigir cau ysgol wledig, mai dim ond ar ôl ystyriaeth ofalus iawn y penderfynir ymgynghori ar yr opsiwn hwnnw, a hynny ar ôl ystyried pob opsiwn rhesymol arall a chynnal asesiad clir o ddilysrwydd y rhesymeg ac o gwestiwn ymarferoldeb.

Dangoswyd bod ffedereiddio yn dod â manteision arbennig i ysgolion gwledig. **Rhaid** i gynigwyr ddangos sut maent wedi ystyried ffedereiddio fel opsiwn posibl yn hytrach na chau ysgol wledig.

Mae ysgolion yn asedau cyhoeddus a chymunedol pwysig; mae'n bwysig ystyried eu dyfodol, nid dim ond o safbwynt addysg, ond o safbwynt holl gyfrifoldebau awdurdod lleol. Ymhlith yr opsiynau i'w hystyried yn hytrach na chau ysgol, gellid trafod a oes lle i'r ysgol gael ei hintegreiddio'n well i broses ehangach o fewn yr awdurdod lleol i reoli asedau a chynllunio cymunedau. Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, creu cysylltiadau effeithiol â strategaethau lleol i adfywio cymunedau.

Dyma rai enghreifftiau o opsiynau posibl y gallai fod yn werth eu hystyried:

- clystyru, cydweithio ag ysgolion eraill (gan ystyried y posibiladau o ran defnyddio cysylltiadau TGCh rhwng safleoedd ysgolion);
- defnyddio'r ysgol fel canolfan gymunedol i gynnal a chefnogi ystod o wasanaethau cymunedol, ee iechyd, cyfleusterau gofal plant, dysgu i deuluoedd ac oedolion, addysg gymunedol, chwaraeon, gweithgareddau hamdden, gweithgarwch cymdeithasol ac ati;
- a fyddai'n ymarferol ac yn gwneud synnwyr yn economaidd cydleoli gwasanaethau lleol o fewn yr ysgol i wrthbwysu costau cynnal yr ysgol;
- a ellid ystyried sefydlu ysgolion ar fwy nag un safle er mwyn cadw adeiladau.

Fel yn achos pob cynnig i gau ysgol, rhaid i'r cynigydd baratoi asesiad o'r effaith gymunedol, er mwyn ystyried effaith gyffredinol a hirdymor cau'r ysgol

wledig ar bobl a'r gymuned, ac effaith colli'r adeilad fel cyfleuster cymunedol. Yn Atodiad C, mae enghreifftiau o'r hyn y **dylai'r** cynigydd ei ystyried fel rhan o'r Asesiad o'r Effaith Gymunedol.

Unwaith bydd y cynigydd wedi nodi'r holl opsiynau rhesymol eraill, rhaid i'r cynigydd asesu, yn achos pob opsiwn:

- yr effaith debygol ar Ansawdd a Safonau Addysg;
- yr effaith debygol ar y gymuned;
- yr effaith debygol ar wahanol drefniadau teithio.

Paratoi papur cynnig ar gyfer y penderfynwr

Cyn penderfynu a ddylid mynd ati i gynnal ymgynghoriad yn unol â phennod 3 y cod hwn, rhaid rhoi papur ("papur cynnig") i'r unigolyn/unigolion sy'n penderfynu ar hynny. Yn ogystal â manylion y ffactorau cyffredinol ym mharagraffau 1.3 i 1.6 o Bennod 1 y Cod hwn, bydd rhaid i'r papur gynnwys hefyd:

- Y rheswm dros y cynnig i gau'r ysgol
- Rhestr o'r opsiynau rhesymol eraill a nodwyd
- Asesiad o'r canlynol ar gyfer pob un o'r opsiynau rhesymol eraill a nodwyd:
 - Yr effaith debygol ar Ansawdd a Safonau Addysg
 - Yr effaith debygol ar y gymuned
 - Yr effaith debygol ar wahanol drefniadau teithio.

Ni ddylai'r cynigydd wneud penderfyniad ynghylch a ddylid mynd ati i ymgynghori hyd nes y bydd y gofynion hyn wedi'u cyflawni gyntaf, ac oni bai ei fod yn fodlon mai gweithredu yw'r ymateb mwyaf priodol er mwyn goresgyn y prif heriau a nodwyd fel y rheswm dros gynnig dod â'r ysgol i ben.

Er nad yw Deddf 2013 yn ei gwneud yn ofynnol ymgynghori ar gynigion i gau ysgolion bach oedd â llai na 10 o ddisgyblion pan gynhaliwyd cyfrifiad y mis Ionawr cynt¹⁰, **dylai** awdurdodau lleol a chyrrff llywodraethu sy'n dwyn ymlaen gynigion o'r fath ystyried y ffactorau a nodir ym Mhennod 1 y Cod hwn wrth ddatblygu ac ystyried cynigion. Os yw'r ysgol ar restr yr "ysgolion gwledig", mae hyn yn cynnwys bodloni'r gofynion yn 1.8, sef "*Rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig*".

1.9 Ffactorau penodol i'w hystyried ar gyfer cynigion i ychwanegu neu ddileu dosbarthiadau meithrin

Dylai cyrrff perthnasol ystyried y ffactorau penodol canlynol:

¹⁰ At ddibenion penderfynu a oes angen ymgynghoriad, mae adran 56 o Ddeddf 2013 yn diffinio 'ysgol fach' fel ysgol sydd â llai na 10 o ddisgyblion wedi'u cofrestru ar y trydydd dydd Mawrth ym mis Ionawr yn union cyn y dyddiad y gwneir y cynigion.

- safon yr addysg feithrin a digonolrwydd yr adeiladau, yr ystafelloedd a'r cyfleusterau a gynigir, yn yr ystafell ddosbarth ac yn yr awyr agored, a hyfywedd unrhyw ysgol sy'n dymuno ychwanegu lleoedd meithrin;
- a oes angen lleoedd meithrin ychwanegol yn yr ardal;
- lefel y galw am fathau penodol o addysg feithrin, ee addysg feithrin cyfrwng Cymraeg neu ddarpariaeth â chymeriad crefyddol;
- effaith y cynigion ar sefydliadau eraill, gan gynnwys darparwyr preifat a thrydydd sector;
- i ba raddau y bydd y cynigion yn integreiddio addysg y blynyddoedd cynnar â gwasanaethau gofal plant neu i ba raddau y maent yn gyson â dull gweithredu integredig.

1.10 Ffactorau penodol i'w hystyried ar gyfer cynigion i ad-drefnu ysgolion uwchradd neu ychwanegu neu ddileu chweched dosbarth

Dylai cyrff perthnasol ystyried y ffactorau penodol canlynol:

- a fydd cynigion yn arwain at wella cyflawniadau addysgol neu hyfforddiant unigolion sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol ond sy'n iau na 19 oed;
- a fydd cynigion yn cyfrannu at amrywiaeth briodol o gyrsiau a chymwysterau perthnasol a llwybrau dysgu galwedigaethol o ansawdd uchel, sy'n seiliedig ar anghenion cyflogwyr ac sydd wedi'u hanelu at ddisgyblion o bob gallu, a hefyd yn cynnal cyrsiau TGAU, Lefel UG/Lefel Uwch a chyrsiau sefydledig eraill yn ôl y gofyn o dan Fesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 ar gyfer dysgwyr 14-19 oed;
- a yw'r cynigion yn debygol o gynyddu nifer y dysgwyr sy'n parhau i ddysgu ar ôl oedran ysgol gorfodol, gan ystyried materion a chostau cludiant i'r dysgwr ac eraill, fforddiadwyedd costau o'r fath a'r tebygolrwydd y bydd dysgwyr yn barod i deithio;
- i ba raddau y mae cynigion yn cyfrannu at yr agenda 14-19 gan ystyried barn rhwydweithiau 14-19 rhanbarthol;
- effaith cynigion ar ddarpariaeth 11-16 mewn ysgolion;
- sut y byddai cynigion yn effeithio ar hyfywedd sefydliadau sydd eisoes yn darparu addysg ôl-16 safonol, gan gynnwys chweched dosbarth mewn ysgolion, Sefydliadau Addysg Bellach a sefydliadau hyfforddi preifat;

- sut y gallai'r cynigion effeithio ar gynaliadwyedd y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn y rhwydwaith 14-19 rhanbarthol a'r ardal ehangach, neu'r gwaith i'w gwella, a hyrwyddo mynediad i'r cyrsiau cyfrwng Cymraeg sydd ar gael mewn addysg ôl-16;
- i ba raddau y bydd y cynigion yn rhoi manteision ychwanegol i ddysgwyr o gymharu â chadw'r sefyllfa bresennol a dewisiadau posibl eraill ar gyfer trefniadaeth ôl-16;
- sut y gall cynigion effeithio ar y ddarpariaeth cludiant ddewisol y gall awdurdod lleol ei darparu i ddysgwyr¹¹ sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol.

1.11 Ffactorau penodol i'w hystyried ar gyfer cynigion i gynyddu'r ddarpariaeth mewn ysgolion gwirfoddol neu i sefydlu ysgol wirfoddol newydd

Dylai'r cyrff perthnasol ystyried y canlynol:

- a yw'r awdurdod lleol wedi cadarnhau y bydd yn ysgwyddo ei gyfrifoldeb i gynnal yr ysgol;
- y bydd corff llywodraethu ysgol wirfoddol a gynorthwyr yn gallu ysgwyddo ei gyfrifoldebau ariannol ar gyfer atgyweiriadau a gwaith cyfalaf;
- bod y trefniadau arfaethedig ar gyfer deiliadaeth y tir yn rhoi sicrwydd digonol y bydd yr ysgol yn cadw'r safle.

Lle na bydd trefniadau deiliadaeth tir wedi'u cadarnhau, gallai'r rhai sy'n penderfynu ar gynigion nodi eu bod yn gogwyddo o blaid cymeradwyo'r cynigion, yn amodol ar ddatrys y materion hynny yn foddhaol. Gallai penderfyniad o'r fath fod yn briodol pan na fydd hyrwyddwyr yn fodlon ysgwyddo costau cyfreithiol i ddatrys y mater deiliadaeth tan iddynt gael gwybod bod y cynigion yn debygol iawn o gael eu cymeradwyo.

1.12 Ffactorau penodol wrth ystyried cynigion i newid iaith y ddarpariaeth

Dylai cyrff perthnasol ystyried y ffactorau penodol canlynol:

¹¹ Mae adran 6 o Fesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008 yn rhoi grym i awdurdod lleol ddarparu cludiant dewisol lle maent hwy yn gweld yn dda i hwyluso trefniadau teithio dysgwyr. Mae paragraffau 1.98 – 1.105 o Ddarpariaeth Statudol a Chanllawiau Gweithredol 2014 ynghylch y Mesur Teithio gan Ddysgwyr yn darparu canllawiau pellach ar y ddarpariaeth hon.

- i ba raddau y mae'r ddarpariaeth bresennol gan yr awdurdod addysg lleol drwy gyfrwng y Gymraeg a/neu'r Saesneg yn fwy neu'n llai na'r galw neu'r galw a ragwelir gan rieni ar gyfer darpariaeth o'r fath, a chyfraniad y cynnig at unioni'r sefyllfa honno.
- i ba raddau y byddai'r cynnig yn cefnogi'r targedau yng Nghynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg awdurdod lleol.

1.13 Ffactorau penodol wrth ystyried cynigion i newid categori ysgol

Dylai cyrff perthnasol ystyried y ffactorau penodol canlynol:

- mae pob categori ysgol - cymunedol, sefydledig, gwirfoddol a reolir neu wirfoddol a gynorthwyir - yn gydradd o ran statws;
- caiff pob cynnig a ganiateir i newid categori ysgol ei ystyried yn unol â'i rinweddau ei hun¹²;
- a ellir nodi unrhyw fanteision.

*Gallai newid categori darfu ar y broses o redeg yr ysgol a/neu osod baich ychwanegol ar y corff llywodraethu a/neu ychwanegu cymhlethdod at drefniadau ad-drefnu neu dderbyn yr ysgol. Felly, **dylid** bod rhagdybiaeth yn erbyn newidiadau pan na ellir nodi manteision.*

- a yw unrhyw weithred ymddiriedolaeth sy'n ymwneud â'r ysgol yn caniatáu iddi newid categori. Os oes unrhyw amheuaeth, neu os yw'n amlwg bod angen gwneud amrywiad i'r weithred ymddiriedolaeth, **dylai'r** cynigwyr gysylltu â'r Comisiwn Elusennau'n ddi-oed.

1.14 Ffactorau ychwanegol i'w hystyried wrth lunio, cyhoeddi, cymeradwyo neu benderfynu ar gynigion i ad-drefnu'r ddarpariaeth AAA

Polisiâu ac egwyddorion

Dylid ystyried yr egwyddorion a'r cynlluniau a nodir mewn manau eraill o'r Cod hwn wrth ystyried cynigion i ad-drefnu ysgolion arbennig a gynhelir ac unedau adnoddau arbenigol mewn ysgolion prif ffrwd.

¹² Ni chaniateir i ysgolion newid eu categori i fod yn ysgolion sefydledig ac ni chaniateir i ysgolion â chymeriad crefyddol ddod yn ysgolion cymunedol.

Dylai cyrff perthnasol ystyried sut mae cynigion yn ategu cynlluniau'r awdurdod lleol i hyrwyddo cynhwysiant (h.y. darparu ar gyfer cyfran uwch o ddisgyblion ag AAA i fynychu lleoliadau prif ffrwd) lle bynnag y bo'n briodol i ddiwallu anghenion unigol plentyn neu berson ifanc, a chyda'i strategaeth gyffredinol ar gyfer sicrhau ddarpariaeth ddigonol ar gyfer yr amrywiaeth lawn o AAA.

Dylai cyrff perthnasol roi sylw i'r ffactorau a nodir isod mewn perthynas â chynigion sy'n effeithio ar ysgolion arbennig ac unedau adnoddau arbenigol mewn ysgolion prif ffrwd.

Safonau'r ddarpariaeth

Yn ogystal â'r ystyriaethau arferol mewn perthynas â safonau'r ddarpariaeth, **dylai** cyrff perthnasol ystyried:

- a fydd cynigion yn gwella safonau'r adeiladau a'r ystafelloedd i ddisgyblion ag AAA, gan gynnwys gwella hygyrchedd yr adeilad;
- sut y bydd cynigion yn ymdrin ag unrhyw faterion o ran iechyd, diogelwch a lles;
- sut y bydd cynigion yn hyrwyddo rhagor o gynhwysiant, lle y bo'n briodol;
- effaith cynigion ar ddarpariaeth AAA arall yn ardal agos ac ehangach yr awdurdod lleol gan gynnwys y tu allan i'r sir lle y bo'n briodol.

Yr angen am leoedd a'r effaith ar hygyrchedd ysgolion

Yn ogystal â'r ystyriaethau a restrir yn 1.4, **dylai** cyrff perthnasol ystyried:

- a oes angen am fath penodol o ddarpariaeth AAA yn yr ardal;
- a oes gormod o ddarpariaeth AAA yn yr ardal;
- a fyddai'r ddarpariaeth AAA yn fwy effeithiol neu effeithlon pe bai ddarpariaeth ranbarthol yn cael ei gwneud; ac
- effaith y cynigion hynny ar gludiant dysgwyr ag AAA.

Ffactorau eraill

Dylai cyrff perthnasol ystyried:

- sut y bydd newidiadau i ddarpariaeth AAA mewn ysgolion yn debygol o effeithio ar yr holl wasanaethau eraill a ddarperir mewn ardal ar gyfer disgyblion ag anabledau a/neu AAA.

1.15 Ffactorau i'w hystyried wrth gymeradwyo/penderfynu ar gynigion trefniadaeth ysgolion

Wrth gymeradwyo cynigion, rhaid i'r cyrff perthnasol sy'n eu cynnig:

- ystyried a oes unrhyw gynigion cysylltiedig eraill;
- sicrhau bod yr ymgynghoriad statudol wedi'i gynnal yn unol â'r Cod hwn (nid yw'r gofyniad i ymgynghori yn gymwys i gynigion i gau ysgol sy'n ysgol fach);
- sicrhau bod y cynnig wedi'i gyhoeddi yn unol â'r Cod hwn a bod yr hysbysiad yn cynnwys yr holl wybodaeth ofynnol;
- ystyried y ddogfen ymgynghori a'r adroddiad ar yr ymgynghoriad;
- ystyried y gwrthwynebiadau a'r adroddiad gwrthwynebu ac unrhyw ymatebion i'r hysbysiad sy'n cefnogi'r cynigion;
- **dylai'r** cyrff perthnasol ystyried a oes unrhyw fanteision, yn achos cynnig i newid categori ysgol. Os na ellir nodi unrhyw fanteision, **ni ddylid** cymeradwyo cynigion o'r fath;
- **peidio â** chymeradwyo cynigion i newid categori lle mae angen gwneud amrywiad i weithred ymddiriedolaeth, os nad yw'r amrywiad hwnnw wedi ei wneud eto.

Wrth benderfynu ar gynigion, rhaid i'r cyrff perthnasol:

- ystyried a oes unrhyw gynigion cysylltiedig eraill;
- ystyried i ba raddau y mae'r ymgynghoriad statudol wedi'i gynnal yn unol â'r Cod hwn (nid yw'r gofyniad i ymgynghori yn gymwys i gynigion i gau ysgol sy'n ysgol fach);
- ystyried i ba raddau y mae'r cynnig wedi'i gyhoeddi yn unol â'r Cod hwn ac a yw'r hysbysiad yn cynnwys yr holl wybodaeth ofynnol;
- ystyried y ddogfen ymgynghori a'r adroddiad ar yr ymgynghoriad;
- ystyried y gwrthwynebiadau a'r adroddiad gwrthwynebu ac unrhyw ymatebion i'r hysbysiad sy'n cefnogi'r cynigion;
- **dylai'r** cyrff perthnasol ystyried a oes unrhyw fanteision, yn achos cynnig i newid categori ysgol. Os na ellir nodi unrhyw fanteision, **ni ddylid** cymeradwyo cynigion o'r fath;
- **peidio â** chymeradwyo cynigion i newid categori lle mae angen gwneud amrywiad i weithred ymddiriedolaeth, os nad yw'r amrywiad hwnnw wedi ei wneud eto.

2. Newidiadau y mae angen cynigion ar eu cyfer

Fel arfer, mae angen gweithdrefnau statudol i wneud newidiadau sylweddol i ysgolion. Mae'r gweithdrefnau wedi'u cynllunio i'w gwneud yn bosibl gwneud newidiadau pan ystyrir bod y newidiadau hynny yn angenrheidiol, ond mewn ffordd sy'n diogelu buddiannau dysgwyr ac yn rhoi'r cyfle i'r sawl sydd â diddordeb leisio barn ar y broses.

2.1 Elfennau ad-drefnu ysgolion y mae angen cyhoeddi cynigion ar eu cyfer

Rhaid i gynigion gael eu cyhoeddi ar gyfer yr elfennau canlynol o ran ad-drefnu ysgolion:

1. agor ysgol a gynhelir (gan gynnwys ysgol arbennig);
2. cau ysgol a gynhelir (gan gynnwys ysgol arbennig);
3. gwneud newid a reoleiddir i ysgol a gynhelir;
4. newid categori ysgol a gynhelir¹³.

2.2 Cynigion i newid categori ysgol

Caiff cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir wneud cynigion i newid categori eu hysgol. Fodd bynnag, dylid nodi na cheir gwneud unrhyw newid i ysgol a gynhelir sy'n newid ei chymeriad crefyddol dynodedig neu sy'n peri bod iddi wedyn gymeriad crefyddol dynodedig nad oedd iddi cynt, neu ei bod yn colli ei chymeriad crefyddol dynodedig. Ni chaniateir cymeriad crefyddol i ysgolion cymunedol. Nid yw hi'n bosibl i ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir, ysgolion gwirfoddol a reolir nac ysgolion sefydledig, os oes ganddynt gymeriad crefyddol dynodedig, ddod yn ysgolion cymunedol trwy gynnig i newid categori. Yn ogystal â hyn, ni all ysgolion cymunedol ddod yn ysgolion gwirfoddol sydd â chymeriad crefyddol dynodedig. Ni cheir gwneud cynigion i ysgol o unrhyw gategori gael ei newid i fod yn ysgol sefydledig.

2.3 Newidiadau a reoleiddir

Mae Atodlen 2 o Ddeddf 2013 yn disgrifio nifer o newidiadau a reoleiddir i ysgolion a gynhelir (gan gynnwys ysgolion arbennig) na cheir eu cyflawni oni bai bod yr awdurdod lleol perthnasol a/neu'r corff llywodraethu wedi cydymffurfio â'r gofynion a osodir gan y Cod hwn. Er bod y newidiadau a reoleiddir wedi'u disgrifio isod, dylid cyfeirio hefyd at Atodlen 2 o Ddeddf 2013.

¹³ Ac eithrio ysgol sefydledig – mae Deddf 2013 yn gwahardd ysgolion rhag newid eu categori i fod yn ysgolion sefydledig.

Newidiadau a reoleiddir i ysgolion cymunedol, sefydledig, gwirfoddol, ysgolion arbennig cymunedol ac ysgolion meithrin a gynhelir

- trosglwyddo ysgol i safle neu safleoedd newydd oni fyddai prif fynedfa'r ysgol ar ei safle newydd o fewn 1.609344 cilometr (un filltir) o brif fynedfa'r ysgol ar ei safle a safleoedd presennol;
- newid ysgol (gan gynnwys ysgol arbennig) o fod yn ysgol un rhyw i fod yn ysgol gymysg, neu i'r gwrthwyneb. (Ystyrir bod ysgol yn derbyn disgyblion o un rhyw yn unig os cyfyngir y disgyblion a dderbynnir o'r rhyw arall i ddisgyblion sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol, ac nad yw nifer y disgyblion hynny yn fwy na 25% o'r grŵp oedran dan sylw).

Newidiadau a reoleiddir i ysgolion cymunedol, sefydledig, gwirfoddol, ac ysgolion arbennig cymunedol

- newid yn ystod oedran ysgol (gan gynnwys ysgol arbennig) o flwyddyn neu fwy (heb gynnwys cyflwyno Addysg Bellach ran amser neu lawn amser neu ddod â'r addysg honno i ben a heb gynnwys newidiadau i'r ddarpariaeth ar gyfer disgyblion sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol sy'n ailadrodd cwrs addysg a gwblhawyd cyn iddynt gyrraedd yr oedran ysgol gorfodol);
- cyflwyno darpariaeth chweched dosbarth mewn ysgol neu ddod â'r ddarpariaeth honno i ben;
- newid cyfrwng addysgu dosbarth o ddisgyblion mewn grŵp neu grwpiau oedran (gan gynnwys disgyblion meithrin) mewn ysgol gynradd (neu addysg gynradd mewn perthynas ag ysgolion canol neu ysgolion arbennig) o fod y perthyn i'r disgrifiad yng ngholofn 1 o'r tabl isod i fod yn perthyn i'r disgrifiad yn y cofnod cyfatebol yng ngholofn 2.

Colofn 1	Colofn 2
Gwneir o leiaf 20% ond dim mwy nag 80% o'r addysgu drwy gyfrwng y Saesneg.	Cynnydd neu ostyngiad o fwy nag 20% yn yr addysgu a wneir drwy gyfrwng y Gymraeg.
Gwneir o leiaf 20% ond dim mwy nag 80% o'r addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.	Cynnydd neu ostyngiad o fwy nag 20% yn yr addysgu a wneir drwy gyfrwng y Saesneg.
Gwneir mwy nag 80% o'r addysgu drwy gyfrwng y Saesneg, a gwneir rhywfaint o'r addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.	Cynnydd o fwy na 10% yn yr addysgu a wneir drwy gyfrwng y Gymraeg.
Gwneir mwy nag 80% o'r addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg, a gwneir rhywfaint o'r addysgu drwy gyfrwng y Saesneg.	Cynnydd o fwy na 10% yn yr addysgu a wneir drwy gyfrwng y Saesneg.
Ni wneir unrhyw addysgu drwy	Gwneir mwy na 10% o'r addysgu

gyfrwng y Gymraeg.	drwy gyfrwng y Gymraeg.
Ni wneir unrhyw addysgu drwy gyfrwng y Saesneg.	Gwneir mwy na 10% o'r addysgu drwy gyfrwng y Saesneg.
Gwneir rhywfaint o'r addysgu drwy gyfrwng y Saesneg.	Ni wneir unrhyw addysgu drwy gyfrwng y Saesneg.
Gwneir rhywfaint o'r addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.	Ni wneir unrhyw addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.

- newid cyfrwng addysgu disgyblion mewn grŵp blwyddyn mewn ysgol uwchradd (neu addysg uwchradd mewn perthynas ag ysgolion canol neu ysgolion arbennig) o fod yn perthyn i'r disgrifiad yng ngholofn 1 o'r tabl isod i fod yn perthyn i'r disgrifiad yn y cofnod cyfatebol yng ngholofn 2.

Colofn 1	Colofn 2
Addysgir pum pwnc perthnasol neu fwy (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Gymraeg i unrhyw ddisgyblion.	Gostyngiad o bedwar pwnc perthnasol neu fwy a addysgir (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Gymraeg i unrhyw ddisgyblion.
Addysgir pum pwnc perthnasol neu fwy (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Saesneg i unrhyw ddisgyblion.	Gostyngiad o bedwar pwnc perthnasol neu fwy a addysgir (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Saesneg i unrhyw ddisgyblion.
Addysgir pob pwnc perthnasol (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Gymraeg i'r holl ddisgyblion.	Addysgir tri phwnc perthnasol neu fwy (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Saesneg i unrhyw ddisgyblion.
Addysgir pob pwnc perthnasol (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Saesneg i'r holl ddisgyblion.	Addysgir tri phwnc perthnasol neu fwy (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Gymraeg i unrhyw ddisgyblion.
Addysgir un pwnc perthnasol neu fwy (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Gymraeg i unrhyw ddisgyblion.	Nid addysgir unrhyw bwnc perthnasol (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Gymraeg i unrhyw ddisgyblion.
Addysgir un pwnc perthnasol neu fwy (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Saesneg i unrhyw ddisgyblion.	Nid addysgir unrhyw bwnc perthnasol (yn gyfan gwbl neu'n bennaf) drwy gyfrwng y Saesneg i unrhyw ddisgyblion.

(Diffinnir pynciau perthnasol fel unrhyw bynciau ar wahân i Gymraeg a Saesneg a addysgir mewn ysgol.)

Newidiadau a reoleiddir i ysgolion cymunedol, sefydledig a gwirfoddol

- ehangu safle ysgol (ac eithrio ysgolion meithrin ac ysgolion arbennig), a fyddai'n cynyddu capasiti'r ysgol gan o leiaf 25% neu 200 o

ddisgyblion, o gymharu â chpasiti'r ysgol ar y dyddiad priodol. Wrth benderfynu ar gynnydd mewn capasiti, rhaid ystyried pob achos o ehangu ysgol sydd wedi digwydd ers y dyddiad priodol ynghyd â'r gwaith ehangu arfaethedig. Y "dyddiad priodol" yw'r dyddiad diweddaraf o blith:

- y dyddiad sydd bum mlynedd cyn y dyddiad y bwriedir gweithredu'r cynigion i ehangu'r ysgol;
- y dyddiad pan dderbyniodd yr ysgol ddisgyblion gyntaf;
- y dyddiad (neu'r dyddiad diweddaraf) pan weithredwyd unrhyw gynigion statudol blaenorol a oedd yn golygu ehangu safle'r ysgol. Mae hyn yn cynnwys lle gwelwyd lleihad blaenorol yng nghapasiti ysgol yn ystod y pum mlynedd diwethaf.

At ddibenion ehangu safle ysgol, pennir "capasiti" yn unol â'r fformiwlâu a nodir o bryd i'w gilydd gan Weinidogion Cymru (sef, ar hyn o bryd, Cylchlythyr Rhif: 21/2011);

“Ehangu dros dro” yw ehangu mangre ysgol y rhagwelir y bydd yr ehangiad, ar yr adeg y'i gwneir, yn ei le am lai na thair blynedd.

- gwneud ehangiad dros dro o'r ysgol yn ehangiad parhaol, pan fyddai'r ehangiad dros dro hwnnw wedi bod yn newid a reoleiddir oni bai am y ffaith mai dros dro ydoedd;
- lleihau capasiti ffisegol ysgol brif ffrwd, ac eithrio pan fydd y capasiti arfaethedig yn fwy na nifer uchaf y disgyblion ar y gofrestr yn yr ysgol ar unrhyw bryd yn ystod y ddwy flynedd ysgol flaenorol cyn cyhoeddi'r cynnig. Yn y cyd-destun hwn, pennir "capasiti" yn unol â'r fformiwlâu a nodir o bryd i'w gilydd gan Weinidogion Cymru (sef, ar hyn o bryd, Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif: 21/2011 Mesur Capasiti Ysgolion yng Nghymru)¹⁴;
- cyflwyno neu ddileu darpariaeth AAA neu newid y math o ddarpariaeth. Dyma lle mae'r ddarpariaeth mewn ysgol brif ffrwd ond mae'r disgyblion a dderbynnir yn ychwanegol at nifer derbyn yr ysgol. Hefyd, **rhaid** i'r awdurdod lleol gydnabod bod y ddarpariaeth wedi'i chadw'n ôl ar gyfer disgyblion ag AAA;
- cyflwyno neu derfynu trefniadau bandio ar gyfer derbyn disgyblion i ysgol brif ffrwd (o dan adran 101 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 (Deddf 1998));
- cyflwyno neu derfynu darpariaeth breswyl, neu gynnydd neu ostyngiad gan 50 o ddisgyblion neu 50% o'r capasiti yn y

¹⁴ Effaith hyn yw y bydd ysgolion â chpasiti dros ben yn gallu dileu'r capasiti hwnnw heb yr angen am gynnig statudol. Fodd bynnag, os bydd ysgolion yn llawn neu bron yn llawn, rhaid cyhoeddi cynnig i leihau capasiti'r ysgol.

ddarpariaeth breswyl mewn ysgolion prif ffrwd, pa un bynnag sydd fwyaf;

Newidiadau a reoleiddir i ysgolion arbennig cymunedol

- ar gyfer ysgolion arbennig (ac eithrio os yw'r ysgol mewn ysbyty), cynnydd yn nifer y disgyblion y mae'r ysgol yn gwneud darpariaeth ar eu cyfer a fyddai, ar y cyd â phob cynnydd blaenorol o'r fath yn nifer y disgyblion, yn cynyddu 10 % ar nifer y disgyblion neu nifer perthnasol y disgyblion o'r fath (pa un bynnag sydd leiaf). Y nifer perthnasol yw 5 os mai dim ond darpariaeth breswyl a gynigir gan yr ysgol, ac 20 mewn achosion eraill. Ystyrir unrhyw gynnydd blaenorol yn nifer y disgyblion o'r dyddiad priodol. Y dyddiad priodol yw'r dyddiad diweddaraf o blith y canlynol:
 - 19 Ionawr 2012;
 - y dyddiad pan dderbyniodd yr ysgol ddisgyblion gyntaf;
 - y dyddiad (neu'r dyddiad diweddaraf) pan weithredwyd unrhyw gynigion statudol blaenorol a oedd yn golygu ehangu safle'r ysgol.
- ar gyfer ysgol arbennig, cyflwyno neu derfynu'r ddarpariaeth breswyl, neu newid y ddarpariaeth breswyl fel bod nifer y disgyblion y gwneir darpariaeth ar eu cyfer yn cynyddu neu'n gostwng gan 5 disgybl;
- newid yn y math o anghenion addysgol arbennig y mae ysgol arbennig yn gwneud darpariaeth ar eu cyfer;

Newidiadau a reoleiddir i ysgolion meithrin a gynhelir

- ehangu'r gofod addysgu, neu wneud ehangiad dros dro yn ehangiad parhaol, mewn ysgol feithrin, a hynny o 50% neu ragor;
- ychwanegu neu ddileu darpariaeth (mewn ysgol feithrin) y mae'r awdurdod lleol yn cydnabod ei bod wedi'i chadw'n ôl ar gyfer disgyblion ag anghenion addysgol arbennig, neu unrhyw newid yn y math o ddarpariaeth o'r fath;
- ar gyfer ysgol feithrin lle yr addysgir grŵp o ddisgyblion yn gyfan gwbl neu'n bennaf drwy gyfrwng y Gymraeg, newid fel bod yr holl ddisgyblion yn cael eu haddysgu'n gyfan gwbl neu'n bennaf drwy gyfrwng y Saesneg;
- ar gyfer ysgol feithrin lle yr addysgir grŵp o ddisgyblion yn gyfan gwbl neu'n bennaf drwy gyfrwng y Saesneg, newid fel bod yr holl ddisgyblion yn cael eu haddysgu'n gyfan gwbl neu'n bennaf drwy gyfrwng y Gymraeg.

2.4 Pwy all wneud cynnig?

Gall awdurdod lleol wneud cynigion i:

- sefydlu neu gau ysgolion cymunedol neu ysgolion meithrin a gynhelir neu wneud newid a reoleiddir iddynt (gweler 3.3 o'r Cod)
- cau ysgol wirfoddol neu sefydledig
- cynyddu neu leihau capasiti ysgol sefydledig neu wirfoddol heb gymeriad crefyddol.

Gall cyrff llywodraethu ysgolion sefydledig neu wirfoddol wneud cynigion i:

- gau eu hysgol
- gwneud newid a reoleiddir i'w hysgol.

Gall unrhyw un wneud cynigion i sefydlu ysgol wirfoddol newydd. Fodd bynnag, **dylai** awdurdodau lleol gydweithio â'r corff crefyddol perthnasol pan mai cynnig i sefydlu ysgol wirfoddol o natur grefyddol sydd dan sylw.

Ni cheir sefydlu ysgol sefydledig nac ysgol arbennig sefydledig newydd yng Nghymru.

Gall awdurdodau lleol hefyd wneud cynigion i ychwanegu neu gael gwared ar ddosbarthiadau chwech mewn ysgolion uwchradd gwirfoddol a sefydledig, ond dim ond os ydynt yn gyntaf wedi cael caniatâd Gweinidogion Cymru i wneud hynny. **Rhaid** cael caniatâd drwy wneud cais ysgrifenedig sy'n nodi'n glir resymeg yr awdurdod lleol dros y cynnig.

Yn ogystal â hyn, mae Deddf 2013 yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru gyhoeddi cynigion i:

- a) unioni darpariaeth ormodol neu annigonol o leoedd mewn ysgolion (lle maent eisoes wedi cyhoeddi cyfarwyddyd i awdurdod lleol neu gorff llywodraethu i'r perwyl hwnnw) (adran 59);
- b) sicrhau darpariaeth ranbarthol ar gyfer anghenion addysgol arbennig (lle maent eisoes wedi cyhoeddi cyfarwyddyd i awdurdod lleol/awdurdodau lleol/cyrff llywodraethu i'r perwyl hwnnw) (adran 68), ac
- c) ychwanegu neu ddileu chweched dosbarth mewn ysgol (adran 71).

3. Ymgynghori

3.1 Egwyddorion

Mae adran 48 o Ddeddf 2013 yn nodi bod yn **rhaid** cynnal ymgynghoriad ar gynigion trefniadaeth ysgolion cyn eu cyhoeddi o dan adrannau 41-45. Yn ogystal â hyn, mae'n **rhaid** cynnal ymgynghoriad hefyd ar gynigion a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru o dan adran 68 i sicrhau darpariaeth ranbarthol ar gyfer anghenion addysgol arbennig neu o dan adran 71 i ad-drefnu chweched dosbarth.

Nid yw'r gofyniad i ymgynghori yn gymwys i gynigion i gau ysgol fach¹⁵ a wneir o dan adran 43. Fodd bynnag, **dylai** awdurdodau lleol a chyrrff llywodraethu sy'n dwyn ymlaen gynigion i gau ysgol fach sydd â llai na 10 o ddisgyblion, a honno'n ysgol sydd wedi'i dynodi'n ysgol wledig, ddal i ystyried y ffactorau sydd wedi'u pennu ym Mhennod 1 y Cod hwn, gan gynnwys y gofynion pellach sy'n ymwneud â chau ysgolion gwledig yn 1.8 "*Rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig*".

Mae'r gyfraith achosion wedi pennu y **dylai'r** broses ymgynghori:

- gael ei chynnal pan fydd cynigion yn dal ar gam ffurfiannol;
- cynnwys digon o wybodaeth a rhesymau dros gynigion penodol er mwyn sicrhau ystyriaeth ac ymateb deallus;
- rhoi digon o amser i ystyried y cynigion ac ymateb iddynt;
- sicrhau y caiff yr hyn sy'n deillio o'r ymgynghoriad ei ystyried mewn ffordd gydwbodol pan wneir y penderfyniad yn y pen draw.

Mae'r broses a'r canllawiau canlynol wedi'u datblygu gan roi sylw dyledus i'r egwyddorion a restrir uchod. Bydd angen i'r rhai sy'n ystyried cyflwyno cynigion fod yn gwbl ymwybodol o'r broses hon a'r canllawiau hyn. Fodd bynnag, **rhaid** i gynigwyr gofio'r pedair egwyddor sylfaenol a chymryd unrhyw gamau ychwanegol angenrheidiol i sicrhau y cynhelir yr egwyddorion hynny.

3.2 Sylw i'r manylion

Mae'n hanfodol bod cynigwyr yn anelu at gyflwyno gwybodaeth o safon uchel ac yn sicrhau safon uchel, ar gyfer ymgynghoriadau ysgol a dogfennau ymgynghori a gaiff eu cyhoeddi. Caiff y rhain eu hystyried yn ofalus gan gymunedau, staff ysgolion a rhieni, a gall camgymeriadau yn y manylion danseilio eu hyder yn y cynnig. Os na ddarperir dogfennau ymgynghori cywir, o ansawdd uchel, efallai y bydd yn rhaid rhoi'r gorau i ymgynghoriadau, efallai

¹⁵ Mae Deddf 2013 yn diffinio ysgol fach fel ysgol â llai na 10 disgybl cofrestredig ar y trydydd dydd Mawrth yn y mis Ionawr yn union cyn y dyddiad y gwneir y cynigion. Dewiswyd y dyddiad hwn oherwydd mai dyma'r dyddiad y mae gofyn i bob ysgol yng Nghymru gyflwyno'r Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion i Lywodraeth Cymru, sy'n cynnwys nifer y disgyblion ar y gofrestr.

y bydd y broses yn cymryd lawer yn hirach na'r disgwyl a gallai gynyddu'r gwrthdaro â chymunedau.

O bryd i'w gilydd, bydd cynigwyr wedi cynnal ymgynghoriad 'anffurfiol' gyda rhai rhanddeiliaid penodol ynghynt yn y broses o ddatblygu cynigion. **Rhaid peidio ag** ystyried bod ymgynghoriad o'r fath yn disodli unrhyw ran o'r prosesau ymgynghori ffurfiol a amlinellir isod.

3.3 Gweithdrefnau

Nid yw'n ofynnol i gynigwyr gynnal cyfarfodydd ymgynghori er y bydd amgylchiadau lle y bydd cynigwyr o'r farn y bydd cyfarfod â grwpiau penodol o ymgynghoreion o gymorth mawr wrth ledaenu gwybodaeth ac yn rhoi llwyfan addas i ymgynghoreion leisio eu barn.

Gall cynigwyr ddefnyddio ffyrdd eraill o ymgysylltu ag ymgynghoreion, fel sy'n briodol yn eu barn hwy. Er enghraifft, gallai diwrnodau agored neu sesiynau 'galw heibio' fod yn ffordd gyfleus i'r sawl sydd â diddordeb gael gwybodaeth, holi am eglurhad a rhoi sylwadau.

Yn achos cynigion i ad-drefnu ysgolion y mae tir a/neu adeiladau'n a gedwir ar ymddiriedolaeth, neu ysgolion â chymeriad crefyddol dynodedig, **rhaid** i'r cynigydd gynnal ymgynghoriad â'r ymddiriedolwyr a/neu'r corff crefyddol priodol cyn cyhoeddi'r ddogfen ymgynghori. **Rhaid** i'r cynigydd ganiatáu 28 diwrnod ar gyfer derbyn sylwadau a **rhaid** iddo roi sylw priodol i'r sylwadau hynny cyn gwneud unrhyw benderfyniad i gynnal ymgynghoriad cyffredinol.

Pan fydd opsiwn newydd yn dod i'r amlwg yn ystod ymgynghoriad ac y mae'r cynigwyr yn penderfynu ei ystyried, **rhaid** iddynt ymgynghori eto ar yr opsiwn hwn cyn symud ymlaen i gyhoeddi'r cynigion.

3.4 Dogfen ymgynghori

Rhaid i'r rhai sy'n cyflwyno cynigion statudol gyhoeddi dogfen ymgynghori ar ffurf copi caled ac ar ffurf electronig ar eu gwefan neu wefan yr awdurdod lleol perthnasol. **Rhaid** i gopiâu caled fod ar gael ar gais. **Dylid** ystyried cyhoeddi mewn fformatau eraill os bydd hygyrchedd yn peri pryder.

Rhaid cyhoeddi'r ddogfen ymgynghori ar un o ddiwrnodau ysgol yr ysgol neu'r ysgolion y mae'r cynnig yn ymwneud â hi/nhw, a **rhaid** rhoi o leiaf 42 o ddiwrnodau i bobl ymateb i'r ddogfen, gydag 20 o'r rhain yn ddiwrnodau ysgol¹⁶. Ni ddylid cyhoeddi dogfennau ymgynghori ar ddiwrnod ysgol sy'n cynnwys sesiwn ysgol sydd wedi'i neilltuo (yn llwyr neu'n bennaf) i wella safonau addysgu neu arferion rheoli staff yr ysgol (diwrnodau hyfforddiant mewn swydd).

¹⁶ Diffinnir diwrnod ysgol yn adran 579 o Ddeddf Addysg 1996 fel unrhyw ddiwrnod pan fydd sesiwn ysgol yn yr ysgol honno. Gall sesiwn ysgol fod yn sesiwn bore neu'n sesiwn prynhawn, felly mae diwrnod ysgol yn golygu unrhyw ddiwrnod pan fydd yr ysgol yn cyfarfod am y diwrnod cyfan neu am ran o'r diwrnod.

Rhaid anfon llythyr neu e-bost i'r canlynol ynghylch y ddogfen ymgynghori, gan roi gwybod iddynt bod modd iddynt ofyn am gopi caled (ond gweler hefyd adran 3 ar Ymgynghori â Phlant â Phobl Ifanc):

- rhieni (a darpar rieni, lle y bo'n bosibl), gofalwyr a gwarcheidwaid, a staff yr ysgolion y mae'r cynigion yn effeithio arnynt;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, rhieni disgyblion sy'n mynychu ysgolion cynradd y mae disgyblion fel arfer yn trosglwyddo ohonynt i'r ddarpariaeth uwchradd honno;
- awdurdod cynhaliol neu awdurdod cynhaliol arfaethedig unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw awdurdod lleol arall (gan gynnwys y rheini yn Lloegr lle bo'n briodol) y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arno - gan gynnwys, yn achos darpariaeth AAA ddynodedig, unrhyw awdurdod sy'n gosod neu sy'n debygol o osod disgyblion ag AAA ynddi;
- Awdurdod Esgobaethol yr Eglwys yng Nghymru a'r Eglwys Gatholig ar gyfer yr ardal lle mae unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw gorff crefyddol priodol arall ar gyfer unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- corff llywodraethu unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- cyrff llywodraethu ysgolion eraill y mae'r cynigion, ym marn y cynigydd, yn debygol o effeithio arnynt;
- Gweinidogion Cymru*;
- Aelodau Etholaethol a Rhanbarthol y Cynulliad (ACau) ac Aelodau Seneddol (ASau) sy'n cynrychioli ardaloedd a wasanaethir neu y bwriedir eu gwasanaethu gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- Estyn;
- undebau'r athrawon ac undebau staff sy'n cynrychioli athrawon a staff eraill mewn unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- y Consortiwm Addysg Rhanbarthol perthnasol;
- Comisiynydd Heddlu a Throsedd yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- unrhyw gyngor cymuned neu dref ar gyfer yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, neu unrhyw ddarparwyr annibynnol neu wirfoddol y gall y cynigion effeithio arnynt, gan gynnwys Mudiad Meithrin;

- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, y Bartneriaeth Plant a Phobl Ifanc a/neu Bartneriaethau Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, lle bo'r rhain yn bodoli;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth AAA, unrhyw gorff iechyd neu gorff trydydd sector perthnasol â buddiant yn y cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, unrhyw sefydliadau addysg bellach sy'n gwasanaethu ardal yr ysgol; ac
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth Gymraeg, Comisiynydd y Gymraeg.

*Yn achos Gweinidogion Cymru, dylid anfon negeseuon e-bost i'r blwch canlynol sydd gan Lywodraeth Cymru:

Schoolsmanagementdivision3@llyw.cymru Nid oes angen anfon negeseuon e-bost at Weinidogion unigol.

Yn achos pob cynnig, **rhaid** i'r ddogfen ymgynghori gynnwys yr wybodaeth ganlynol:

Disgrifiad a manteision

- disgrifiad manwl o'r sefyllfa bresennol, sy'n amlinellu cryfderau a gwendidau a'r rhesymau pam yr ystyrir bod angen newid;
- disgrifiad manwl o'r cynnig neu gynigion (gall cynigydd ymgynghori ar fwy nag un cynnig posibl), yr amserlen arfaethedig ar gyfer gweithdrefnau statudol ac ar gyfer gweithredu'r cynigion ac unrhyw drefniadau interim arfaethedig y gellid bod angen eu gweithredu. Wrth ddisgrifio'r cynigion, fel arfer **dylai** cynigwyr gyfeirio atynt gan ddefnyddio'r termau a amlinellir yn y Cod hwn (ee 'cau ysgolion'), ond os bydd dwy ysgol bresennol neu fwy yn uno'n un ysgol sy'n gweithredu ar fwy nag un safle (ee os bydd hen ysgol babanod ac ysgol iau yn uno i greu ysgol gynradd), gellid defnyddio'r term 'uno';
- manteision disgwylidig y cynigion ac anfanteision o gymharu â'r sefyllfa bresennol;
- unrhyw risgiau sy'n gysylltiedig â'r cynigion ac unrhyw fesurau sy'n ofynnol i reoli'r rhain;
- disgrifiad o unrhyw ddewisiadau amgen a ystyriwyd a'r rhesymau dros eu gwrthod (ond gweler para 1.8 i gael gwybod am y gofynion pellach o ran cau ysgol wledig);

- gwybodaeth am unrhyw newidiadau i drefniadau teithio gan ddysgwyr pe bai'r cynigion yn cael eu gweithredu a'r effaith ar hygyrchedd y ddarpariaeth.

Manylion yr ysgolion y mae'r cynnig yn effeithio arnynt

- enwau, lleoliadau a chategoriâu (hy cymunedol, gwirfoddol a reolir, gwirfoddol a gynorthwyr, sefydledig) pob ysgol bresennol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni (er enghraifft, yn achos cynnig i gau ysgol, **dylid** rhoi gwybodaeth am yr holl ysgolion cyfagos y gellid ystyried yn rhesymol y bydd disgyblion yn dymuno trosglwyddo iddynt);
- nifer y disgyblion ar y gofrestr ar hyn o bryd¹⁷ a'r ffigurau a gofnodwyd ar gyfer y pedwar cyfrifiad ysgolion blynyddol blaenorol ymhob un o'r ysgolion presennol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arnynt;
- rhagolygon pum mlynedd o'r disgyblion ar y gofrestr ymhob un o'r ysgolion presennol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arnynt, a hynny ar hyn o bryd (h.y. yn seiliedig ar y ffordd y mae ysgolion wedi'u trefnu ar hyn o bryd) a phe gweithredid y cynigion;
- capasiti lleoedd disgyblion¹⁸ ymhob un o'r ysgolion presennol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arnynt;
- nifer y lleoedd meithrin ymhob un o'r ysgolion presennol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arnynt;
- gwybodaeth am ansawdd adeiladau ac ystafelloedd ym mhob un o'r ysgolion presennol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arnynt, gan gynnwys cyfeiriad at arolwg diweddaraf yr awdurdod lleol o gyflwr yr ysgol, gan ddefnyddio categorïau'r Arolwg Ysgolion gwreiddiol ar gyfer yr 21ain Ganrif;
- cyfrwng iaith pob un o'r ysgolion presennol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arnynt (gan ddefnyddio Cylchlythyr Llywodraeth Cymru 23/2007 "Diffinio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg").

Ansawdd a safonau mewn addysg

¹⁷ Ar gyfer ysgolion cynradd, dylid dangos nifer y disgyblion meithrin ar wahân ac ni ddylid eu cynnwys mewn rhagolygon.

¹⁸ Cylchlythyr Llywodraeth Cymru 21/2011 "Mesur Capasiti Ysgolion yng Nghymru".

- dadansoddiad o effaith debygol y cynigion ar ansawdd y canlynol (cyfeirir at bum maes arolygu perthnasol Estyn mewn cromfachau):
 - a) safonau (safonau a chynnydd cyffredinol grwpiau penodol ac o ran sgiliau); llesiant ac agweddau at ddysgu;
 - b) profiadau addysgu a dysgu (ansawdd yr addysgu; ystod, cydbwysedd a phriodoldeb y cwricwlwm, a'r ddarpariaeth sgiliau);
 - c) arweiniad a chymorth gofal (tracio, monitro a darparu cymorth dysgu, datblygiad personol a gwarchod disgyblion);
 - d) arweinyddiaeth a rheolaeth (ansawdd ac effeithiolrwydd arweinwyr a rheolwyr, prosesau hunanwerthuso a chynllunio gwelliant, dysgu proffesiynol, a defnyddio adnoddau)

yn yr ysgol neu'r ysgolion sy'n destun cynigion ac unrhyw ysgol neu sefydliad addysgol arall y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni/arno.

- gwybodaeth o adroddiadau diweddaraf Estyn ar gyfer pob ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- effaith debygol y cynigion ar allu ysgol neu ysgolion sy'n destun cynigion neu unrhyw ysgol arall sy'n debygol o gael ei heffeithio i ddarparu'r cwricwlwm llawn yn y cyfnod sylfaen ac ym mhob cyfnod allweddol addysgol.

Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg

- i ba raddau y byddai'r cynnig yn cefnogi'r targedau yn y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg a gymeradwywyd.
- sut y byddai'r cynnig yn ehangu neu'n lleihau'r ddarpariaeth Gymraeg. Os mai lleihau'r ddarpariaeth y bydd, nodwch pam y bydd y ddarpariaeth yn cael ei lleihau.

Cyllid

- costau ariannol ac arbedion y cynnig ac unrhyw arbedion posibl (gan gynnwys, lle bo'n briodol, y costau presennol yn ôl disgybl a'r costau a amcanestynnir unwaith y gweithredid y cynnig) - cyfalaf a rheolaidd (gan gynnwys costau cludiant a staff yr ysgol);
- ffynonellau cyllid cyfalaf;

- sut y caiff unrhyw dderbyniadau cyfalaf neu arbedion costau rheolaidd eu defnyddio.

Tir ac adeiladau

- manylion unrhyw dir neu adeiladau y gellid bod angen eu trosglwyddo neu eu gwaredu o ganlyniad i'r cynigion.

Manylion ymgynghori

- manylion o ran sut y gall pobl leisio eu barn gan gynnwys y cyfeiriad ar gyfer cyflwyno sylwadau ysgrifenedig a'r dyddiad cau ar gyfer derbyn y sylwadau hynny;
- manylion o ran sut y gall pobl ofyn cwestiynau eraill am y cynigion neu awgrymu opsiynau eraill;
- datganiad i'r perwyl na chaiff ymatebion i'r ymgynghoriad eu cyfrif yn wrthwynebiadau i'r cynnig ac mai dim ond ar ôl cyhoeddi'r hysbysiad y gall gwrthwynebiadau gael eu cofrestru;
- esboniad o'r broses gyhoeddi, sut i gyflwyno gwrthwynebiadau a sut y penderfynir ar gynigion cyhoeddedig;
 - gofod i ymateb i'r ymgynghoriad
 - cyfle i'r rheini yr ymgynghorir â nhw i nodi eu dymuniad i gael eu hysbysu pan gaiff yr adroddiad ar yr ymgynghoriad ei gyhoeddi.

Pan fydd cynigion yn cynnwys sefydlu ysgol newydd, **rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori hefyd:

- Ar gyfer yr ysgol newydd:
 - a. y nifer derbyn a'r trefniadau derbyn arfaethedig;
 - b. ystod oedran;
 - c. capasiti lleoedd disgyblion a/neu nifer y lleoedd meithrin;
 - d. lleoliad;
 - e. categori (h.y. cymunedol, gwirfoddol a gynorthwyr neu wirfoddol a reolir);
 - f. categori iaith (yn ôl y diffiniad yn Nogfen Wybodaeth Rhif 023/2007);
 - g. manylion yr adeiladau a'r ystafelloedd arfaethedig, gan gynnwys rhestr o'r cyfleusterau arfaethedig;

- h. yn achos uned adnoddau anghenion addysgol arbennig mewn ysgol brif ffrwd neu ysgol arbennig, gwybodaeth am anghenion arbennig y disgyblion y cynigir eu derbyn;
- i. trefniadau cludiant rhwng y cartref a'r ysgol (gan gynnwys unrhyw drefniadau pontio) a pholisi cludiant yr awdurdod lleol.¹⁹

Pan fydd cynigion yn cynnwys cau ysgol, **rhaidd** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori:

- manylion unrhyw opsiynau amgen sydd wedi'u hystyried yn lle cau'r ysgol, a'r rhesymau dros beidio â bwrw ati â'r rhain (ond gweler para 1.8 i gael gofynion pellach mewn perthynas â chau ysgol wledig);
- effaith y cynigion ar y gymuned leol, yr effaith debygol ar staff yr ysgolion a enwir mewn cynigion;
- yn achos darpariaeth amgen:
 - a. enw a lleoliad y ddarpariaeth amgen arfaethedig;
 - b. cymhariaeth o ansawdd a safon yr addysg a ddarperir yn yr ysgol y byddai'r disgyblion yn trosglwyddo ohoni a'r ysgol neu ysgolion amgen arfaethedig ac amlinelliad o unrhyw gamau y mae angen eu cymryd i sicrhau yr eir i'r afael ag unrhyw ddiffygion yn yr opsiwn amgen;
 - c. trefniadau derbyn yr ysgol amgen arfaethedig;
 - d. cymhariaeth o ansawdd yr adeiladau a'r ystafelloedd yn yr ysgol y byddai'r disgyblion yn trosglwyddo ohoni a'r dewis arfaethedig ac amlinelliad o unrhyw gamau y mae angen eu cymryd i sicrhau yr ymdrinnir ag unrhyw ddiffygion yn y dewis amgen;
 - e. gwybodaeth am unrhyw waith adeiladu sydd ei angen i sicrhau y gall plant sy'n trosglwyddo gael lle yn y ddarpariaeth amgen;
 - f. yr effaith ar amseroedd teithio disgyblion i'r ysgol ac ar gostau cludiant i'r ysgol;
 - g. gwybodaeth am lwybrau cerdded sydd ar gael i'r ddarpariaeth amgen;
 - h. cyfrwng iaith yr ysgol amgen arfaethedig.

Pan fydd cynigion yn ymwneud â chau ysgol wledig a phenderfyniad wedi'i wneud i ymgynghori ar y cynnig, **rhaidd** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y

¹⁹ Mae adran 3 o Fesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008 yn nodi trothwy ar gyfer hawl i ddarpariaeth cludiant am ddim rhwng y cartref a'r ysgol, sef 2 filltir neu fwy ar gyfer addysg gynradd a 3 milltir neu fwy ar gyfer addysg uwchradd orfodol.

ddogfen ymgynghori ynghyd â'r wybodaeth y mae'n **rhaid** ei chynnwys ar gyfer pob cynnig:

- Y rheswm dros y cynnig i gau'r ysgol (hy disgrifiad o'r prif heriau sy'n wynebu'r ysgol ac y mae'r cynigydd am geisio ymateb iddynt);
- Yr opsiynau eraill a nodwyd ac asesiad o'r opsiynau hyn, gan gynnwys:
 - yr effaith debygol ar ansawdd a safonau addysg,
 - yr effaith debygol ar y gymuned,
 - yr effaith debygol ar wahanol drefniadau teithio.

Hefyd, rhaid rhoi gwybod i'r rheini yr ymgynghorir â nhw y gallant:

- wneud sylwadau ynghylch yr opsiynau eraill a nodwyd gan y cynigydd yn ogystal ag ynghylch y prif gynnig;
- awgrymu opsiynau eraill a fyddai'n goresgyn y problemau sydd y tu ôl i'r cynnig i gau'r ysgol (hy y prif heriau sy'n wynebu'r ysgol y mae'r cynigydd am geisio ymateb iddynt).

Pan fydd y cynnig yn ymwneud ag ychwanegu neu gael gwared ar ddarpariaeth feithrin. **Rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori:

- digonolrwydd yr adeiladau a'r ystafelloedd a gynigir, yn y dosbarth ac yn yr awyr agored, a hyfywedd unrhyw ysgol sydd am ychwanegu lleoedd meithrin;
- a oes angen lleoedd meithrin ychwanegol yn yr ardal;
- lefel y galw am fathau penodol o addysg feithrin, ee darpariaeth Gymraeg neu ddarpariaeth â chymeriad crefyddol;
- effaith y cynigion ar sefydliadau eraill, gan gynnwys darparwyr preifat a thrydydd sector;
- i ba raddau y bydd y cynigion yn integreiddio addysg y blynyddoedd cynnar â gwasanaethau gofal plant neu i ba raddau y maent yn gyson â dull gweithredu integredig.

Pan fydd y cynnig yn ymwneud ag ychwanegu neu gael gwared ar ddarpariaeth chweched dosbarth. **Rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori:

- a fydd cynigion yn arwain at wella cyflawniadau addysgol neu hyfforddiant unigolion sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol ond sy'n iau na 19 oed yn yr ardal;

- a fydd cynigion yn cyfrannu at amrywiaeth briodol o gyrsiau a chymwysterau perthnasol a llwybrau dysgu galwedigaethol o ansawdd uchel, sy'n seiliedig ar anghenion cyflogwyr ac sydd wedi'u hanelu at ddisgyblion o bob gallu, a hefyd yn cynnal cyrsiau TGAU, Lefel UG/Lefel Uwch a chyrsiau sefydledig eraill yn ôl y gofyn o dan Fesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 ar gyfer dysgwyr 14-19 oed;
- a yw'r cynigion yn debygol o gynyddu nifer y dysgwyr sy'n parhau i ddysgu ar ôl oedran ysgol gorfodol, gan ystyried materion a chostau cludiant i'r dysgwr ac eraill, fforddiadwyedd costau o'r fath, a'r tebygolrwydd y bydd dysgwyr yn barod i deithio;
- i ba raddau y mae cynigion yn cyfrannu at yr agenda 14-19 gan ystyried barn rhwydweithiau 14-19 a phartneriaethau dysgu lleol;
- effaith cynigion ar ddarpariaeth 11-16 mewn ysgolion;
- sut y byddai cynigion yn effeithio ar hyfywedd sefydliadau sydd eisoes yn darparu addysg ôl-16 safonol, gan gynnwys chweched dosbarth mewn ysgolion, Sefydliadau Addysg Bellach a sefydliadau hyfforddi preifat;
- sut y gallai'r cynigion effeithio ar gynaliadwyedd y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn y rhwydwaith 14-19 lleol a'r ardal ehangach, neu'r gwaith i'w gwella, a hyrwyddo mynediad i'r cyrsiau cyfrwng Cymraeg sydd ar gael mewn addysg ôl-16;
- i ba raddau y bydd y cynigion yn rhoi manteision ychwanegol i ddysgwyr o gymharu â chadw'r sefyllfa bresennol a dewisiadau posibl eraill ar gyfer trefniadaeth ôl-16;
- sut y gall cynigion effeithio ar y ddarpariaeth cludiant ddewisol y gall awdurdod lleol ei darparu i ddysgwyr²⁰ sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol.

Pan fydd cynigion yn ymwneud ag ysgol arbennig neu'n cynnwys unedau adnoddau arbenigol sydd wedi'u hatodi i ysgolion prif ffrwd, **rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori:

- yr effaith ar ddarpariaeth AAA;
- sut y bydd cynigion yn cyfrannu'n fwy cyffredinol at wella ansawdd yr addysg a'r cymorth i blant ag AAA.

²⁰ Mae adran 6 o Fesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008 yn rhoi grym i awdurdod lleol ddarparu cludiant dewisol lle maent hwy yn gweld yn dda i hwyluso trefniadau teithio dysgwyr. Mae paragraffau 1.98 – 1.105 o Ddarpariaeth Statudol a Chanllawiau Gweithredol 2014 ynghylch y Mesur Teithio gan Ddysgwyr yn darparu canllawiau pellach ar y ddarpariaeth hon.

Pan fydd y cynnig yn ymwneud â newid cyfrwng iaith. **Rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori:

- y galw a ragwelir ymhlith rhieni am y math o ddarpariaeth a gynigir; ac
- i ba raddau y mae'r ddarpariaeth bresennol, o'r math a gynigir, yn cynnig mwy neu lai na'r hyn y mae galw amdani neu'r galw a ragwelir.

Pan fydd unrhyw ysgol sy'n rhan o gynneg neu y mae cynneg yn effeithio arni yn addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg, **rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori:

- asesiad o effaith y cynneg ar y Gymraeg (rhaid cynnwys asesiad o'r effaith ar y Gymraeg, naill ai ym mhrif ran y ddogfen ymgynghori neu fel atodiad);
- esboniad o sut mae'r cynneg yn ffurfio rhan o'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg.

Pan fydd y cynneg yn ymwneud ag ysgol â chymeriad crefyddol dynodedig, **rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori;

- yr effaith ar argaeledd a mynediad i leoedd mewn ysgol â'r un cymeriad crefyddol dynodedig.

Pan fydd y cynneg yn ymwneud â newid categori, **rhaid** cynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y ddogfen ymgynghori:

- effaith y newid categori ar drefniadau llywodraethu a phwerau'r corff llywodraethu mewn perthynas â pholisïau a threfniadau derbyn, cyflogaeth a chwricwlwm;
- unrhyw newidiadau arfaethedig i bolisïau a threfniadau derbyn, cyflogaeth a chwricwlwm.

O dan rai amgylchiadau, efallai y bydd cynigwyr o'r farn ei bod yn briodol ymgynghori ar amrywiaeth o opsiynau yn hytrach nag un cynneg penodol, ond, ym mhob achos, **rhaid** i'r holl wybodaeth uchod gael ei darparu mewn perthynas â phob un o'r opsiynau a nodwyd.

3.5 Ymgynghori â phlant a phobl ifanc

Rhaid i gynigwyr wneud trefniadau addas hefyd i ymgynghori â disgyblion unrhyw ysgol y bydd y cynigion yn effeithio arni (neu ran o ysgol yn achos darpariaeth sy'n unswydd ar gyfer plant ag AAA) a, lle y bo'n bosibl, blant a phobl ifanc sy'n debygol o fynychu'r ysgolion hynny. **Rhaid** i hyn gynnwys, man lleiaf, ymgynghoriad â chynghorau ysgol yr ysgolion y mae'r cynigion yn effeithio arnynt, a **dylai** hefyd gynnwys ymgynghoriad â dysgwyr unigol pan fydd hyn yn briodol ac yn ymarferol. **Rhaid** i gyrff llywodraethu helpu i hwyluso'r agwedd hon ar yr ymgynghoriad.

Rhaid i'r wybodaeth a roddir i blant a phobl ifanc gael ei chyflwyno mewn ffordd sy'n berthnasol i'w hoedran a'u lefel dealltwriaeth debygol ac yn eu galluogi i lunio barn ddeallus. Mae'r safonau cenedlaethol y cytunwyd arnynt ar gyfer cyfranogiad plant a phobl ifanc yng Nghymru ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru; **dylai** cynigwyr gyfeirio at y rhain [a gweithredu'n unol â nhw](https://gov.wales/topics/people-and-communities/people/children-and-young-people/rights/ParticipationforChildrenandYoungPeople/?lang=cy).

<https://gov.wales/topics/people-and-communities/people/children-and-young-people/rights/ParticipationforChildrenandYoungPeople/?lang=cy>

Os ymgynghorir â dysgwyr unigol, **dylai** cynigwyr gynhyrchu a dosbarthu fersiwn neu fersiynau o'r ddogfen ymgynghori sy'n briodol i oed/oedrannau'r plant a phobl ifanc yr effeithir arnynt. **Dylai'r** ddogfen ymgynghori esbonio'n glir i blant a phobl ifanc y gwahaniaeth rhwng y cyfnod ymgynghori a'r cyfnod gwrthwynebu ynghyd â sut a phryd y gallant wrthwynebu cynigion. Os bydd angen, **dylai** cynigwyr helpu plant a phobl ifanc sydd am gyflwyno ymateb i'r ymgynghoriad.

3.6 Adroddiadau ymgynghori

Rhaid i'r cynigydd gyhoeddi adroddiad ar yr ymgynghoriad ar ei wefan neu wefan yr awdurdod lleol perthnasol. **Rhaid** cyhoeddi'r adroddiad o leiaf ddwy wythnos cyn cyhoeddi hysbysiad statudol. Dylai:

- grynhoi pob un o'r materion a godwyd gan ymgynghoreion;
- ymateb i'r rhain ar ffurf esboniad, diwygiad i'r cynnig neu wrthod y pryderon, gan nodi rhesymau i gefnogi hynny;
- nodi ymateb Estyn i'r ymgynghoriad yn llawn;
- ymateb i ymateb Estyn ar ffurf esboniad, diwygiad i'r cynnig neu wrthod y pryderon, gan nodi rhesymau i gefnogi hynny.

Gallai'r adroddiad ar yr ymgynghoriad hefyd wneud argymhellion - er enghraifft, i weithrediaeth yr awdurdod lleol neu'r corff llywodraethu - ynghylch sut i fwrw ymlaen, h.y. cyhoeddi'r cynigion yr ymgynghorwyd arnynt gydag unrhyw addasiadau priodol, rhoi'r gorau i'r cynigion a chadw'r sefyllfa bresennol neu ailwampio'r cynigion ac ailymgynghori arnynt.

Rhaid i gynigwyr sicrhau y tynnir sylw yn yr adroddiad ar yr ymgynghoriad at unrhyw safbwyntiau a fynegir gan blant a phobl ifanc y mae'r cynigion yn effeithio arnynt, a sicrhau bod yr adroddiad ar gael i'r plant a'r bobl ifanc hynny.

Pan fydd y cynnig yn ymwneud â chau ysgol wledig, yn ogystal â'r camau i'w cymryd o ran yr adroddiad ymgynghori i bob ysgol, mae'r gofynion arbennig canlynol yn gymwys:

Yn dilyn y cyfnod ymgynghori, pan fydd y cynigydd yn adolygu'r cynnig cyn ei gyhoeddi, bydd yn ofynnol i'r cynigydd gynnal asesiad pellach o'r cynnig ac o bob un o'r opsiynau eraill a nodwyd yn y papur cynnig. Bydd hyn yn cwmpasu'r un materion â'r rheini yr oedd yn ofynnol i'r cynigydd eu hasesu wrth lunio'r cynnig:

- yr effaith debygol ar ansawdd a safonau addysg
- yr effaith debygol ar y gymuned
- yr effaith debygol ar wahanol drefniadau teithio.

Diben yr asesiad pellach hwn yw ystyried unrhyw wybodaeth bellach a ddaeth i law yn sgil yr ymgynghoriad neu fel arall.

Yn ei adroddiad ymgynghori, bydd gofyn i'r cynigydd esbonio ei asesiad o'r cynnig a'r opsiynau rhesymol eraill a nodwyd, sut mae'r asesiad hwn yn wahanol i'w asesiad cynharach (os o gwbl) a'i asesiad o unrhyw opsiynau rhesymol pellach. Yn olaf, bydd gofyn i'r cynigydd gadarnhau a yw o'r farn mai gweithredu'r cynnig (yn llawn neu'n rhannol) yw'r ymateb mwyaf priodol i'r rhesymau a nodwyd dros y cynnig a rhoi rhesymau dros ei gasgliad.

Er nad yw Deddf 2013 yn ei gwneud yn ofynnol ymgynghori ar gynigion i gau ysgolion bach oedd â llai na 10 o ddisgyblion pan gynhaliwyd cyfrifiad y mis Ionawr cynt²¹, **dylai** awdurdodau lleol a chyrrff llywodraethu sy'n dwyn ymlaen gynigion o'r fath ystyried y ffactorau a nodir ym Mhennod 1 y Cod hwn wrth ddatblygu ac ystyried cynigion. Os yw'r ysgol ar restr yr "ysgolion gwledig", mae hyn yn cynnwys bodloni'r gofynion yn 1.8, sef "*Rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig*".

Rhaid i'r adroddiad ar yr ymgynghoriad gael ei gyhoeddi'n electronig, naill ai ar wefan y cynigydd neu ar wefan yr awdurdod lleol perthnasol. Yn ogystal â hyn, **rhaid** i gopïau caled fod ar gael ar gais. **Rhaid** i hyn ddigwydd cyn cyhoeddi unrhyw gynnig.

Rhaid i'r canlynol gael gwybod, drwy lythyr neu e-bost, bod yr adroddiad ar yr ymgynghoriad ar gael:

- rhieni (a darpar rieni, lle y bo'n bosibl), gofalwyr a gwarcheidwaid, a staff ysgolion sy'n destun cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, rhieni disgyblion sy'n mynychu ysgolion cynradd y mae disgyblion fel arfer yn trosglwyddo ohonynt i'r ddarpariaeth uwchradd honno;
- ymgynghoreion a oedd wedi gofyn am gael eu hysbysu.

²¹ At ddibenion penderfynu a oes angen ymgynghoriad, mae adran 56 o Ddeddf 2013 yn diffinio 'ysgol fach' fel ysgol sydd â llai na 10 o ddisgyblion wedi'u cofrestru ar y trydydd dydd Mawrth ym mis Ionawr yn union cyn y dyddiad pan wneir y cynigion.

- awdurdod cynhaliol neu awdurdod cynhaliol arfaethedig unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw awdurdod lleol arall (gan gynnwys y rheini yn Lloegr, lle bo'n briodol) y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arno - gan gynnwys, yn achos darpariaeth AAA ddynodedig, unrhyw awdurdod sy'n gosod neu sy'n debygol o osod disgyblion â datganiad ynddi;
- Awdurdod Esgobaethol yr Eglwys yng Nghymru a'r Eglwys Gatholig ar gyfer yr ardal lle mae unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw gorff crefyddol priodol arall ar gyfer unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- corff llywodraethu unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- cyrff llywodraethu ysgolion eraill y mae'r cynigion, ym marn y cynigydd, yn debygol o effeithio arnynt;
- Gweinidogion Cymru*;
- Aelodau Etholaethol a Rhanbarthol y Cynulliad (ACau) ac Aelodau Seneddol (ASau) sy'n cynrychioli ardaloedd a wasanaethir neu y bwriedir eu gwasanaethu gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- Estyn;
- undebau'r athrawon ac undebau staff sy'n cynrychioli athrawon a staff eraill mewn unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- y Consortiwm Addysg Rhanbarthol perthnasol;
- Comisiynydd Heddlu a Throsedd yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- unrhyw gyngor cymuned neu dref ar gyfer yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, unrhyw ddarparwyr annibynnol neu wirfoddol y gall y cynigion effeithio arnynt, gan gynnwys Mudiad Meithrin;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, y Bartneriaeth Plant a Phobl Ifanc a/neu Bartneriaethau Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, lle bo'r rhain yn bodoli;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth AAA, unrhyw gorff iechyd neu gorff trydydd sector perthnasol â buddiant yn y cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, unrhyw sefydliadau addysg bellach sy'n gwasanaethu ardal yr ysgol; ac
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth Gymraeg, Comisiynydd y Gymraeg.

*Yn achos Gweinidogion Cymru, dylid anfon negeseuon e-bost i'r blwch canlynol sydd gan Lywodraeth Cymru:
Schoolsmanagementdivision3@llyw.cymru Nid oes angen anfon negeseuon e-bost at Weinidogion unigol.

Oni bai bod cynigwyr wedi gwneud cais am estyniad amser a'i fod wedi'i roi gan Weinidogion Cymru, **rhaid** cyhoeddi cynigion cyn pen 26 wythnos o ddiwedd y cyfnod a ganiateir ar gyfer ymatebion i'r ymgynghoriad, fel arall bydd y cynigion yn methu a **rhaid** cyhoeddi dogfen ymgynghori newydd er mwyn eu hatgyfodi.

Rhaid gwneud cais ysgrifenedig i Weinidogion Cymru am estyniad amser cyn i'r cyfnod 26 wythnos ddod i ben a **rhaid** iddo nodi'r rhesymau pam yr ystyrir bod angen estyniad. Wrth benderfynu a ddylent gymeradwyo estyniad, bydd Gweinidogion Cymru yn ystyried y rhesymau a roddir dros y cais, natur y cynigion ac unrhyw ffactorau perthnasol eraill. Byddai Gweinidogion Cymru yn annhebygol o gymeradwyo unrhyw gais a fyddai'n arwain at fwy na blwyddyn rhwng diwedd y cyfnod a ganiateir ar gyfer ymatebion i'r ymgynghoriad a chyhoeddi hysbysiad statudol.

Weithiau, cyflwynir cynigion statudol o ganlyniad i adolygiadau strategol o'r ddarpariaeth ysgolion gan awdurdodau lleol. Er ei bod hi'n arfer da ymgynghori ar adolygiadau o'r fath, **rhaid** i ymgynghoriad o'r fath **beidio â** chymryd lle'r ymgynghoriad ffurfiol sydd ei angen ar gynigion unigol yn unol â'r Cod.

Pan nad awdurdod lleol yw'r darpar gynigydd **dylai'r** cynigydd fynd ati'n gynnar, h.y. cyn i'r ymgynghoriad ffurfiol ddechrau, i drafod ei fwriadau â'r awdurdod lleol a fyddai'n cynnal unrhyw ddarpariaeth newydd neu ddarpariaeth ddiwygiedig arfaethedig.

Ni ddylai cynigwyr gyfeirio at y cyfnod a ganiateir ar gyfer gwrthwynebiadau fel y cyfnod ymgynghori. Dim ond i'r cyfnod cyn y gwneir penderfyniadau terfynol i fwrw ati i gyhoeddi cynnig y mae'r term 'ymgynghori' yn gymwys.

Gall ymgynghoreion gyflwyno barn o blaid neu yn erbyn cynnig. **Dylid** hysbysu ymgynghoreion na chaiff sylwadau anffafriol a wneir yn ystod y cyfnod ymgynghori eu trin fel gwrthwynebiadau ac, os dymunant wrthwynebu, fod angen iddynt wneud hynny'n ysgrifenedig yn ystod y cyfnod gwrthwynebu statudol. Os bydd ymgynghoreion yn cyflwyno cais yn ystod y cyfnod gwrthwynebu yn gofyn i ymateb a gyflwynir yn ystod y cam ymgynghori gael ei ystyried yn wrthwynebiad, fel arfer **dylai** hyn gael ei dderbyn. **Dylai'r** rhai sy'n gyfrifol am gyhoeddi cynigion wneud pob ymdrech i sicrhau y bydd y rhai sydd wedi gwrthwynebu neu wedi mynegi pryder yn ystod y cyfnod ymgynghori yn ymwybodol bod hysbysiadau statudol wedi'u cyhoeddi.

4. Cyhoeddi cynigion statudol

4.1 Sut y cyhoeddir cynigion

Os bydd y cynigydd yn penderfynu bwrw ymlaen â chynnig, **rhaid** iddo gyhoeddi'r cynnig²² ar ffurf hysbysiad (y cyfeirir ato yn y Cod hwn fel "hysbysiad statudol").

Rhaid i'r hysbysiad statudol gael ei gyhoeddi ar ddiwrnod ysgol, ond nid ar ddiwrnod ysgol sy'n cynnwys sesiwn sydd wedi'i neilltuo (yn llwyr neu'n bennaf) i wella safonau addysgu neu arferion rheoli staff yn yr ysgol (diwrnodau hyfforddiant mewn swydd).

Rhaid i'r cyfnod gwrthwynebu (*gweler* 4.2) gynnwys 15 diwrnod ysgol²³ (yn ychwanegol at y diwrnod y cyhoeddir y hysbysiad).

Rhaid i'r hysbysiad statudol gael ei gyhoeddi:

- i. ar wefan y cynigydd (os oes un ganddo);
- ii. ar wefan yr awdurdod lleol cynhaliol presennol/arfaethedig, os nad yr awdurdod lleol yw'r cynigydd;
- iii. drwy gael ei osod wrth neu ger y brif fynedfa i unrhyw ysgol sy'n destun cynnig, neu, os oes mwy nag un brif fynedfa, bob un ohonynt;
- iv. lle mae ysgol newydd yn cael ei sefydlu, mewn man amlwg yn yr ardal a wasanaethir gan yr ysgol;
- v. drwy roi copiâu o'r hysbysiad i unrhyw ysgol sy'n destun cynigion i'w dosbarthu i ddisgyblion, rhieni, gofalwyr a gwarcheidwaid, a staff yr ysgol (gall yr ysgolion ddosbarthu'r hysbysiad drwy e-bost);
- vi. yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, rhieni disgyblion sy'n mynychu ysgolion cynradd y mae disgyblion fel arfer yn trosglwyddo ohonynt i'r ddarpariaeth uwchradd honno.

Yn ogystal â hyn, ar y diwrnod y caiff yr hysbysiad statudol ei gyhoeddi, **rhaid** anfon naill ai gopi caled o'r hysbysiad, neu e-bost yn cynnwys dolen i'r wefan berthnasol, i:

- awdurdod cynhaliol neu awdurdod cynhaliol arfaethedig unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw awdurdod lleol arall (gan gynnwys, lle bo'n briodol, awdurdod lleol yn Lloegr) y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arno - gan

²² Adran 48 o Ddeddf 2013.

²³ Diffinnir diwrnod ysgol yn adran 579 o Ddeddf Addysg 1996 fel unrhyw ddiwrnod pan fydd sesiwn ysgol yn yr ysgol honno. Gall sesiwn ysgol fod yn sesiwn bore neu'n sesiwn prynhawn, felly mae diwrnod ysgol yn golygu unrhyw ddiwrnod pan fydd yr ysgol yn cyfarfod am y diwrnod cyfan neu am ran o'r diwrnod.

gynnwys, yn achos darpariaeth AAA ddynodedig, unrhyw awdurdod sy'n gosod neu sy'n debygol o osod disgyblion ag AAA ynddi;

- Awdurdod Esgobaethol yr Eglwys yng Nghymru a'r Eglwys Gatholig ar gyfer yr ardal lle mae unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw gorff crefyddol priodol arall ar gyfer unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- corff llywodraethu unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- cyrff llywodraethu ysgolion eraill y mae'r cynnig, ym marn y cynigydd, yn debygol o effeithio arnynt;
- Gweinidogion Cymru;
- Aelodau Etholaethol a Rhanbarthol y Cynulliad (ACau) ac Aelodau Seneddol (ASau) sy'n cynrychioli ardaloedd a wasanaethir neu y bwriedir eu gwasanaethu gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- Estyn;
- undebau'r athrawon ac undebau staff sy'n cynrychioli athrawon a staff eraill mewn unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- y Consortiwm Addysg Rhanbarthol perthnasol;
- Comisiynydd Heddlu a Throsedd yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- unrhyw gyngor cymuned neu dref ar gyfer yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, unrhyw ddarparwyr annibynnol neu wirfoddol y gall y cynigion effeithio arnynt, gan gynnwys Mudiad Meithrin;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, y Bartneriaeth Plant a Phobl Ifanc a/neu Bartneriaethau Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, lle bo'r rhain yn bodoli;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth AAA, unrhyw gyrff iechyd neu gyrff trydydd sector perthnasol â buddiant yn y cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, unrhyw sefydliadau addysg bellach sy'n gwasanaethu ardal yr ysgol; ac
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth Gymraeg, Comisiynydd y Gymraeg.

*Yn achos Gweinidogion Cymru, dylid anfon negeseuon e-bost i'r blwch canlynol sydd gan Lywodraeth Cymru:
Schoolsmanagementdivision3@llyw.cymru Nid oes angen anfon negeseuon e-bost at Weinidogion unigol.

Nid yw'n ofynnol cyhoeddi'r cynnig mewn papur newydd mwyach.

4.2 Hyd y cyfnod gwrthwynebu

Mae Deddf 2013 yn darparu y caiff unrhyw un sydd am gyflwyno gwrthwynebiadau i gynnis trefniadaeth ysgolion y cyfle i wneud hynny. Er mwyn eu hystyried yn wrthwynebiadau statudol, **rhaid** cyflwyno gwrthwynebiadau'n ysgrifenedig neu mewn e-bost, a'u hanfon at y cynigydd cyn pen 28 diwrnod o'r dyddiad y cyhoeddwyd yr hysbysiad ("y cyfnod gwrthwynebu").

4.3 Cynnwys hysbysiad statudol cyhoeddedig

Rhaid i'r hysbysiad statudol cyhoeddedig gynnwys yr wybodaeth ganlynol:

- enw'r personau neu'r corff sy'n cyhoeddi'r cynnig;
- dyddiad arfaethedig gweithredu'r cynnig (neu'r dyddiadau, os bwriedir gweithredu'r cynnig fesul cam);
- manylion sut i gael copi o'r adroddiad ar yr ymgynghoriad;
- y dyddiad olaf ar gyfer anfon gwrthwynebiadau a'r cyfeiriad y dylid eu hanfon iddo, gan gynnwys cyfeiriadau e-bost perthnasol.

Yn ogystal â hyn

- **rhaid** i hysbysiad statudol am gynigion i sefydlu ysgol newydd nodi:
 - categori iaith arfaethedig yr ysgol yn ôl y diffiniad yn Nogfen Wybodaeth Rhif 023/2007;
 - enw'r awdurdod lleol cynhaliol arfaethedig;
 - lleoliad safle'r ysgol (a'r cyfeiriad post lle y bo'n briodol);
 - a fydd yr ysgol yn ysgol un rhyw neu'n ysgol gymysg;
 - ystod oedran yr ysgol;
 - categori'r ysgol - cymunedol, gwirfoddol a gynorthwyr, gwirfoddol a reolir, arbennig cymunedol;
 - ai'r corff llywodraethu neu'r awdurdod lleol fydd yr awdurdod derbyn;
 - y trefniadau arfaethedig ar gyfer cludo'r disgyblion;
 - nifer y disgyblion i'w derbyn ar gyfer pob grŵp oedran perthnasol yn y flwyddyn gyntaf o weithredu'r cynigion ar bob cam o'r broses weithredu - pennir nifer y disgyblion i'w derbyn, sef y "nifer derbyn", yn unol â'r cyfrifiad a nodir o bryd i'w gilydd gan Weinidogion Cymru (sef, ar hyn o bryd, Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif: 21/2011);

- capasiti arfaethedig yr ysgol - pennir "capasiti" yn unol â'r fformiwlâu a nodir o bryd i'w gilydd gan Weinidogion Cymru (sef, ar hyn o bryd, Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif: 21/2011);
 - ar gyfer ysgol arbennig, gwybodaeth am y math o AAA y gwneir darpariaeth ar ei gyfer;
 - a fydd gan yr ysgol gymeriad crefyddol, ac os felly, natur y cymeriad hwnnw a'r corff crefyddol priodol arfaethedig;
 - a fydd trefniadau derbyn yr ysgol yn gwneud unrhyw ddarpariaeth ar gyfer dethol yn ôl gallu, a ganiateir gan adran 101 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 (bandio disgyblion);
 - yn achos ysgol wirfoddol newydd, a fydd y cynigion yn cael eu gweithredu gan yr awdurdod lleol neu'r hyrwyddwyr ac, os caiff y cynigion eu gweithredu gan y ddau, i ba raddau y cânt eu gweithredu gan y ddau gorff.
- **Rhaid** i hysbysiad statudol am gynigion i newid ysgol neu newid ei chategori nodi:
 - enw a chyfeiriad yr ysgol sy'n destun cynnig;
 - enw'r awdurdod lleol cynhaliol;
 - disgrifiad o'r newid arfaethedig neu'r newid categori;
 - pan fydd y newid yn cynnwys ehangu'r ysgol, neu leihau capasiti, nifer presennol y disgyblion, capasiti'r ysgol a'r capasiti arfaethedig - pennir "capasiti" yn unol â'r fformiwlâu a nodir o bryd i'w gilydd gan Weinidogion Cymru (sef, ar hyn o bryd, Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif: 21/2011);
 - nifer y disgyblion i'w derbyn ym mhob grŵp oedran perthnasol yn y flwyddyn gyntaf o weithredu'r cynigion neu ar bob cam o'r broses weithredu;
 - yn achos newid y math o ddarpariaeth AAA, y ddarpariaeth amgen i'r disgyblion a'r effaith ar gludiant i'r ysgol;
 - goblygiadau posibl y newid ar ddarpariaeth cludiant rhwng y cartref a'r ysgol.
 - **Rhaid** i hysbysiad statudol am gynigion i gau ysgol nodi:
 - enw a chyfeiriad yr ysgol i'w chau;
 - enw'r awdurdod lleol cynhaliol;
 - cymeriad crefyddol yr ysgol os oes ganddi un ac, os felly, y corff crefyddol priodol;
 - manylion yr ysgol/ysgolion amgen y gall y disgyblion ei/eu mynychu, gan gynnwys unrhyw drefniadau interim a chategori

iaith yr ysgol/ysgolion amgen fel y'i diffinnir gan Ddogfen
Wybodaeth Rhif: 023/2007;

- manylion unrhyw fesurau a gymerir i gynyddu nifer y lleoedd sydd ar gael mewn ysgolion amgen;
- y trefniadau ar gyfer cludo'r disgyblion i ysgolion amgen.

Noder: Weithiau, bydd angen i gynnig gynnwys dwy elfen ar wahân, e.e. gallai ysgol gael ei throsglwyddo i safle newydd a chael ei hehangu hefyd. Yn yr achos hwn, efallai y bydd angen dau gynnig, y gellir eu cynnwys mewn un hysbysiad statudol.

Mae Atodiad B yn cynnwys sawl templed enghreifftiol ar gyfer hysbysiadau statudol a all fod o ddefnydd i gynigwyr wrth iddynt lunio hysbysiad statudol.

5. Penderfynu ar gynigion (ac eithrio cynigion a wnaed gan Weinidogion Cymru)

5.1 Adroddiadau gwrthwynebu

O dan adran 49 o Ddeddf 2013, pan fydd gwrthwynebiadau wedi dod i law, **rhaid** i gynigwyr gyhoeddi crynodeb o'r gwrthwynebiadau statudol ac ymateb y cynigydd i'r gwrthwynebiadau hynny ("yr Adroddiad Gwrthwynebu"). **Rhaid** gwneud hyn:

- (a) yn achos awdurdod lleol y mae'n rhaid iddo bennu ei gynigion ei hun o dan adran 53 o'r Ddeddf (*gweler* 5.4 isod), cyn pen 7 diwrnod o ddyddiad y penderfyniad; ac
- (b) ym mhob achos arall, cyn pen 28 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu.

Rhaid cyhoeddi'r adroddiad gwrthwynebu drwy ei roi:

- i. ar wefan y cynigydd (os oes un ganddo);
- ii. ar wefan yr awdurdod lleol cynhaliol presennol/arfaethedig, os yw'n wahanol i (i.) uchod.

Yn ogystal â hyn, **rhaid** i gopïau caled fod ar gael ar gais.

Rhaid i'r canlynol gael gwybod, drwy lythyr neu e-bost, bod yr Adroddiad Gwrthwynebu ar gael:

- Rhieni (a darpar rieni, lle y bo'n bosibl), gofalwyr a gwarcheidwaid, a staff ysgolion sy'n destun cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, rhieni disgyblion sy'n mynychu ysgolion cynradd y mae disgyblion fel arfer yn trosglwyddo ohonynt i'r ddarpariaeth uwchradd honno.
- awdurdod cynhaliol neu awdurdod cynhaliol arfaethedig unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw awdurdod lleol arall (gan gynnwys, lle bo'n briodol, awdurdod lleol yn Lloegr) y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arno - gan gynnwys, yn achos darpariaeth AAA ddynodedig, unrhyw awdurdod sy'n gosod neu sy'n debygol o osod disgyblion ag AAA ynddi;
- Awdurdod Esgobaethol yr Eglwys yng Nghymru a'r Eglwys Gatholig ar gyfer yr ardal lle mae unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw gorff crefyddol priodol arall ar gyfer unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- corff llywodraethu unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;

- cyrff llywodraethu ysgolion eraill y mae'r cynigion, ym marn y cynigydd, yn debygol o effeithio arnynt;
- Gweinidogion Cymru*;
- Aelodau Etholaethol a Rhanbarthol y Cynulliad (ACau) ac Aelodau Seneddol (ASau) sy'n cynrychioli ardaloedd a wasanaethir neu y bwriedir eu gwasanaethu gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- Estyn;
- undebau'r athrawon ac undebau staff sy'n cynrychioli athrawon a staff eraill mewn unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- y Consortiwm Addysg Rhanbarthol perthnasol;
- Comisiynydd Heddlu a Throsedd yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- unrhyw gyngor cymuned neu dref ar gyfer yr ardal a wasanaethir neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, unrhyw ddarparwyr annibynnol neu wirfoddol y gall y cynigion effeithio arnynt, gan gynnwys Mudiad Meithrin;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, y Bartneriaeth Plant a Phobl Ifanc a/neu Bartneriaethau Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, lle bo'r rhain yn bodoli;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth AAA, unrhyw gorff iechyd neu gorff trydydd sector perthnasol â buddiant ac, yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, unrhyw sefydliadau addysg bellach sy'n gwasanaethu ardal yr ysgol;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, unrhyw sefydliadau addysg bellach sy'n gwasanaethu ardal yr ysgol; ac
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth Gymraeg, Comisiynydd y Gymraeg.

*Yn achos Gweinidogion Cymru, dylid anfon negeseuon e-bost i'r blwch canlynol sydd gan Lywodraeth Cymru:
Schoolsmanagementdivision3@llyw.cymru Nid oes angen anfon negeseuon e-bost at Weinidogion unigol.

5.2 Cymeradwyaeth gan Weinidogion Cymru (adran 50 o Ddeddf 2013)

Bydd yn ofynnol cael cymeradwyaeth gan Weinidogion Cymru ar gyfer cynigion, o dan adran 50 o Ddeddf 2013:

- (a) os ydynt yn effeithio ar addysg chweched dosbarth; neu
- (b) os ydynt wedi'u gwneud gan rywun heblaw'r awdurdod lleol perthnasol a bod yr awdurdod hwnnw wedi cyflwyno gwrthwynebiad nad yw wedi'i dynnu'n ôl yn ysgrifenedig cyn pen 28 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu.

Bydd cynigion yn effeithio ar addysg chweched dosbarth:

- (a) os ydynt yn gynigion i sefydlu neu gau ysgol sy'n darparu addysg sy'n addas yn unig i ofynion unigolion hŷn na'r oedran ysgol gorfodol; neu
- (b) os ydynt yn gynigion i wneud newid a reoleiddir i ysgol a fyddai'n cynyddu neu'n lleihau'r ddarpariaeth addysg sy'n addas i ofynion unigolion hŷn na'r oedran ysgol gorfodol.

Pan fydd yn ofynnol i Weinidogion Cymru gymeradwyo cynnig, **rhaid** i'r cynigwyr hysbysu Gweinidogion Cymru cyn pen 35 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu ac anfon atynt gopïau o'r gwrthwynebiadau statudol yn ogystal â'r adroddiad gwrthwynebu a nodir ym mharagraff 5.1. **Rhaid** i'r cynigydd hefyd anfon at Weinidogion Cymru unrhyw gynigion sydd, yn ei dyb ef, yn gysylltiedig â'r cynigion y mae angen gwneud penderfyniad arnynt. Yna, bydd Gweinidogion Cymru'n penderfynu a fydd angen iddynt wneud penderfyniad ynglŷn â'r cynigion eraill hyn hefyd.

Ystyrir bod cynnig yn "gysylltiedig" os byddai ei weithredu (neu os byddai peidio â'i weithredu) yn atal neu'n tanseilio gweithredu cynnig arall yn effeithiol. Lle bydd cynigion yn "gysylltiedig", dylai'r penderfyniadau fod yn gydnaws.

Gall Gweinidogion Cymru benderfynu cymeradwyo'r cynigion, eu gwrthod neu eu cymeradwyo ag addasiadau.

Fel arfer, dim ond newidiadau i faterion fel amseriad gweithredu'r cynigion neu niferoedd derbyn y byddai addasiadau yn ymwneud â hwy. **Rhaid** i Weinidogion Cymru **beidio â** gwneud addasiadau a fyddai i bob diben yn cyflwyno cynnig newydd yn lle'r cynnig a gyhoeddwyd. Cyn gwneud unrhyw addasiad, **rhaid** i Weinidogion Cymru ymgynghori'n gyntaf â'r cynigydd a'r corff/cyrff llywodraethu perthnasol a'r awdurdod lleol (pan nad hwy yw'r cynigwyr), a sicrhau bod y cynigydd yn cydsynio â'r addasiad.

Gall cymeradwyaeth fod yn amodol ar rywbeth penodol a fydd yn digwydd erbyn dyddiad penodol.

5.3 Cymeradwyaeth gan yr awdurdod lleol (adran 51 o Ddeddf 2013)

Mae angen cymeradwyo cynigion a gyhoeddir o dan adran 48, a hynny o dan adran 51 o Ddeddf 2013:

- (a) os nad ydynt yn gofyn am gymeradwyaeth gan Weinidogion Cymru;
- (b) os ydynt wedi'u gwneud gan gynigydd heblaw'r awdurdod lleol perthnasol; ac
- (c) os oes gwrthwynebiad wedi'i wneud i'r cynigion ac nad yw wedi'i dynnu'n ôl yn ysgrifenedig cyn pen 28 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu.

Gweithdrefnau

Os bydd angen i'r awdurdod lleol gymeradwyo cynigion, **rhaid** i'r cynigydd hysbysu'r awdurdod lleol am gynnig y mae angen ei gymeradwyo ac anfon y dogfennau a restrir isod ato cyn pen 35 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu:

- copi o'r ddogfen ymgynghori;
- copi o'r adroddiad ar yr ymgynghoriad;
- copi o'r hysbysiad a gyhoeddwyd;
- copi o'r adroddiad gwrthwynebu;
- copïau o'r gwrthwynebiadau statudol;
- copïau o'r uchod mewn perthynas ag unrhyw gynigion sy'n gysylltiedig â'r cynigion y mae angen eu cymeradwyo.

Rhaid i awdurdodau lleol benderfynu a oes angen iddynt gymeradwyo unrhyw gynigion cysylltiedig a anfonir atynt.

Rhaid iddynt drafod cynigion y mae angen eu cymeradwyo yn ddi-oed, cyn belled â bod hynny'n gydnaws â rhoi ystyriaeth briodol i'r materion. Ym mhob achos, **rhaid** i'r awdurdod lleol gyhoeddi ei benderfyniad cyn pen 16 wythnos (112 diwrnod) o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu. Fodd bynnag, ni fydd methu â chydymffurfio â'r amserlen honno'n effeithio ar ddilysrwydd unrhyw benderfyniad a wneir.

Rhaid i awdurdodau lleol benderfynu a ddylid cymeradwyo'r cynigion, eu gwrthod neu eu cymeradwyo ag addasiadau.

Dim ond newidiadau fel amseriad gweithredu'r cynigion neu niferoedd derbyn y gall addasiadau ymwneud â hwy. **Rhaid** i'r awdurdod lleol **beidio â** gwneud addasiadau a fyddai i bob diben yn cyflwyno cynnig newydd yn lle'r cynnig a gyhoeddwyd. Cyn gwneud unrhyw addasiad, **rhaid** i'r awdurdod lleol ymgynghori'n gyntaf â'r cynigydd a sicrhau bod y cynigydd yn cydsynio â'r

addasiad. **Rhaid** iddynt hefyd gael cydsyniad Gweinidogion Cymru. Os na ellir cael cydsyniad, ac os bydd yr awdurdod lleol o'r farn nad yw'r cynigion yn dderbyniol ar y ffurf y cyhoeddwyd hwy, **rhaid** iddo wrthod y cynigion. **Rhaid** i'r awdurdod lleol hefyd ymgynghori â chorff llywodraethu unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn berthnasol iddi (os nad y corff llywodraethu yw'r cynigydd).

Gall cymeradwyaeth fod yn amodol ar rywbeth penodol a fydd yn digwydd erbyn dyddiad penodol.

5.4 Penderfyniad gan gynigwyr (adran 53 o Ddeddf 2013)

Os nad oes angen cymeradwyo cynigion o dan adrannau 50 a 51 o Ddeddf 2013, y cynigydd fydd yn penderfynu arnynt.

O dan adran 53 o Ddeddf 2013, **rhaid** i'r cynigydd wneud penderfyniad cyn pen 16 wythnos (112 diwrnod) o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu. Os bydd y cynigydd yn methu â phenderfynu ar y cynnig cyn pen 16 wythnos, ystyrir ei fod wedi tynnu'r cynnig yn ôl a bydd angen iddo ailgyhoeddi'r cynigion os hoffai barhau.

Os bydd gwrthwynebiadau wedi dod i law i gynigion awdurdod lleol, a bod angen penderfyniad o dan adran 53 o Ddeddf 2013, **rhaid** i'r awdurdod lleol **beidio ag** ystyried y cynigion hynny gyda meddwl caeedig. **Rhaid** i'r gwrthwynebiadau gael eu hystyried yn gydwybodol ochr yn ochr â'r dadleuon mewn perthynas â'r cynigion ac yng ngoleuni'r ffactorau a amlinellir yn adran 1.3 – 1.14 o'r Cod hwn. Yn yr achosion hyn, **rhaid** cyhoeddi'r adroddiad gwrthwynebu ar yr un pryd â'r penderfyniad, yn hytrach na chyn pen 28 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu.

5.5 Gwneud penderfyniadau ar lefel awdurdod lleol

Os bydd angen i awdurdodau lleol gymeradwyo neu benderfynu ar gynigion y daeth gwrthwynebiad i law yn eu cylch, bydd diwygiad²⁴ i Atodlen 2 Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Trefniadau Gweithrediaeth) (Swyddogaethau a Chyfrifoldebau) (Cymru) 2007 (fel y'u diwygiwyd) yn caniatáu i weithrediaeth yr awdurdod lleol gyflawni'r swyddogaeth hon. Mae'r weithrediaeth a/neu'r Cabinet eisoes yn gyfrifol am oruchwylio cynlluniau trefniadaeth ysgolion, gan gynnwys penderfyniadau i ymgynghori ar gynigion trefniadaeth ysgolion a'u cyhoeddi. Felly, bydd ganddynt ddealltwriaeth dda o faterion trefniadaeth ysgolion. Bydd y ddealltwriaeth hon, ynghyd â'u profiad mwy cyffredinol o wneud penderfyniadau a'r ffaith eu bod yn atebol yn ddemocrataidd i'r etholaeth leol, yn golygu bod y weithrediaeth yn y sefyllfa ddelfrydol i benderfynu a ddylid cymeradwyo cynigion trefniadaeth ysgolion ai peidio.

Fodd bynnag, os byddant yn dewis gwneud hynny, ni fydd Atodlen 2 y rheoliadau perthnasol yn atal awdurdodau lleol rhag mabwysiadu prosesau

²⁴ Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Trefniadau Gweithrediaeth) (Swyddogaethau a Chyfrifoldebau) (Cymru) (Diwygio) 2013 Rhif 2438 (Cy. 235).

amgen y cytunwyd arnynt yn lleol i wneud penderfyniadau o'r fath. Gall y rhain gynnwys creu pwyllgor penderfynu lleol mewn cydweithrediad ag awdurdodau lleol eraill yn eu rhanbarth.

Os bydd awdurdodau lleol yn dewis dilyn y trywydd hwn, bydd angen iddynt ystyried yn ofalus sut y byddant yn sicrhau bod cyrff o'r fath yn gwneud penderfyniadau teg a chadarn.

Mae Atodiad D yn darparu manylion model posibl ar gyfer pwyllgor penderfynu lleol.

5.6 Hysbysiad o benderfyniad

Rhaid gwneud a chyflwyno penderfyniadau (mewn perthynas â chynigion sy'n gofyn am gymeradwyaeth neu benderfyniad) ar ffurf llythyr penderfyniad.

Rhaid i'r llythyr penderfyniad nodi'r rhesymau dros y penderfyniad yn glir, gan gyfeirio at adrannau 1.3 i 1.6 y Cod hwn a'r ystyried yn adrannau 1.7 i 1.14 [sy'n cynnwys y ffactorau ychwanegol i'w hystyried a'r gofynion mewn perthynas â chau ysgolion gwledig].

Yn ogystal, rhaid i lythyr penderfyniad ynghylch cynnig i gau ysgol a ddynodwyd yn ysgol wledig nodi pam mae'r cynigydd yn fodlon mai gweithredu'r cynnig yw'r ymateb mwyaf priodol i'r rhesymau a nodwyd dros lunio'r cynnig.

Rhaid cyhoeddi llythyrau penderfyniad yn electronig ar wefan y cynigydd (os oes ganddo un) ac ar wefan yr awdurdod lleol perthnasol (os yw'n wahanol).

Rhaid i'r canlynol gael gwybod, drwy lythyr neu e-bost, bod y llythyr penderfyniad ar gael:

- Rhieni (a darpar rieni, lle y bo'n bosibl), gofalwyr a gwarcheidwaid, a staff ysgolion sy'n destun cynigion;
- Yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, rhieni disgyblion sy'n mynychu ysgolion cynradd y mae disgyblion fel arfer yn trosglwyddo ohonynt i'r ddarpariaeth uwchradd honno;
- awdurdod cynhaliol neu awdurdod cynhaliol arfaethedig unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- unrhyw awdurdod lleol arall (gan gynnwys, lle bo'n briodol, awdurdod lleol yn Lloegr) y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arno - gan gynnwys, yn achos darpariaeth AAA ddynodedig, unrhyw awdurdod sy'n gosod neu sy'n debygol o osod disgyblion ag AAA ynddi;
- Awdurdod Esgobaethol yr Eglwys yng Nghymru a'r Eglwys Gatholig ar gyfer yr ardal lle mae unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;

- unrhyw gorff crefyddol priodol arall ar gyfer unrhyw ysgol y mae'r cynigion yn debygol o effeithio arni;
- corff llywodraethu unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- cyrff llywodraethu ysgolion eraill y mae'r cynigion, ym marn y cynigydd, yn debygol o effeithio arnynt;
- Gweinidogion Cymru;
- Aelodau Etholaethol a Rhanbarthol y Cynulliad (ACau) ac Aelodau Seneddol (ASau) sy'n cynrychioli ardaloedd a wasanaethir neu y bwriedir eu gwasanaethu gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- Estyn;
- undebau'r athrawon ac undebau staff sy'n cynrychioli athrawon a staff eraill mewn unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- y Consortiwm Addysg Rhanbarthol perthnasol;
- Comisiynydd Heddlu a Throsedd yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- unrhyw gyngor cymuned neu dref ar gyfer yr ardal a wasanaethir, neu y bwriedir iddi gael ei gwasanaethu, gan unrhyw ysgol sy'n destun cynigion;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, unrhyw ddarparwyr annibynnol neu wirfoddol y gall y cynigion effeithio arnynt, gan gynnwys Mudiad Meithrin;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth feithrin, y Bartneriaeth Plant a Phobl Ifanc a/neu Bartneriaethau Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, lle bo'r rhain yn bodoli;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth AAA, unrhyw gorff iechyd neu gorff trydydd sector perthnasol â buddiant;
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth uwchradd, unrhyw sefydliadau addysg bellach sy'n gwasanaethu ardal yr ysgol; ac
- yn achos cynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth Gymraeg, Comisiynydd y Gymraeg.

*Yn achos Gweinidogion Cymru, dylid anfon negeseuon e-bost i'r blwch canlynol sydd gan Lywodraeth Cymru:
Schoolsmanagementdivision3@llyw.cymru Nid oes angen anfon negeseuon e-bost at Weinidogion unigol.

5.7 Atgyfeirio penderfyniadau awdurdodau lleol i Weinidogion Cymru

O dan adran 54 o Ddeddf 2013, os yw cynigion wedi'u cymeradwyo neu eu gwrthod gan awdurdod lleol, gall y cyrff canlynol atgyfeirio'r cynigion, cyn pen 28 diwrnod o ddiwrnod y penderfyniad, i Weinidogion Cymru eu hystyried:

- i Awdurdod lleol arall y mae'r cynigion yn effeithio arno;
- ii Y corff crefyddol priodol ar gyfer unrhyw ysgol yr effeithir arni;
- iii Corff llywodraethu ysgol wirfoddol neu sefydledig sy'n destun cynigion;
- iv Ymddiriedolaeth sy'n dal eiddo ar ran ysgol wirfoddol neu sefydledig sy'n destun cynigion;
- v Sefydliad addysg bellach y mae'r cynigion yn effeithio arni.

Dylid atgyfeirio penderfyniadau drwy e-bost i flwch Llywodraeth Cymru, Schoolsmanagementdivision3@llyw.cymru **Dylai'r** corff sy'n atgyfeirio'r penderfyniad roi gwybod i'r awdurdod lleol perthnasol am yr atgyfeiriad.

Bydd angen i'r corff sy'n atgyfeirio nodi mewn llythyr pam ei fod o'r farn bod y penderfyniad a wnaeth yr awdurdod lleol yn anghywir.

Bydd Gweinidogion Cymru yn penderfynu a ydy'r cynigion yn effeithio ar y cyrff y cyfeirir atynt yn i, ii a iv, ac felly bod angen iddynt ystyried y cynigion.

Os oes gofyn i Weinidogion Cymru ystyried cynnig **rhaid** i'r awdurdod lleol ddarparu iddynt, ar gais, gopiâu o'r gwrthwynebiadau statudol ac unrhyw wybodaeth arall y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried ei bod yn hanfodol.

Gall Gweinidogion Cymru benderfynu a ddylid cymeradwyo neu wrthod y cynigion, neu eu cymeradwyo gydag addasiadau.

Fel arfer, dim ond newidiadau i faterion fel amseriad gweithredu'r cynigion neu niferoedd derbyn y byddai addasiadau yn ymwneud â hwy. **Rhaid** i Weinidogion Cymru **beidio â** gwneud addasiadau a fyddai i bob diben yn cyflwyno cynnig newydd yn lle'r cynnig a gyhoeddwyd. Cyn gwneud unrhyw addasiad, **rhaid** i Weinidogion Cymru ymgynghori'n gyntaf â'r cynigydd a'r corff/cyrff llywodraethu perthnasol a'r awdurdod lleol (pan nad hwy yw'r cynigwyr), a sicrhau bod y cynigydd yn cydsynio â'r addasiad.

Gall cymeradwyaeth fod yn amodol ar rywbeth penodol a fydd yn digwydd erbyn dyddiad penodol.

Ni ellir atgyfeirio cynigion i gau ysgol fach²⁵ i Weinidogion Cymru.

²⁵ O dan adran 54 o Ddeddf 2013, ni cheir atgyfeirio cynigion a wnaed o dan adrannau 43 neu 44 i gau ysgol sy'n ysgol fach (gweler adran 56) i Weinidogion Cymru o dan yr adran hon. Mae adran 56 yn diffinio 'ysgol fach' fel ysgol a oedd â llai na 10 o ddisgyblion wedi'u cofrestru ar y trydydd dydd Mawrth ym mis Ionawr yn union cyn dyddiad y cynigion.

6. Gweithredu cynigion

6.1 Gweithredu – cyffredinol

Fel arfer, **rhaid** i gynigion gael eu gweithredu yn unol â'r hyn y penderfynwyd arno neu a gymeradwywyd (gyda neu heb addasiadau). **Dylai** cynigwyr roi gwybod i Weinidogion Cymru drwy e-bost pan gaiff cynnig ei weithredu. Dylid anfon negeseuon e-bost i'r blwch canlynol yn Llywodraeth Cymru: Schoolsmanagementdivision3@llyw.cymru Nid oes angen anfon negeseuon e-bost at Weinidogion unigol.

Fodd bynnag, o dan adran 55 o Ddeddf 2013, os bydd cynigydd yn fodlon, ar ôl ymgynghori ag unrhyw gorff llywodraethu yr effeithir arno, y byddai'n afresymol o anodd gweithredu cynnig ar y dyddiad gweithredu gwreiddiol, neu fod yr amgylchiadau wedi newid cymaint ers i'r cynnig gael ei gymeradwyo ei bod yn amhriodol ei weithredu ar y dyddiad gwreiddiol, gall addasu'r cynnig fel bod y broses o'i weithredu yn cael ei gohirio am hyd at dair blynedd.

Os bydd cynigydd yn fodlon, ar ôl ymgynghori ag unrhyw gorff llywodraethu yr effeithir arno, y byddai'n afresymol o anodd gweithredu'r cynigion neu fod yr amgylchiadau wedi newid cymaint ers i'r cynigion gael eu cymeradwyo y byddai'n gwbl amhriodol eu gweithredu, gall benderfynu y dylid rhoi'r gorau i'r cynigion.

Yn achos cynigion i gau ysgol, ac ar ôl ymgynghori ag unrhyw gorff llywodraethu yr effeithir arno, gall cynigydd hefyd benderfynu dwyn dyddiad gweithredu'r cynigion yn ei flaen hyd at 13 wythnos. **Rhaid** mai dim ond os nad oes gan ysgol unrhyw ddisgyblion ar y gofrestr, neu bod ganddi gyn lleied o ddisgyblion fel bod amheuan difrifol a ellid darparu'r cwricwlwm, y dylid dwyn y dyddiad gweithredu yn ei flaen.

Pan fydd cynigion wedi'u cymeradwyo gan yr awdurdod lleol (o dan adran 51 o Ddeddf 2013) neu Weinidogion Cymru (o dan adran 50 o Ddeddf 2013), **rhaid** mai dim ond gyda chytundeb Gweinidogion Cymru y caiff cynigwyr benderfynu gohirio cynnig, dwyn ei ddyddiad gweithredu yn ei flaen neu roi'r gorau iddo. **Rhaid** i unrhyw gais o'r fath am gytundeb gael ei wneud yn ysgrifenedig gan nodi rhesymau'r cynigydd yn glir.

Pan fydd awdurdod lleol wedi penderfynu ynghylch cynnig o dan adran 53 o Ddeddf 2013, gall yr awdurdod lleol ei hun benderfynu gohirio, prysuro neu roi'r gorau i'r cynnig.

Rhaid hysbysu partïon perthnasol gan gynnwys Gweinidogion Cymru, Estyn, yr awdurdod lleol cynhaliol, a chyrrff llywodraethu, rhieni, disgyblion a staff unrhyw ysgol y mae cynnig yn effeithio arni, fel y bo'n briodol, o unrhyw benderfyniad i ohirio cynnig, dwyn ei ddyddiad gweithredu yn ei flaen neu roi'r gorau iddo cyn saith diwrnod o'r ddyddiad y penderfyniad hwnnw. **Rhaid** i'r hysbysiad nodi'r rhesymau dros y penderfyniad hwnnw yn gryno.

Os bydd cynnig wedi'i gymeradwyo gan Weinidogion Cymru neu gan awdurdod lleol yn amodol ar rywbeth penodol a fydd yn digwydd erbyn dyddiad penodol, ac nas bodlonir yr amod hwnnw erbyn y dyddiad hwnnw, **rhaid** i'r cynigion gael eu hystyried fel eu bod wedi'u gwrthod, oni bai bod Gweinidogion Cymru neu'r awdurdod lleol wedi cytuno i ganiatáu i'r cynigydd amrywio'r amod hwnnw drwy osod dyddiad ddiweddarach.

6.2 Gweithredu – newid categori

Mae Rhan 3 o Atodlen 5 i Ddeddf 2013 yn nodi'r manylion llawn mewn perthynas â throsglwyddo tir. Bydd unrhyw drosglwyddiadau'n digwydd ar y dyddiad gweithredu. Os bydd ysgol gymunedol yn dod yn ysgol wirfoddol a gynorthwyir neu'n ysgol wirfoddol a reolir, bydd unrhyw dir heblaw caeau chwarae sy'n eiddo i awdurdod lleol yn trosglwyddo'n awtomatig i ymddiriedolwyr yr ysgol.

Os bydd ysgol sefydledig, ysgol wirfoddol a gynorthwyir neu ysgol wirfoddol a reolir heb gymeriad crefyddol yn dod yn ysgol gymunedol, bydd unrhyw dir a ariennir yn gyhoeddus yn trosglwyddo'n awtomatig i'r awdurdod lleol. Diffinnir tir a ariennir yn gyhoeddus yn Atodlen 4 o Ddeddf 2013 ac mae'n cynnwys tir a ddarperir gan yr awdurdod lleol neu drwy grant cyfalaf (yn ystyr Pennod 6 o Ran 3 o Ddeddf Addysg 1996). **Rhaid** i unrhyw dir arall sy'n eiddo i ymddiriedolwyr neu'r corff llywodraethu gael ei drosglwyddo i'r awdurdod lleol trwy gytundeb trosglwyddo a gaiff ei lunio gan y partïon. Efallai y bydd trosglwyddiad o'r fath yn cynnwys taliad, y cytunwyd arno, gan yr awdurdod lleol. Os na all y partïon gytuno ar drosglwyddiad, gall y naill barti neu'r llall ofyn i Weinidogion Cymru eithrio trosglwyddo unrhyw ddarn o dir. Yna, **rhaid** i Weinidogion Cymru'n penderfynu a ddylid cyfarwyddo eithrio'r darn hwnnw o dir ai peidio.

7. Cau ysgol â llai na deg disgybl cofrestredig

Os oes gan ysgol lai na 10 disgybl cofrestredig (neu os nad oes unrhyw ddisgyblion ar ôl mewn ysgol) pan gynhelir y cyfrifiad ym mis Ionawr, mae Deddf 2013 yn caniatáu i gyrff llywodraethu/awdurdodau lleol ddilyn gweithdrefn symlach er mwyn cau'r ysgol yn swyddogol²⁶.

Yr unig beth y byddai'n ofynnol iddynt ei wneud o dan y weithdrefn honno fyddai cyhoeddi'r hysbysiad cau – byddai'r gofyniad i ymgynghori'n gyffredinol yn cael ei hepgor, cyhyd â bod digon o leoedd mewn ysgolion cyfatebol wedi'u nodi a fyddai'n rhesymol hygyrch i'r disgyblion hynny sydd wedi'u dadleoli neu a allai gael eu dadleoli. Os daw gwrthwynebiadau i law, y cynigydd fyddai'n ystyried y cynnig ym mhob achos. Fodd bynnag, cyn cyflwyno cynigion o'r fath, **rhaid** i gynigwyr ofyn am farn unrhyw ymddiriedolaeth sydd â budd yn yr ysgol, neu'r corff crefyddol priodol, ac ystyried y safbwyntiau hyn cyn symud ymlaen.

Yn achos ysgolion lle mae rhai disgyblion ar ôl, **rhaid** i gynigwyr sicrhau y caiff yr hysbysiad cau ei ddwyn i sylw'r disgyblion, y caiff ei ystyr ei egluro iddynt, ac y caiff camau priodol eu cymryd i alluogi'r disgyblion hyn i ymateb i'r hysbysiad os dymunant wneud hynny. Mae'n hanfodol bod disgyblion yn cael y cyfle i gyfrannu at y broses benderfynu a **rhaid** i gynigwyr sicrhau yr ystyrir unrhyw farn a fynegir ganddynt yn llawn cyn y gwneir penderfyniad terfynol.

Anogir cynigwyr i rannu gwybodaeth â rhieni ac ysgolion eraill a **dylent** sicrhau eu bod yn cael copi o'r hysbysiad. Yn ogystal â hyn, **rhaid** hysbysu unrhyw ysgolion y nodir eu bod fwyaf tebygol o dderbyn disgyblion.

Nid yw bodolaeth gweithdrefnau symlach mewn perthynas â'r bwriad i gau ysgolion â llai na 10 o ddisgyblion cofrestredig yn golygu ei bod yn ofynnol i gyrff llywodraethu neu awdurdodau lleol gyflwyno cynigion i gau ysgolion o'r fath yn ddi-oed.

Dylid ystyried cau ysgolion o'r fath yng ngoleuni'r ffactorau a amlinellir yn adran 1. Os bydd yr ysgol ar restr yr "ysgolion gwledig", mae hyn yn cynnwys ystyried y ffactorau a bodloni'r gofynion yn adran 1.8, "*Rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig*" cyn cyhoeddi hysbysiad ynghylch cau'r ysgol. Mae hyn yn golygu y dylai'r cynigydd hefyd:

- nodi rhesymau clir a phenodol dros lunio'r cynnig;
- nodi unrhyw opsiynau rhesymol eraill a fyddai hefyd efallai yn mynd i'r afael â'r problemau y tu ôl i'r cynnig a darparu tystiolaeth i ddangos ei fod wedi ystyried yn ofalus bob opsiwn ymarferol arall (gan gynnwys ffedereiddio), gydag asesiad clir o'u rhinweddau a'u hymarferoldeb, gan gynnwys:

- ✓ y manteision tebygol o ran addysg;
 - ✓ yr effaith debygol ar y gymuned;
 - ✓ yr effaith debygol ar drefniadau teithio; ac
- amlinellu yn y papur cynnig (sef papur i'w gyflwyno i'r sawl sy'n penderfynu) yr opsiynau eraill a nodwyd, rhoi asesiad o'r rhain ac esbonio pam mae'r cynigydd o'r farn, yng ngoleuni'r asesiad, nad gweithredu'r cynnig i gau'r ysgol fyddai'r ymateb mwyaf priodol i'r rhesymau dros y cynnig.

8. Cynigion gan Weinidogion Cymru i resymoli lleoedd mewn ysgolion

Os bydd Gweinidogion Cymru wedi cyfarwyddo awdurdod lleol neu gorff llywodraethu yn y gorffennol i gyflwyno cynigion i unioni darpariaeth ormodol neu annigonol o leoedd mewn ysgolion, gallant gyhoeddi eu cynigion eu hunain i'r diben hwnnw.

Byddai'r meini prawf penodol y gallai Gweinidogion Cymru eu defnyddio i benderfynu cyhoeddi cyfarwyddyd neu gynnig yn amrywio, gan ddibynnu ar yr amgylchiadau yn yr ardal dan sylw ond, yn gyffredinol, pwerau i'w defnyddio pan fetho popeth arall yw'r rhain a byddent yn cael eu defnyddio pan fyddai awdurdod lleol wedi methu â sicrhau:

- bod ei ardal yn cael ei gwasanaethu gan ysgolion sy'n ddigonol o ran nifer, cymeriad a chyfarpar i ddarparu cyfleoedd addysg priodol i bob disgybl; neu
- bod gan bob plentyn yn ei ardal fynediad rhesymol at un o'r ysgolion hynny; neu
- bod cyllid ar gyfer addysg yn gosteffeithiol a bod adnoddau'n cael eu defnyddio i sicrhau'r deilliannau addysgol gorau posibl i blant a phobl ifanc.

Rhaid i'r cynigion gael eu cyhoeddi'n unol â'r darpariaethau ym Mhennod 4 uchod.

Gall unrhyw un wrthwynebu'r cynigion o fewn y cyfnod gwerthwynebu o 28 diwrnod. Os derbynir gwrthwynebiadau, **rhaid** i Weinidogion Cymru beri cynnal ymchwiliad lleol i ystyried y cynigion. **Rhaid** i unrhyw gynigion eraill i ad-drefnu ysgolion, a gyhoeddwyd ond na phenderfynwyd arnynt eto, gael eu hatgyfeirio i'r ymchwiliad lleol os yw Gweinidogion Cymru o'r farn eu bod yn gysylltiedig â'r cynnig sy'n cael ei wrthwynebu (ac oni bai bod Gweinidogion Cymru o'r farn y dylid eu gweithredu).

Rhaid i'r ymchwiliad lleol gael ei gynnal gan unigolyn a benodwyd i'r diben hwnnw gan Weinidogion Cymru ac yn unol ag unrhyw weithdrefnau a amlinellir ganddynt adeg sefydlu'r ymchwiliad lleol.

Os bydd ymchwiliad lleol wedi'i gynnal, **rhaid** i Weinidogion Cymru ystyried adroddiad y sawl a gynhaliodd yr ymchwiliad lleol. Yna, gallant wneud un o'r canlynol:

1. ei fabwysiadu gyda neu heb addasiadau, neu benderfynu peidio â mabwysiadu unrhyw un o'r cynigion a wnaed gan Weinidogion Cymru;
2. ei gymeradwyo gyda neu heb addasiadau, neu wrthod unrhyw gynigion eraill a atgyfeiriwyd i'r ymchwiliad lleol;

3. gwneud cynigion pellach i resymoli lleoedd mewn ysgolion.

Os bydd Gweinidogion Cymru'n penderfynu gwneud cynigion pellach, ni fydd gofyniad i beri cynnal ymchwiliad lleol arall.

Os na fydd y cynigion pellach hyn a wnaed gan Weinidogion Cymru wedi'u hatgyfeirio i ymchwiliad lleol, gall Gweinidogion Cymru, ar ôl ystyried unrhyw wrthwynebiadau:

1. fabwysiadu'r cynnig gyda neu heb addasiadau;
2. penderfynu peidio â mabwysiadu'r cynnig.

Fel arfer, dim ond newidiadau i faterion fel amseriad gweithredu'r cynigion neu niferoedd derbyn y **dylai** addasiadau a wnaed gan Weinidogion Cymru ymwneud â hwy. **Rhaid** i Weinidogion Cymru **beidio â** gwneud addasiadau a fyddai i bob diben yn cyflwyno cynnig newydd yn lle'r cynnig a gyhoeddwyd.

Gellir cymeradwyo cynigion neu eu mabwysiadu yn amodol ar rywbeth penodol a fydd yn digwydd erbyn dyddiad penodol.

Rhaid i gynigion a gymeradwyir neu a fabwysiedir gael eu gweithredu'n unol â Phennod 6 uchod.

9. Cynigion gan Weinidogion Cymru mewn perthynas â darpariaeth ranbarthol ar gyfer anghenion addysgol arbennig

Os bydd Gweinidogion Cymru wedi gwneud gorchymyn yn y gorffennol yn cyfarwyddo awdurdod lleol neu gorff llywodraethu i gyflwyno cynigion i ad-drefnu ysgolion at ddiben sicrhau darpariaeth ranbarthol i blant ag anghenion addysgol arbennig, gallant gyhoeddi eu cynigion eu hunain i'r diben hwnnw.

Rhaid ymgynghori ar y cynigion yn unol â Phennod 3 uchod, a rhaid iddynt gael eu cyhoeddi'n unol â Phennod 4.

Gall unrhyw un wrthwynebu'r cynigion o fewn y cyfnod gwrthwynebu o 28 diwrnod.

Ar ôl ystyried unrhyw wrthwynebiadau, gall Gweinidogion Cymru;

1. fabwysiadu'r cynigion gyda neu heb addasiadau;
2. penderfynu peidio â mabwysiadu'r cynigion.

Fel arfer, dim ond newidiadau i faterion fel amseriad gweithredu'r cynigion neu niferoedd derbyn y **dylai** addasiadau a wnaed gan Weinidogion Cymru ymwneud â hwy. **Rhaid** i Weinidogion Cymru **beidio â** gwneud addasiadau a fyddai i bob diben yn cyflwyno cynnig newydd yn lle'r cynnig a gyhoeddwyd.

Gellir cymeradwyo cynigion neu eu mabwysiadu yn amodol ar rywbeth penodol a fydd yn digwydd erbyn dyddiad penodol.

Rhaid i gynigion a fabwysiedir gael eu gweithredu'n unol â Phennod 6 uchod.

10. Cynigion gan Weinidogion Cymru i ailstrwythuro addysg chweched Dosbarth

O dan adran 71 o Ddeddf 2013, gall Gweinidogion Cymru wneud cynigion sy'n:

1. galw ar awdurdod lleol i sefydlu ysgol neu ysgolion i ddarparu addysg uwchradd sy'n addas i ofynion disgyblion chweched dosbarth yn unig ('ysgol chweched dosbarth');
2. cyflwyno neu ddileu darpariaeth chweched dosbarth mewn ysgol, neu;
3. gau ysgol chweched dosbarth.

Rhaid ymgynghori ar y cynigion yn unol â Phennod 3 uchod, a rhaid iddynt gael eu cyhoeddi'n unol â Phennod 4.

Gall unrhyw un wrthwynebu'r cynigion o fewn y cyfnod gwerthwynebu o 28 diwrnod.

Ar ôl ystyried unrhyw wrthwynebiadau, gall Gweinidogion Cymru;

1. fabwysiadu'r cynigion gyda neu heb addasiadau;
2. penderfynu peidio â mabwysiadu'r cynigion.

Fel arfer, dim ond newidiadau i faterion fel amseriad gweithredu'r cynigion neu niferoedd derbyn y **dylai** addasiadau a wnaed gan Weinidogion Cymru ymwneud â hwy. **Rhaid** i Weinidogion Cymru **beidio â** gwneud addasiadau a fyddai i bob diben yn cyflwyno cynnig newydd yn lle'r cynnig a gyhoeddwyd.

Gellir cymeradwyo cynigion neu eu mabwysiadu yn amodol ar rywbeth penodol a fydd yn digwydd erbyn dyddiad penodol.

Rhaid i gynigion a fabwysiedir gael eu gweithredu'n unol â Phennod 6 uchod.

11. Hysbysiad o fwriad corff llywodraethu i gau ysgol sefydledig neu wirfoddol

Mae adran 80 o Ddeddf 2013 yn caniatáu i gorff llywodraethu ysgol sefydledig neu wirfoddol gau'r ysgol trwy roi dwy flynedd o rybudd i Weinidogion Cymru a'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am gynnal yr ysgol o'i fwriad i wneud hynny. Cyn rhoi'r rhybudd, +:

1. gael cydsyniad Gweinidogion Cymru os yw Gweinidogion Cymru neu'r awdurdod lleol wedi gwario arian ar safle'r ysgol (ac eithrio mewn cysylltiad â gwaith atgyweirio);
2. ymgynghori â Gweinidogion Cymru pe byddai cau'r ysgol yn effeithio ar gyfleusterau ar gyfer addysg lawn amser sy'n addas i unigolion sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol ond sy'n iau na 19 oed;
3. ymgynghori â'r ymddiriedolwyr ynghylch unrhyw dir neu adeiladau a gedwir ar ymddiriedolaeth, a/neu'r corff crefyddol priodol os oes gan yr ysgol gymeriad crefyddol dynodedig, a rhoi sylw priodol i unrhyw sylwadau a dderbynnir.

Os bydd angen cyngor ar gyrrff llywodraethu mewn perthynas ag eiddo a gedwir ar ymddiriedolaeth elusennol, dylent gysylltu â'r Comisiwn Elusennau.

Atodiad A: Siart Ilif enghreifftiol ar gyfer cynigion statudol

Cam 1

Dylai'r cynigydd gyfeirio at y rhestr o ysgolion gwledig i gael gwybod a yw'r ysgol y mae am ei chau yn ysgol wledig ac a yw'r rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig a amlinellir yn y Cod hwn yn berthnasol.

Cam 2

Dylai'r cynigydd gyfeirio at adran 1 o'r Cod Trefniadaeth Ysgolion (y Cod) sy'n nodi'r ffactorau y mae angen eu hystyried wrth baratoi, cyhoeddi, cymeradwyo neu benderfynu ar bob cynnig ynghylch trefniadaeth ysgolion.

Cam 3

Yn achos cynigion i ad-drefnu ysgolion y mae eu tir a/neu eu hadeiladau yn cael eu dal ar ymddiried, neu sydd â chymeriad crefyddol dynodedig, rhaid i'r cynigydd ymgynghori â'r ymddiriedolwyr a/neu â'r corff crefyddol priodol cyn i'r ymgynghoriad gael ei gyhoeddi a chaniatáu 28 diwrnod i dderbyn sylwadau, a rhaid iddo roi sylw dyledus i'r sylwadau hynny cyn y gwneir unrhyw benderfyniad i gynnal ymgynghoriad cyffredinol.

Cam 4

Dylid cael cymeradwyaeth i fynd ati i ymgynghori'n ffurfiol. Lle mai'r awdurdod lleol yw'r cynigydd, y pwyllgor gweithredol neu'r cabinet sy'n gwneud y penderfyniad fel arfer. Lle mai corff llywodraethu ysgol yw'r cynigydd, rhaid i'r corff llywodraethu wneud y penderfyniad.

Cam 5

Rhaid i'r cynigydd gyhoeddi dogfen ymgynghori ar ei wefan a sicrhau ei bod ar gael ar ffurf copi caled. Os nad yr awdurdod lleol yw'r cynigydd, gellir cyhoeddi'r ddogfen ymgynghori ar wefan yr awdurdod lleol perthnasol hefyd. Rhaid cyhoeddi'r ddogfen ymgynghori yn ystod y tymor ysgol a rhaid i'r sawl yr ymgynghorir â nhw gael o leiaf 42 diwrnod i ymateb gydag o leiaf 20 o'r rhain yn ddiwrnodau ysgol. Mae adran 3 o'r Cod yn nodi'r wybodaeth y mae'n rhaid i'r holl ddogfennau ymgynghori a'r wybodaeth ychwanegol ynghylch cynigion i gau ysgolion gwledig ei chynnwys, ac mae'n darparu rhestr o'r partion hynny y mae'n rhaid anfon copi neu ddolen i'r wefan berthnasol atynt. Rhaid i'r cynigydd wneud trefniadau addas i ymgynghori â disgyblion unrhyw ysgol yr effeithir arni.

Cam 6

Rhaid i'r cynigydd gyhoeddi crynodeb o sylwadau'r sawl yr ymgynghorwyd â nhw ynghyd ag ymatebion y cynigydd ei hun i'r sylwadau (yr adroddiad ar yr ymgynghoriad) o leiaf dau wythnos cyn cyhoeddi'r hysbysiad. Mae adran 3 o'r Cod yn darparu gwybodaeth am yr adroddiad ar yr ymgynghoriad ac yn rhestru'r partion y mae'n rhaid anfon copi neu ddolen i'r wefan berthnasol atynt.

Cam 7

Os mai'r awdurdod lleol yw'r cynigydd, fel arfer bydd y pwyllgor gweithredol neu'r cabinet yn cyfarfod i ystyried yr ymgynghoriad ac a ddylid symud ymlaen gyda'r cynnig ai peidio. Os mai corff llywodraethu ysgol yw'r cynigydd, dylai gyfarfod i ystyried yr ymgynghoriad a phenderfynu a ddylid symud ymlaen. Os penderfynant fwrw ymlaen, cymerir Cam 7. Os daw opsiwn newydd i'r amlwg yn ystod ymgynghoriad y mae'r cynigwyr yn dymuno ei ystyried, yna ailadroddir Camau 1-5.

Cam 8

Rhaid cyhoeddi cynigion o fewn 26 wythnos i ddiwedd y cyfnod ymgynghori a ganiateir ar gyfer ymatebion. Fel arall, bydd yn rhaid cynnal ymgynghoriad arall.

Os bydd y cynigydd yn penderfynu symud ymlaen â'r cynnig, rhaid i'r cynigydd gyhoeddi hysbysiad statudol ynghylch darparu cyfnod gwrthwynebu o 28 diwrnod. **Rhaid** cyhoeddi'r hysbysiad ar ddiwrnod ysgol, gyda 15 o ddiwrnodau ysgol (heb gynnwys y diwrnod cyhoeddi) o fewn y cyfnod. Mae adran 4 o'r Cod yn nodi'r wybodaeth y mae'n rhaid i hysbysiad ei chynnwys ac mae'n esbonio sut mae'n rhaid ei gyhoeddi.

Cam 9a	Cam 9b
<p>Os nad oes unrhyw wrthwynebiadau ac nad oes angen i Weinidogion Cymru gymeradwyo'r cynnig. Os mai'r awdurdod lleol yw'r cynigydd, fel arfer bydd y pwyllgor gweithredol neu'r cabinet yn cyfarfod i benderfynu a ddylid symud ymlaen. Os mai corff llywodraethu'r ysgol yw'r cynigydd, dylai'r corff llywodraethu gyfarfod a phenderfynu a ddylid symud ymlaen.</p>	<p>Os daw gwrthwynebiadau i law, rhaid i'r cynigwyr gyhoeddi crynodeb o'r gwrthwynebiadau a'u hymatebion i'r gwrthwynebiadau hynny (yr adroddiad ar y gwrthwynebiadau).</p>

Cam 10a	Cam 10b	Cam 10c
<p>Os nad oes angen cymeradwyaeth gan Weinidogion Cymru neu'r awdurdod lleol ar y cynnig, rhaid i'r cynigwyr wneud penderfyniad terfynol ar y cynnig cyn pen 16 wythnos o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu.</p>	<p>Os oes angen penderfyniad gan Weinidogion Cymru ar y cynnig, rhaid i'r cynigydd anfon y gwrthwynebiadau a'r adroddiad gwrthwynebu at Weinidogion Cymru cyn pen 35 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu. Fel arfer, bydd Gweinidogion Cymru yn bwriadu penderfynu ar gynigion cyn pen 16 wythnos o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu.</p>	<p>Os oes angen penderfyniad gan yr awdurdod lleol ar y cynnig, rhaid i'r cynigydd anfon y ddogfen ymgynghori, yr adroddiad ar yr ymgynghoriad, yr hysbysiad a gyhoeddwyd, y gwrthwynebiadau a'r adroddiad gwrthwynebu i'r awdurdod lleol cyn pen 35 diwrnod o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu. Rhaid i'r awdurdod lleol wneud penderfyniad cyn pen 16 wythnos o ddiwedd y cyfnod gwrthwynebu.</p>

		<p>Cyn pen 28 diwrnod o ddyddiad penderfyniad yr awdurdod lleol, gall cynigion gael eu hatgyfeirio i Weinidogion Cymru gan y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> i Awdurdod lleol arall; ii Y corff crefyddol priodol ar gyfer unrhyw ysgol yr effeithir arni (yr awdurdod esgobaethol); iii Corff llywodraethu ysgol wirfoddol neu sefydledig sy'n destun cynigion; iv Ymddiriedolaeth sy'n dal eiddo ar ran ysgol wirfoddol neu sefydledig sy'n destun cynigion; v Sefydliad addysg bellach y mae'r cynigion yn effeithio arni.
--	--	---

Cam 11

Os caiff y cynigion eu cymeradwyo neu os bydd y cynigydd yn penderfynu eu gweithredu, **dylent** gael eu gweithredu yn unol â'r dyddiad a roddwyd yn yr hysbysiad statudol, neu unrhyw ddyddiad a addaswyd wedi hynny.

Atodiad B: Enghreifftiau o hysbysiadau statudol

Enghraifft o hysbysiad statudol i sefydlu ysgol gymunedol neu wirfoddol newydd

[Nodwch enw a chyfeiriad y rhai sy'n cyhoeddi'r cynigion].

Hysbysir drwy hyn yn unol ag adran 41 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 a'r Cod Trefniadaeth Ysgolion fod [enw'r cynigydd], ar ôl ymgynghori â'r cyfryw bersonau ag sy'n ofynnol, yn cynnig sefydlu ysgol [nodwch y categori iaith²⁷] newydd i'w chynnal gan [nodwch enw'r awdurdod lleol cynhalio] yn [nodwch y lleoliad a, lle y bo'n briodol, y cyfeiriad post] ar gyfer [bechgyn]/ [merched] /[bechgyn a merched] [nodwch yr ystod oedran] oed.

Cynhaliodd [nodwch enw'r cynigydd] gyfnod ymgynghori cyn penderfynu cyhoeddi'r cynnig hwn. Mae adroddiad ar yr ymgynghoriad sy'n cynnwys crynodeb o'r materion a godwyd gan ymgynghoreion, ymatebion y cynigydd ac ymateb llawn Estyn ar gael ar [nodwch wefan y cynigydd neu, os nad oes un ar gael, wefan yr awdurdod lleol perthnasol].

Cynigir gweithredu'r cynnig ar [nodwch y dyddiad]. [Pan fwriedir gweithredu'r cynnig fesul cam, **dylid** nodi'r dyddiad y bwriedir gweithredu pob cam].

Bydd yr ysgol newydd a gynigir yn ysgol [nodwch ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir neu ysgol wirfoddol a reolir].

[nodwch y corff llywodraethu neu enw'r awdurdod lleol] fydd yr awdurdod derbyn.

[Nodwch y nifer derbyn] fydd y nifer derbyn ar gyfer [nodwch y grŵp oedran neu'r grwpiau oedran perthnasol²⁸] yn yr ysgol newydd yn y flwyddyn ysgol gyntaf y mae'r cynigion wedi'u gweithredu. [Pan fwriedir gweithredu'r cynigion fesul cam, **rhaid** rhoi'r nifer derbyn yn y flwyddyn ysgol gyntaf y mae pob cam wedi'i weithredu]. [Os bydd nifer derbyn ar wahân ar gyfer y chweched dosbarth, **dylid** cynnwys y nifer hwnnw].

[Nodwch y ffigur capasit²⁹] fydd capasiti disgyblion yr ysgol newydd. [Byddai'n ddefnyddiol hefyd cynnwys nifer y lleoedd meithrin a ddarperir os yw'n briodol].

[Ar gyfer ysgol arbennig, gwybodaeth am anghenion addysgol arbennig y disgyblion y gwneir darpariaeth ar eu cyfer].

²⁷ Dylai'r cynigwyr gyfeirio at ddogfen wybodaeth Llywodraeth Cymru 23/2007 'Diffinio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg'.

²⁸ Diffinnir "grŵp oedran perthnasol" yn adran 142(1) o Ddeddf 1998 fel a ganlyn: "an age group in which pupils are normally admitted (or, as the case may be, will normally be admitted) to the school". Felly, gellid bod mwy nag un grŵp oedran perthnasol, ac yn yr achos hwnnw rhaid rhoi'r nifer derbyn mewn perthynas â phob grŵp oedran perthnasol o'r fath.

²⁹ Dylai'r cynigwyr gyfeirio at Gylchlythyr Llywodraeth Cymru 21/2011 'Mesur capasiti ysgolion yng Nghymru' neu unrhyw ddogfen olynol.

[Rhowch wybodaeth o ran p'un a gynigir y bydd trefniadau derbyn yr ysgol newydd yn gwneud darpariaeth ar gyfer bandio disgyblion].

[Yn achos ysgol wirfoddol newydd, rhowch wybodaeth am ei chymeriad crefyddol a'i chorff crefyddol priodol arfaethedig os bydd ganddi gymeriad crefyddol].

[Rhowch wybodaeth am y trefniadau arfaethedig i gludo'r disgyblion i'r ysgol newydd].

[Yn achos cynigion i sefydlu ysgol wirfoddol newydd, nodwch p'un a fwriedir i'r awdurdod addysg lleol neu'r hyrwyddwyr weithredu'r cynigion, ac, os bwriedir i'r ddau barti weithredu'r cynigion, i ba raddau y bydd y ddau gorff yn eu gweithredu].

Gall unrhyw un wrthwynebu'r cynigion cyn pen cyfnod o 28 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi'r cynigion hyn, hynny yw erbyn [nodwch ddyddiad].

Dylid anfon gwrthwynebiadau at [enw a chyfeiriad y cynigydd].

Llofnodwyd

Ar ran [yr awdurdod lleol].

[Dyddiad - **dylai** hwn fod yr un dyddiad â'r dyddiad cyhoeddi].

NODYN ESBONIADOL

[Efallai y bydd yn ddefnyddiol cynnwys Nodyn Esboniadol sy'n esbonio'r cynigion mewn iaith syml ac sy'n rhoi rhagor o wybodaeth a chefnidir i'r cynigion].

Enghraifft o hysbysiad statudol i gau ysgol gymunedol a gynhelir, ysgol sefydledig, ysgol wirfoddol neu ysgol feithrin

[Nodwch enw a chyfeiriad y rhai sy'n cyhoeddi'r cynigion].

Hysbysir drwy hyn yn unol ag adran 43 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 a'r Cod Trefniadaeth Ysgolion fod *[enw'r cynigydd]*, ar ôl ymgynghori â'r cyfryw bersonau ag sy'n ofynnol, yn cynnig cau *[enw a chyfeiriad yr ysgol]*. Cynhelir yr ysgol gan *[nodwch enw'r awdurdod lleol cynhalio]* *[ac os yn berthnasol, nodwch gymeriad crefyddol yr ysgol]*.

Cynhaliodd *[nodwch enw'r cynigydd]* gyfnod ymgynghori cyn penderfynu cyhoeddi'r cynnig hwn. Mae adroddiad ar yr ymgynghoriad sy'n cynnwys crynodeb o'r materion a godwyd gan ymgynghoreion, ymatebion y cynigydd ac ymateb llawn Estyn ar gael ar *[nodwch wefan y cynigydd neu, os nad oes un ar gael, wefan yr awdurdod lleol perthnasol]*.

Cynigir gweithredu'r cynigion ar *[nodwch y dyddiad]* (2).

[Nodwch fanylion yr ysgolion y gall y disgyblion yn yr ysgol i'w chau fynd iddynt, gan gynnwys unrhyw drefniadau interim a chategori iaith yr ysgolion amgen fel y'i diffinnir gan Ddogfen Wybodaeth Rhif: 023/2007].

[Nodwch fanylion unrhyw fesurau eraill y bwriedir eu cymryd i gynyddu nifer y lleoedd sydd ar gael mewn ysgolion o ganlyniad i'r cynnig i gau'r ysgol].

[Nodwch fanylion y trefniant arfaethedig i gludo'r disgyblion i ysgolion eraill].

[Rhaid i gynigion i gau ysgol wledig nodi'r rhesymau pam mae'r cynigydd yn fodlon mai cau'r ysgol yw'r ymateb mwyaf priodol i'r rhesymau a nodwyd gan y cynigydd wrth lunio'r cynnig].

Gall unrhyw un wrthwynebu'r cynigion cyn pen cyfnod o 28 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi'r cynigion hyn, hynny yw erbyn *[nodwch ddyddiad]*.

Dylid anfon gwrthwynebiadau at *[enw a chyfeiriad y cynigydd]*.

Llofnodwyd

Ar ran *[yr awdurdod lleol neu'r corff llywodraethu]*.

*[Dyddiad - **dylai** hwn fod yr un dyddiad â'r dyddiad cyhoeddi].*

NODYN ESBONIADOL

[Efallai y bydd yn ddefnyddiol cynnwys Nodyn Esboniadol sy'n esbonio'r cynigion mewn iaith syml ac sy'n rhoi rhagor o wybodaeth a chefnidir i'r cynigion].

Enghraifft o hysbysiad statudol i wneud newid a reoleiddir i ysgol gymunedol a gynhelir, ysgol sefydledig, ysgol wirfoddol neu ysgol feithrin

Hysbysir drwy hyn yn unol ag adran 42 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion 2013 a'r Cod Trefniadaeth Ysgolion fod [enw'r cynigydd], ar ôl ymgynghori â'r cyfryw bersonau ag sy'n ofynnol, yn cynnig newid [enw a chyfeiriad yr ysgol] fel ei bod [ychwanegu disgrifiad o'r newid/newidiadau arfaethedig]. Cynhelir yr ysgol/ysgolion gan [nodwch enw'r awdurdod lleol cynhalio].

Cynhaliodd [nodwch enw'r cynigydd] gyfnod ymgynghori cyn penderfynu cyhoeddi'r cynnig hwn. Mae adroddiad ar yr ymgynghoriad sy'n cynnwys crynodeb o'r materion a godwyd gan ymgynghoreion, ymatebion y cynigydd ac ymateb llawn Estyn ar gael ar [nodwch wefan y cynigydd neu, os nad oes un ar gael, wefan yr awdurdod lleol perthnasol].

Cynigir gweithredu'r cynnig ar [nodwch y dyddiad]. [Pan fwriedir gweithredu'r cynnig fesul cam, **dylid** nodi'r dyddiad y bwriedir gweithredu pob cam].

[Pan fydd y newid yn cynnwys ehangu, neu leihau capasiti, nodwch] Nifer y disgyblion yn yr ysgol ar hyn o bryd yw [nodwch nifer], capasiti disgyblion yr ysgol yw [nodwch gapasiti lleoedd disgyblion³⁰] a'r capasiti arfaethedig ar ôl gweithredu'r cynnig fydd [nodwch y capasiti arfaethedig].

[Pan fydd y newid yn cynnwys ehangu, neu leihau capasiti nodwch] [Nodwch y nifer derbyn] fydd y nifer derbyn ar gyfer [nodwch y grŵp oedran neu'r grwpiau oedran perthnasol³¹] yn yr ysgol newydd yn y flwyddyn ysgol gyntaf y mae'r cynigion wedi'u gweithredu [Dylech gynnwys nifer chweched dosbarth ar wahân os yw'n briodol]. [Pan fwriedir gweithredu'r cynigion fesul cam, **rhaid** rhoi'r nifer derbyn yn y flwyddyn ysgol gyntaf y mae pob cam wedi'i weithredu]. [os yn briodol] Bydd xx o leoedd meithrin.

[Pan fydd y newid yn golygu newid y math o ddarpariaeth, rhowch wybodaeth am y ddarpariaeth amgen i'r disgyblion a'r effaith ar gludiant i'r ysgol].

Gall unrhyw un wrthwynebu'r cynigion cyn pen cyfnod o 28 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi'r cynigion hyn, hynny yw erbyn [nodwch ddyddiad].

Dylid anfon gwrthwynebiadau at [enw a chyfeiriad y cynigydd].

³⁰ Dylai'r cynigwyr gyfeirio at Gylchlythyr Llywodraeth Cymru 21/2011 'Mesur capasiti ysgolion yng Nghymru' neu unrhyw ddogfen olynol.

³¹ Diffinnir "grŵp oedran perthnasol" yn adran 142(1) o Ddeddf 1998 fel a ganlyn: "an age group in which pupils are normally admitted (or, as the case may be, will normally be admitted) to the school". Felly, gellid bod mwy nag un grŵp oedran perthnasol, ac yn yr achos hwnnw rhaid rhoi'r nifer derbyn mewn perthynas â phob grŵp oedran perthnasol o'r fath.

Llofnodwyd

Ar ran [yr awdurdod lleol neu'r corff llywodraethu].

[*Dyddiad - **dylai** hwn fod yr un dyddiad â'r dyddiad cyhoeddi.*]

NODYN ESBONIADOL

[*Efallai y bydd yn ddefnyddiol cynnwys Nodyn Esboniadol sy'n esbonio'r cynigion mewn iaith syml ac sy'n rhoi rhagor o wybodaeth a chefnidir i'r cynigion.*]

Atodiad C: Aseidiadau o'r effaith ar y gymuned a'r effaith ar y Gymraeg

Mae Llywodraeth Cymru o'r farn na ddylai'r gofyniad i gynnal aseidiadau fod yn rhy feichus ac nid yw'n ystyried bod angen comisiynu gwaith o'r fath gan ymgynghorwyr allanol. Mae dyletswydd ar awdurdodau lleol eisoes i gynnal aseidiadau o'r effaith ar gydraddoldeb, a allai fod yn sail i'r aseidiadau effaith a nodir yn y canllawiau hyn.

Effaith ar y Gymuned

Yn ddelfrydol, **dylai** aseidiadau effaith gael eu cynnwys mewn dogfennau ymgynghori. Er nad yw'r nodiadau hyn yn rhagnodi'r hyn y dylid ei gynnwys mewn aseiad o'r effaith ar y gymuned, gallai cynigwyr gynnwys y canlynol:

- gwybodaeth am gyfran y disgyblion o'r dalgylch sy'n mynychu'r ysgol;
- gwybodaeth am gyfran y disgyblion o'r tu allan i'r dalgylch sy'n mynychu'r ysgol;
- gwybodaeth am unrhyw gyfleusterau eraill a ddarperir yn yr ysgol e.e. clwb ieuenctid/cylch chwarae;
- gwybodaeth am unrhyw gyfleusterau neu wasanaethau eraill y mae'r ysgol yn eu darparu e.e. clybiau ar ôl ysgol, llyfrgell gymunedol;
- os darperir adeiladau, ystafelloedd, cyfleusterau neu wasanaethau gan ysgol, ble y byddent yn cael eu darparu os caiff ysgol ei chau;
- p'un a gaiff neu p'un a ellid gwella'r cyfleusterau eraill sydd ar gael yn y gymuned leol neu'r gymuned ehangach pe cai'r ysgol ei chau (e.e. gwella neuaddau pentref, meysydd chwarae, y cynlluniau chwarae a ddarperir yn ystod y gwyliau);
- gwybodaeth am y cyfleusterau a'r gwasanaethau a ddarperir mewn unrhyw ysgol amgen;
- gwybodaeth am bellter ac amser teithio i ysgol amgen yn yr un categori iaith;
- sut y gellid cefnogi'r rhieni a'r disgyblion i fanteisio ar yr ysgol amgen ac unrhyw gyfleusterau y gall eu cynnig (e.e. sut y cynorthwyr disgyblion (yn enwedig y rhai sydd o dan anfantais) i gymryd rhan mewn gweithgareddau ar ôl ysgol);
- yr effaith ar iechyd a llesiant, ee pe bai disgyblion yn llai abl i gerdded neu feicio i'r ysgol;

- gwybodaeth am oblygiadau ehangach y newidiadau ar ddarpariaethau trafndiaeth gyhoeddus;
- gwybodaeth am faterion diogelwch cymunedol ehangach.

Mae yna lawer o ystyriaethau eraill sydd hefyd yn debygol o fod yn berthnasol o ran asesu effaith cau ysgol wledig, er enghraifft:

- a fyddai cau'r ysgol yn annog teuluoedd â phlant o oedran ysgol i adael y gymuned neu'n golygu bod teuluoedd ifanc yn llai tebygol o symud i'r gymuned;
- pa effaith y gallai cau'r ysgol ei chael ar wasanaethau eraill a ddarperir yn lleol, er enghraifft os mai'r ysgol yw'r unig adeilad cyhoeddus yn y gymuned;
- ai'r ysgol yw gwir ganolbwynt bywyd y gymuned ai peidio, ac yn cael ei defnyddio at ddibenion eraill – megis cyfarfodydd cyhoeddus, digwyddiadau lleol, ffeiriau, cyngorfeydd a chynulliadau eraill – a fyddai naill ai'n dod i ben neu'n dioddef o gael eu symud i rywle arall;
- a fydd colli'r ysgol, a theuluoedd o bosibl, yn cael effaith andwyol ar economi ehangach y gymuned;
- sut gellid cefnogi cysylltiad rhieni a disgyblion â'r ysgol newydd ac unrhyw gyfleusterau y mae'n eu cynnig (ee sut y cynorthwyr disgyblion, yn enwedig y rhai sydd o dan anfantais, i gymryd rhan mewn gweithgareddau ar ôl ysgol);
- effaith gyffredinol cau'r ysgol ar y gymuned leol (gan gynnwys colli cyfleusterau'r ysgol a ddefnyddir gan y gymuned leol).

Mae mynd ati cyn gynted â phosibl i ymgysylltu a chyfathrebu â'r gymuned leol yn ffordd dda o gael gwybod am yr holl ffactorau perthnasol a'u deall.

Effaith ar y Gymraeg

Nid yw'r nodiadau hyn yn rhagnodol nac yn hollgynhwysfawr ond gallai'r asesiad o'r effaith mewn perthynas â'r Gymraeg gynnwys y canlynol:

- gwybodaeth am gategori iaith yr ysgol;
- gwybodaeth am gategori iaith unrhyw ysgol amgen;
- gwybodaeth am safonau'r Gymraeg yn yr ysgol ac mewn unrhyw ysgol amgen;
- gwybodaeth am weithgareddau ar ôl ysgol sy'n rhoi cyfleoedd ychwanegol i ddefnyddio'r Gymraeg yn yr ysgol ac mewn unrhyw ysgol amgen (e.e. clybiau'r Urdd, clybiau Mentrau Iaith);
- gwybodaeth ynghylch a yw'r ysgol yn darparu cyfleusterau i aelodau'r gymuned ddysgu Cymraeg, neu gyfleusterau iddynt ymgymryd â gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg, a lle y gellid darparu unrhyw gyfleusterau amgen;

- a allai fod yn briodol darparu cyfleusterau ychwanegol ar ôl ysgol mewn unrhyw ysgol amgen i atgyfnerthu safonau'r Gymraeg;
- sut y gellid cefnogi'r rhieni a'r disgyblion i fanteisio ar unrhyw ysgol amgen ac unrhyw welliant penodol o ran darpariaeth ieithyddol y mae'r ysgol honno yn ei gynnig (e.e. sut y cynorthwyir disgyblion i gymryd rhan yng nghlybiau'r Urdd, clybiau Mentrau Iaith);
- Sylwadau a ddarperir gan fforwm addysg Gymraeg yr awdurdod lleol (os oes un ganddo)⁽³²⁾;
- gwybodaeth ynghylch sut mae'r cynnig yn cyd-fynd â Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yr awdurdod ac unrhyw gamau y bydd angen eu cymryd yn y dyfodol o ganlyniad i'r newid i barhau i gydymffurfio â'r cynllun neu gyrraedd targedau'r cynllun.

⁽³²⁾ Mae Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ac Asesu'r Galw am Addysg Cyfrwng Cymraeg (Cymru) 2013 yn darparu diffiniad o fforwm addysg Gymraeg. Fodd bynnag, dylid nodi nad yw'n ofynnol i awdurdod lleol i gael fforwm o'r fath.

Atodiad D: Pwyllgor penderfynu lleol

Mae'r model a amlinellir isod yn un ffordd bosibl o sefydlu 'pwyllgor penderfynu lleol'.

Byddai maint y pwyllgor yn dylanwadu'n arwyddocaol ar ei effeithiolrwydd. Pe bai'n rhy fawr, byddai'n drwsgl a byddai'n anodd cael consensws. Pe bai'n rhy fach, efallai na fyddai digon o ddadlau a gallai'r safbwynt fod yn rhy gul. Efallai mai pwyllgor â phum aelod fyddai'r maint delfrydol.

Bydd cyfansoddiad y pwyllgor hefyd yn bwysig ac yn dylanwadu ar sut y bydd yn cael ei weld gan bobl. Os mai'r bwriad yw pwysleisio ei annibyniaeth ar weithrediaeth yr awdurdod lleol, efallai y bydd angen 'anghymwyso' aelodau'r weithrediaeth ac unrhyw un sydd â chysylltiad â'r awdurdod lleol, y cynigydd (os yw'n wahanol i'r awdurdod lleol) neu'r ysgol y mae'r cynigion yn berthnasol iddynt, a all godi amheuan ynglŷn â'u gallu i weithredu'n ddiuedd mewn perthynas â'r cynnig.

Cyn belled nad ydynt wedi'u 'hanghymwyso', gall awdurdodau lleol benderfynu penodi pwyllgorau sy'n cynnwys aelodau awdurdodau lleol yn unig, neu bobl nad ydynt yn gysylltiedig â'r awdurdod lleol (gan gynnwys aelodau awdurdod lleol arall), neu unrhyw gyfuniad o'r ddau.

Os bydd ysgol â chymeriad crefyddol Catholig neu'r Eglwys yng Nghymru (neu y bwriedir iddi fod â chymeriad crefyddol o'r fath) yn destun cynnig, gall yr awdurdod lleol wahodd Bwrdd Addysg Esgobaethol esgobaeth berthnasol yr Eglwys yng Nghymru neu Esgob esgobaeth berthnasol yr Eglwys Gatholig i enwebu cynrychiolydd i fod yn un o aelodau'r pwyllgor. Yn achos unrhyw ysgol wirfoddol arall â chymeriad crefyddol dynodedig, gall yr unigolyn neu'r bobl sy'n penodi'r llywodraethwyr sefydledig gael eu gwahodd i enwebu cynrychiolydd.

Efallai y bydd awdurdodau lleol am sicrhau bod gan o leiaf un aelod o'r pwyllgor brofiad uniongyrchol o weithio yn y sector addysg. Gall aelod neu gyn-aelod o dîm uwch reoli ysgol neu lywodraethwr ysgol profiadol fod yn addas yn hyn o beth.

Os bydd y pwyllgor yn cynnwys aelodau'r awdurdod lleol yn unig, efallai yr hoffai'r awdurdod lleol ystyried ei wneud yn fwy cytbwys o safbwynt gwleidyddol yn y ffordd a amlinellir yn adrannau 15 a 16 o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989.

Hwyrach y bydd yr awdurdod lleol am recriwtio, hyfforddi a chadw cronfa o unigolion cymwys a phenodi i bwyllgor yn ôl yr angen. Byddai nifer o fanteision i hyn, gan gynnwys lleihau'r amser sydd ei angen i sefydlu pwyllgor yn ôl yr angen a byddai'n helpu'r awdurdod lleol i sicrhau bod darpar aelodau'r pwyllgor wedi derbyn hyfforddiant digonol.

Gallai awdurdodau lleol gydweithredu hefyd i ddatblygu cronfeydd rhanbarthol. Byddai hyn yn cynyddu nifer yr ymgeiswyr cymwys a phrofiadol

ac yn darparu mwy o gyfleoedd i aelodau'r pwyllgor ennill profiad a datblygu arbenigedd wrth wneud penderfyniadau am drefniadaeth ysgolion. Fodd bynnag, wrth benodi paneli o unrhyw gronfa ranbarthol o'r fath, efallai yr hoffai awdurdodau lleol sicrhau bod gan rai aelodau o leiaf wybodaeth leol benodol.

Byddai'r awdurdod lleol am sicrhau bod holl aelodau'r pwyllgor yn derbyn hyfforddiant priodol cyn ystyried unrhyw gynigion a bod aelodau profiadol yn cael yr wybodaeth ddiweddaraf am unrhyw newidiadau i ganllawiau ac yn cael cyfle i loywi eu hyfforddiant. Nid oes angen i'r hyfforddiant fod yn hollgynhwysfawr ond hwyrach y dylai geisio sicrhau bod aelodau'r pwyllgor yn gyfarwydd â'r canllawiau yn y Cod a'r rhannau perthnasol o Ddeddf 2013. Gallai dau awdurdod lleol neu fwy gydweithredu i ddarparu hyfforddiant a allai gyflwyno manteision megis rhannu arferion da yn eang, yn ogystal â sicrhau arbedion ariannol posibl.

Byddai'n fuddiol i'r pwyllgor sicrhau bod yr awdurdod lleol yn darparu gwasanaethau clercc. Er na fyddai'r clercc yn aelod o'r pwyllgor, gall weithredu fel ffynhonnell cyngor annibynnol. Er mwyn gallu gwneud hyn, byddai angen i'r clercc fod â dealltwriaeth dda o'r Cod a'r rhannau perthnasol o Ddeddf 2013, a'i fod wedi derbyn hyfforddiant priodol. Byddai angen i'r awdurdod lleol ddarparu cyngor cyfreithiol priodol i'r pwyllgor yn ôl yr angen. Ni ddylai'r clercc fod wedi ymwneud ag unrhyw ran o'r cynnig y mae'r pwyllgor yn ei ystyried ac ni ddylai fod ag unrhyw fuddiant mewn unrhyw benderfyniad a wneir gan aelodau'r pwyllgor.

Byddai tasgau allweddol y clercc yn cynnwys:

- gwneud y trefniadau gweinyddol angenrheidiol ar gyfer y pwyllgor;
- bod yn ffynhonnell cyngor annibynnol ar weithdrefnau, y Cod a'r rhannau perthnasol o Ddeddf 2013;
- cofnodi'r trafodion, y penderfyniad a'r rhesymau drosto;
- sicrhau bod y penderfyniad yn cael ei hysbysu a'i gyhoeddi yn unol â pharagraff 5.13.

Er mwyn i'r pwyllgor allu gwneud penderfyniad deallus, byddai angen i'r awdurdod lleol anfon y dogfennau a amlinellir ym mharagraff 5.3 uchod at y clercc penodedig yn fuan ar ôl diwedd y cyfnod gwrthwynebu. Dylai'r pwyllgor seilio ei benderfyniad ar y dystiolaeth ysgrifenedig hon yn hytrach na cheisio neu ystyried gwybodaeth newydd (oni bai ei fod o'r farn y bydd yn helpu i wneud ei benderfyniad o fewn yr amserlen) neu ystyried sylwadau ar lafar.

Atodiad E: Deddfwriaeth a pholisïau cenedlaethol a fydd yn help wrth ddatblygu cynigion

- Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (gweler isod)
- Cymraeg 2050, Miliwn o Siaradwyr
- Cynllun Gweithredu Cymraeg 2050
- Cymru'n Un: Cenedl Un Blaned: cynllun datblygu cynaliadwy newydd ar gyfer Cymru, Mai 2009, neu unrhyw strategaeth olynol
- Strategaeth Tlodi Plant Cymru (a gyhoeddwyd Chwefror 2011, Dogfen wybodaeth rhif 95/2011), neu unrhyw strategaeth olynol
- Ffydd mewn Addysg
- Cynlluniau lleol ar gyfer datblygiad economaidd neu dai
- Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (a wnaed o dan ran 4 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013)
- Cynlluniau Plant a Phobl Ifanc (neu gynlluniau olynol)
- Ysgolion y 21ain Ganrif – Rhaglen Fuddsoddi Cyfalaf, ac unrhyw fuddsoddiadau perthnasol
- Darpariaeth Statudol a Chanllawiau Gweithredol 2014 ynghylch y Mesur Teithio gan Ddysgwyr
- Mesur capasiti ysgolion yng Nghymru, Cylchlythyr Rhif: 021/2011
- Y Safonau Cenedlaethol ar gyfer Cyfranogiad Plant a Phobl Ifanc.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ('Deddf 2015') yn amlinellu ffyrdd newydd o weithio – o gynllunio a gwneud penderfyniadau – ar gyfer awdurdodau lleol a chyrrff cyhoeddus eraill y mae'n eu rhestru. Y nod yw gwella llesiant cyffredinol yng Nghymru drwy'r pethau y mae cyrrff cyhoeddus, ar y cyd, yn eu gwneud. Mae'r Ddeddf a'r canllawiau statudol yn ei gwneud yn glir bod yn rhaid i awdurdodau lleol, yn eu cynllunio corfforaethol a'r ffordd maent yn gweithredu'r cynlluniau hynny, wneud y canlynol:

- cydbwysu anghenion tymor byr â'r gallu i ddiwallu anghenion **hirdymor**;

- ystyried effaith eu hamcanion ar amcanion sefydliadau eraill, ac ar lesiant yng Nghymru, mewn ffordd **integredig**;
- **cynnwys** pobl sy'n adlewyrchu amrywiaeth y boblogaeth y maent yn ei gwasanaethu yn y prosesau hynny;
- **cydweithio** â sefydliadau eraill er mwyn cyflawni amcanion ei gilydd yn well;
- defnyddio eu hadnoddau i **atal** problemau rhag gwaethygu neu rhag codi yn y lle cyntaf.

Mae'r canllawiau statudol ar gyfer sefydliadau y mae'r Ddeddf yn berthnasol iddynt yn amlinellu'r disgwyliadau o ran sut y dylid cyflawni'r dyletswyddau:

<https://gov.wales/topics/people-and-communities/people/future-generations-act/?lang=cy>

Mae'r Ddeddf ei hun ar gael i'w gweld ar-lein:

<http://www.legislation.gov.uk/anaw/2015/2/contents/enacted/welsh>

Yr arfer presennol o ran defnyddio adeiladau ysgol gwag, Dogfen wybodaeth rhif 158/2014

Atodiad F: Rhestr o ysgolion gwledig

Rhif yr ysgol	Enw'r ysgol	Awdurdod Lleol
6602133	Ysgol Gymuned Bodffordd	Ynys Môn
6602135	Ysgol Gymuned Bryngwran	Ynys Môn
6602141	Ysgol Gynradd Garreglefn	Ynys Môn
6602142	Ysgol Gymuned y Ffridd	Ynys Môn
6602145	Ysgol Gymuned Moelfre	Ynys Môn
6602146	Ysgol Gynradd Llanbedrgoch	Ynys Môn
6602153	Ysgol Gymuned Llanfechell	Ynys Môn
6602155	Ysgol Gynradd Llangoed	Ynys Môn
6602156	Ysgol Henblas	Ynys Môn
6602157	Ysgol Gymuned Llannerch-y-Medd	Ynys Môn
6602160	Ysgol Pencarnisiog	Ynys Môn
6602162	Ysgol Penysarn	Ynys Môn
6602163	Ysgol Santes Gwenfaen	Ynys Môn
6602165	Ysgol Gynradd Rhosybol	Ynys Môn
6602173	Ysgol Gynradd y Tywyn	Ynys Môn
6602227	Ysgol Rhyd y Llan	Ynys Môn
6605200	Ysgol Caergeiliog	Ynys Môn
6612008	Ysgol Gynradd Abererch	Gwynedd
6612010	Ysgol Beddgelert	Gwynedd
6612015	Ysgol Gynradd Borth-y-Gest	Gwynedd
6612017	Ysgol Brynaerau	Gwynedd
6612036	Ysgol Gynradd Chwilog	Gwynedd
6612039	Ysgol Crud-y-Werin	Gwynedd
6612046	Ysgol Gynradd Edern	Gwynedd
6612048	Ysgol Bro Plenydd	Gwynedd
6612049	Ysgol Gynradd Garndolbenmaen	Gwynedd
6612059	Ysgol Gynradd Llanaelhaearn	Gwynedd
6612060	Ysgol Gynradd Llanbedrog	Gwynedd
6612066	Ysgol Gynradd Llanybi	Gwynedd
6612070	Ysgol Gynradd Llanllyfni	Gwynedd
6612075	Ysgol Babanod Morfa Nefyn	Gwynedd

6612078	Ysgol Baladeulyn	Gwynedd
6612081	Ysgol Gynradd Nebo	Gwynedd
6612093	Ysgol Gynradd Pentreuchaf	Gwynedd
6612103	Ysgol Sarn Bach	Gwynedd
6612110	Ysgol y Gorlan	Gwynedd
6612111	Ysgol yr Eifl	Gwynedd
6612112	Ysgol Gynradd Tudweiliog	Gwynedd
6612185	Ysgol Gynradd Dyffryn Dulas	Gwynedd
6612189	Ysgol Gynradd Dyffryn Ardudwy	Gwynedd
6612190	Ysgol Bro Cynfal	Gwynedd
6612192	Ysgol Edmwnd Prys	Gwynedd
6612194	Ysgol Gynradd Llanbedr	Gwynedd
6612198	Ysgol y Garreg	Gwynedd
6612199	Ysgol O M Edwards	Gwynedd
6612207	Ysgol Gynradd Pennal	Gwynedd
6612210	Ysgol Talsarnau	Gwynedd
6612211	Ysgol Gynradd Tanygrisiau	Gwynedd
6612213	Ysgol Bro Hedd Wyn	Gwynedd
6612214	Ysgol Bro Tryweryn	Gwynedd
6612220	Ysgol Ffridd y Llyn	Gwynedd
6612228	Ysgol Craig y Deryn	Gwynedd
6612229	Ysgol Bro Llifon	Gwynedd
6613004	Ysgol Pont y Gof	Gwynedd
6613010	Ysgol Foel Gron	Gwynedd
6613018	Ysgol Gynradd Llandwrog	Gwynedd
6613023	Ysgol Gynradd Llanystumdwy	Gwynedd
6622012	Ysgol Betws y Coed	Conwy
6622043	Ysgol Dolwyddelan	Conwy
6622086	Ysgol Penmachno	Conwy
6622107	Ysgol Tal-y-Bont	Conwy
6622123	Ysgol Cerrigydrudion	Conwy
6622222	Ysgol Capel Garmon	Conwy
6622270	Ysgol Pentrefoelas	Conwy
6623021	Ysgol Llangelynnin	Conwy
6623032	Ysgol Ysbyty Ifan	Conwy
6623039	Ysgol Llanddoded	Conwy
6623340	Ysgol y Plas	Conwy
6632070	Ysgol Bodfari	Sir Ddinbych
6632124	Ysgol Cefn Meiriadog	Sir Ddinbych
6632164	Ysgol Gellifor	Sir Ddinbych
6632168	Ysgol Pentrecelyn	Sir Ddinbych
6632214	Ysgol Betws Gwerful Goch	Sir Ddinbych
6632216	Ysgol Caer Drewyn	Sir Ddinbych
6632267	Ysgol Bro Dyfrdwy	Sir Ddinbych

6633044	Ysgol Llanbedr	Sir Ddinbych
6633045	Ysgol Llanfair Dyffryn Clwyd	Sir Ddinbych
6633057	Ysgol Pant Pastynog	Sir Ddinbych
6642050	Ysgol Rhos Helyg	Sir y Fflint
6642064	Ysgol y Foel	Sir y Fflint
6642065	Ysgol Brynffordd	Sir y Fflint
6652140	Ysgol Llanarmon DC	Wrecsam
6653042	Ysgol Eyton	Wrecsam
6653054	Ysgol Borderbrook	Wrecsam
6653326	Ysgol St Chad	Wrecsam
6653347	Ysgol St Paul	Wrecsam
6662002	Ysgol Abermule	Powys
6662003	Ysgol Arddlin	Powys
6662004	Ysgol Gynradd Gymunedol Dyffryn Banw	Powys
6662005	Ysgol Gynradd Aberriw	Powys
6662008	Ysgol Caersws	Powys
6662009	Ysgol Gynradd Carno	Powys
6662018	Ysgol Gynradd Tre'r Llai	Powys
6662019	Ysgol Llanbrynmair	Powys
6662020	Ysgol Llandinam	Powys
6662021	Ysgol Gynradd Llanfair Caereinion	Powys
6662033	Ysgol Meifod	Powys
6662041	Ysgol Pontrobert	Powys
6662044	Ysgol Dyffryn Trannon	Powys
6662049	Ysgol Cegidfa	Powys
6662051	Ysgol Gynradd Buttington Trewern	Powys
6662053	Ysgol Brynhafren	Powys
6662054	Ysgol Churchstoke	Powys
6662057	Ysgol Gynradd Llanfyllin	Powys
6662058	Ysgol Gynradd Glantwymyn	Powys
6662059	Ysgol Pennant	Powys
6662066	Ysgol Pontffranc	Powys
6662068	Ysgol Llanbister	Powys
6662071	Ysgol Llanfihangel Rhydithon	Powys
6662076	Ysgol Radnor Valley	Powys
6662077	Ysgol Crossgates	Powys
6662084	Ysgol Dolafon	Powys
6662092	Ysgol Gynradd Pontsenni	Powys
6662115	Ysgol Cradoc	Powys
6662122	Ysgol Dyffryn Irfon	Powys
6662129	Ysgol Rhiw-Bechan	Powys
6662146	Ysgol Gynradd Llanrhaeadr ym Mochnant	Powys
6663000	Ysgol Llanfechain	Powys

6663002	Ysgol Trefaldwyn	Powys
6663016	Ysgol Ffordun	Powys
6663021	Ysgol Llandysilio	Powys
6663022	Ysgol Castell Caereinion	Powys
6663026	Ysgol Gynradd Llanfair Llwyth Yfnwg	Powys
6663031	Ysgol Bontnewydd	Powys
6663033	Ysgol Clyro	Powys
6663036	Ysgol Gynradd Rhayader	Powys
6663037	Ysgol Llanellwedd	Powys
6663046	Ysgol Llangedwyn	Powys
6663301	Ysgol St. Michael's	Powys
6663303	Ysgol Llansantffraid	Powys
6663316	Ysgol Llanbedr	Powys
6663317	Archdeacon Griffiths Primary School	Powys
6665200	Ysgol Gynradd Llanerfyl	Powys
6672284	Ysgol Cilcennin	Ceredigion
6672285	Ysgol Ciliau Parc	Ceredigion
6672288	Ysgol Gynradd Dihewyd	Ceredigion
6672289	Ysgol Felinfach	Ceredigion
6672291	Ysgol Gynradd Llanarth	Ceredigion
6672293	Ysgol Llannon	Ceredigion
6672298	Ysgol Talgarreg	Ceredigion
6672303	Ysgol Comins Coch	Ceredigion
6672308	Ysgol Llanfarian	Ceredigion
6672309	Ysgol Llanfihangel-y-Creuddyn	Ceredigion
6672310	Ysgol Llangwryfon	Ceredigion
6672311	Ysgol Gynradd Llanilar	Ceredigion
6672312	Ysgol Mynach	Ceredigion
6672313	Ysgol Penllwyn	Ceredigion
6672315	Ysgol Syr John Rhys	Ceredigion
6672316	Ysgol Rhydypennau	Ceredigion
6672317	Ysgol Tal y bont	Ceredigion
6672320	Ysgol Beulah	Ceredigion
6672323	Ysgol Gynradd Llechryd	Ceredigion
6672324	Ysgol Gynradd Penparc	Ceredigion
6672345	Ysgol Trewen	Ceredigion
6672353	Ysgol Pontrhydfendigaid	Ceredigion
6672362	Ysgol Craig yr Wylfa	Ceredigion
6672363	Ysgol Penrhyn coch	Ceredigion
6672366	Ysgol Y Dderi	Ceredigion
6672367	Ysgol Cenarth	Ceredigion
6672369	Ysgol Bro Siôn Cwilt	Ceredigion
6672371	Ysgol Llew Jones	Ceredigion

6672372	Ysgol Rhos Helyg	Ceredigion
6672373	Ysgol Dyffryn Cledlyn	Ceredigion
6673058	Ysgol Myfenydd	Ceredigion
6682209	Ysgol Eglwysrwr	Sir Benfro
6682223	Ysgol Brynconin	Sir Benfro
6682231	Ysgol Llanychlwydog	Sir Benfro
6682233	Ysgol Maenclochog	Sir Benfro
6682242	Ysgol Narberth	Sir Benfro
6682250	Ysgol Casmael	Sir Benfro
6682253	Ysgol Llandudoch	Sir Benfro
6682254	Ysgol Casblaidd	Sir Benfro
6682261	Ysgol Gynradd Tredeml	Sir Benfro
6682266	Ysgol Tafarnspite	Sir Benfro
6682270	Ysgol Croesgoch	Sir Benfro
6682273	Ysgol Gynradd y Garn	Sir Benfro
6682384	Ysgol y Glannau	Sir Benfro
6682385	Ysgol Clydau	Sir Benfro
6682390	Ysgol y Frenni	Sir Benfro
6683035	Ysgol Cilgerran	Sir Benfro
6683036	Ysgol Cosheston	Sir Benfro
6683050	Ysgol Gynradd Spittal	Sir Benfro
6683058	Ysgol Ger Y Llan	Sir Benfro
6683315	Ysgol Sant Aidan	Sir Benfro
6683321	Ysgol Sant Oswald	Sir Benfro
6692002	Ysgol Maesybont	Sir Gaerfyrddin
6692014	Ysgol Gynradd Peniel	Sir Gaerfyrddin
6692034	Ysgol Bancyfelin	Sir Gaerfyrddin
6692037	Ysgol Meidrim	Sir Gaerfyrddin
6692065	Ysgol Gynradd Talylychau	Sir Gaerfyrddin
6692067	Ysgol Cwrt Henri	Sir Gaerfyrddin
6692080	Ysgol Gynradd Llangadog	Sir Gaerfyrddin
6692104	Ysgol Gynradd Brynsaron	Sir Gaerfyrddin
6692109	Ysgol Llanpumsaint	Sir Gaerfyrddin
6692119	Ysgol Llanmiloe	Sir Gaerfyrddin
6692166	Ysgol Llansteffan	Sir Gaerfyrddin
6692170	Ysgol Gynradd Abernant	Sir Gaerfyrddin
6692180	Ysgol Beca	Sir Gaerfyrddin
6692182	Ysgol Hafodwenog	Sir Gaerfyrddin
6692184	Ysgol Llanybydder	Sir Gaerfyrddin
6692185	Ysgol y Fro	Sir Gaerfyrddin
6692187	Ysgol Cynwyl Elfed	Sir Gaerfyrddin
6692384	Ysgol Griffith Jones	Sir Gaerfyrddin
6692386	Ysgol Carreg Hirfaen	Sir Gaerfyrddin
6692387	Ysgol Cae'r Felin	Sir Gaerfyrddin

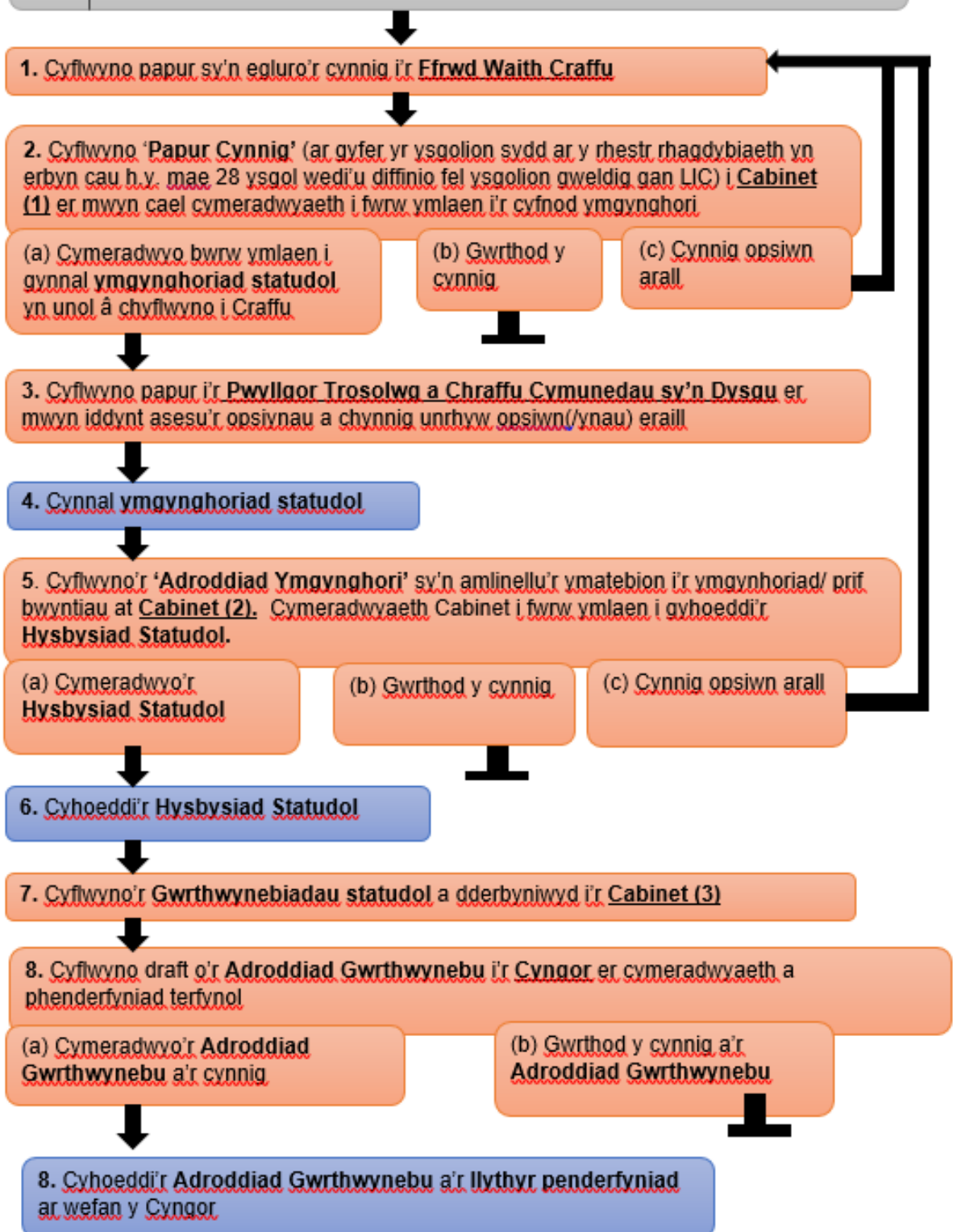
6692389	Ysgol Bro Brynach	Sir Gaerfyrddin
6693000	Ysgol Abergwili	Sir Gaerfyrddin
6693002	Ysgol Tremoilet	Sir Gaerfyrddin
6693003	Ysgol Talacharn	Sir Gaerfyrddin
6693013	Ysgol Glanyfferi	Sir Gaerfyrddin
6693026	Ysgol Llanllwni	Sir Gaerfyrddin
6693307	Ysgol Penboyr	Sir Gaerfyrddin
6702133	Ysgol Gynradd Felindre	Abertawe
6702167	Ysgol Penclawdd	Abertawe
6702217	Ysgol Knelston	Abertawe
6722275	Ysgol Tynyrheol	Pen-y-bont ar Ogwr
6732126	Ysgol Llancarfan	Bro Morgannwg
6762108	Ysgol Gynradd Fochriw	Caerffili
6792305	Ysgol Cross Ash	Sir Fynwy

Llawlyfr Trefniadaeth Ysgolion

Dyddiad: 15 Mehefin 2021

SENARIO 1: Adolygu Ysgolion (h.y cau gyda'r darpariaeth amgen mewn ysgolion cyfredol neu gau ac agor ysgol ardal newydd)

SENARIO 1 – Adolygu'r Ysgol (h.y. cau'r ysgol a chynnig darpariaeth amgen mewn ysgolion sy'n bodoli eisoes neu gau'r ysgol ac agor ysgol ardal newydd)

Cam 1 - Ffrwd Waith Ad-drefnu Ysgolion – Mae hon yn cynnwys detholiad o Gynghorwyr o'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu. Byddant yn ystyried y cynnig yn fanwl cyn ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu.

Cam 2 – Papur Cynnig – Mae'n ofynnol i'r Awdurdod Lleol baratoi Papur Cynnig ar gyfer pob ysgol ar y rhestr rhagdybiaeth yn erbyn cau h.y. mae 28 o ysgolion yng Ngheredigion wedi'u diffinio fel ysgolion gwledig gan Lywodraeth Cymru (gweler Atodiad F Cod Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru*)

Mae'n rhaid i'r papur cynnig gynnwys:

- Ansawdd a safonau mewn addysg
- Yr angen am leoedd a'r effaith ar hygyrchedd ysgolion (h.y. nifer y disgyblion ac amcanestyniadau)
- Adnoddau addysg (h.y. lleoedd dros ben) a goblygiadau ariannol
- Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg
- Anghenion Dysgu Ychwanegol
- Gallu'r ysgolion i ddarparu'r cwricwlwm yn llawn yn ystod y Cyfnod Sylfaen ac ym mhob Cyfnod Allweddol addysgol
- Holiadur cymunedol
- Y rheswm dros y cynnig i gau'r ysgol
- Rhestr o'r opsiynau eraill a nodwyd; ac
- Aseiad o'r canlynol ar gyfer pob un o'r opsiynau rhesymol eraill a nodwyd:
 - Yr effaith debygol ar ansawdd a safonau mewn addysg
 - Yr effaith debygol ar y gymuned
 - Yr effaith debygol ar wahanol drefniadau teithio.

Dylid cyflwyno'r papur cynnig i'r Cabinet a dylid gwneud penderfyniad ynghylch a ddylid mynd ati i gynnal ymgynghoriad statudol. Ni ddylai'r Cabinet wneud penderfyniad ynghylch a ddylid mynd ati i gynnal ymgynghoriad hyd nes y bydd y gofynion rhagarweiniol hyn wedi'u cyflawni, ac oni bai eu bod yn fodlon mai gweithredu yw'r ymateb mwyaf priodol er mwyn goresgyn y prif heriau a nodwyd fel y rheswm dros gynnig cau'r ysgol. Os bydd y Cabinet yn penderfynu ar opsiwn arall, bydd angen i'r Awdurdod Lleol fynd yn ôl i gam 1 a chyflwyno'r opsiwn 'newydd' hwn i Ffrwd Waith y pwyllgor Craffu.

Cam 3 - Y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu – Mae hwn yn cynnwys 17 Cynghorydd a fydd yn craffu ar y cynnig ac yn cynnig unrhyw opsiynau eraill.

Cam 4 – Ymgynghoriad Statudol – Mae hyn yn golygu bod yr Awdurdod Lleol yn cyhoeddi dogfen ymgynghori yn manylu ar y cynnig. Rhaid cyhoeddi'r ddogfen Ymgynghori ar ddiwrnod ysgol. Rhaid rhoi o leiaf 42 diwrnod i ymgynghoreion ymateb i'r ddogfen, gydag 20 o'r rhain yn ddiwrnodau ysgol. Mae Adran 3.4 o god trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru* yn cynnwys rhestr o'r holl ymgynghoreion – mae'n rhaid i'r rhain dderbyn copi o'r ddogfen ymgynghori. Mae'n rhaid i'r cam hwn

gynnwys (man lleiaf) ymgynghoriad â chynghorau ysgol yr ysgolion yr effeithir arnynt.

Cam 5 – Adroddiad Ymgynghori – Mae'n rhaid i'r Adroddiad Ymgynghori gynnwys y prif faterion a godwyd gan ymgynghoreion ac ymateb yr Awdurdod Lleol i'r rhain. Dylai'r ddogfen hon gael ei chyflwyno i'r Cabinet a dylid gwneud penderfyniad ynghylch a ddylid bwrw ymlaen â'r cynnig a chyhoeddi'r hysbysiad statudol. Os bydd y Cabinet yn penderfynu cynnig opsiwn arall, bydd angen i'r Awdurdod Lleol fynd yn ôl i gam 1 a chyflwyno'r opsiwn 'newydd' hwn i Ffrwd Waith y pwyllgor Craffu.

Cam 6 - Hysbysiad Statudol – Os bydd y Cabinet yn penderfynu bwrw ymlaen â'r cynnig, mae'n rhaid cyhoeddi'r Hysbysiad Statudol ar ddiwrnod ysgol. Mae'n rhaid i'r cyfnod gwrthwynebu bara 28 diwrnod, gan gynnwys 15 diwrnod ysgol (yn ogystal â'r diwrnod y cafodd ei gyhoeddi). Mae Adran 4.1 o God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru* yn cynnwys rhestr o'r holl ymgynghoreion – mae'n rhaid i'r rhain dderbyn copi o'r Hysbysiad Statudol. Er mwyn cael eu hystyried yn Wrthwynebiadau Statudol, mae'n rhaid cyflwyno gwrthwynebiadau yn ysgrifenedig neu drwy e-bost a'u hanfon at y cynigydd cyn diwedd y 28 diwrnod sy'n dechrau ar y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad. Rhestrir cynnwys hysbysiad statudol cyhoeddedig yn adran 4.3 o God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru*.

Cam 7 – Cyflwyno Adroddiad Gwrthwynebu i'r Cabinet – Rhaid cyflwyno'r Adroddiad Gwrthwynebu drafft i'r Cabinet er gwybodaeth yn unig.

Cam 8 – Cyflwyno Adroddiad Gwrthwynebu i'r Cyngor – Rhaid cyflwyno'r Adroddiad Gwrthwynebu drafft i'r Cyngor er penderfyniad (h.y. pob un o'r 42 Cynghorydd). Rhaid cyhoeddi'r Adroddiad Gwrthwynebu a'r llythyr penderfyniad ar wefan yr Awdurdod Lleol cyn pen 7 diwrnod ar ôl gwneud y penderfyniad. Mae adran 5.1 o God Trefniadaeth Ysgolion LIC * yn cynnwys rhestr o'r rhai y mae'n rhaid rhoi gwybod iddynt bod yr Adroddiad Gwrthwynebiad ar gael.

SENARIO 2: Newid iaith, ystod oedran, dileu chweched dosbarth neu ychwanegu dosbarth meithrin

1. Cyflwyno papur sy'n egluro'r cynnig i'r Ffrwd Waith Craffu

2. Cyflwyno papur sy'n egluro'r rhesymeg tu ôl i'r cynnig at y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu

3. Cyflwyno papur i'r Cabinet (1) er cymeradwyaeth

(a) Cymeradwyo bwrw ymlaen i gynnal ymgynghoriad statudol

(b) Gwrthod y cynnig

4. Cynnal ymgynghoriad statudol

5. Cyflwyno'r 'Adroddiad Ymgynghori' sy'n amlinellu'r ymatebion i'r ymgynghoriad/ prif bwyntiau at Cabinet (2). Cymeradwyaeth Cabinet i fwrw ymlaen i gyhoeddi'r 'Hysbysiad Statudol.'

(a) Cymeradwyo'r Hysbysiad Statudol

(b) Gwrthod y cynnig

6. Cyhoeddi'r Hysbysiad Statudol

7. Cyflwyno draft o'r 'Adroddiad Gwrthwynebu' at Cabinet (3) ar gyfer y penderfyniad terfynol

(a) Cymeradwyo'r 'Adroddiad Gwrthwynebu' a'r cynnig

(b) Gwrthod y cynnig a'r 'Adroddiad Gwrthwynebu'

8. Cyhoeddi'r 'Adroddiad Gwrthwynebu' a'r llythyr penderfyniad ar wefan y Cyngor

SENARIO 2 – Newidiadau i Iaith, Ystod Oedran, Cael Gwared ar 6ed Dosbarth, neu Ychwanegu Dosbarth Meithrin

Cam 1 – Ffrwd Waith Ad-drefnu Ysgolion – Mae hon yn cynnwys detholiad o Gynghorwyr o'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu. Byddant yn ystyried y cynnig yn fanwl cyn ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu.

Cam 2 – Y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu – Mae hwn yn cynnwys 17 o Gynghorwyr a fydd yn craffu ar y cynnig cyn gwneud argymhelliad i'r Cabinet.

Cam 3 - Cabinet – Mae'r Cabinet yn cynnwys 8 Cynghorydd sydd â'r pŵer i wneud penderfyniadau (y pwyllgor gweithredol). Bydd angen iddynt ystyried y cynnig ac argymhelliad y pwyllgor Craffu a bydd angen iddynt benderfynu a ddylid mynd ati i gynnal ymgynghoriad statudol.

Cam 4 – Ymgynghoriad Statudol – Mae hyn yn golygu bod yr Awdurdod Lleol yn cyhoeddi dogfen ymgynghori yn manylu ar y cynnig. Rhaid cyhoeddi'r ddogfen Ymgynghori ar ddiwrnod ysgol. Rhaid rhoi o leiaf 42 diwrnod i ymgynghoreion ymateb i'r ddogfen, gydag 20 o'r rhain yn ddiwrnodau ysgol. Mae Adran 3.4 o god trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru* yn cynnwys rhestr o'r holl ymgynghoreion – mae'n rhaid i'r rhain dderbyn copi o'r ddogfen ymgynghori. Mae'n rhaid i'r cam hwn gynnwys (man lleiaf), ymgynghoriad â chynghorau ysgol yr ysgolion yr effeithir arnynt.

Cam 5 – Adroddiad Ymgynghori – Rhaid i'r Adroddiad Ymgynghori gynnwys y prif faterion a godwyd gan ymgynghoreion ac ymateb yr Awdurdod Lleol i'r rhain. Dylid cyflwyno'r ddogfen hon i'r Cabinet a gwneud penderfyniad ynghylch a ddylid bwrw ymlaen â'r cynnig a chyflwyno'r hysbysiad statudol.

Cam 6 – Hysbysiad Statudol – Os bydd y Cabinet yn penderfynu bwrw ymlaen â'r cynnig, mae'n rhaid cyhoeddi'r Hysbysiad Statudol ar ddiwrnod ysgol. Mae'n rhaid i'r cyfnod gwrthwynebu bara 28 diwrnod, gan gynnwys 15 diwrnod ysgol (yn ogystal â'r diwrnod y cafodd ei gyhoeddi). Mae Adran 4.1 o God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru* yn cynnwys rhestr o'r holl ymgynghoreion – mae'n rhaid i'r rhain dderbyn copi o'r Hysbysiad Statudol. Er mwyn cael eu hystyried yn Wrthwynebiadau Statudol, mae'n rhaid cyflwyno gwrthwynebiadau yn ysgrifenedig neu drwy e-bost a'u hanfon at y cynigydd cyn diwedd y 28 diwrnod sy'n dechrau ar y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad. Rhestrir cynnwys hysbysiad statudol cyhoeddedig yn adran 4.3 o God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru*.

Cam 7 ac 8 – Adroddiad Gwrthwynebu - Rhaid cyflwyno'r Adroddiad Gwrthwynebu drafft i'r Cabinet i'w gymeradwyo. Rhaid cyhoeddi'r Adroddiad Gwrthwynebu a'r llythyr penderfyniad ar wefan yr Awdurdod Lleol cyn pen 7 diwrnod ar ôl gwneud y penderfyniad. Mae Adran 5.1 o God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru* yn cynnwys rhestr o'r rhai y mae'n rhaid rhoi gwybod iddynt bod yr Adroddiad Gwrthwynebu ar gael.

* Dolen at God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru 011/2018:
<https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2018-10/cod-trefniadaeth-ysgolion-fersiwn-diwygiedig.pdf>

CYNGOR SIR CEREDIGON

CYFADRAN ADDYSG A GWASANAETHAU CYMUNEDOL

DATBLYGU ADDYSG YNG NGHEREDIGION

CYNLLUNIO DARPARIAETH ADDYSG HYD AT 2020

Ionawr 2009

2005/06

Excellence Wales
Rhagoriaeth Cymru

Tra Chymredwy - Dysgu Gyda'r Oes i Bawb
Highly Commended - Lifelong Learning for All

...ymrwymo i ddygsu

Mr J E Evans,
Cyfarwyddwr Addysg
a
Gwasanaethau Cymunedol

Cyng. C W Davies
Aelod Cabinet
a chyfrifoldeb dros
Addysg, Diwylliant
a Hamdden

Cynnwys

Cyflwyniad.....	4
1: Cefndir a Chyd-destun.....	6
2: Pam datblygu darpariaeth addysg?	11
3: Gweledigaeth – Ysgol y Dyfodol.....	14
4: Sefyllfa, polisiau a materion cyfredol.....	19
4.1 Nodweddion demograffig	
4.2 Niferoedd Disgyblion a Lleoedd	
4.3 Derbyn Disgyblion i ysgolion	
4.4 Cludiant o'r Cartref i'r Ysgol	
4.5 Staffio	
4.6 Asedau o ran Adeiladau	
4.7 Cyllid/Ariannu	
4.8 Polisi Iaith	
4.9 Y Cyfnod Sylfaen	
4.10 Canolfannau Integredig	
4.11 Addysg Arbennig	
4.12 Addysg Uwchradd	
4.13 Technoleg Gwybodaeth	
5: Patrymau Posib.....	44
6: Argymhellion polisi ac egwyddorion penodol	50
7: Y broses ddatblygu.....	52
8: Y ffordd ymlaen.....	53
Llyfryddiaeth	

Y Cynllun Datblygu Addysg yng Ngheredigion.

Datganiad Cenhadaeth

'Darparu a hybu'r wybodaeth, y sgiliau, y cymwyseddau, y profiadau, y cymwysterau a'r agweddau a fydd yn sicrhau bod y plant, y bobl ifanc a'r oedolion yng Ngheredigion yn cyflawni'u haddewid fel unigolion dwyieithog ac fel aelodau o'u cymunedau lleol a byd-eang, gydol eu hoes'.

Cynllun Addysg Sengl 2006-08

Mewn amgylchedd lle mae newid cyflym yn digwydd a lle mae pwysau cynyddol i wella safonau a chyfleoedd dysgu mae cynaliadwyedd y ddarpariaeth addysg bresennol yng Ngheredigion yn cael ei herio. Yng ngoleuni'r gofynion ar brifathrawon ac athrawon, niferoedd disgyblion mewn ysgolion sy'n prysur ddisgyn a natur ac ansawdd adeiladau i gwrdd â gofynion yr amgylchedd dysgu yn yr 21^{ain} Ganrif mae'n rhaid i Awdurdod Addysg Ceredigion ystyried darpariaeth addysg yn y sir yn y dyfodol.

Prif ddiben y ddogfen yw:

- *Canfod ffyrdd o ddatblygu'r ddarpariaeth addysg ar draws Ceredigion*
- *Sefydlu a gweithredu'r rhaglen a fydd yn datblygu addysg yng Ngheredigion.*
- *Gweithredu opsiynau ar gyfer trefniadaeth ysgolion, yn enwedig yn y sector cynradd, yng nghydestun nifer gostyngol y disgyblion a goblygiadau hynny*
- *Darparu sylfaen ar gyfer cynllunio effeithiol at y dyfodol er mwyn cael y cyllid mwyaf posib a all fod ar gael o nifer o ffynonellau ar gyfer buddsoddiad cyfalaf mewn ysgolion, yn enwedig o Lywodraeth Cynulliad Cymru yn unol â pharamedrau a gofynion sefydlog.*

Mae'r ddogfen yn darparu eglurder ynglŷn â'r modd y caiff addysg ei chyflwyno i'r dyfodol o fewn Ceredigion. Hefyd, caiff ei chreu ar y cyd â'r polisi adolygu ysgolion yn unol â'r meini prawf sefydledig. Mae'r holl ddata perthnasol a gynhwyswyd yn y ddogfen hon sy'n ymwneud â nifer disgyblion wedi'u seilio ar ffigurau ar gyfer Ionawr 2008.

Mae'r ddogfen ychwanegol 'Opsiynau Posibl i'r Dyfodol', sy'n parhau'n ddogfen drafod, yn cyflwyno opsiynau ar gyfer darpariaeth addysg mewn gwahanol ardaloedd ac yn cynnig, lle bo'n briodol, gamau graddol i gyrraedd y math o ddarpariaeth a ystyrir yn nod terfynol erbyn 2020.

Mae'n hollbwysig bod yr holl randdeiliaid yn deall yn glir nad yw cadw'r *status quo* bellach yn gynaliadwy. Mae cyfle i osod sail gadarn nid yn unig i ddysgwyr y presennol ond i genedlaethau sydd i ddod. Mae'n galw am weledigaeth, dewrder a chydweithrediad. Mae'r ddogfen hefyd yn cydnabod y ffaith nad oes yna'r un ateb unigol i Geredigion.

Dylid nodi bod y ddogfen yn canolbwyntio'n bennaf ar y cyfnod cynradd ond nid yw hynny i nacáu cynnwys ffyrdd o fynd ati sydd hefyd yn ymwneud ag ysgolion uwchradd, lle bo'n briodol. Bydd dogfen ymgynghori debyg a manylach ar ddarpariaeth addysg uwchradd – sy'n cynnwys darpariaeth ar gyfer 14 - 19 ac addysg ôl-16 – yn cael ei pharatoi hefyd. Fodd bynnag, rydym wedi ymrwymo i ddarparu addysg ar gyfer disgyblion oed uwchradd ymhob un o'r chwe phrif dref yng Ngheredigion.

Cyfarwyddwr Addysg a Gwasanaethau Cymunedol
Swyddfa'r Sir
Glan y Môr
Aberystwyth
Ceredigion SY 23 2DE

1: Cefndir a Chyd-destun

1.1 Mae'r ddarpariaeth addysg yng Ngheredigion yn y dyfodol yn cefnogi'r egwyddor o ddarparu cyfleoedd addysgol o'r ansawdd gorau er mwyn sicrhau gwelliant yng nghyfraeddiadau dysgwyr, sydd o safon uchel yng Ngheredigion.

1.2 Y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru ac Estyn fel ei gilydd mewn polisiau ac adolygiadau diweddar yn pwysleisio'r anghenion canlynol

- i wella darpariaeth gwasanaethau drwy fynd at bethau mewn ffyrdd amlasiantaethol
- sicrhau bod ysgolion nid yn unig yn addas at eu diben ond yn darparu ar gyfer rhychwant ehangach o ddibenion cymunedol
- i wneud defnydd mwy effeithiol o adnoddau prin drwy ddileu lleoedd gwag yn yr ysgol
- i ystyried ffyrdd llai anhyblyg o fynd at ddysgu a gofynion cwricwlaidd llai cyfyngedig

Yn wir, mae Estyn yn y ddogfen "Trawsnewid ysgolion" (2004) yn awgrymu

"...Bydd yn rhaid i fuddiannau sefydliadol cul pawb sy'n gysylltiedig gael eu rhoi o'r neilltu os yw dull cydweithredol a strategol dilyn ar gyfer llwybrau dysgu hyblyg am gael ei adeiladu a ffynnu. Bydd angen i arweinwyr a rheolwyr gael y weledigaeth, yr egni, y medrau a'r gallu i ragweld ac ymateb i anghenion sy'n prysur newid a bod yn llai amddiffynnol o'u rolau a'u statws cyfredol. ..."

1.3 Mae'n addas i ystyried a yw darpariaeth addysg yng Ngheredigion ar ddechrau'r trydydd mileniwm yn gynaliadwy yng nghyd-destun anghenion y dysgwr mewn amgylchedd - cymdeithasol, diwylliannol, economaidd a thechnolegol.

Ers amser maith mae gwerth uchel yn cael ei roi ar addysg yn y sir ac mae'r flaenoriaeth a roddir gan y Cyngor Sir er yr ad-drefnu ym 1996 yn ail-bwysleisio mor bwysig yw addysg ym meddyliau pobl ac mewn realiti ar gyfer holl ddysgwyr Ceredigion.

1.4 Y mae'n bwysig gosod y cefndir y cyflwynir y ddogfen hon yn ei erbyn a'r cyd-destun y'i cyflwynir ynddo.

(i) Natur y Sir

1.5 Sir wledig, amaethyddol a thenau ei phoblogaeth yw Ceredigion gyda rhyw 75,500 o bobl yn byw mewn tiriogaeth o 1,800 cilometr sgwâr. Dim ond tair tref o fewn y Sir sydd â phoblogaeth o 2,000 neu fwy – Aberystwyth (13,000), Aberteifi (4,000) a Llanbedr Pont Steffan (2,000). Ceir Colegau Prifysgol yn Aberystwyth a Llanbedr Pont Steffan sy'n denu tua 9,000 o fyfyrwyr i'r Sir yn ystod y flwyddyn.

1.6. Wedi cyfnod hir o ddiblogi, gwelwyd dros y blynyddoedd diweddar gynydd sylweddol yn y boblogaeth. Er enghraifft, cododd y boblogaeth breswyl rhwng 1990 a 2000 o 66,400 ym 1990 i 75,500 yn 2000, cynnydd o 13.7%. Cafwyd y cynnydd hwn drwy fewnfudiad net o ryw 800 o bobl y flwyddyn. Mae hyn wedi cael effaith sylweddol ar nifer o gymunedau gwledig. Yn ôl cyfrifiad 1991, roedd 60.4% o'r boblogaeth yn medru'r Gymraeg.

1.7 Amaethyddiaeth sydd wedi bod yn asgwrn cefn i economi'r Sir ond cyflogir cyfran weddol uchel o'r boblogaeth hefyd mewn meysydd megis gweinyddiaeth gyhoeddus. Er bod cyfradd diweithdra'r Sir yn is na'r cyfartaledd dros Gymru, ceir pocedi o ddiweithdra uchel. Mae'r Sir yn cael ei chynnwys o fewn Grant Cydgyfeiriant y Comisiwn Ewropeaidd fel un o ardaloedd mwyaf difreintiedig Ewrop. Mae rhan o'r Sir wedi'i chlustnodi'n ardal o amddifadrwydd a gall atynnu cefnogaeth ariannol ychwanegol. Mae dros 11% o blant ysgol yn derbyn prydau bwyd am ddim yn yr ysgol. Mewn rhai achosion unigol mae'r ganran yn fwy na 30% - hyd yn oed mewn rhai ysgolion pentref gwledig.

(ii) Y Gwasanaeth Addysg

1.8 Er ei sefydlu yn 1996 rhoddodd Cyngor Sir Ceredigion flaenoriaeth i'r gwasanaeth addysg o fewn y Sir ac adlewyrchir y flaenoriaeth honno yn y gyllideb a ddyrennir i ysgolion. Ar gyfer 2007/2008 dyrannwyd

45 % o Gyllideb (Net) y Cyngor Sir i'r Gwasanaeth Addysg, a 72% o hynny'n cael ei ddirprwyo i ysgolion. Addysgir tua 10,100 o blant 4-18 mlwydd oed o fewn Ysgolion y Sir: rhyw 4,990 yn y sector cynradd a thros 5,132 yn y sector uwchradd. (Ionawr 2008)

1.9 Yn y sector cynradd, er bod y Sir yn cynnwys rhai ysgolion mawr - yn ardaloedd mwy poblog Aberystwyth, Aberaeron, Llanbedr Pont Steffan, Llandysul ac Aberteifi yn bennaf – prif nodwedd addysg gynradd y Sir yw nifer fawr yr ysgolion bach.

- Mae 70 o ysgolion cynradd yn yr Awdurdod ar hyn o bryd (Ionawr 2008) a phedair ohonynt yn sefydliadau enwadol gwirfoddol a gynorthwyir – un yn Gatholig wedi'i lleoli yn Aberystwyth a'r lleill yn perthyn i'r Eglwys yng Nghymru yn Ne'r Sir.
- Rhwng Medi 2006 ac Awst 2007 caewyd 6 ysgol gynradd.
- Mae'r AALI yn cynnal 8 ysgol a chanddynt unedau/ddosbarthiadau meithrin sy'n derbyn disgyblion yn rhan amser ar ddechrau'r tymor sy'n dilyn pen-blwydd y disgybl yn 3 oed.
- Mae'r 55 ysgol sy'n weddill i gyd yn derbyn disgyblion ar ddechrau'r tymor sy'n dilyn pen-blwydd y disgybl yn 4 oed.
- Mae'r ysgolion llai yn aml wedi'u clystru at ddibenion cynllunio cwricwlwm a hyfforddiant mewn swydd. Tan Fedi 1999, roedd llawer o ysgolion cynradd wedi'u grwpio o dan un Corff Llywodraethol. Fodd bynnag, daethpwyd â'r trefniant hwn i ben am fod Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 yn mynnu i bob ysgol fod â'i chorff llywodraethol ei hun. Mae Deddf Addysg 2002 yn ailgyflwyno'r posibilid i nifer o ysgolion gael eu grwpio o dan un Corff Llywodraethol.
- Maent yn amrywio o ran maint o 10 i 347 o ddisgyblion. (Ionawr 2008)
- Nid oes dim dosbarthiadau dros 30 o ddisgyblion yn CA1 a dim ond 1 dosbarth yn CA2
- Prif nodwedd addysg gynradd y Sir yw nifer fawr yr ysgolion bach.
- Mae gan 54 [77%] o ysgolion cynradd Ceredigion lai na 90 o ddisgyblion gyda 48 yn cynnwys llai na 65 o ddisgyblion. (Ionawr 2008) Mae gan Geredigion ganran uwch o ysgolion cynradd bach na'r un sir arall yng Nghymru.
- Mae lefel y gefnogaeth ariannol fesul disgybl a roddir i ysgolion bach iawn yn uchel o'i chymharu ag AALLau eraill yng Nghymru.
-

1.10 Yn y Sector Uwchradd darperir addysg mewn 7 ysgol gyfun sy'n darparu ar gyfer disgyblion o 11-18 mlwydd oed.

- Mae maint ysgolion yn amrywio o 359 i 1,354 o ddisgyblion.
- Mae dwy wedi'u clustnodi'n ysgolion cyfrwng Cymraeg.
- Mae gan y saith ysgol uwchradd o fewn y Sir chweched dosbarth sy'n darparu ar gyfer disgyblion o 16+ oed. Addysgir 860 o ddisgyblion yn y Sir yn y dosbarthiadau chwech hyn. Mae maint y dosbarthiadau chwech hyn yn amrywio rhwng ysgolion, o 98 o ddisgyblion i 215 o ddisgyblion.
- Mae pob ysgol yn darparu rhychwant o gyrsiau TGAU, Safon Uwch ac Uwch Atodol yn ogystal â rhai CGCC ond, at ei gilydd, byddant yn gwneud hyn yn annibynnol ar ei gilydd.

(iii) Lleoedd Disgyblion yn y Cyfnod Cynradd

1.11 Mae'r Gweinidog dros Addysg a Dysgu Gydol Oes wedi pwysleisio'r angen i sicrhau bod ysgolion yn addas at eu diben a gosod y targed o wneud adeiladau a safleoedd ysgolion yn briodol ac yn ddigonol erbyn 2010. Yn rhan o'r bwriad hwn mae LICC yn mynnu i AALLau fynd i'r afael â lleoedd gwag – sy'n cael eu gwaethygu gan leihad yn niferoedd disgyblion yn y sector cynradd a fydd o dipyn i beth yn effeithio ar ysgolion uwchradd.

1.12 Ar sail y Datganiad CYBLD yn Ionawr 2008 a'r fformiwla adeiladau diwygiedig ...roedd 4,871 o ddisgyblion a 6,699 o leoedd. Felly roedd 27.3% o leoedd heb eu llenwi neu "dros ben".

1.13 Casgliadau adroddiad yr Archwilydd Dosbarth *Cynllunio Lleoedd Ysgol yng Ngheredigion* a gyhoeddwyd yn Chwefror 1998, ac a dynnodd sylw at y canlynol:

- bod gan Geredigion y ganran uchaf o ysgolion bach yng Nghymru,
- bod yr arian a werir ar bob disgybl yn uwch o lawer mewn ysgolion bach;
- bod nifer uchel o 'leoedd dros ben' yn ysgolion Ceredigion.

1.14 Mae hyn wedi cael ei ategu mewn Adroddiadau sydd wedi dod er hynny gan y Comisiwn Archwilio ac Adroddiad ESTYN yn dilyn yr arolygiad o wasanaethau "Mynediad i Addysg" yr Awdurdod yn 2005 .

“Mae'r Cyngor yn cynnal nifer fawr o ysgolion cynradd mewn perthynas â'i boblogaeth ysgol gynradd....Mae ysgolion bach o anghenraid yn gostus eu rhedeg o ddydd i ddydd a'u cynnal mewn cyflwr sy'n cefnogi addysg o'r ansawdd a ofynnir yn y 21^{af} Ganrif.” [CAyNg]

1.15 Yn y Llythyr Blynyddol at yr Awdurdod yn 2004, mae'r Rheolwr Perthynas [o Swyddfa Archwilio Cymru] yn pwysleisio yn un o bedwar argymhelliad i Aelodau, yr angen i wneud y canlynol :

“Adolygu a yw'r lefel bresennol o ddarpariaeth addysgol mewn ysgolion bach yn gynaliadwy yn y tymor hir”.[t4]

Datgenir hefyd y canlynol:

“Rydym o'r farn bod y lleoedd sbâr cynyddol mewn ysgolion cynradd yn risg gynyddol i'r Cyngor gan fod cost uchel rhedeg yr ysgolion yn rhwym o beri bod y Cyngor yn wynebu dewisiadau anodd o ran ariannu agweddau eraill ar ei wasanaethau.” [tt16 a 17]¹

(iv) Dimensiynau Strategol

1.16 Bydd y Cyngor Sir yn mynd i'r afael â sefydlu a gweithredu ei bolisiâu drwy strwythur o gynlluniau strategol a chynlluniau busnes wedi'u haenu.

1.17. Ceredigion 2020 yw prif gynllun strategol cymunedol Ceredigion. Mae cyfres o strategaethau sirol yn ogystal sy'n tanlinellu gweledigaeth 2020. Mae'r rhain yn cynnwys Cynllun Strategol y Sir, Cynllun Gwella Ceredigion, Cynllun Addysg Sengl 2006-08 a nifer o ddogfennau cynllunio amlasiantaethol ac adrannol eraill.

1.18 Ar ben hynny mae Ceredigion 2020 yn gytûn â phrif flaenoriaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru ac yn golygu gweithio mewn cytgor â nifer o wahanol asiantaethau a phartneriaethau.

1.19 Mae Dysgu Gydol Oes yn un o'r themâu o fewn y Strategaeth Gymunedol. Ei nod yw sicrhau bod cyfleoedd dysgu gydol oes ar gael i bawb yng Ngheredigion. Mae thema Dysgu Gydol Oes yn ymrannu'n nifer o flaenoriaethau fel a ganlyn:

- 'Y Dechrau Gorau' – sy'n sicrhau bod pob plentyn yn cael y dechreuad gorau posib mewn addysg
- Addysg y Blynyddoedd Cynnar
- Addysg Ffurfiol 5 – 16
- Darpariaeth ôl-16
- Darpariaeth Dysgu Cymunedol
- Adnoddau ar gyfer Dysgu.

1.20 Gwelir buddsoddi yn ein pobl ifainc yn sylfaen i anelu at ragoriaeth addysgol a dysgu gydol oes. Ar lefel gorfforaethol gwelir dysgu gydol oes yn hanfodol i ragoriaeth fusnes a chyflogaeth lawn fel ei gilydd. Yn ogystal â thraddodiad hir o hyrwyddo addysg yng ngwaith y Cyngor mae dau Sefydliad Addysg Uwch a Choleg Addysg Bellach, Coleg Ceredigion, yn y Sir sy'n cyfoethogi ymhellach y lliaws o gyfleoedd dysgu.

1.21 Mae'r Adran Addysg a Gwasanaethau Cymunedol yn pwysleisio cyflawniad a boddhad personol pob dysgwr. Eto ni ellir gwahanu'r rhain o'r flaenoriaeth gorfforaethol i gyflawni'r pethau canlynol, sydd ill dau yn gysylltiedig boed yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol â mynediad i ysgolion:

- darparu cyfleoedd dysgu o ansawdd uchel i blant, pobl ifainc ac oedolion o fewn eu cymunedau
- diogelu dyfodol ysgolion gwledig a chymunedol.

1.22 Mae Cynllun Gwella Cyngor Sir Ceredigion yn gosod allan y ffordd ymlaen at wireddu'r blaenoriaethau hyn ochr yn ochr â thargedau clir, mesuradwy sy'n canolbwyntio ar y canlynol:

- mynediad i addysg gyn ysgol i bob plentyn 3 blwydd oed
- cynnig clybiau gweithgaredd dysg-ganolog yn yr oriau ar ôl yr ysgol
- sicrhau bod plant a waherddir o ysgolion yn cael eu haddysgu'n briodol.

1.23 Mae'r pum blaenoriaeth a ymgorfforir yng Nghynllun Strategol Addysg 2002 – 2005 wedi cael eu hatgyfnerthu ymhellach yn y Cynllun Addysg Sengl 2006-08 newydd o dan y penawdau canlynol:

- ☐ Codi safonau a gwella perfformiad ysgolion (Ffocws ar ddysgu/Rhoi llais i'r dysgwyr/Datblygu Arweinyddiaeth)
- ☐ Cynllunio lleoedd ysgol (Ailstrwythuro i wella dysgu)
- ☐ Ysgolion bro (Integreiddio'r ysgol a'r gymuned).

(v) Mentrau'r Cynnod Cynradd

1.24 Roedd y sefyllfa o ran natur ysgolion cynradd o fewn Ceredigion wedi'i chydabod yn bendant. Yn Chwefror 1998, cyhoeddodd yr Awdurdod Addysg ddogfen ymgynghorol yn dwyn y teitl "Dyfodol Addysg Gynradd yng Ngheredigion". Roedd y ddogfen yn ceisio'r canlynol

"...

1. *Dod o hyd i'r ffordd orau o gael y safonau addysg uchaf posib a'r profiadau dysgu cyfoethocaf posib i ddisgyblion cynradd o fewn yr adnoddau a oedd ar gael.*
2. *Dod o hyd i'r ffordd orau o feithrin gwelliant mewn ysgolion.*
3. *Sicrhau ansawdd cyfle i bob disgybl o fewn y Sir.*
4. *Sicrhau bod addysg gynradd yn cael ei darparu yn y modd mwyaf effeithlon a chost-effeithiol, h.y. ei bod yn cydymffurfio ag egwyddorion "gwerth gorau".*
5. *Argymhell strategaeth gyffredinol i addysg gynradd a wnaiff ein harwain yn llwyddiannus i'r mileniwm nesaf a sicrhau bod gan Geredigion y cyraeddiadau addysgol gorau yng Nghymru. ..."*

1.25 O ganlyniad mynegodd Cyrff Llywodraethol nifer o ysgolion i'r De o Aberaeron ddymuniaid i drafod y posibilrwydd o sefydlu ysgol ardal.

(vi) Adolygu Ysgolion

1.26 Mae'r Polisi Adolygu Ysgolion a gymeradwywyd gan y Cyngor ym mis Medi 2006 diwygiwyd yn Ionawr 2009, yn rhan annatod o'r strategaeth 'Datblygu Addysg yng Ngheredigion', a bydd y broses adolygu flynyddol yn parhau.

1.27 Wrth ystyried dyfodol yr ysgolion rhaid i'r awdurdod bwysu a mesur nifer o amcanion sy'n ymddangos yn anghydnaws:

- Y gofynion cynyddol am gymorth ariannol i ysgolion i gwrdd â'r straen ychwanegol ar eu cyllidebau, wrth wynebu'r taliadau is o du Llywodraeth y Cynulliad a broffwydir ar gyfer y pedair blynedd nesaf.
- Cadw ysgolion ar agor o fewn eu cymunedau wrth wynebu pwysau o'r tu allan i dacio'r broblem o leoedd gwag.
- Cwrdd â'i ddyletswydd i sicrhau'r gwerth gorau wrth gydnabod rôl a phwysigrwydd ysgolion bach mewn cymunedau gwledig.
- Sicrhau tegwch gyda golwg ar rannu adnoddau wrth dderbyn ei bod hi'n costio llawer mwy fesul pen i gynnal ysgolion bach
- Gwneud penderfyniadau yng nghyd-destun y darlun cyflawn ar gyfer yr holl blant o fewn y Sir, wrth barchu ymroddiad brwdfrydig rhai cymunedau. Cynnal y sefyllfa bresennol yn wyneb y dirywiad yn y boblogaeth
- Cyflwyno newidiadau er lles y gwasanaeth wrth ddelio gyda'r ofn sydd yna ynghylch newid ynddo'i hun o fewn cymunedau ysgolion.

1.28 Mae egwyddorion sylfaenol y polisi yn ceisio cwrdd â'r amcanion hyn drwy:

- roi lles y plant yn gyntaf ond derbyn bod newid yn y ffordd mae addysg yn cael ei ddarparu yn anorfod
- gynorthwyo ysgolion bach i ddarparu addysg fydd yn paratoi ein plant ar gyfer byd sy'n fwy cymhleth a chystadleuol nag erioed
- sefydlu fframwaith adolygu clir a theg.

1.29 Datblygwyd nifer o bwyntiau sbardun ar gyfer adolygu, ar y cyd ag awdurdodau. Os bydd ysgol yn cwrdd â **dau neu fwy** o'r pwyntiau sbardun, dilyniir hynny gan archwiliad cynnar o'r rhagolygon niferoedd, newidiadau o ran dalgylchoedd neu ddulliau gweithredu gwahanol i'r arfer - rhyngweithio er mwyn ceisio cadw'r ysgol ar agor

Caiff ysgol ei hadolygu:

- Os yw niferoedd y disgyblion wedi gostwng neu'n debygol o ostwng yn is nag 30 yn ystod y tair blynedd nesaf.

Ni fydd ysgolion sy'n gostwng yn is nag 30 mewn nifer yn cael eu hystyried ar gyfer eu cau o anghenraid. Mae'r adolygu yn broses ryngweithiol sy'n cynnwys cynorthwyo a chadw ysgolion ar agor lle bynnag y bo'n bosibl, ac yn ystod y trafodaethau, ystyrir amryw o opsiynau er mwyn ymdrechu i sicrhau dyfodol yr ysgol. Os ceir newid i arweinyddiaeth ysgol gyda llai na 30 o ddisgyblion, barna'r Awdurdod na ddylai'r ysgol benodi pennaeth newydd ond yn hytrach, sefydlu ffederasiwn ag ysgolion cyfagos.

Fodd bynnag, pan fydd y niferoedd yn gostwng yn is na 20 o ddisgyblion, bydd cau yn anorfod oddieithr mewn rhai amgylchiadau lle y bo ysgol o 16 o ddisgyblion neu fwy yn ymuno mewn ffederasiwn (ffurfiol neu anffurfiol) gydag ysgolion eraill.

Os fydd un o'r ysgolion sydd mewn trefniant ffederal, yn gostwng i lai nag 20 o ddisgyblion, yna dilëir y broses adolygu am gyfnod o 3 blynedd. Gwneir hyn er mwyn rhoi cyfle i'r ffederasiwn ymdrechu i adfer y niferoedd angenrheidiol.

- Os oes yna ddiffygion difrifol yn y cyfleusterau a chyflwr yr adeiladau a'r safle
Ystyrir y diffygion hyn fel rhai difrifol os ydyn nhw'n cael effaith niweidiol ar addysg y plant.
- Os ydy'r ysgol yn gweithredu gyda mwy na 25% o leoedd dros ben.
- Os bydd Corff Llywodraethol ysgol unigol neu Gyrrff Llywodraethol clwstwr o ysgolion yn gofyn am adolygiad.
- Os cwrddir ag un o'r pwyntiau sbardun yn ystod Tymhorau'r Gwanwyn a'r Haf o ganlyniad i amgylchiadau annisgwyl, bydd Swyddogion yr Awdurdod yn cwrdd â Chorff Llywodraethol yr ysgol er mwyn trafod y ffordd ymlaen.

Cwrddodd y Panel Adolygu Ysgolion â Llywodraethwyr 8 ysgol gynradd ym mis Mawrth a mis Ebrill 2007 ac mae'r adolygiadau blynyddol yn parhau pan fo ysgolion yn cwrdd â'r pwyntiau sbardun.

2: Pam datblygu darpariaeth addysg yng Ngheredigion?

2.0 Mae nifer o faterion sy'n hanfodol eu deall wrth ystyried datblygiad addysg yng Ngheredigion .

(i) Dysgu

2.1 Dysgu yw'r flaenoriaeth hanfodol. Ffocws ar wella dysgu i bawb, waeth beth fo'i g/chefndir, ei (h)amgylchiadau, ei (g)alluoedd a ffactorau gwahaniaethol eraill, sydd oruchaf. Gwelir buddsoddi yn ein pobl ifainc yn sylfaen i geisio rhagoriaeth addysgol a dysgu gydol oes.

2.2 Dylid creu pob cyfle i ganiatáu i ddysgu ddigwydd, gan ddefnyddio'r arfer gorau o ran dysgu a'r adnoddau mwyaf modern ac effeithiol. Dylid hyrwyddo, hwyluso ac arddangos dysgu fel profiad ffurfiannol parhaus gydol oes.

2.3 Tasg anferth i Geredigion, fodd bynnag , yn ystod yr ychydig flynyddoedd nesaf, fydd datblygu darpariaeth. Fe'i gwelir yn hanfodol o ystyried y ganran uchel o leoedd dros ben, y nifer o ysgolion cynradd bach, lleihad sylweddol yn niferoedd disgyblion ac adeiladau annigonol. Mae'r materion hyn ymhlwg yn ymgyrch Cynulliad Cymru i godi safonau nid yn unig o ran dysgu a chyrraedd ond hefyd o ran ceisio darparu adnoddau ac amgylcheddau priodol.

(ii) Safbwynt cenedlaethol

2.4 Yn y ddogfen arloesol "Y Wlad sy'n Dysgu" dywedodd y Gweinidog dros Ddysgu Gydol Oes yn Llywodraeth Cynulliad Cymru ei bod

"...yn rhaid i bolisïau ar gyfer Dysgu Gydol Oes adlewyrchu defnydd doeth o arian"

Un o'r blaenoriaethau fyddai "...galluogi ysgolion cynradd bach – gan gynnwys y rhai sy'n gwasanaethu cymunedau gwledig – i ffurfio grwpiau o dan un tîm arweinyddiaeth, ac un corff llywodraethu."

Bydd disgwyl i Awdurdodau Lleol "...wneud buddsoddiad sylweddol er mwyn atgyweirio, adnewyddu ac ailgodi adeiladau ysgol a'r holl awdurdodau lleol i fod wedi sefydlu cynlluniau rheoli asedau a rhaglenni buddsoddi cyfalaf mewn ysgolion ... fel eu bod, erbyn 2010, mewn cyflwr da, yn cael eu cynnal a'u cadw'n briodol".

".. wrth lunio cynlluniau i godi ysgolion newydd neu i ailfodelu adeiladau ysgol ac wrth sefydlu cyllidebau bydd angen i awdurdodau lleol ... sicrhau bod cynlluniau o'r fath yn ymgorffori anghenion ysgolion yn y dyfodol ..."

"... Dylai Awdurdodau Addysg Lleol gymryd y rôl arweinyddol er mwyn cyrraedd nodau cenedlaethol drwy lunio a gweithredu polisïau atodol lleol mewn partneriaeth â'u hysgolion"

Mae'r ddogfen hon a rhai dilynol yn pwysleisio'r angen am gydweithio rhwng ysgolion gan gynnwys y trosglwyddiad pwysig rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd.

2.5 Y ddogfen a gyhoeddwyd yn ddiweddar Y Wlad sy'n Dysgu: Gweledigaeth ar Waith, mae'r Gweinidog dros Ddysgu Gydol Oes yn pwysleisio ei bod yn rhaid i Awdurdodau Lleol sefydlu strategaethau a gweithredu cynlluniau i leihau lleoedd dros ben yn sylweddol a darparu tystiolaeth bod adnoddau Cyngorau yn cael eu buddsoddi mewn cynlluniau rheoli asedau wedi'u costio sy'n cefnogi rhaglen gyfalaf effeithiol i wella darpariaeth. Ni fydd Awdurdodau na allant ddangos eu bod yn mynd ati'n strategol a'u bod wedi ymrwmo i gyrraedd nodau Llywodraeth Cynulliad Cymru yn atynnu cyllid.

(iii) Heriadau

2.6 Yn Llythyr Blynyddol y Rheolwr Perthynas at Aelodau'r Cyngor Sir yn 2004 ymhlith y pedwar argymhelliad mae'r canlynol yn ymddangos

*“Adolygu a yw’r lefel bresennol o ddarpariaeth addysg mewn ysgolion bach yn gynaliadwy yn y tymor hir”.*¹

Dywedir hefyd:

“Rydym o’r farn bod y lleoedd sbâr cynyddol mewn ysgolion cynradd yn risg gynyddol i’r Cyngor gan fod cost uchel rhedeg yr ysgolion yn rhwym o beri bod y Cyngor yn wynebu dewisiadau anodd o ran ariannu agweddau eraill ar ei wasanaethau.”

2.7 Mae’r thema’n adlewyrchu’r hyn a ddywedir yn Adroddiad y Comisiwn Archwilio ar Gynllunio Lleoedd Ysgol a ailadroddodd mewn adroddiadau dilynol ar y pwnc

“Mae’r Cyngor yn cynnal nifer fawr o ysgolion cynradd mewn perthynas â’i boblogaeth ysgol gynradd....Mae ysgolion bach o anghenraid yn gostus eu rhedeg o ddydd i ddydd a’u cynnal mewn cyflwr sy’n cefnogi addysg o’r ansawdd a ofynnir yn y 21ain Ganrif.”

2.8 Mae’r Gweinidog dros Ddysgu Gydol Oes yn Y Wlad sy’n Dysgu yn annog Awdurdodau Lleol ymhellach i fynd i’r afael â’r mater o ysgolion cynradd bach gan gynnig

“cefnogi ffyrdd dyfeisgar o fynd at bethau mewn ysgolion bach ac mewn ysgolion gwledig fel ymateb i’r lleihad yn niferoedd plant oed ysgol”

a

“llunio deddfwriaeth a fydd yn galluogi Cyrff Llywodraethol i gydweithio neu i uno o Fedi 2004 ymlaen.”

(iv) Mentrau a dylanwadau

2.9 Mae nifer o faterion sy’n gorfod dylanwadu ar unrhyw drafodaeth ynghylch darparu adeiladau a safleoedd addysg:-

- ailfodelu’r gweithlu mewn ysgolion o ganlyniad i weithredu’r **Cytundeb ar Lwyth Gwaith Athrawon** a fydd yn effeithio ar reoli a threfnu ysgolion. Mae’n rhaid ystyried hyn hefyd yng nghyd-destun darparu’r Cwricwlwm Cenedlaethol.

Mae prifathrawon yn cyflawni **swyddogaeth reoli** bwysig ar yr un pryd ag ymrwymiad dysgu sylweddol, mewn ysgolion bach yn arbennig. Mae gofynion o’r fath yn gweithio yn erbyn dysgu effeithiol a rheolaeth effeithiol.

- Mae gweithredu’r **Cyfnod Sylfaen** gyda’r pwyslais mwy ar ddysgu drwy wneud a chwarae strwythuredig i ddisgyblion 3 hyd 7 oed nid yn unig yn gofyn mabwysiadau ymagweddiad newydd at y cwricwlwm ond hefyd yn effeithio ar yr angen i ddarparu cyfleusterau digonol o ran adeiladau a safleoedd ysgol. Nid oes cyfleusterau digonol gan fwyafrif helaeth ein hysgolion cynradd.
- Y galw cynyddol am **gyfleusterau addysgol** sy’n addas at arferion dysgu cyfredol. Mae llawer o ysgolion yn gwynebu costau cynyddol am gynnal a chadw ac mae nifer sylweddol nad ydynt bellach yn ddigonol i ddarparu ar gyfer gofynion y Cwricwlwm Cenedlaethol.
- At hynny mae’n rhaid i’r AALI ac ysgolion fabwysiadu a gweithredu **Polisiâu Hygyrchedd** er mwyn cydymffurfio â’r Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd fel y bo gan ddysgwyr a chanddynt anableddau fynediad i gyfleusterau. Ni fyddai’r mwyafrif helaeth o ysgolion yn cydymffurfio â gofynion y deddfwriaeth ar hyn o bryd.

(v) Mantoliad o faterion allweddol

2.10 Mae nifer o faterion allweddol wedi dylanwadu ar y broses o baratoi'r Cynllun Trefnu Ysgolion. Ymhlith y rhain roedd:

- gofynion cynyddol ar staff.
- er gwaetha'r pwysigrwydd a'r flaenoriaeth ariannol a roddir i addysg, mae cynnal adeiladau ysgol ac adnoddau addysgol eraill yn her sylweddol
- yr angen i leihau'r bwlch o ran cwricwlwm a chyrrhaeddiad rhwng Cyfnodau Allweddol 2 a 3.
- pwysigrwydd arweinyddiaeth ar bob lefel – Cyngor ac ysgol (gan gynnwys llywodraethwyr ysgol) i greu gweledigaeth glir i Geredigion. Mae arweinyddiaeth ddibynadwy yn allwedd i ddatblygiadau pellach
- y defnydd a wneir o adnoddau gan y gymuned.
- newidiadau mewn darpariaeth addysg i bobl 16+.

(vi) Mesurau sydd wedi'u mabwysiadu gan Gyngor Sir Ceredigion

2.11 Mae'r Cyngor eisoes wedi ymateb i'r heriadau a'r dylanwadau. Ymhlith mesurau sydd wedi'u mabwysiadu mae'r canlynol:

- Sefydlu'r Gweithgor ar Ddatblygu Darpariaeth Addysg yng Ngheredigion sydd â'r cyfrifoldeb i sefydlu strategaeth ar gyfer strwythuro'r gwasanaeth addysg hyd 2020.
- Mabwysiadu'r Polisi Adolygu Ysgolion a sefydlu'r Panel Adolygu Ysgolion.
- Cau nifer o ysgolion cynradd bach oherwydd gostyngiad yn nifer y disgyblion
- Arwain nifer o ysgolion gan brifathrawon ysgolion cyfagos (ffederasiwn anffurfiol)
- Cymeradwyo sefydlu dwy ysgol ardal a safle newydd i ysgol gynradd arall
- Hybu rhaglenni trosglwyddo effeithiol rhwng Cyfnodau Allweddol 2 a 3
- Sefydlu Canolfannau Plant Integredig.

2.12 Mae'r fframwaith cyffredinol ar gyfer strategaeth wedi dod i'r amlwg ac wedi cael ei dderbyn o ganlyniad i ymgynghoriad. Gellir crynhoi gweithrediad cyffredinol i roi'r strategaethau ar waith o fewn cyfnod y Cynllun Addysg Sengl fel a ganlyn:

- gweithredu'r drefn Adolygu Ysgolion a ddiwygiwyd yn Ionawr 2009
- trafodaethau agored gyda Chyrrff Llywodraethol a grwpiau eraill ar yr opsiynau sy'n gynwysedig yn y ddogfen 'Opsiyneu Posib i'r Dyfodol' (Mai 2008) cynllunio strategaethau i chwe thref/dalgylch ysgol uwchradd strategol

(vii) Ffactorau canlyniadol sy'n sbarduno newid

Lleihad yn niferoedd disgyblion a lleoedd dros ben

2.13 Un o'r ffactorau sylfaenol sy'n gwneud newid yn angenrheidiol er mwyn cynnal darpariaeth addysg o ansawdd yw'r ffaith bod nifer y plant mewn ysgolion cynradd wedi disgyn yn gyson dros y blynyddoedd diwethaf ac mewn llawer i ardal y tebyg yw mai parhau a wna'r tueddiad i leihau am nifer o flynyddoedd i ddod. Y gwir yw y gall lleihad yn niferoedd disgyblion fygwth ansawdd darpariaeth o ran addysg, trefniadaeth ac adnoddau, gan godi amheuaeth ynghylch effeithiolrwydd dosrannu adnoddau. Y tebyg yw y gallai'r pwyslais cynyddol ar gyllido yn ôl disgyblion olygu bod ysgolion â niferoedd sy'n disgyn yn anorfod yn colli adnoddau.

Mesurau Integredig Amlasiantaethol

2.14 Yr ydym yn cychwyn ar gyfnod o ddiwygio addysg a gwasanaethau plant, gan symud tuag at gyfnod o integreiddio'n gynyddol y rhai sy'n darparu gwasanaethau i blant a theuluoedd gan gynnig dysg i bawb ochr yn ochr â gwasanaethau integredig i blant, pobl ifainc a theuluoedd, ar yr un pryd â datblygu partneriaethau â gwasanaethau cymunedol ehangach.

Buddsoddi Cyfalaf

2.15 Bydd angen hefyd i Awdurdodau Lleol ymateb i'r her sydd wedi'i gosod gan Lywodraeth Cynulliad Cymru drwy baratoi a dangos bwriad ac ymrwymiad i gynllunio a buddsoddi mewn ffordd raglennol o fynd ati i leihau lleoedd dros ben a sicrhau bod ysgolion yn addas at eu diben mewn hinsawdd wedi'i haildrefnu.

3: Gweledigaeth – Ysgol y Dyfodol

3.1 Fel y dywedwyd yn *Ysgolion Ardderchog: Gweledigaeth i ysgolion yn yr 21^{ain} Ganrif* (Estyn, 2002),

'Mae ysgolion yn bodoli ar gyfer dysgwyr ac er mwyn dysgu',

ac mae'n rhaid i hyn fod ar flaen meddyliau wrth ymgodymu â ffeithiau daearyddiaeth, demograffeg ac adnoddau ariannol er mwyn mynd â darpariaeth addysgol yng Ngheredigion ymlaen.

3.2 Mae'n hanfodol mewn unrhyw ystyriaeth o ddatblygu addysg yng Ngheredigion, fod golwg glir ar y canlynol:

- (i) **sicrhau sylfaen effeithiol ar gyfer codi safonau drwy wneud y canlynol:**
 - darparu addysg o ansawdd uchel
 - darparu arweinyddiaeth a rheolaeth o ansawdd uchel
 - darparu a dadansoddi data perthnasol i gefnogi hunanwerthuso
 - hwyluso cydweithio, trosglwyddo gwybodaeth a phartneriaeth ar draws cyfnodau
- (ii) **sicrhau'r gwerth gorau o ran darparu a dosrannu adnoddau priodol drwy wneud y canlynol:**
 - darparu staff dysgu uchel eu
 - cynnwys rhieni a theuluoedd mewn cefnogi addysg eu plant.
 - datblygu a defnyddio TG fel cyfrwng dysgu a chyfathrebu o fewn y gymuned ac ar ei thraws
- (iii) **atgyfnerthu a gwella darpariaeth a chreu mwy o gyfle i ddileu lleoedd ysgol lle bo'n ymarferol gwneud felly**

3.3 Mae'r Cynllun Addysg Sengl (CAS) 2006-08 a'r Cynllun Plant a Phobl Ifanc (CPPI) 2008 - 2011 yn amlinellu'r gwahanol bosibiliadau o gydweithrediad mwy rhwng ysgolion. Dros gyfnod o amser gallai'r cydweithrediad hwn arwain yr ysgolion / teuluoedd o ysgolion i fynd yn **ganolfannau dysgu cymunedol**. Cynigiai'r rhain gyfleoedd dysgu priodol i oedolion a'r gymuned leol a galluogi darpariaeth amlasiantaethol integredig o wasanaethau, gan gynnwys cyfleusterau gofal plant.

3.4 Rhestrir isod y ffactorau niferus sydd angen eu cymryd i ystyriaeth wrth ddarparu cyfleoedd o'r ansawdd uchaf i'r holl ddysgwyr yn ysgolion cynradd y dyfodol. Mae'r ffactorau hyn yn cynnwys ystyried disgyblion, staff, rheolaeth / arweinyddiaeth, rhieni, iaith, dysgu gydol oes, safle a chymuned.

Disgyblion

- Darpariaeth ar gyfer disgyblion o 3 – 11 mlwydd oed
- Disgyblion iau mewn dosbarthiadau heb fod yn fwy na 25 o ddisgyblion a rhychwant oedran o ddwy flynedd fan bellaf.
- Hawl statudol i gael mynediad i bob maes o'r cwricwlwm
- Disgyblion sy'n rhugl mewn dwy iaith
- Aelodau llawn o'r gymdeithas ddwyieithog y maent yn perthyn iddi ac yn ymfalchïo yn ieithoedd, etifeddiaeth a diwylliant Ceredigion a Chymru.
- Darpariaeth gynhwysol
- Cyfleoedd cyfartal
- Disgyblion yn cael mwy o lais yn eu haddysg eu hunain.
- Cyfleoedd i ddatblygu sgiliau dysgu annibynnol / dealltwriaeth o sut i ddysgu.
- Pleser, llwyddiant ac ymroddiad i ddysgu
- Amgylchedd saff a chefnogol
- Dysgu gweithredol yn y Cyfnod Sylfaen
- Clybiau brechwast a chlybiau ar ôl yr ysgol
- Cyfleoedd i ddisgyblion fynegi barn ar agweddau ar fywyd a gwaith yr ysgol. (Cyngor yr Ysgol)
- Cyfleoedd i gyrraedd lefelau uchel o iechyd a ffitrwydd.

Staff

- Mae gan yr holl staff ddealltwriaeth dda o sut y bydd disgyblion yn dysgu
- Cynnal a hybu dwyieithrwydd.
- Ymroddiad i'w cyfleoedd datblygiad proffesiynol eu hunain
- Mae gan staff gymhelliant da ac maent yn mwynhau cydbwysedd da rhwng bywyd a gwaith
- Ymwybodol o ymchwil ddiweddar ar ddysgu e.e. 'Cau'r Bwlch' ac yn gweithredu yn unol â'r darganfyddiadau
- Cymryd rhan mewn ymchwil weithredol
- Defnydd effeithiol o rychwant o adnoddau

Rheolaeth / Arweinyddiaeth (Llywodraethwyr / Prifathro)

- Safon uchel o arweinyddiaeth – ymroddiad i ddysgu, gweledigaeth glir, monitro a datblygu cynnydd disgyblion a staff, cyfrannu at addysg gymunedol..
- Systemau sy'n caniatáu amser digonol i'r prifathro pan na fydd yn dysgu iddo arwain a rheoli.
- Aelod o'r uwch dîm rheoli a chanddo/i gyfrifoldeb am ddatblygu cysylltiadau cymunedol a chydweithio â'r Cydgysylltydd Cymunedol allanol.
- Yr holl randdeiliaid yn cymryd rhan yn hunanwerthusiad yr ysgol – yn llywodraethwyr, staff, disgyblion, rhieni, ymgynghorwyr yr awdurdod
- Defnyddio a datblygu TGC er enghraifft cyfathrebu, cofrestru, cynllunio, dysgu ac addysgu, olrhain disgyblion
- Darparu dulliau o ddadansoddi a dehongli data mewn diwylliant o hunanwerthuso.
- Hyrwyddo cydweithio a throsglwyddo gwybodaeth yn effeithiol rhwng cyfnodau.
- Ymateb yn effeithiol i ddatblygiadau newydd e.e. TGC, cynaliadwyedd.

Rhieni

- Dealltwriaeth o'r cyfleoedd i rieni ym mywyd a gwaith yr ysgol.
- Cyfleoedd i rieni ddatblygu gwybodaeth am y cwricwlwm a'r broses ddysgu drwy weithdai, cyfarfodydd a chanllawiau.
- Cyfleoedd i rieni gynorthwyo yng ngweithgareddau'r ysgol e.e. darllen, paratoi arddangosfeydd, defnyddio sgiliau arbennig.
- Partneriaeth agos rhwng y disgyblion, yr ysgol a'r rhieni.
- Rhieni'n cael cyfleoedd dysgu gydol oes.

Iaith

- Hybu'r Gymraeg a'r diwylliant Cymreig
- Cynnal a hybu dwyieithrwydd
- Darparu dosbarthiadau Cymraeg i oedolion

Dysgu Gydol Oes

- Darparu amrywiaeth o ddosbarthiadau dydd a nos
- Darparu rychwant o weithgareddau i ddisgyblion ac oedolion
- Sefydlu clybiau e.e. Clwb TG, ffotograffiaeth.

Safle

- Safle ac adeiladau yn ymdroi o gwmpas y plentyn
- Safle, adeiladau ac adnoddau'n addas at addysg yn yr 21^{ain} ganrif:
 - Ystafell staff ac ystafell waith
 - Swyddfa'r prifathro
 - Ystafell feddygol
 - Neuadd
 - Lle chwarae caled
 - Lle chwarae glas
 - Cyfleusterau cymunedol yn ystod y dydd
 - Cyfleusterau Teuluol / Gofal plant
- Cyfleusterau mewnol ac allanol digonol i'r Cyfnod Sylfaen
- Cyfleusterau digonol i gwrdd â phob maes o'r cwricwlwm e.e. cerddoriaeth, drama, dylunio a thechnoleg, addysg gorfforol
- Cyfleusterau ar gyfer defnyddiau TG ar draws pob maes dysgu
- Ysgol ecogyfeillgar
- Ysgol gynhwysol

Cymuned.

- Ysgol yn ganolfan gymunedol – ‘Yr ysgol yn y gymuned a’r gymuned yn yr ysgol’.
- Ysgol yn datblygu partneriaethau yn y gymuned
- Adnoddau a chyfleusterau’r ysgol ar gael at ddefnydd y gymuned
- Gweithgareddau hamdden ar gael yn y Ganolfan Hamdden leol
- Ymgorffori Canolfan Iechyd i gynnwys gwasanaethau meddygol a chymdeithasol
- Llyfrgell, Amgueddfa, arddangosfeydd
- Gweithgareddau i bobl hŷn – pryd ar glud, ymweliadau, cyfarfodydd.
- Darparu cyfleusterau gofal plant
- Hyrwyddo diogelwch yn y gymuned – gan gydweithio â’r heddlu, cymorth cyntaf, diogelwch ffordd
- Addysg gynaliadwy drwy brosiectau Eco Ysgol
- Hyrwyddo ffordd iach o fyw
- Sefydlu cysylltiadau â busnesau lleol a chenedlaethol
- Cysylltiadau rhyngwladol

3.5 Mae’r ddogfen **“Y Wlad sy’n Dysgu” (2001)** yn gosod allan ymrwymiad Llywodraeth Cynulliad Cymru i ysgolion fod wrth graidd eu cymunedau:

“Rydym am weld perthynas agosach o lawer rhwng ysgolion a’r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu. Rydym am i ysgolion weithredu fel adnodd yn y gymuned – nid yn ystod oriau ysgol yn unig ond y tu allan i oriau ysgol ac yn ystod y gwyliau hefyd. Fe’u gwelwn fel rhan annatod o adeiladu gallu cymunedol – gan ddarparu sylfaen ar gyfer cyflwyno nid yn unig addysg a hyfforddiant ... ond hefyd ystod o wasanaethau eraill fel cynhaliadau deuluol a hybu iechyd a menter ...”

3.6 Mae’r cysyniad o Ysgolion Bro wedi’i gysylltu’n agos â datblygiad ysgolion yn y sir yn y dyfodol. Pa fodel trefniadol bynnag a fabwysiedir, ffederasiynau anffurfiol neu ffurfiol neu ysgolion ardal, bydd angen datblygu’r cysyniad o Ysgolion Bro yn llawn ym mhob uned ysgol.

3.7 Mae datblygiad ysgolion bro yn cydblethu â strategaethau a chynlluniau Cyngor Sir Ceredigion fel y’u hamlinellir yn ei Ddogfen Strategaeth ‘Ceredigion 2020’. Credwn fod datblygu ysgolion bro yn bwysig ynddo’i hun ac rydym hefyd yn ymroddedig i ddatblygiad sy’n cyd-fynd â blaenoriaethau eraill ac yn eu cefnogi.

3.8 Mae dogfen strategaeth Ceredigion ar Ysgolion Bro a Chylchlythyr Rhif 34/2003 Llywodraeth Cynulliad Cymru: ‘Ysgolion Bro’ yn darparu arweiniad i ysgolion ar sut i ddechrau a datblygu’r ddarpariaeth bresennol a hefyd i ystyried pa wasanaethau neu weithgareddau ychwanegol y gallent fod am eu cynnig i’w cymunedau.

3.9 Bydd ysgolion bro yn ein cynorthwyo i wireddu saith nod craidd ‘Hawl i Weithrediad’:

- Cychwyn ar fantais mewn bywyd
- Rhychwant cynhwysfawr o gyfleoedd addysg, hyfforddiant a dysgu
- Yr iechyd gorau posib, yn rhydd o gamdriniaeth, gormes a cham-fanteisio
- Chwarae, hamdden a gweithgareddau diwylliannol
- Eu trin gyda pharch a chydabod eu hil a’u hunaniaeth ddiwylliannol
- Cartref a chymuned ddiogel
- Plant a phobl ifainc heb fod o dan anfantais oherwydd tlodi

Plant a Phobl Ifainc: Hawl i Weithrediad, 2004

3.10 Mae ymchwil wedi dangos y gall yr ysgol a’r gymuned ill dwy gael eu cyfoethogi wrth i ysgolion estyn eu ffiniau ac, yn enwedig, wrth i’r ysgol a’r gymuned ymwneud yn llawnach â’i gilydd. Nododd yr adroddiad ar gyfnod cyntaf **‘Cau’r Bwlch ym Mherfformiad Ysgolion’ (Mis Hydref 2005)** ffactorau allweddol a gyfrannai at lwyddiant ysgolion a oedd yn gweithio o dan amgylchiadau heriol.

Yn ôl yr astudiaeth lle mae ysgolion yn ymgysylltu â’u cymuned leol mae hyn yn cael effaith uniongyrchol ar gyraeddiad disgyblion ac yn codi eu huchelgais i fynd ymlaen o’r ysgol i addysg bellach, hyfforddiant a chyflogaeth.

Mae buddion ysgolion bro wedi cael eu nodi fel a ganlyn:

I ddisgyblion ac ysgolion:

- lefelau uwch o gyrhaeddiad disgyblion
- mwy o gymhelliant a hunan-barch gan ddisgyblion
- cefnogaeth arbenigol i gwrdd ag anghenion ehangach disgyblion
- cyfleusterau ac offer ychwanegol
- gweithio'n well mewn partneriaeth â'r gymuned
- gwella statws dysgu yn y gymuned leol
- llai o ddadrithiad ymhlith disgyblion

I deuluoedd:

- gwelliannau yn ymddygiad a sgiliau cymdeithasol plant
- mwy o gefnogaeth arbenigol ar gael i deuluoedd
- rhieni wedi'u cynnwys fwy yn addysg plant
- mwy o gyfleoedd am addysg i oedolion a dysgu teuluol yn lleol.

I gymunedau:

- gwell mynediad i wasanaethau hanfodol
- mwy o chwaraeon, celfyddydau a chyfleusterau eraill ar gael yn lleol
- cyfleoedd lleol am ddatblygiad gyrfa
- gwell goruchwyliaeth i blant y tu allan i oriau'r ysgol
- yn hyrwyddo cydlyniant cymunedol drwy dynnu oedolion (ac yn enwedig rhieni) yn ôl at ddysgu – mae atgyfnerthu perthnasau rhwng yr ysgol a'r cartref yn helpu i adfywio a chryfhau cymunedau

3.11 Bydd strategaeth y sir yn anelu at weithio mewn cyd-destun amlasiantaethol er mwyn

- *cefnogi ysgolion unigol neu glystyrau o ysgolion mewn cyflawni eu cenhadaeth graidd – sef gwella gallu disgyblion i ddysgu a chefnogi teuluoedd*
- *darparu rhychwant o weithgareddau/cyfleoedd dysgu y tu allan i ddiwrnod yr ysgol i blant, pobl ifainc, teuluoedd ac oedolion*
- *darparu rhychwant o wasanaethau, cyfleoedd a gwybodaeth ychwanegol i blant, pobl ifainc, teuluoedd a'r gymuned ehangach*
- *bod yn ysgolion cynaliadwy sy'n ymgynghori â'u cymunedau, yn cymryd rhan ym mywyd y gymuned, yn gweithio mewn partneriaeth ag eraill sy'n cyfrannu at adfywio'r gymuned*
- *sicrhau cyfartaledd cyfle drwy wella mynediad at ddysgu a gwasanaethau eraill mewn ardaloedd lleol ar sail model y Gymuned Ddysgu Integredig*

3.12 Mae Ysgolion Bro yng Ngheredigion yn cael eu datblygu yng nghyd-destun y canlynol:

- datblygiad y ddarpariaeth addysg yn y sir a
- datblygiad Cymunedau Dysgu Integredig yn y chwe ardal

3.13 Diffinnir **Cymuned Ddysgu Integredig** fel ardal lle ceir y canlynol:

- ysgolion yn cydweithio naill ai'n glystyrau neu'n grŵp ardal
- darparu gwasanaethau mewn ffordd amlasiantaethol, gan gynnwys cyfleusterau gofal plant
- rhychwant o weithgareddau a chyfleoedd dysgu gydol oes i bobl yn y gymuned.

3.14 Bydd y strwythur datblygol hwn yn helpu i sicrhau bod cyfleusterau dysgu cymunedol sy'n ystyriol o deuluoedd i'w cael yn lleol, ym mhob ardal, a'u bod ar gael y tu hwnt i ddiwrnod arferol yr ysgol. Y mae hefyd yn cefnogi'r cysyniad bod rhychwant eang o wasanaethau cefnogaeth eraill ar gael ym mhob ardal, yn enwedig i blant a phobl ifainc sy'n agored i niwed a'u teuluoedd.

3.15 Bydd y ffocws ar glystyrau neu ardaloedd, yn hytrach na darpariaeth ysgolion unigol, yn sicrhau bod adnoddau'n cael eu rhannu'n deg ar draws y sir a bod dyblygu darpariaeth yn cael ei osgoi. Mae disgwyl i bob ysgol / clwstwr ddarparu rhychwant o gyfleoedd wedi'u targedu at y gymuned a fydd yn briodol i anghenion a gallu'r ysgol a'r gymuned ehangach. Ledled y sir mae llawer o ysgolion eisoes yn darparu rhai gwasanaethau cymunedol i'w disgyblion, eu rhieni a'u cymunedau gan gynnwys addysg i oedolion, dysgu fel teulu, dysgu y tu allan i oriau'r ysgol, cyfleusterau TGC a rhaglenni chwaraeon.

3.16 Dylai fod gan ysgolion / clystyrau unigolyn penodol â chyfrifoldeb am ddatblygu ysgolion bro. Dylai Ysgolion Bro fod wedi'u cynnwys yn y Cynllun Datblygu Ysgol, naill ai fel adran benodol neu o fewn pob maes allweddol.

3.17 Dylai datblygiad Ysgolion Bro fod yn elfen annatod o flaenoriaethau ysgol ac nid yn atodiad iddynt. Dylai Cyrff Llywodraethol gymryd rhan weithredol mewn datblygu ysgolion bro. Bydd yr AALI yn darparu cefnogaeth a chodi ymwybyddiaeth i gyrff llywodraethol drwy'r rhaglen hyfforddi llywodraethwyr.

3.18 Credir yn gryf nad dim ond prosiect neu fenter fyrhoedlog yw datblygu ysgolion bro, ond cyfle gwirioneddol i ysgolion a chymunedau weithio gyda'i gilydd mewn ffyrdd newydd er lles plant, pobl ifainc ac oedolion yn y dyfodol.

3.19 Mae'n darparu cyfleoedd i ysgolion a'u cymunedau wneud y canlynol:

- Datblygu gwasanaethau lleol o ansawdd uchel sy'n ymatebol i anghenion lleol
- Cymryd rhan gynyddol mewn penderfynu ar ddarparu'r gwasanaethau hynny a bywyd cymdogaethau
- Gweithio gyda'i gilydd i wireddu'r canlyniadau i'r ardal

4: Sefyllfa, polisïau a materion cyfredol

4.1 Nodweddion demograffig

4.1.1 Mae tystiolaeth i'w chael o ffynonellau cenedlaethol a lleol (*Twf Poblogaeth yng Ngheredigion: Goblygiadau i Gynllunio gan yr Awdurdod Addysg 1997*) y bydd y tueddiad at dwf yn y boblogaeth drwy lefelau cymedrol o fewnfudiad yn parhau yn y tymor canolig:

- Mae Ceredigion wedi'i chynnwys yn Grant Cydgyfeiriant yr UE, sydd â'r amcan o gynyddu ffyniant lleol a sicrhau cyflogaeth.
- Mae'r boblogaeth yn dal i fynd yn fwyfwy symudol ac mae tueddiad o hyd i'r boblogaeth mewn ardaloedd 'pellennig a gwledig' fod yn tyfu sydd, yn ôl a awgrymir, yn cael ei achosi gan ystyriaethau ansawdd bywyd a'i helpu gan newidiadau mewn patrymau gwaith.
- Mae Ceredigion, â'r cyfraddau troseddau isaf yn y DU, addysg gyhoeddus dda a diweithdra isel, yn gyrchfan ddeniadol i fudwyr am resymau economaidd yn ogystal â rhai'n ymwneud â ffordd o fyw.

Rhagamcanion Poblogaeth

4.1.2 Mae dwy gyfres ddiweddar o ragamcanion poblogaeth yn ymdrin â chyfnod y Cynllun Trefnu Ysgolion (2004 - 2009)

Rhagamcanion Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Mae CCC wedi cyhoeddi cyfres o ragamcanion poblogaeth. Eto, nid yw'r rhain yn arbennig o ddefnyddiol at ddibenion cynllunio manwl gan fod awdurdodau wedi cael eu grwpio ar sail ranbarthol, a Cheredigion gyda Phowys yn ffurfio grŵp canolbarth Cymru. Rhagwelir i'r grŵp canolbarth hwn gael y twf mwyaf yn ei boblogaeth yn nhermau canran.

Rhagamcanion Awdurdodau Lleol

Mae'r Adran Ymchwil a Gwybodaeth wedi diweddarau ei rhagamcanion poblogaeth i sir Geredigion gan ddefnyddio data o Gyfrifiad 2001 yn boblogaeth sail ddechreuol ynghyd â ffynonellau newydd o ddata mudo a rhagamcanion diweddarach gan Actiwari'r Llywodraeth mewn perthynas â niferoedd genedigaethau a marwolaethau. Mae'r scenario a fodelwyd yn rhagdybio fewnfudiad net o +1,000 y flwyddyn (ychydig yn uwch nag a welwyd yn y blynyddoedd diwethaf). Lledfir ar effaith lleihad mewn genedigaethau yn y boblogaeth drwy fewnfudiad net plant o dan 18 oed (yn enwedig plant mewn oedrannau pan na fyddant yn sefyll arholiadau).

**TABL 2: Grwpiau oedran ysgol – Mewnfudiad Net Uwch (tua 1000 o bobl y flwyddyn)
[ffigrau amcanol wedi'u talgrynnu i 50]**

GRWPIAU OEDRAN	2001 (Cyfrifiad)	2006	2011	2016
0-4	3485	3200	3300	3550
5-10	5019	4500	4200	4200
11-15	4213	4500	4050	3850
16-17	1725	1800	1850	1600
Cyfanswm o dan 18	14442	14,000	13400	13200

Lleoliad y Twf yn y Boblogaeth

4.1.3 Bydd newidiadau tymor hir yn strwythur aelwydydd yn ogystal â thwf yn y boblogaeth yn arwain at fwy o alw am dai yng Ngheredigion. Cymysgedd cymhleth o ffactorau yw'r farchnad dai ond gellir rhagdybio y bydd teuluoedd a chanddynt blant oedran ysgol yn fwy tebygol o fynnu anheddau uned sengl, yn hytrach, er enghraifft, na stoc hŷn wedi'i thro'i'n fflatau. At ei gilydd bydd datblygiadau ystâd newydd â chyfran uwch ynddynt o boblogaeth oed ysgol na mathau eraill o dai.

4.1.4 Bydd y prif drefi, sef Aberteifi, Llanbedr Pont Steffan, Aberaeron, Llandysul, Tregaron ond yn enwedig Aberystwyth, yn parhau i fod yn brif ffocws cyflogaeth a chyfleoedd cymdeithasol, ac, o'r herwydd, galw am dai. Dros y tymor canolog bydd mwy o alw yn rhan isaf Dyffryn Teifi oherwydd gwell cysylltiadau ffordd i'r de.

4.1.5 Prif leoliadau tai newydd, yn enwedig ystadau newydd, fydd safleoedd ar ymylon y trefi presennol. Eto mae'r galw cryf am y tai sydd eisoes i'w cael a nifer gyfyngedig o safleoedd addas at adeiladu tai newydd, yn golygu y bydd Aberystwyth yn dal i ddylanwadu'n gryf ar y farchnad dai dros ran helaeth o ogledd Ceredigion.

4.2 Niferoedd a Lleoedd Disgyblion

4.2.0 Mae niferoedd disgyblion, yn enwedig mewn ysgolion cynradd, wedi disgyn yn gyson dros y blynyddoedd diwethaf ac mewn llawer i ardal y tebyg yw mai parhau a wna'r tueddiad am i lawr am rai blynyddoedd i ddod. Mewn nifer o Awdurdodau ystyrir bod ysgolion ac ynddynt lai na 100 o ddisgyblion yn fach ac yn anghynnaladwy yn wyneb y goblygiadau i ddarpariaeth adnoddau o ran cyllid yn ogystal â staffio ac adeiladau.

Yn ei dogfen ddiweddar ar drawsnewid ysgolion dywed Estyn:

"..Mae llawer o ysgolion yng Nghymru mewn ardaloedd gwledig ac mae llawer o'r rhain yn ysgolion bach. Nid oes cyswllt uniongyrchol rhwng pa mor dda y mae disgyblion yn gwneud a maint yr ysgol y maent yn ei mynychu. Fodd bynnag, mae cyfrifoldebau a'r gofynion baich gwaith athrawon mewn ysgolion bach iawn yn sylweddol ac mae darparu adnoddau ariannol ar gyfer yr ysgolion hyn yn sylweddol ac yn gofyn llawer gan gyllidebau cyfyngedig". [para 60]

Proffil Demograffig

4.2 1 Mae gan yr Awdurdod broses eglur sy'n cael ei mireinio'n gyson i ragweld niferoedd disgyblion. Rhagwelir y bydd niferoedd disgyblion yn y cyfnod cynradd yn lleihau erbyn 2012 o ryw 8.1% i gyfanswm o 4584 tra rhagwelir lleihad o bron i 13.7%, yn y sector uwchradd i 4429. Mae'r cwmp cyfansawdd a ragwelir o dros 1129 o ddisgyblion (426 yn y cynradd a 703 yn yr uwchradd) yn adlewyrchu'r tueddiad cenedlaethol o leihad sylweddol yn niferoedd disgyblion hyd 2013.

Darogan Niferoedd Disgyblion

4.2.2 Nid gwyddor fanwl mo darogan niferoedd disgyblion. Mae cydweithrediad pellach rhwng Adran Cynllunio'r Cyngor Sir a'r Adran Addysg a Gwasanaethau Cymunedol wedi cynorthwyo i ddatblygu gweithdrefnau darogan i roi'r manylion priodol at ei gilydd mewn ffordd fwy manwl gywir.

4.2.3 Mae'r broses o gadarnhau'r niferoedd disgyblion a ragwelwyd wedi cael ei mireinio gyda chydweithrediad Prifathrawon Ysgolion

Lleoedd heb eu llenwi

Ysgolion cynradd

4.2.4 Mae gan Geredigion lefelau uchel o leoedd heb eu llenwi yn ei hysgolion cynradd o'u cymharu ag awdurdodau unedol eraill yng Nghymru. Yn Ionawr 2007 roedd 55.6% o ysgolion cynradd y Sir a mwy na 25% o'u lleoedd heb eu llenwi.

4.2.5 Mae gan yr Awdurdod hefyd y ganran uchaf o ysgolion bach yng Nghymru (a 'bach' yn cael ei ddiffinio fel llai na 90 o ddisgyblion). Mae lefel y gefnogaeth ariannol i bob disgybl a ddarperir i ysgolion bach iawn yn uchel. Mae angen i'r Awdurdod gwestiynu ei drefniadau o ran darpariaeth ysgol gynradd, yn enwedig o ystyried y lefel uchel o leoedd heb eu llenwi. At ei gilydd nid oes problem gyda niferoedd gormodol yn y sector cynradd.

4.2.6 Mae'n debyg y bydd effaith sylweddol ar y sefyllfa yn deillio o weithredu'r cwricwlwm "Cyfnod Sylfaen" [mewn perthynas â disgyblion 3-7 mlwydd oed] sydd wedi cael ei gynig gan LICC ac a fydd yn menuu ar

ofynion o ran staffio ac adeiladau. Ar ben hynny mae LICC yn ystyried dull arall o gyfrif am leoedd ysgol a fydd eto o bosib yn effeithio ar ddiffiniad capasiti ysgolion.

Ysgolion Uwchradd

4.2.7 Nid yw lefel y lleoedd heb eu llenwi yn y sector uwchradd yn broblem mor sylweddol i'r Awdurdod ag yn y sector cynradd. O'u cymharu ag awdurdodau unedol eraill yng Nghymru, nid yw'r lefelau yn eithafol, a hwythau yn y chwarteli canolrifol neu is. Eto mae canran uchel o ysgolion uwchradd bach a hefyd canran uchel o ddosbarthiadau chwech. Awgrymodd yr Adroddiad y dylai'r Awdurdod ystyried a ydyw am dargedu ei fformiwla RhLY yn well i sicrhau cost-effeithiolrwydd yn y maes hwn. Nid oedd dim ysgolion a chanddynt broblemau o ran niferoedd gormodol yn y sector uwchradd ar adeg yr archwiliad.

4.2.8 Fel gyda'r cyfnod cynradd, effeithir ar gapasiti ysgolion uwchradd gan y newid a ragwelir mewn cyfrifo lleoedd ac adeiladau. Ar ben hynny, y tebyg yw y caiff y trafodaethau presennol am ddarpariaeth 16+ a'r cwricwlwm 14 -19 effaith sylweddol ar leoedd ysgol.

Adroddiadau Archwiliad

4.2.9 Daeth adroddiad gan Archwilydd i'r casgliad hwn: "yn wyneb lefelau uchel y lleoedd heb eu llenwi a geir yn agos at ei gilydd, dylai'r Awdurdod ystyried y canlynol:

- a fyddai cyfuno ysgolion cynradd yn briodol
- a ellid gwneud defnydd arall o rai rhannau o ysgolion.

Capasiti ysgolion a lleoedd heb eu llenwi

4.2.10 Mae LICC wedi darparu dull newydd o gyfrifo capasiti. Mae'n bwysig pwysleisio, fodd bynnag, fod y darlun cyffredinol o lefel uwch na'r cyfartaledd o 'leoedd dros ben' yn cuddio'r ffaith bod nifer fach o ysgolion trefol â niferoedd gormodol.

4.2.11 Mae adolygiad o gapasiti ysgolion, yn dilyn yr Arolwg Cyflwr Ysgolion, yn dangos nad yw'n ymarferol mewn llawer o achosion leihau nifer y lleoedd heb eu llenwi.

4.2.12 Gwelir isod ddadansoddiad amlinellol o leoedd heb eu llenwi yn y sector cynradd. Nifer y disgyblion ochr yn ochr â chapasiti'r ysgol – a rhai ohonynt ymhell uwchben y trothwy cyfrannol o 25% a ystyrir gan LICC. Mae gan 9 o ysgolion nifer disgyblion sy'n uwch na'u capasiti.

Capasiti'r Ysgol	<20	21 - 40	41 - 65	66 - 90	91 - 105	106 -150	151 - 200	201 - 250	251 - 300	301 – 350	351 – 400	401 – 450	451+	CYFANSWM	Nifer yr ysgolion <90 o ddisgyblion	* ysgolion â niferoedd uwchben capasiti
Nifer disgyblion																
< 20		5	2	1										8	54 [77.1%]	7
21 – 40		9	14	4										27		1
41 - 65			8	4										12		
66 – 90				1	2	4								7		
91 – 105				1		2								3		
106 – 150						2	3							5		
151 – 200							1	2	1	1				5		
201 – 250																
250 – 300																
301 – 350																
351 - 400											3			3		
401 +																
CYFANSW M		14	24	11	2	8	4	2	1	1	3			70		9
Nifer capasiti ysgol<90		49 [70%]														

Maint ysgolion

Cyfnod Cynradd

4.2.13 Mae rhai Awdurdodau'n awgrymu y bydd ysgolion a chanddynt niferoedd disgynnol yn colli adnoddau ac y bydd angen iddynt wneud penderfyniadau addysgol anodd. Mae maint ysgol yn ffactor o bwys o ran pa mor gost-ffeithiol ydyw. Bydd hefyd yn dylanwadu'n drwm ar drefniadaeth fewnol yr ysgol, yn enwedig wrth bennu a oes angen dosbarthiadau oedrannau cymysg. Awgrymir hefyd mai'r tebyg yw y bydd gan ysgolion cynradd â thua naill ai 420 o ddisgyblion (derbyn dau ddsbarth) neu 210 o ddisgyblion (derbyn un dosbarth) adnoddau digonol i'w galluogi i ddarparu'r strategaeth gynradd yn effeithiol ac i ariannu:

- cwricwlwm ehangach a lledaenu arfer da ymhlith athrawon
- staff cefnogaeth megis cynorthwyr dysgu, staff cefnogaeth weinyddol ac AAA i helpu ag ailfodelu'r gweithlu
- gweithgareddau cyfoethogi i ddisgyblion
- TGC ac adnoddau dysgu eraill
- darpariaeth AAA a gwrth fesurau i amddifadedd.

4.2.14 Wrth i niferoedd disgyblion ddisgyn mae'n rhaid gwneud penderfyniadau wrth geisio darparu adnoddau digonol i gynnal staff a grwpiau dysgu yn aml heb ddatrys y materion sylfaenol. Yn wir mae LICC ac Estyn yn awgrymu bod ysgolion a chanddynt lai na 90 o ddisgyblion yn cael eu hystyried yn fach ac fel y cyfryw yn cyflwyno problemau arbennig a'r rheini'n cynnwys

- bod y prifathro'n gorfod cario baich dysgu sylweddol
- arbenigedd cyfyngedig i gwrdd â'r holl gwricwlwm
- anwadalrwydd posib am fod newidiadau staff yn gallu cael effeithiau anghymesur a sydyn

4.2.15 Nid oes gan AALI Ceredigion ddim polisi wedi'i ddiffinio ar faint priodol ysgolion cynradd. Bydd yn ymdrin yn hytrach â phob ysgol ar sail unigol yn ôl yr anghenion a'r sefyllfa leol. Eto gall fod yn briodol i'r Awdurdod bennu polisi wrth greu strategaeth ar gyfer y ddarpariaeth addysgol o fewn y Sir yn y dyfodol. Fel y nodir gan Estyn ac asiantaethau eraill ystyrir ysgolion cynradd a chanddynt lai na 90 o ddisgyblion yn 'fach'. Felly, mae tua 71% o ysgolion cynradd Ceredigion yn fach. Hon yw'r ganran uchaf yng Nghymru.

4.2.16 Wrth ystyried y modelau a all fod yn briodol ar gyfer trefnu ysgolion o fewn Ceredigion mae gwahanol feintiau ysgol yn dod i'r amlwg:-

- (i) Byddai ysgol gynradd 3-11 oed a chanddi 90 -100 o ddisgyblion yn darparu ar gyfer pedwar dosbarth ar gyfer dau grŵp oedran yn yr un dosbarth : Meithrin/Derbyn; Blynyddoedd 1 a 2 [y ddau ddsbarth yn cydymffurfio â'r Cyfnod Sylfaen]; Blynyddoedd 3 a 4; Blynyddoedd 5 a 6 [yn cyfuno fel Cyfnod Allweddol 2 neu'r Cyfnod Iau]. Maint dosbarth ar gyfartaledd fyddai 22.5 i 30 o ddisgyblion.
- (ii) Byddai ysgol 3-11 oed wedi'i seilio ar ddsbarth i bob grŵp blwyddyn, gan gynnwys darpariaeth feithrin, yn darparu ar gyfer rhwng 180 a 240 o ddisgyblion.
- (iii) Byddai model posib arall yn caniatáu 3 dosbarth ar draws dau grŵp oedran. Gellir trefnu hyn ond byddai rhai dosbarthiadau'n gymysg o ran oedran. Gallai'r ysgol ddarparu ar gyfer tua 260 i 360 o ddisgyblion
- (iv) Byddai'r lefel effeithiol nesaf wedi'i seilio ar dderbyn dau ddsbarth [*h.y.* dau ddsbarth ym mhob blwyddyn] ar gyfer tua 350 i 480 o ddisgyblion.

4.2.17 Mae dadansoddiad o feintiau ysgolion yng Ngheredigion (Ionawr 2007) yn darparu deunydd ar gyfer dadansoddiadau a chasgliadau diddorol:

<i>Maint Ysgolion</i>	<i>YSGOLION</i>			<i>DISGYBLION</i>		
	<i>No.</i>	<i>%</i>	<i>Cumulative %</i>	<i>No.</i>	<i>%</i>	<i>Cumulative %</i>
<16	4	5.7%	5.7%	52	1.1%	1.1%
16 – 30	18	25.7%	31.4%	440	9.0%	10.1%
31 – 40	13	18.6%	50.0%	466	9.6%	19.7%
41 – 60	11	15.7%	65.7%	546	11.2%	30.9%
61 – 75	5	7.1%	72.9%	340	7.0%	37.9%
76 – 100	5	7.1%	80.0%	449	9.2%	47.1%
101 – 150	6	8.6%	88.6%	773	15.9%	62.9%
151 – 200	5	7.1%	95.7%	842	17.3%	80.2%
200+	3	4.3%	100.0%	963	19.8%	100.0%
TOTAL	70	100	-	4871	100	-

DADANSODDIAD YSGOLION CYNRADDION. Ion. 2008: Disgyblion yn ôl ardal										
Ardal	Nifer Disgyblion									Total
	<10	11 ~ 25	26 ~ 40	41 ~ 75	75 ~ 100	101 ~ 150	151 ~ 200	201 ~ 300	301+	
ABERAERON	1	3	6	4	1	~	1	~	~	16
ABERYSTWYTH	-	2	5	4	4	2	2	~	2	21
ABERTEIFI		1	3	2	~	3	1	~	~	10
LLAMBED	~	1	3	~	~	1	~	~	1	6
LLANDYSUL	~	~	6	2	~	~	1	~	~	9
TREGARON		3	1	4	~	~	~	~	~	8
TOTAL	1	10	24	16	5	6	5	0	3	70

- Mae 33 (47%) o ysgolion o dan 40 o ddisgyblion, sef y trothwy ar gyfer lleiafswm o ddau athro ar sail y Fformiwla Ariannu bresennol
- Mae'r rhain yn darparu ar gyfer 878 (18%) o ddisgyblion.
- Mae 2578 (53%) o ddisgyblion eraill yn cael eu haddysgu mewn 14 (20%) o ysgolion sydd â dros 100 o ddisgyblion.

Cyfnod Uwchradd

4.2.18 Mae ysgolion uwchradd â llai na 700 o ddisgyblion yn cael eu hystyried gan Estyn ac asiantaethau eraill yn fach. Mae pedair o ysgolion Ceredigion yn disgyn i'r categori hwn ac mae tair arall oddeutu'r trothwy neu fymryn drosto. Ystyrir dosbarthiadau chwech â 160 neu lai o ddisgyblion yn fach, un ysgol yn unig sydd â mwy o ddisgyblion yn y chweched dosbarth na'r trothwy.

4,2,19 Mae darpariaeth Ôl-16 a 14-16 yn ganolbwynt sylw ar hyn o bryd. Rhagwelir bod y ddarpariaeth 16+ yn debygol o gael effaith sylweddol ar natur a maint adeiladau o fewn ysgolion Ceredigion. Hefyd, gallai'r trafodaethau ynghylch y cwricwlwm ac achredu ar gyfer y grŵp oedran 14-19 arwain at lawer o ofnyion y bydd angen eu hystyried yn y dyfodol agos.

Maint Dosbarthiadau

4.2.20 Nid oes gan yr AALI ddim polisïau penodol sy'n diffinio meintiau dosbarth yn y Sector Cynradd nac Uwchradd – heblaw am gydymffurfio â'r gofyn statudol i gadw meintiau dosbarth o dan 30 o ddisgyblion yn y Cyfnod Sylfaen a'r nod dymunol o gadw trothwy o'r fath yng Nghyfnod Allweddol 2/Cyfnod iau. Ystyrir mai cyfrifoldeb y Llywodraethwyr a'r Prifathrawon o fewn yr adnoddau sydd ar gael yw trefniadaeth fewnol ysgol. Cydnabyddir gan yr Awdurdod gymhlethdod rheoli'r dosbarth oedran/gallu cymysg anorfod ar y lefel gynradd.

4.2.21 Adeg Cyfrifiad Disgyblion Ionawr 2008 nid oedd dosbarthiadau ac ynddynt fwy na 30 o ddisgyblion mewn unrhyw ysgol gynradd.

4,2,22 Dilynir yr arweiniad priodol o ran meintiau dosbarth ar gyfer rhai pynciau ar y lefel uwchradd.

Ysgolion Ffydd

4.2.23 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn gofyn bod Awdurdodau Addysg yn adolygu darpariaeth ysgolion ffydd. Mae dwy Ysgol Gynradd Wirfoddol a Gynorthwyr [y naill un yn perthyn i'r Eglwys yng Nghymru a'r llall i'r Eglwys Gatholig Rufeinig] o fewn yr Awdurdod yn ogystal â dwy Ysgol Wirfoddol a Reolir yn perthyn i'r Eglwys yng Nghymru. Mae darpariaeth felly yn cwrdd â'r anghenion presennol. Os daw unrhyw ofynion sylweddol i'r amlwg ymgynghorir â'r Awdurdod Esgobaethol priodol.

4.2.24 Er bod nifer o ddisgyblion o amrywiaeth o wahanol gefndiroedd ethnig a chrefyddol yng Ngheredigion y maent wedi'u canolbwyntio yn bennaf yn ardaloedd Aberystwyth a Llanbedr Pont Steffan lle mae'r sefydliadau Prifysgol yn denu myfyrwyr o'r byd i gyd. Bydd myfyrwyr ymchwil yn bennaf weithiau'n dod â'u teuluoedd yn eu canlyn ond mae eu harhosiad yn un dros dro. O ganlyniad ni fu galw am ysgolion i draddodiadau ffydd benodol heblaw am y rhai Cristnogol.

Darpariaeth Iaith

4.2.25 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn gofyn bod Awdurdodau Addysg yn adolygu eu darpariaeth o ran y Gymraeg. Mae Awdurdod Addysg Ceredigion yn datgan ei gred yng ngwerth addysgol codi dwy iaith ac yn ystyried bod y polisi'n darparu'n ddigonol.

4.2.26 Nod y polisi dwyieithog hwn yw addysgu disgyblion fel y bônt yn gwbl ddwyieithog yn y Gymraeg a'r Saesneg fel ei gilydd wrth iddynt ymadael â'r ysgol gynradd fel y gallant gymryd rhan yn llawn yn y gymuned ddwyieithog y maent yn perthyn iddi. Dylai'r ddarpariaeth a wneir sicrhau bod pob disgybl yn medru cyfathrebu'n hyderus yn y ddwy iaith a'i f/bod yn gwerthfawrogi etifeddiaeth ddiwylliannol Cymru.

4.2.27 Yn y sector cynradd, mae mwyafrif yr ysgolion yn dilyn polisi lle mai'r Gymraeg yw prif gyfrwng bywyd a gwaith yr ysgol [Categori A], mae un o'r ysgolion hyn yn ysgol benodedig gyfrwng Cymraeg. Mae 67 o ysgolion sy'n dilyn y polisi. Mae 6 ysgol arall yn dilyn polisi lle mae'r Gymraeg yn un cyfrwng ym mywyd a gwaith yr ysgol [Categori B]. Ar ben hynny mae 3 ysgol sydd wedi'u trefnu yn y fath fodd fel y bo ffrydiau sy'n dilyn y naill neu'r llall o'r polisïau hyn [Categori A/B].

4.2.28 Mae chwe Chanolfan Iaith wedi cael eu sefydlu i gefnogi disgyblion oedran ysgol iau sy'n hwyr ddyfodiaid i'r ardal.

4.2.29 Mae'r Awdurdod Addysg yn ymwybodol o'r angen i sicrhau dilyniant rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd os yw'r Polisi Iaith i fod yn effeithiol.

4.2.30 Mae gan Gyrrff Llywodraethol Ysgolion Uwchradd bolisïau sefydlog ar gyfer darpariaeth iaith yn unol â Strategaeth Iaith Ceredigion. Mae pob ysgol yn cwrdd â'r galw i rychwant o bynciau gael eu dysgu drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae dwy o'r 7 Ysgol Uwchradd yn ysgolion cyfrwng Cymraeg penodedig.

4.3 Derbyn Disgyblion i Ysgolion

Ceisiadau am Leoedd

4.3.1 Mae gan yr Awdurdod drefn dderbyn hen sefydlog a adolygir ar hyn o bryd ar gyfer derbyn disgyblion i'r cyfnodau cynradd ac uwchradd ill dau.

4.3.2 Am y tro cyntaf er ei sefydlu ym 1996 cafwyd gordanystrifio mewn un o Ysgolion Uwchradd Ceredigion ar gyfer y Flwyddyn Academaidd 2005-06. Gweithredwyd trefnau a oedd eisoes i'w cael er mwyn datrys y mater.

Polisi Derbyn

4.3.3 . Mae'r Awdurdod Addysg yn adolygu ei Polisi Derbyn ar hyn o bryd. Y prif gynnig yw gadael i'r plentyn ei dderbyn i ysgol gynradd ar ddechrau'r tymor y caiff ei b/phen-blwydd yn bedair oed ynddo Os oes dosbarth meithrin yn yr ysgol, caiff plant gychwyn ar ddechrau'r tymor sy'n dilyn eu pen-blwydd yn dair oed - fel arfer ar sail ran amser. Fodd bynnag, yn ôl y gyfraith nid yw'n rhaid i blant ddechrau yn yr ysgol hyd nes y byddant wedi cyrraedd eu pen-blwydd yn bump oed.

4.3.4 Nid oes dim trosglwyddiad awtomatig o uned/dosbarth meithrin i ddsbarth derbyn yr ysgol brif ffrwd sy'n gysylltiedig â hi/ef.

4.3.5 Bydd disgyblion wedi cyrraedd 7 mlwydd oed erbyn 31^{ain} o Awst cyn cael eu derbyn neu eu trosglwyddo i ysgol plant iau ar ddechrau blwyddyn yr ysgol.

4.3.6 Bydd plant yn dechrau eu haddysg uwchradd yn y mis Medi sy'n dilyn eu pen-blwydd yn 11.

4.3.7 Bydd disgyblion wedi cyrraedd 16 mlwydd oed erbyn 31 o Awst cyn cael eu derbyn i Flwyddyn 12 (chweched dosbarth) ysgol uwchradd ar ddechrau blwyddyn ysgol.

4.3.8 Mae'n rhaid i rieni wneud cais ysgrifenedig am le ym mha ysgol(ion) bynnag yr hoffent i'w plentyn gael ei (h)addysg ynddi (ynddynt). O fewn Ceredigion bydd y rhan fwyaf o rieni yn anfon eu plentyn i'r ysgol sy'n gwasanaethu eu hardal leol. Yn draddodiadol mae gan bob ysgol ardal y mae'n ei gwasanaethu a bydd disgyblion o fewn yr ardal honno yn mynychu'r ysgol leol. Eto, caiff rhieni ddatgan bod ysgol arall yn well ganddynt.

4.3.9 Mae'n rhaid i bob ysgol dderbyn disgyblion hyd at y lefel dderbyn sydd wedi'i chyhoeddi ar ei chyfer. Bydd y lefel dderbyn yn adlewyrchu nifer lleoedd yr ysgol a rhoddir lle i blentyn mewn ysgol oni bai ei bod yn llawn. Ar ôl cyrraedd y lefel dderbyn, mae'n rhaid gwrthod ceisiadau am le yn yr ysgol.

4.3 10 Rheolir derbyn plant i'r ysgol gan "Awdurdod Derbyn". Yn achos ysgolion cymunedol yng Ngheredigion yr Awdurdod Derbyn yw Cyngor Sir Ceredigion (yr Awdurdod Addysg Lleol neu AALI). Yn achos Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyr yr Awdurdod Derbyn yw Corff Llywodraethol yr ysgol.

4.3.11 Lle bo mwy o blant sy'n dymuno mynd i ysgol benodol nag o leoedd, cymerir y ffactorau canlynol i ystyriaeth – yn nhrefn blaenoriaeth:-

1. datganiadau ysgrifenedig yn nodi dewis a rhesymau rhieni;
2. nifer y disgyblion y gellir eu derbyn i'r ysgol;
3. yr ardal ddaearyddol y bydd yr ysgol fel arfer yn ei gwasanaethu;
4. disgyblion sy'n derbyn gofal;
5. rhesymau meddygol a chymdeithasol penodol ac eithriadol;
6. cysylltiadau brodyr/chwiorydd.

Lle bo mwy nag un plentyn yn cwrdd â'r meini prawf hyn ac ymgeiswyr yn dal i fod ar ôl yna derbynnir y plentyn sy'n byw agosaf at yr ysgol.

4.3.12 Lle bo modd mae'n rhaid i'r Awdurdod Derbyn ddarparu ar gyfer y dewis, ond cymerir rhai ffactorau i ystyriaeth. Mae'r rhain yn cynnwys:

- y defnydd effeithlon o adnoddau ac adeiladau
- cymeriad ysgol (crefyddol at ei gilydd)

4.3.13 Mae gan rieni'r hawl i apelio lle na fu'n bosib i blentyn gael ei dderbyn i'r ysgol a ddatganwyd yn ddewis ganddynt.

4.3.14 Nid yw'r Awdurdod yn caniatáu dethol, rhestrau aros na chyfweld â rhieni sy'n ceisio am le.

4.4 Cludiant o'r Cartref i'r Ysgol

4.4.1 Darperir ar gyfer y ddyletswydd sydd ar yr AALI i ddarparu cludiant di-dâl i hwyluso i ddisgyblion fynychu'r ysgol yn Adran 509 o Ddeddf Addysg 1996.

4.4.2 Bydd disgyblion yn gymwys i dderbyn cymorth statudol os ydynt wedi cyrraedd oedran ysgol orfodol ac yn mynychu'r ysgol agosaf neu'r ysgol sydd fel arfer yn gwasanaethu'r ardal y mae'r disgyblion yn byw ynddi, a hefyd lle maent yn byw dros y pellterau cerdded statudol. Diffinnir y pellter fel 2 filltir yn achos plant o dan 8 mlwydd oed a 3 milltir yn achos plant 8 mlwydd oed a mwy.

4.4.3 Gall fod y darperir cymorth i ddisgyblion o dan rai amgylchiadau o achos y canlynol:-

- Diogelwch;
- Cyflwr Meddygol;
- Datganiad Anghenion Addysgol;
- Newid preswylfa mewn blwyddyn pan sefir arholiadau terfynol;
- Cyfle i barhau â chwrs astudiaeth uwch heb fod ar gael yn yr ysgol benodedig;
- Credau crefyddol: O ystyried gofynion Deddf Addysg 1993, cynghorir rhieni i gysylltu â'r Cyfarwyddwr Addysg a Gwasanaethau Cymunedol i gael gwybodaeth bellach cyn dweud pa ysgol sydd ddewisaf ganddynt ar y sail bod natur yr addysg grefyddol a ddarperir yn y sefydliad hwnnw'r un peth â'r grefydd neu'r enwad y mae'r rhiant yn perthyn iddi/iddo.

4.4.4 Gall fod y caiff disgyblion nad ydynt yn gymwys i gael 'cludiant di-dâl' fel y'i diffinnir uchod, yn dilyn cais ysgrifenedig i'r Cyfarwyddwr Addysg a Gwasanaethau Cymunedol, deithio ar gerbydau contract yr AALI os bydd llefydd sbâr ar gael. Gellir tynnu'r consesiwn yn ôl ar unrhyw adeg.

4.4.5 Trefnir cludiant hefyd i'r sawl sy'n mynychu Coleg Addysg Bellach.

4.4.6. Mae natur wledig y Sir yn golygu costau cludiant uchel er mwyn sicrhau mynediad i Addysg. Cyfanswm y gwariant net yw £2,636,100

Nifer y disgyblion				
	CYMWYS	ANGHYMWYS (Sedd wag)	CYFANSWM	COST £
Cynradd - tan 5	0	14	14	338100
- 5-11 oed	208	97	305	
Secondary - Yr 7-11	2721	251 [102 talu]	3074	1741900
Dosbarth VI [amcangyfrif]	256	11 [11 talu]	278	
Addysg Arbennig	103	0	103	396300
- Gwaharddiadau	6	0	6	
- Uned PR	19	0	19	
Myfyrwr Addysg Bellach	215	104	379	159800
CYFANSWM	3585	477 [113 talu]	4178	2636100

4.5 Staffio

4.5.1 Mae cyflwyno'r Cytundeb ar Lwyth Gwaith Athrawon ac ailfodelu Ysgolion yn cael effaith sylweddol ar ysgolion. Mae ailfodelu'r gweithlu wedi esgor ar gynnydd yn nifer ac ystod yr oedolion yn yr ysgol ac y mae wedi peri bod arweinwyr yn rheoli mwy o bobl. I lawer o ysgolion, mae hyn wedi golygu canolbwyntio amser athrawon ar ddysgu a defnyddio pobl broffesiynol addas eu cymwysterau o'r tu allan i ymgymryd â swyddogaethau eraill.

4.5.2 Mae saith elfen y Cytundeb ar Lwyth Gwaith yn ceisio galluogi arweinwyr i arwain, rhoi amser i athrawon ar gyfer paratoi ac asesu, canolbwyntio egnïon ac arbenigedd athrawon ar ddysgu drwy gyfeirio nifer o orchwylion at staff cefnogaeth. Mae'r olaf felly'n darparu cyfleoedd i ddatblygu strwythur i staff cefnogaeth yn yr ysgol sy'n ymgymryd â dysgu a chefnogaeth yn yr ystafell ddosbarth, gweinyddiaeth a dyletswyddau clerico.

4.5.3. O fewn Ceredigion mae tystiolaeth i'w chael fod y mentrau o les i athrawon ond eu bod wedi creu mwy o bwysau ar brifathrawon gan fod y cyllid ar gyfer eu gweithredu wedi bod yn annigonol. Ar ben hynny er bod LICC yn ceisio hyrwyddo creu cefnogaeth drwy ddatblygu a chyflogi Cynorthwywyr Dysgu, mae ysgolion wedi ceisio cyflogi rhagor o athrawon cymwysedig i gyflawni dyletswyddau athrawon. Nid yn unig y mae prinder o ran y staff sydd ar gael ond nid yw darpariaeth o'r fath yn gynaliadwy yn wyneb cyfyngiadau cyllidebol.

4.5.4 Mewn rhai sefyllfaoedd mae cyfyngiadau wedi arwain at ddyfeisgarwch nodedig ac ysgolion yn cydweithio i rannu staff neu'n dod at ei gilydd yn staff a disgyblion er mwyn darparu amser i athrawon baratoi ac asesu. Mae trefniadau o'r fath o les ychwanegol o ran cyfleoedd dysgu disgyblion oherwydd y rhychwant o arbenigedd sydd ar gael gan athrawon a'r ffordd y cryfheir ymwneud cymdeithasol disgyblion â'i gilydd mewn grwpiau mwy o gyfoedion mewn modd nad yw i'w weld mewn unedau ysgol llai a mwy ynysig.

4.5.5 Mae cyfyngiadau unedau ysgol bach yn creu anawsterau mewn gweithredu'r agenda i Ailfodelu'r Gweithlu. Mae taliadau Cyfrifoldeb Dysgu ac Addysgu i ddisodli lwfansau rheolaeth. Mae taliadau felly i adlewyrchu'r ffocws ar gyfrifoldebau dysgu ac addysgu. Mae gofyn i ysgolion fod wedi sefydlu strwythurau erbyn mis Rhagfyr 2008 a fydd yn adlewyrchu gofynion o'r fath. Eto nid oes cyllid ar gael i sefydlu strwythurau'r un peth â'r systemau presennol. Mae cyfleoedd i'w cael o gydweithio rhwng ysgolion drwy gytundebau ffurfiol sy'n cynnwys rhannu arbenigedd a chyfrifoldebau. Yn wyneb maint ysgolion yng Ngheredigion gall fod mai rhoi modelau ffederal cydweithiol priodol ar waith yw'r unig ffordd realistig o weithredu gofynion y Gweithlu ac Ailfodelu.

4.5.6 Bydd yr agenda sy'n hybu mwy o integreiddio rhwng addysg a gwasanaethau plant yn galw am fwy o ddarpariaeth arbenigol amlasiantaethol fuddiol. Gall disgyblion a staff fod ar eu hennill o weithio gyda staff mewn sectorau eraill, megis y gwasanaethau iechyd, cymdeithasol, heddlu a chefnogaeth ieuencid.

4.5.7 Yn anorod fel y gwêl Estyn,

"bydd y ffaith fod ystod ehangach o arbenigwyr yn cymryd rhan yn cyfrannu at ddysgu yn cynnig cyfle ar gyfer modelau staffio a threfniadau gweithio mwy hyblyg. Dylai hyn wneud defnydd gwell o fedrau llawer o bobl ac yn eu helpu i gyflawni cydbwysedd gwell rhwng gwaith a bywyd. Nid oes un model sy'n addas i bawb ar gyfer ysgolion, ond mae meddwl yn ddychmygus ac yn hyblyg yn allweddol i wneud newidiadau llwyddiannus yn y modd y gellir defnyddio'r gweithlu. O ganlyniad, gallai staff mewn ysgolion elwa mwy ar batrwm gwaith hyblyg, a allai gynnwys trafod eu horiau gwaith a'u gwyliau fel eu bod yn addas ar gyfer anghenion dysgwyr a'u hamgylchiadau eu hunain. [para 80]

4.5.8 Noda Estyn hefyd fod proffil ystadegol athrawon yng Nghymru hefyd fel pe tai'n awgrymu bod angen mwy o hyblygrwydd mewn modelau staffio os yw ysgolion i gadw, datblygu a chynnal y 40%, bron â bod, o'r holl staff sydd wedi'u cofrestru yng Nghymru, a'r 65% a mwy o brifathrawon, sydd yn y grŵp oedran 50+. Adlewyrchir hyn yng Ngheredigion gyda thua 47% o brifathrawon presennol y sir yn cyrraedd oedran ymddeol erbyn 2015. Yn y dyfodol disgwylir i brifathrawon fod a chymwysterau priodol a gall hyn arwain at brinder ymgeiswyr am y swyddi cyffelyb. Ymddengys hefyd bod diffyg awydd i geisio am swyddi prifathrawon. Gall fod yr ateb i'w gael mewn strwythurau ffederal ffurfiol.

4.5.9 Yn ei chyhoeddiad diweddar awgryma Estyn fod y ffyrdd ymlaen i ysgolion y dyfodol yn cynnwys yr angen i wneud y canlynol:

- ailfeddwl am strwythurau staffio o ran addasrwydd at eu diben;
- rheoli swyddogaethau staff amrywiol i gefnogi cyflawni gan ddisgyblion;
- datblygu'r sgiliau rhwydweithio a negodi sydd gan staff i gefnogi gweithio mewn partneriaethau;
- datblygu a meithrin staff drwy systemau rheoli perfformiad a datblygiad proffesiynol effeithiol;
- a chefnogi pobl newydd a myfyrwyr sy'n dod at y proffesiwn yn y rhaglenni y maent yn mynd drwyddynt cyn ennill eu cymhwyster ac ar ôl hynny.

4.5.10 Yn hanfodol felly bydd mabwysiadu strwythurau ar draws ysgolion yn y sector cynradd er mwyn sefydlu arweinyddiaeth a rheolaeth effeithiol nad ydynt yn gynaliadwy fel unedau unigol. Mae'r materion arweinyddiaeth yn cynnwys Cyrff Llywodraethol

4.5.11 Mae Estyn yn pwysleisio :.

**... Er mwyn i ysgolion hyrwyddo dysgu gydol oes a datblygiad cymunedol, bydd angen i bob arweinydd gael gweledigaeth a'r gallu i godi disgwyliadau ac ysbrydoli a chymell eraill. Bydd angen i arweinwyr weithio yn fwy hyblyg mewn gwahanol fathau o rolau rheoli. Bydd angen cydweithredu ag asiantaethau allanol bob amser ar gyfer cynllunio, gan gynnwys gwasanaethau iechyd a chymdeithasol yn ogystal â darparu addysg eraill fel dysgu oedolion. [para 92]*

ac mae'r ffyrdd ymlaen mewn perthynas ag arweinyddiaeth a rheolaeth yn cynnwys yr angen i wneud y canlynol:

- goresgyn ffiniau sefydliadol i ddeall a gweithio'n effeithiol â rhychwant eang o bartneriaid sy'n cyfrannu at bob agwedd ar ddysgu, iechyd a lles disgyblion;
- gwella dysgu ac addysgu drwy gymell a dylanwadu ar ddisgyblion a staff mewn sefyllfa sy'n newid;
- defnyddio amser pobl, adnoddau ac adeiladau mewn ffyrdd mwy uchelgeisiol a chreadigol;
- darparu mwy o hyblygrwydd wrth ddostrannu cyfrifoldeb ymhlith staff;
- rhoi blaenoriaeth i reoli perfformiad ac i ddatblygu'r holl bobl sy'n gweithio mewn ysgolion yn unol â blaenoriaethau trefniadol; a
- datblygu a meithrin timau rheoli sy'n gweithio'n effeithiol ar draws sectorau.

4.5.12 Gallai rhan hanfodol o'r strategaeth i ailstrwythuro'r ddarpariaeth addysg o fewn y Sir arwain at gau neu ad-drefnu rhai ysgolion. Gallai mesurau o'r fath olygu bod anghenion staffio o fewn y Sir yn newid ac y ceir newidiadau i'r gweithlu.

Mae 'Côd Ymarfer ar gyfer delio gyda Materion Staffio mewn Ysgolion sy'n cael eu Cyfuno neu'u Cau' wedi'i gynhyrchu gan yr Adran Addysg i gyfarwyddo a mynd i'r afael â'r materion hyn. Bwriad y cyfarwyddyd yw diogelu staff i'r graddau eithaf posib trwy sicrhau bod yna ddulliau cyson o ddelio gyda materion staffio lle bynnag yr ailstrwythurir ysgolion. Hefyd, bydd y cyfarwyddyd yn ymdrin â gweithdrefnau penodi a chyfluoedd adleoli, yn ogystal ag amlinellu lefelau'r budd-daliadau sy'n daladwy mewn achos o ymddeoliad neu ddiswyddiad.

Cydnabyddir mai cyfrifoldeb y Cyrff Llywodraethu yw penderfyniadau staffio ond Cyngor Sir Ceredigion yw cyflogwr cyfreithiol yr holl staff o hyd. Disgwylir felly i bawb weithio mewn partneriaeth er mwyn sicrhau penodiadau effeithiol mewn ysgolion a diogelu'r gweithwyr presennol.

Ymgymeryd ag ymgynghoriad ynglŷn â chynnwys y Côt Ymarfer gyda'r Undebau Llafur, y Cymdeithasau Athrawon a'r Grŵp Partneriaeth Cymdeithasol Lleol sy'n croesawu'r fath gyfarwyddyd

4.6 Asedau o ran Adeiladau

4.6.1 Mae darparu cyfleusterau ysgol sy'n addas at eu diben yn darged gan LICC. Mae gofyn i Awdurdodau Lleol sefydlu cynlluniau praff i leihau lleoedd dros ben ac i wella safonau adeiladau. Wrth wneud hynny mae LICC yn gofyn ymhellach fod Awdurdodau'n dangos ymroddiad o ran yr egwyddor a hefyd drwy gyfeirio adnoddau cyfalaf at yr orchwyl. Gall diffyg ymroddiad a chynlluniau praff o'r fath i reoli asedau beri na fydd Awdurdodau'n gwmwys i dderbyn cyllid grant cyfalaf.

4.6.2 Mae Estyn yn y ddogfen *“Trawsnewid Ysgolion”* yn awgrymu y dylai'r canlynol fod gan ysgolion y dyfodol:

- .adeiladau deniadol a modern sy'n defnyddio ffynonellau cynaliadwy o ddeunyddiau sy'n cadw'r traddodiadau pensaernïaeth ac adeiladu lleol gorau a'u bod yn effeithlon o ran ynni ac adnoddau;
- adeiladau digonol, ansawdd uchel, sydd wedi'u dylunio'n dda, y gellir eu defnyddio'n hyblyg ar gyfer addysgu a dysgu gan ddefnyddio ystod o ddulliau;
- cyfleusterau o'r radd flaenaf lle gall disgyblion fwynhau prydau iach;
- darpariaeth fodern addas a glân ar gyfer toiledau a hylendid personol;
- adeiladau sy'n hygyrch i'r gymuned gyfan sydd â chyfleusterau addas ar gyfer dysgwyr anabl;
- cyfleusterau cyfoes, fel canolfannau TG, labordai, gweithdai a llyfrgelloedd, i'w defnyddio gan ddisgyblion, staff, rhieni ac aelodau o'r gymuned;
- mannau cymunedol cysgodol diogel, wedi'u goleuo'n dda, a chaeau ar gyfer chwarae ac ymlacio, sy'n annog i'r gymuned wneud defnydd eang ohonynt er mwyn i ddefnyddwyr ymfalchïo mewn gofalu am eu hardal;
- cyfleusterau chwaraeon a chwarae y tu mewn a'r tu allan sydd ar gael i ddisgyblion a'r gymuned; a
- gwasanaethau cymunedol, lle caiff disgyblion a'u teuluoedd fynediad at ystod eang o gymorth, gan gynnwys gwasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol.

Rheoli Asedau

4.6.3 Mewn cydweithrediad â'r Adran Briffyrdd, Eiddo a Gwaith ac ysgolion, bydd yr Adran Addysg a Gwasanaethau Cymunedol yn ymgymryd â Rhaglen Gyfalaf sylweddol bob blwyddyn, a ariennir i raddau helaeth drwy gyllid gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn enwedig y Grant Gwella Adeiladau Ysgol.

4.6.4 Daeth arolwg o bob eiddo ysgol yn 2000-01 i'r casgliad bod eisiau gwerth tua £10m o waith i ddod ag ysgolion i gyflwr rhesymol. Mae arolwg newydd yn cael ei gyflawni ar hyn o bryd. Mae eisiau adnoddau sylweddol eraill i wella a darparu cyfleusterau newydd. Er bod yr Awdurdod wedi cyflawni cryn dipyn mewn darparu cyfleusterau newydd megis darparu ysgol newydd i Benweddig, gwaith helaeth yn Ysgol Uwchradd Aberaeron, estyniadau yn Ysgol y Dderi a Phenrhyn-coch ac ysgol newydd i Ysgol Gynradd Ffynnonbedr yn ogystal ag ysgol ardal arfaethedig, mae'n annhebygol y bydd yr Awdurdod yn cwrrd â'r her sydd wedi'i gosod gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i gael pob ysgol yn addas at ei diben erbyn 2010 heb gryn fuddsoddiad.

4.6.5 Yn wir mae her wedi cael ei gosod i bob Awdurdod gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i baratoi cynlluniau i leihau'n sylweddol leoedd heb eu llenwi, i fod â chynlluniau praff yn eu lle i Reoli Asedau ac i wneud cyfraniad sylweddol gan y Cyngor.

4.6.6 Mae cyfrifoldeb am adeiladau a safleoedd ysgolion wedi'i rannu rhwng yr AALI ac ysgolion ac mae arweiniad yn diffinio'n eglur pa feysydd cyfrifoldeb sy'n perthyn i bwy o ran elfennau o gyfalaf ac atgyweirio, cynnal a chadw. Caiff ysgolion wneud Cytundeb Lefel Gwasanaeth â'r Adran Briffyrdd, Eiddo a Gwaith er mwyn cael cyngor a chefnogaeth dechnegol.

4.6.7 Mae'r Awdurdod wedi darparu arweiniad i ysgolion ynghylch cyfrifoldebau pob parti o dan y ddeddfwriaeth anabled.

Cyflwr Adeiladau

4.6.8 Ar hyn o bryd addysgir disgyblion cynradd Ceredigion mewn 72 o ysgolion gwahanol. Adeiladwyd 48 o'r ysgolion hyn (65%) cyn 1900. Mae llawer o'r adeiladau hyn wedi cael eu hadnewyddu ac mewn rhai achosion eu hestyn ac yn aml maent yn darparu amgylchedd dymunol ar gyfer dysgu ac addysgu. Mae rhai eraill yn gyfyng a heb fod yn darparu cyfleusterau defnyddol ar gyfer cyflwyno addysg gyfoes. Yn aml mae'r cyfleusterau'n annigonol ar gyfer darparu addysg gorfforol, nid ydynt yn darparu digon o le ar gyfer addysg y blynyddoedd cynnar ac nid ydynt yn addas iawn at ddysgu gwyddoniaeth a thechnoleg yn effeithiol. Gallant

hefyd fod yn ddrud eu gwresogi a'u cynnal a heb gyfleusterau parcio digonol. Mae diogelwch yn mynd yn fater cynyddol bwysig. Mae 11 o ysgolion yn dal i fod â thoiledau tu allan.

4.6.9 Dros y chwarter canrif ddiwethaf dwy ysgol gynradd newydd yn unig sydd wedi cael eu hadeiladu o fewn y Sir ond mae 2 Ysgol Ardal ac ysgol gynradd i gymryd lle un o'r rhai presennol yn cael eu cynllunio.

4.6.10 Dros y 15 i 20 mlynedd ddiwethaf ni fu'n bosib buddsoddi i'r lefel angenrheidiol mewn atgyweirio adeiladau ac o ganlyniad mae cryn dipyn o waith wedi cronni. Mae gofynion mwyfwy ar adnoddau cyfalaf cyfyngedig yr Awdurdod, na allant ond ychwanegu at y gwaith sydd wedi cronni ar hyn o bryd.

4.6.11 Nododd yr Arolwg Cyflwr (Ebrill 2008) fod gwerth rhyw £7m o waith atgyweirio wedi cronni. Ceir crynodeb o gasgliadau'r arolwg isod.

YSGOLION fel ar 16eg o Fedi 2002									
DETR PPI 1A - % Arwynebedd Llawr Mewnol Crynswth yng Nghategorïau Cyflwr A - D									
Codau Cyflwr DfEE									
Da - Yn perfformio fel y bwriedir ac yn gweithio'n effeithlon						A			
Bodhaol - Yn perfformio fel y bwriedir ond angen atgyweiriadau bach						B			
Gwael - Yn dangos diffygion sylweddol						C			
Wedi dod i ddiwedd ei oes - Perygl difrifol						D			
Categori Eiddo	Cyfanswm Safleoedd	Categori A		Categori B		Categori C		Categori D	
		Cyfanswm Safleoedd	%	Cyfanswm Safleoedd	%	Cyfanswm Safleoedd	%	Cyfanswm Safleoedd	%
Ysgolion Cynradd	70	33	47.88	36	51.5	1	0.59	0	0
Ysgolion Uwchradd	6	1	25.55	5	74.4	0	0.00	0	0
Cyfanswm	76	34	35.73	41	63.9	1	0.27	0	0

DETR PPI 1B - Cynnal a Chadw wedi Cronni yn ôl Cost wedi'i Fynegi fel % yn Lefelau Blaenoriaeth 1-3	
Codau Blaenoriaeth DfEE	
Gwaith brys i atal cau'r safle	Blaenoriaeth 1
Angen gwaith hanfodol o fewn 2 flynedd	Blaenoriaeth 2
Angen gwaith dymunol o fewn 3 - 5 mlynedd	Blaenoriaeth 3

Categori Eiddo	Cyfanswm Safleoedd	Cyfanswm Cynnal a Chadw wedi Cronni	Blaenoriaeth 1		Blaenoriaeth 2		Blaenoriaeth 3	
			Cyfanswm Cost	%	Cyfanswm Cost	%	Cyfanswm Cost	%
Ysgolion Cynradd	70	£3,364,786	£2,872	0.09	£2,024,528	60.17	£1,337,386	39.75
Ysgolion Uwchradd	6	£3,536,749	£0	0	£1,932,884	54.65	£1,603,865	45.35
Cyfanswm	76	£6,901,535	£2,872	0.04	£3,967,412	57.34	£2,941,251	42.62

4.6.12 Mae'r gwaith wrth gefn fel yr oedd wedi'i ddiffinio pryd hynny wedi cael ei leihau o dipyn i beth i ryw £7m, ond gall dirywiad naturiol mewn adeiladwaith olygu bod elfennau eraill yn cael eu hychwanegu at y rhestr. Mae arolwg newydd yn cael ei wneud a ddylai hysbysu ysgolion a'r Awdurdod o'r angen. Anogir ysgolion i ddatblygu rhaglenni cynnal a chadw wedi'u cynllunio a all gael eu hintegreiddio yn rhaglenni

arfaethedig yr Awdurdod. Felly ceir ffordd o fynd ati ar y cyd i greu rhaglen atgyweirio, cynnal a chadw ar y cyd o fewn yr adnoddau sydd ar gael.

4.6.13 Er gwaethaf dirprwyo adnoddau ychwanegol i Gyrrff Llywodraethol i gwrdd â chyfrifoldebau am atgyweirio, cynnal a chadw, mae cryn bryder yn cael ei fynegi am lefel yr atebolrwydd a roddir i Gyrrff Llywodraethol erbyn hyn o ganlyniad i ofynion statudol Ariannu Teg, o ystyried mor annigonol y gwelir y cyllid sydd ar gael. Fodd bynnag nid oes gan yr AALI yr hyblygrwydd a fu i ymgymryd â rhai elfennau o atgyweirio, cynnal a chadw adeiladau ysgol gan fod adnoddau wedi cael eu dirprwyo i gyd-fynd â'r meysydd atebolrwydd helaethach. At hynny, mynegir pryder gan swyddogion technegol fod Gyrrff Llywodraethol Ysgolion yn ymgymryd â gwaith adferol neu estynedig ar adeiladau heb ymgynghori ac nad ydynt o bosib mewn rhai achosion yn cwrdd â gofynion rheoliadol.

Adroddiadau ESTYN

4.6.14 Er dechrau trefn arolygiadau rheolaidd Estyn mae pob ysgol yng Ngheredigion wedi cael ei harolygu 2 neu 3 gwaith er 1994. Cynigir sylwadau ar gyflwr adeiladau Ysgol o fewn yr adroddiad Gall hyn gefnogi datblygiad y Rhaglen Gyfalaf – er enghraifft, mewn dau achos ychwanegwyd estyniadau at ysgolion yr oedd eu hadeiladau yn nhyb yr Arolygwyr yn annigonol.

4.6.15 Mae dadansoddiad o Estyn yn dangos bod mwyafrif helaeth yr adeiladau at ei gilydd yn cael eu hystyried yn “dda” neu’n “foddhaol”. Mae'r tabl isod yn gwneud hyn yn glir:

Da iawn	Da	Boddhaol	Anfoddhaol
4.5%	47%	44%	4.5%

5.6.16 At ei gilydd mae lefel uchel o sylwadau canmoliaethus a sylw arbennig yn cael ei roi i lendid a glanweithdra a'r systemau cynnal a chadw. Gwneir sylwadau ffafriol at ei gilydd am amgylcheddau ysgol ac addasrwydd tir o'u cwmpas.

Fodd bynnag mae'r diffygion pennaf yn cynnwys:

- y diffyg gofod ar gyfer agweddau ar y cwricwlwm [i ddisgyblion o dan 5 mlwydd oed, dim neuadd, addysg gorfforol dan do, dim llyfrgell, dim cae chwarae]
- diffyg darpariaeth o ran cyfleusterau megis toiledau tu mewn, ystafell staff, ystafell i'r prifathro, storio
- mae llawer o'r sylwadau'n ymwneud â materion iechyd a diogelwch
- tynnir sylw at ddiffygion ystafelloedd dosbarth symudol sydd yn aml wedi'u lleoli yn bell o brif adeilad yr ysgol a'r toiledau

Adeiladau Dros Dro

4.6.17 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn bryderus am nifer, safon a chyflwr yr adeiladau symudol sydd i'w cael mewn ysgolion. Y maent yn aml wedi cael eu gosod yn ymateb cyflym dros dro i broblemau gofod mewn ysgolion. Fodd bynnag fe fydd y math hyn yn dirywio gan ofyn cynnal a chadw parhaol.

4.6.18 Yng Ngheredigion mae nifer fawr o adeiladau dros dro i'w cael, ac eisiau cynnal a chadw ac atgyweirio ar lawer ohonynt. Ar ben hynny gallai mynd â nhw i ffwrdd leihau nifer y lleoedd dros ben yn sylweddol pe tai'n ymarferol bosib. Eto os arhosant mewn ysgol maent yn darparu gofod ychwanegol y gellir ei ddefnyddio gyda dychymyg i gwrdd â gofynion y cwricwlwm.

4.6.19 Tanlinellodd Adroddiad yr Archwiliad Dosbarth y canlynol:

“... Mae gan yr Awdurdod niferoedd uchel o adeiladau dros dro yn y sectorau cynradd ac uwchradd ill dau. Gan fod y rhain wedi'u cynnwys yn y mesuriadau capasiti gall hyn esgor ar broblemau yn y dyfodol gyda diffyg adeiladau digon da. Mae'r taliadau cyfalaf sy'n deillio o adeiladau dros dro yn dod i ryw £200,000.”

O dan y Côt Ymarfer Cyfrifo newydd mae pob adeilad yn destun taliadau cyfalaf (dibrisiant a llog tybiannol). Mae hyn yn cynnwys adeiladau dros dro...

...Ar sail ffigyrau gwirioneddol mewn perthynas â nifer o ystafelloedd dosbarth yng Ngheredigion, y gost ar gyfartaledd i bob adeilad symudol yn 1996/97 oedd £3,600. Pan fo adeiladau symudol dros 10 mlwydd oed nid yw'r taliadau hyn yn berthnasol bellach. Ni allem felly gyfrifo cyfanswm cost ystafelloedd dosbarth dros dro.

4.6.20 Mae adeiladau dros dro mewn ysgolion cynradd yn cyfrif am tua 1100 o leoedd mewn rhyw 38 o unedau. Mae hyn oddeutu 20% o'r capasiti disgyblion sydd ar gael. Ymddengys felly fod yr adeiladau dros dro yn cuddio prinder posib o ddarpariaeth ddigonol. Gellid mynd â rhai unedau o'r fath ymaith wrth ymgymryd â phrosiectau adeiladu arfaethedig.

4.6.21 Mae'r niferoedd cyfatebol mewn ysgolion Uwchradd yn debyg. O'r 32 uned eir â rhai ymaith wrth gyflawni prosiectau adeiladu arfaethedig. 4.6.22 Rhaid cydnabod, fodd bynnag, er bod estyn ac adnewyddu Ysgol Gyfun Aberaeron ac Ysgol Gyfun Penweddig wedi mynd yn bell tuag at leihau adeiladau dros dro, fod niferoedd yn anodd eu rheoli yn enwedig pan fo angen lleol i ddarparu lle ar gyfer mwy o ddisgyblion.

4.6.23 Mae angen dadansoddi'n fanwl leoliad a phriodolrwydd pob adeilad dros dro er mwyn:

- sicrhau nad yw adeiladau dros dro yn cuddio problemau posib yn y dyfodol gyda gorniferoedd
- sicrhau bod nifer y lleoedd heb eu llenwi yn cael ei chadw mor isel ag sy'n bosib
- sicrhau nad yw taliadau cyfalaf yn cael eu hatynnu'n ddiangenraid.

Ysgolion: Gwybodaeth Ystadegol Gyffredinol 2007/08 [data Ionawr 2008]

	Cynradd	Uwchradd	Cyfanswm
Nifer Ysgolion	70	7	77
Nifer disgyblion Ionawr 08	4871	5004	9875
Cyfanswm capasiti	6699	6484	13183
Nifer Lleoedd Dros Ben	1,878	1480	3358
Nifer Ysgolion â Lleoedd Dros Ben	61	7	68
% Lleoedd Dros Ben	28.03%	22.83%	25.47%
Nifer Lleoedd Gor-gapasiti	50	0	50
Nifer Ysgolion â gor-gapasiti	9	0	9
% Gor-gapasiti	0.74%	0	0.3.8%

Addasrwydd a Digonolrwydd

4.6.24 Mae angen yn gynyddol gloriannu addasrwydd ysgolion o ran cyfleusterau a gallu cwrdd â'r gofynion a wneir a'r safonau a fynir gan fentrau cwricwlaidd [e.e. Cyfnod Sylfaen] a Hygyrchedd yn enwedig i bobl anabl. Cwblhaodd yr Awdurdod Arolwg o gyflwr adeiladau ysgol ac y mae wedi bwrw ati gydag arolwg o addasrwydd a digonolrwydd adeiladau at ddiben addysg. Ceir isod ymdrech i gloriannu a graddio addasrwydd adeiladau cynradd o ran darpariaeth y blynyddoedd cynnar a mynediad pobl anabl ac i gyfrif adeiladau symudol.

DADANSODDIAD O YSGOLION CYNRADD 2005																					
Addasrwydd ~ 1: Da; 2: Digonol; 3: Annigonol; 4: Anaddas																					
Darpariaeth y Blynyddoedd Cynnar ~ 1: Da; 2: Digonol; 3: Annigonol; 4: Anaddas																					
Mynediad i bobl anabl ~ Oes; Nac oes											Darpariaeth i bobl anabl yn fewnol: Anawsterau; Dim Anawsterau										
Ardal	Mynediad i Bobl Anabl: Oes									Mynediad i Bobl Anabl: Nac oes									Adeiladau Symudol		
Gradd	1	1~2	1~3	2	2~3	3	3~4	4	Is-gyfan swm	1	1~2	1~3	2	2~3	3	3~4	4	Is-gyfa nswm	Cyfan swm	Dim Ysgolion	Dim Adeiladau Symudol
ABERAERON																					
Dim anawsterau	1	~	~	1	~	1	~	~	3	~	~	~	~	1	1	~	~	2	5	5	7
Anawsterau	~	1	~	1	~	2	~	~	4	~	1	~	~	1	3	~	3	8	12		
ABERYSTWYTH																					
Dim anawsterau	6	~	2	~	~	~	~	~	8	~	~	~	~	~	~	~	~	0	8	10	19
Anawsterau	3	1	1	1	2	2	~	~	10	~	1	~	2	~	2	~	~	5	15		
ABERTEIFI																					
Dim anawsterau	3	~	~	2	~	1	~	~	6	1	~	~	~	~	~	~	~	1	7	5	6
Anawsterau	2	~	~	~	~	1	~	~	3	~	~	~	1	~	~	~	~	1	4		
LLAMBED																					
Dim anawsterau	~	~	~	3	~	1	~	~	4	~	~	~	~	~	~	~	~	0	4	2	5
Anawsterau	~	~	~	~	1	~	~	~	1	~	~	~	~	~	1	~	~	1	2		
LLANDYSUL																					

Dim anawsterau	2	~	~	1	~	~	~	~	3	~	~	~	~	~	~	~	0	3	1	1	
Anawsterau	~	~	~	~	~	~	~	~	~	1	~	~	1	~	5	~	~	7	7		
TREGARON																					
Dim anawsterau	1	~	~	~	2	~	~	~	3	~	~	~	~	~	1	~	~	1	4	2	2
Anawsterau	~	~	~	1	1	1	~	~	3	~	~	~	~	1	1	~	~	2	5		
IS-GYFANSWM																					
Dim anawsterau	13	~	~	9	2	3	~	~	27	1	~	~	~	1	2	~	~	4	31		
Anawsterau	5	2	1	3	4	5	~	~	20	1	2	~	4	2	12	~	3	24	44		
CYFANSWM									47									28	75	25	40

Mae nifer yr ysgolion a ystyrir yn llai na digonol [gradd 3 neu 4] ar y ddau faen prawf oddeutu 25 [30%]. Mae cyfran sylweddol o'r rhain yn dangos anawsterau o ran darpariaeth fewnol ar gyfer pobl anabl.

4.7 Cyllid/Ariannu

4.7.0 Mae gofyn i'r Awdurdod ariannu ysgolion yn ôl fformiwlâu sydd wedi'u cytuno a'u chyhoeddi ac yn cydymffurfio â rheoliadau ariannu ysgolion. Wrth wneud hynny mae'r Awdurdod yn gosod rhai paramedrau yn y cyfnod cynradd megis, er enghraifft, sicrhau bod ysgolion â thua 40 o ddisgyblion yn derbyn darpariaeth adnoddau ar lefel sy'n caniatáu i'r ysgolion gael eu staffio gan brifathro ac athro cynorthwyol. Ar hyn o bryd, mae pob ysgol gyfansoddiadol yn derbyn cyllideb ar sail fformiwlâ ariannu'r Awdurdod. Pan sefydlir ffederasiwn anffurfiol, bydd yn cynnwys mwy nag un ysgol gyfansoddiadol, felly, bydd gan bob un ysgol ei chyllideb ei hun. Mewn ffederasiwn ffurfiol, un ysgol gyfansoddiadol sydd - hyd yn oed os yw'n bodoli ar fwy nag un safle. Bydd yr ysgol unigol yn derbyn un gyllideb ddirprwyedig er y gallai'r fformiwlâ adlewyrchu natur aml-safle'r ysgol.

Gellir ystyried y rhain, ynghyd ag elfennau sy'n ymwneud ag adeiladau yn gostau sefydlog sydd yn rhwym o fod yn gyfrannol fwy mewn ysgolion llai. Mae Ceredigion ar hyn o bryd yn dosrannu'r cyllid uchaf fesul disgybl yng Nghymru, yn y sectorau cynradd ac uwchradd ill dau. Fodd bynnag, mae LICC ac Estyn ill dwy wedi codi'r cwestiwn o gynaliadwyedd ysgolion bach yn yr hinsawdd ariannol sydd ohoni ac o ran ymarferoldeb addysgol.

Ariannu cyfalaf ac ariannu arall

4.7.1 Mae digonolrwydd a chyflwr adeilad yr ysgol a'r cyfleusterau sydd ynghlwm ag ef – megis caeau chwaraeon; cyflenwad dŵr mewn ystafelloedd dosbarth – o bwys wrth gynllunio ar gyfer darpariaeth yn y dyfodol. Mae costau cynnal yr asedau presennol yn uchel, ac mae cyfrifoldeb mwy am y rhain yn gorwedd gyda Chyrrff Llywodraethol er 1 o Ebrill 2000 yn unol â gofynion Ariannu Teg. Gall Cyrff Llywodraethol, drwy Gytundebau Lefel Gwasanaeth, gael gwasanaethau'r Cyngor Sir i gynghori, cynllunio ac ymgymryd â gwaith atgyweirio, cynnal a chadw os dymunant felly. Yr AALI sy'n cadw'r cyfrifoldeb am y Rhaglen Gyfalaf. Ar gyfer 2005-06 mae £218k wedi cael eu dirprwyo i ysgolion uwchradd [cmh £245k yn 2004/05] a £172k [£236k yn 2004-05].

4.7.2 Bydd angen ystyried o ddifrif fater addasrwydd a digonolrwydd adeiladau ysgol yng nghyd-destun gofynion y Cwricwlwm Cenedlaethol a mentrau newydd, megis darparu Addysg y Blynyddoedd Cynnar a TGC, wrth bennu'r strategaeth ar gyfer darparu addysg yn y Sir.

4.7.3 Mae'r Awdurdod yn parhau i reoli Rhaglen Gyfalaf effeithiol wedi'i chynyddu drwy fentrau gan y Cynulliad Cenedlaethol megis Cyllid Cyfalaf Ychwanegol i Ysgolion; Grantiau i Leihau Maint Dosbarthiadau, Cyllid Bargen Newydd a Grant Gwella Adeiladau Ysgol. Pwysleiswyd uwchraddio cyfleusterau megis labordai ac ystafelloedd gwaith technoleg yn y cyfnod uwchradd – ac enghraifft o hynny i'w gweld yn yr adnoddau trwy'r Fentr Cyllid Cyfalaf Ychwanegol sy'n cael eu cyfeirio at ddarparu cyfleusterau Dylunio a Thechnoleg newydd yn Ysgol Gyfun Tregaron ac Uned wedi'i chynllunio'n arbennig ar gyfer disgyblion a chanddynt anghenion Addysg Arbennig yn Ysgol Gyfun Llanbedr Pont Steffan. Materion sy'n peri pryder parhaol yw darparu toiledau tu mewn ym mhob ysgol; safon ceginau a ffreuturiau ysgol ac adnewyddu systemau gwresogi a thoeau. Yn ogystal prosiect £5m+ yn Ysgol Gyfun Aberaeron sy'n anelu at ddiddymu adeiladau dros dro ac a ddenodd adnoddau o Gronfeydd Her Cymru a Sportslot. Sicrhodd cyllid cychwynnol ar gyfer Menter Cyllid Preifat i ysgol newydd gael ei darparu i Ysgol Gyfun Penweddig erbyn Rhagfyr 2000.

4.7.4 Mae Awdurdod Addysg Ceredigion yn ymwybodol o'r tanfuddsoddiad yn adeiledd adeiladau ysgol ac er ei sefydlu ym 1996 buddsoddodd yr Awdurdod gyfalaf fel a ganlyn mewn ysgolion a chyfleusterau addysgol ers 2002.

GWARIANT CYFALAF 2002-08

CATEGORI	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007/08	Cyllid 2008-09
Cynlluniau Hanfodol	£470k	£470k	£349k	£303k	£305k	£403k	£310k
Cynlluniau ysgolion	£163k	£192k	£394k	£43k	£37k	£69k	£100k
Bargen newydd	£ 64k	£ 18k	-	-	-	-	-
GGAY – Ffformiwla	£1,141k	£1,996k	£1,168k	£924k	£493k	£900k	£1,116k
GGAY – £9m	-	-	-	£1,087k	£2,900k	£1,661k	£2,460k
Cyfnod Sylfaen	-	-	-	-	-	£175k	£86k

*GGAY = Grant Gwella Adeiladau Ysgol

Mae'r hyblygrwydd mwy sydd wedi cael ei gynnig gan Grant Gwella Adeiladau Ysgol Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi galluogi'r estyniad i Ysgol y Dderi a chynllunio darparu uned AAA newydd yn Ysgol Gynradd Aberporth.

4.7.5 Mae LICC yn darparu tua £1m y flwyddyn i ymgymryd â phrosiectau sy'n gorfod costio dros £100k. At hynny mae LICC wedi neilltuo £9m i bob AALI i hyrwyddo prosiectau mawr. Mae Ceredigion eisoes wedi enwi'r prosiectau canlynol fel y rhai sydd i'w hyrwyddo:-

- Ysgol Ffynnonbedr: ysgol newydd
- Ysgol ardal Bro Sion Cwilt
- Ysgol Gyfun Llamed: ailfodelu ac adnewyddu

4.7.6 Defnyddir y Rhaglen Gyfalaf i gefnogi newidiadau y mae'r canlynol ymhlyg ynddynt:-

- (i) rhychwant o ffyrdd o fynd at bethau wedi'u mabwysiadu i ateb angen lleol;
- (ii) y defnydd mwyaf effeithiol o adnoddau i gryfhau darpariaeth gwricwlaidd, gan sicrhau dilyniant a chynnydd.

4.7.7 Yr her o hyd yw cynllunio'n effeithiol ar gyfer 2010 ac ystyried strategaethau i ddarparu cyfleusterau'n effeithiol yng nghyd-destun y cysyniad o ganolfannau dysgu cymunedol.

Y Cyllid sydd ei Angen

4.7.8 Gellid amcangyfrif yn geidwadol y costiai rhaglen i ddarparu cyfleusterau priodol a digonol oddeutu £11m ar gyfer atgyweirio, cynnal a chadw a £30m ar ben hynny ar gyfer prosiectau cyfalaf mawr.

4.7.9 Yn ogystal, caiff unrhyw ailstrwythuro ar drefniadaeth darparu gwasanaethau effaith ar foddelu'r gweithlu, elfen sy'n anodd ei meintioli hyd nes y bydd strategaethau a chynigion wedi'u cynllunio a'u costio.

Adnoddau Posib

4.7.10 Yn ystod cyfnod Cynllun Addysg Sengl 2006-08 rhagwelir ar gyfer yr elfennau cyfalaf yn unig y gallai'r Cyngor Sir drwy ei Raglen Gyfalaf ddarparu rhyw £0.7m. Bydd dwy ffynhonnell o'r Cynulliad Cenedlaethol drwy'r Grant Gwella Adeiladau Ysgol yn darparu rhyw £2-3m ar gyfer prosiectau mawrion a £0.9m ar gyfer prosiectau llai. Rhwng 2008 – 2009, caiff £3miliwn ychwanegol ei wario o'r ddwy ffynhonnell ariannu.

4.7.11 Fel y eglurir isod, os ydyw i gynllunio'n effeithiol, mae'n rhaid i'r Awdurdod archwilio dulliau a ffynonellau ariannu eraill megis

- [dosraniadau fformiwlaig yr awdurdod a'r ysgol](#)
- [Cronfa Cydgyfeiriant](#)
- [cyfalaf i ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr](#)

- derbyniadau cyfalaf
- benthyca darbodus.

4.7.12 Wrth lunio cynllun aildrefnu dylai'r Awdurdod wneud y canlynol:

- Cloriannu buddion adeiladau ysgol newydd yn erbyn y dewis llawer rhatach o ddefnyddio adeiladau sydd eisoes i'w cael.
- Dod â chyfalaf ynghyd o rychwant eang o ffynonellau.
- Trafod â LICC ddewisiadau ar gyfer ariannu cynlluniau unigol ac unrhyw gysylltiadau â'r agenda adfywio trefol.
- Ystyried y goblygiadau o ran cyllid gan gynnwys yr hyn a all ddod o gyllidebau ysgolion yn y dyfodol

Dadansoddiad o gyllid cyfalaf dichonadwy

4.7.13 Rhoddwyd ystyriaeth i gyllid cyfalaf dichonadwy'r dyfodol gan nodi opsiynau posibl y tymor canol.

Crynodeb ariannol

4.7.14 Yr wybodaeth ariannol sydd wedi'i pharatoi yw'r amcangyfrifon dangosol gorau a bydd angen eu manwl gyweirio yn y dyfodol pan fydd manylion pellach yn hysbys. Hefyd, caiff graddfa chwyddiant yn y dyfodol effaith ar y cynigion gan eu bod yn debygol o ddigwydd dros y tymor hir.

4.7.15 Mae cynilion wedi cael eu hamcangyfrif ar lefel geidwadol ac efallai y newidiant ar sail gwybodaeth newydd a ddaw i law am union fanylion y cynnig a gaiff ei gyflwyno.

4.7.16 Golygai ei bod yn rhaid i'r gweddill gael ei ariannu drwy unrhyw gyfuniad o'r canlynol yn amodol ar gymeradwyaeth y Cabinet ac ati:

- Cyllid grant
- Dosraniad cyfalaf o Raglen Gyfalaf y Cyngor
- Benthyca darbodus ychwanegol
- Derbyniadau o waredu safleoedd diangen.

4.7.17 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru ar hyn o bryd yn rhoi cyllid grant i wella ysgolion drwy'r Grant Gwella Adeiladau Ysgol (GGAY) ac mae hwn yn swm sylweddol bob blwyddyn tuag at gyrraedd targedau o ran bod yn addas at ddiben. Fodd bynnag cafwyd ar ddeall y bydd trefniadau targedu'n berthnasol ar gyfer dosrannu cyllid GGAY o 2009-10 ymlaen, a'r hyn a ddisgwyllir gan LICC yw y bydd eisiau i Gynghorau fuddsoddi mewn adeiladau ysgol eu hunain yn unol ag adnoddau cyfalaf a ddosrennir drwy'r Fformiwla Cyllid Cyfalaf Gyffredinol bob blwyddyn.

Materion Penodol i Ystadau

4.7.18 Mae prisiannau marchnad o ysgolion cynradd wedi cael eu paratoi am y tro heb archwilio'r gweithredoedd eiddo'n fanwl gan y gellir gwneud hyn yn nes ymlaen pan fydd cynigion mwy cadarn yn eu lle. Gall fod cyfamodau sy'n gofyn bod tir yn cael ei ad-drosglwyddo i'r rhoddwr (neu etifeddion ei deitl) neu gyfyngiadau ar ddefnyddiau eraill. Felly mae gwerthoedd gwerthiant wedi cael eu hymgorffori i gostiadau ar lefel geidwadol, nad yw ar hyn o bryd yn cynnwys unrhyw gynnydd a allai fod yn y gwerth yn deillio o ddefnydd gwahanol gan ddibynnu ar gynllunio. Bydd yn rhaid wrth drafodaethau gyda'r Adran Gynllunio ynglŷn â defnydd gwahanol wrth fanwl gyweirio'r model ariannol.

4.7. 19 Pan brydesir asedau i'r gymuned dylent fod ar brydesi atgyweirio llawn, hynny yw, i gynnwys yr holl gostau rhedeg gan gynnwys cynnal a chadw ac yswiriant fel y bydd cynilion yn y dyfodol. Mae'r Awdurdod yn ystyried mai les o bum mlynedd yw'r cyfnod hwyaf sydd ar gael cyn y gellir gwerthu'r eiddo i'r lesdalwyr presennol.

Pan fo ysgol yn cau ac yn eiddo i'r Awdurdod, mabwysiedir y gweithdrefnau canlynol ar gyfer defnyddio'r adeilad i'r dyfodol

1. rhoir ystyriaeth gan yr Adran Addysg i ddefnydd posibl gan yr Adran, neu adrannau eraill o fewn yr Awdurdod
2. lle nad oes angen yr adeilad gan adrannau o fewn yr Awdurdod, rhoir ystyriaeth i geisiadau oddi wrth grwpiau cymunedol. Os trefnir lesau neu drwyddedau byrdymor gyda'r grwpiau cymunedol, byddant am gyfnod prawf o 1-3 blynedd heb unrhyw gost i'r Awdurdod. Bydd y deiliaid yn gyfrifol am yr holl gynnal a chadw, atgyweirio a threuliau. Caiff y ddaliadaeth ei hadolygu bob chwe mis ac os bydd angen, ei therfynu. Yn dilyn unrhyw gyfnod prawf, gosodir y ddaliadaeth ar rent economaidd yn unol â pholisïau'r Awdurdod.

Ile nad yw 1 a 2 yn gymwys, caiff yr eiddo ei werthu ar y farchnad agored.

Materion Economaidd a Phenodol i'r Grant

4.7.20 Y mae wedi cael ei hawgrymu y gall fod modd, mewn perthynas ag unrhyw ysgolion sydd i'w cadw at ddefnydd cymunedol, i'r gymuned godi arian drwy raglenni Cydgyfeiriant neu Gynllun Datblygiad Gwledig yr UE er mwyn meddu ar yr adeilad a'i adnewyddu lle bo angen. Yn ddamcaniaethol ni ddylai hyn esgor ar chwyddo'r gwerth marchnad a thrwy hynny enillion i'r Cyngor, ond gallai helpu i gadw'r safle mewn defnydd cymunedol. Pwysig yw nodi bod asesu prosiectau Cydgyfeiriant yn debygol o fod yn weddol gystadleuol ac y byddir am weld canlyniadau sylweddol o ran creu swyddi incwm uwch a chynaliadwyedd er mwyn cwrdd â'r blaenoriaethau sydd wedi'u pennu gan y Comisiwn.

4.7.21 Bydd egwyddor ychwaneged mewn prosiectau (Cyfalaf) ERDF yn rhwystro i'r defnydd o arian Cydgyfeiriant yr UE gyfrannu at unrhyw brosiect adeiladu cyfalaf a ddylai gael ei wneud gan Lywodraeth Leol neu Genedlaethol yn rhan o'i dyletswyddau statudol arferol. Ymddengys felly mai annhebyg yw cyfraniadau cyllid gan yr UE i raglenni adeiladu cyfalaf ysgolion.

4.7.22 Eto bu meini prawf cymhwysedd Cronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF) o ran ychwaneged gweithgaredd ychydig yn wahanol yn y gorffennol a'r disgwyl yw mai felly y parhânt o dan Gydgyfeiriant, er, unwaith eto, nad yw hyn wedi'i gyhoeddi na'i gytuno gan y Cynulliad hyd yma. O dan ESF fe gaiff rhywun yn ddamcaniaethol gymryd gweithgaredd sydd eisoes i'w gael a chynyddu'r ddarpariaeth ohono lle gellir dangos bod angen, gan ddefnyddio cyllid y ddarpariaeth sydd ohoni yn ariannu cyfatebol i gyfraniad gan ESF sy'n ariannu'r gweithgaredd ychwanegol. O dan y Rhaglen Gydgyfeiriant gall hyn fod yn arbennig o berthnasol yn y grŵp Llwybrau Dysgu 14-19, sy'n faes buddsoddiad a ffefrir, ymddengys. Eto, er y gallai hyn ddarparu mecanwaith cyllid i'r AALI wneud mwy, ni ddylai fod yn fecanwaith i wneud cynilion costau referniw.

Egwyddorion ar gyfer ariannu'r prosiect

4.7.23 Dylai'r holl dderbynebaw cyfalaf a geir o werthu asedau Addysg gael ei hailfuddsoddi yn y rhaglen ail-fodelu. Pan gaiff asedau eu prydlesu i'r gymuned, dylid defnyddio'r incwm i gefnogi benthyciadau darbodus ar gyfer Datblygu Addysg.

Benthyca Darbodus

Benthyca darbodus yw gallu'r Cyngor i ariannu gwariant cyfalaf drwy fenthyca. Mae hyn yn golygu bod angen talu'r costau llog a'r swm cyfalaf a fenthycwyd yn flynyddol ac felly rhaid cyllidebu ar gyfer hyn yng nghyllideb referniw y Cyngor. Yn sgil hyn, rhaid i unrhyw fenthyca darbodus gan y Cyngor gael ei reoli'n ofalus er mwyn sicrhau ei fod yn ddarbodus ac yn fforddiadwy. Gallai fod yn bosib gwneud arbedion o'r gyllideb referniw drwy ailfodelu ysgolion, ac felly gallai fod yn bosibl defnyddio'r arbedion hyn i ariannu benthyca darbodus sy'n berthnasol i ysgolion newydd yn ogystal â helpu i ddarparu gwasanaethau addysg.

Gellir ariannu'r cynigion drwy:

- defnyddio benthyca darbodus y gellir ei ariannu naill ai drwy ailfuddsoddi cynilion referniw a wneir drwy ad-drefnu ysgolion a/neu ei ariannu drwy gyllideb referniw'r Cyngor (yn amodol ar ystyriaeth gan y Gweithgor Cyllideb a chymeradwyaeth gan y Cabinet a'r Cyngor)
- Bydd eisiau cyllid i ariannu costau ymlaen llaw e.e. prynu tir, estyniadau a gellid gwneud hyn yn bosib drwy neilltuo rhai cynilion cynnar a derbyniadau cyfalaf a fyddai wedi'u clustnodi.
- Gall fod angen cymryd benthyca darbodus dros dro i ystyriaeth wrth gyllido costau ymlaen llaw, e.e. prynu tir, costau adeiladu ac wrth werthu yn nes ymlaen.

Llunio Strategaeth

4.7.24 Bydd angen ystyried materion amseru'n ofalus a dylid cymryd dull rheoli prosiect gyda phob opsiwn sydd i'w gyflawni. Lle bo eisiau dod o hyd i'r tir angenrheidiol a'i gyllido ac adeiladu a chyllido'r ysgol ardal

cyn i werthiannau ddigwydd, mae'n rhaid ystyried trefn rhai o'r opsiynau'n ofalus gan y gallai'r amseru ei hun fod yn hanfodol o ran dichonadwyedd cyllido'r strategaeth. Mae angen buddsoddi mwy o'r rhaglen gyfalaf mewn adeiladau ysgol er mwyn denu dosraniadau grant yn y dyfodol gan LICC.

4.7.25 At ei gilydd, gellir cyflawni llawer yn ystod y tymor canolig os gwneir penderfyniadau'n gynnar ac os deuir o hyd i dir, er enghraifft, yn gynnar er mwyn i gynllunio pellach fynd yn ei flaen. Mae'n ddichonadwy i bedair ysgol ardal, un ysgol newydd a dau estyniad/ailstrwythuriad ddigwydd dros gyfnod o bum mlynedd ond nid os gohirir penderfyniadau, neu oni chaiff tir ei glustnodi, ei gyllido a'i brynu yn ddigon cynnar, felly amserlen fwy tebygol fyddai cyfnod o chwech hyd at wyth mlynedd.

4.7.26 O ran modelau ffederal, ar hyn o bryd amcangyfrifir bod yr un sydd wedi'i gyflwyno'n costio mwy na'r trefniadau presennol. Ni fydd ffederaleiddio felly yn cyfrannu at y cynilion refeniw sydd eu hangen i ariannu benthycia darbodus i adeiladu ysgolion newydd neu i estyn / wella rhai sydd eisoes i'w cael, a bydd eisiau cyllido unrhyw gostau ychwanegol o gynilion neu ffynonellau eraill.

Goblygiadau Cost Refeniw Datblygu Addysg yng Ngheredigion

4.7.27 At bwrpas egluro'r arbedion refeniw posib, (Atodiad C.....Tabl iv...Tud.72) dewiswyd pump o'r opsiynau sy'n debygol o ddigwydd yn gynharach o fewn y ffrâm amser i greu modelau mwy manwl. Mae'r opsiynau'n canolbwyntio ar ysgolion newydd neu ymestyn ysgolion yn Sarnau, Cwrtnewydd, Llanon, Llanarth a Synod Inn.

4.7.28 Mae'r model yn darogan arbedion o bron £0.75M y flwyddyn os caiff ei weithredu nawr, gan godi i dros £0.8M y flwyddyn os caiff ei weithredu yn 2012. Fe fydd yna gostau cludiant ychwanegol i'w gosod yn erbyn y rhain, ond mae ffigyrau'r arbedion net dros £0.5M nawr a thros £0.6M mewn pum mlynedd.

4.7.29 Fe fydd yna gostau eraill, e.e. diswyddo, costau adeiladau, ond daw'r rhan fwyaf o'r rhain yn y misoedd yn union ar ôl cau'r ysgolion. Byddai'r ysgolion yn cau fel arfer ar ddiwedd tymor yr haf, ac felly byddai'r rhan fwyaf o'r costau hyn yn dod yn ystod y flwyddyn ariannol honno, gyda'r arbedion net yn digwydd y mis Ebrill canlynol. Gallai cyfran fach o'r costau hyn ddigwydd y tu allan i'r ffrâm amser hwnnw, ond ni fyddent yn ddigon i newid y darlun cyffredinol.

4.7.30 Mae'r model hwn yn tybio y bydd pob disgybl yn trosglwyddo i'r ysgol sydd agosaf at ei gartref. Mae'r costau cludiant wedi'u hasesu ar sail oedran pob disgybl a'r pellter rhwng cartref y disgybl a'r ysgol agosaf.

4.7.31 Bydd rhai disgyblion yn cael eu bwydo mewn i ysgolion bach eraill, gan ostwng y taliad ysgolion bach sydd ei angen ar yr ysgolion hynny. Wrth gwrs, ar ryw bwynt, mae'n bosib y bydd yr ysgolion hynny eu hunain yn ganolbwynt datblygu addysg yng Ngheredigion. Mae hynny'n pwysleisio'r ffaith na ellir edrych ar opsiynau unigol ar wahân, ond rhaid eu gweld fel rhan o'r darlun ehangach.

4.7.32 Y rheswm dros gael mwy o arbedion nawr nag yn 2012 yw y byddai gostyngiad yn nifer y disgyblion yn arwain at dalu symiau uwch o daliadau ysgolion bach.

4.7.33 Bydd costau cludiant yn amsugno cyfran llai o'r arbedion refeniw gros (tua 25%), a byddent felly yn sylweddol. Dylid cofio mai amcangyfrif yn unig yw'r costiadau hyn a byddant yn amodol ar bolisi'r AALI ar gludo disgyblion o ysgolion sy'n cau. Mae'r ffigyrau yn y model yn seiliedig ar ofynion statudol sylfaenol yn unig.

4.8 Strategaeth Iaith

4. 8.1 Bydd ysgolion sydd yn ffederaleiddio neu'n cyfuno, ynghyd ag unrhyw ysgolion cynradd newydd a agorir yn cael eu diffinio, yn unol â diffiniad dogfen Llywodraeth Cynulliad Cymru 2007, fel ysgolion 'Cyfrwng Cymraeg'. Bydd yr ysgolion hyn yn darparu 100% o brofiadau addysg y Cyfnod Sylfaen ac o leiaf 70% o addysg Cyfnod Allweddol 2 drwy gyfrwng y Gymraeg. Yn ystod y broses o ffurfio ffederasiynau ffurfiol neu anffurfiol, rhoir ystyriaeth i natur ieithyddol yr ysgolion unigol a'u cymunedau. Byddir yn datblygu sgiliau iaith y disgyblion a'r ethos Cymreig o fewn y ffederasiwn yn unol â'r ddogfen 'Strategaeth Iaith Ceredigion'.

4.8.2 Am fanylion pellach gweler y ddogfen 'Strategaeth Iaith Ysgolion Ceredigion'. (Rhagfyr 2007)

4.8 Y Cyfnod Sylfaen

4.9.1 Bydd y pwyslais gan Lywodraeth Cynulliad Cymru ar chwyldroi'r ddarpariaeth addysg a gofal i blant hyd at 7 oed yn un gwbl sylfaenol i ddysg a datblygiad plant, yn ogystal ag i'r modd y darperir ac y trefnir dysgu mewn ysgolion ac amryw o sefydliadau eraill. Bydd yn galw am berthynas agos rhwng amryw o asiantaethau statudol, cyhoeddus, gwirfoddol a masnachol a bydd ganddo ddylanwad dwfn ar y gwaith o gynllunio ar gyfer datblygu addysg yng Ngheredigion.

4.9.2 Mae profiadau cynnar yn gosod y sylfaen ar gyfer datblygiad addysgol a chymdeithasol i'r dyfodol. Cyflwynir ymagweddau newydd at addysg plant ifainc iawn yn y Cyfnod Sylfaen ar gyfer plant 3-7 mlwydd oed. Yn y cyfnod hwn, mae'r pwyslais ar ddysgu trwy brofi gweithgareddau strwythuredig a fydd yn canolbwyntio ar y disgybl unigol a'i gam datblygiadol. Awgryma Estyn bod

"..Y math hwn o ymagwedd yn cynnig llawer o fanteision ond mae hefyd yn cynnig heriau sylweddol o ran caffael yr adeiladau priodol, cynllunio cwricwlwm newydd a hyfforddi staff priodol i weithredu'r rhaglen..."

4.9.3 Yn ogystal â hyn mae angen am gwricwlwm i blant 7-14 mlwydd oed a fydd yn datblygu'n llwyddiannus ar sail eu dysgu yn ystod eu Cyfnod Sylfaen. O 7 oed ymlaen, mae'r cwricwlwm cynradd yn canolbwyntio ar ddatblygu sgiliau disgyblion trwy'r pynciau craidd, sef Cymraeg neu Saesneg, mathemateg a gwyddoniaeth. Ar yr un pryd, yn aml, dysgir amryw o bynciau eraill mewn modd integredig. Mae'r ymagwedd hon yn canolbwyntio'n benodol ar barhad a datblygiad ym meysydd meddwl, cyfathrebu, rhif a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu i ddysgwyr ac yn cynnwys astudio'r cynnwys a nodir yng ngorchmynion pwnc y Cwricwlwm Cenedlaethol.

4.9.4 Mae'r mentrau deddfwriaethol i ddarparu gofal yn cynnig cyfleoedd i ymestyn y defnydd ar gyfleusterau ysgolion cyn a thu hwnt i'r diwrnod ysgol ar y cyd ag asiantaethau eraill ac er budd teuluoedd a chymunedau.

Addysg i Blant 3 – 7 mlwydd oed yng Ngheredigion

Y cefndir

4.9.5 Darperir addysg i blant 3 - 7 oed yng Ngheredigion mewn amryw o sefydliadau a gan amrywiaeth o ddarparwyr fel a ganlyn:

a. Ysgolion sy'n darparu ar gyfer yr ystod oedran gyfan rhwng 3 a 7

Sefydlwyd 8 Uned Feithrin ar draws Ceredigion yn ystod 70au'r ganrif ddiwethaf. Mae rhan fwyaf yr ysgolion hyn yn ysgolion sylweddol eu maint sydd yn ardaloedd poblog y Sir. Eithriad i hyn yw Ysgol y Dderi a sefydlwyd fel Ysgol ardal i wasanaethu nifer o ardaloedd gwledig pan gaewyd eu hysgolion ac Ysgol Cenarth a gafodd ddarpariaeth feithrin pan godwyd Ysgol newydd yn 70au'r ganrif ddiwethaf.

b. Darpariaeth Addysgol i blant 4 i 7 mlwydd oed.

Mae pob Ysgol Gynradd (ar wahân i Ysgol Iau Aberteifi) yn darparu addysg amser llawn i blant o'r tymor wedi eu pen-blwydd yn 4 oed. Mae'r dosbarthiadau hyn yn amrywio yn ôl nifer y disgyblion:

- Dosbarth Derbyn – plant 4 – 5 mlwydd oed; Dosbarth Blwyddyn 1; Dosbarth Blwyddyn 2 – pob dosbarth yn cael ei arwain gan wahanol athro.
- Dosbarth Derbyn a Blwyddyn 1 (plant 4 - 6 mlwydd oed) - un athro.
- Dosbarth Derbyn, Blwyddyn 1 a Blwyddyn 2 (plant 4 – 7 mlwydd oed) – un athro.

c. Darpariaeth addysgol i blant 3 – 4 mlwydd oed ac eithrio honno a nodwyd yn (a) uchod.

Mae'n ofynnol i bob AALI ddarparu addysg y blynyddoedd cynnar i blant 4-5 a 3-4 oed.

Yn sgil cyflwyno'r ddogfen 'Y Wlad sy'n Dysgu' anogwyd pob Awdurdod Lleol i weithio mewn partneriaeth gyda sefydliadau a oedd yn darparu gofal plant/addysg gynnar cyn-ysgol i ddarparu addysg ran-amser yn rhad ac am ddim i blant wedi eu pen-blwydd yn 3 oed.

Bellach mae 35 sefydliad a gyllidir gan yr Awdurdod Addysg yn darparu'r gwasanaeth hwn. Gwneir y ddarpariaeth gan y Mudiad Ysgolion Meithrin, Cymdeithas Cylchoedd Chwarae Cyn-ysgol Cymru, a meithrinfeydd dyddiol preifat.

Cartrefir y sefydliadau hyn mewn amryw o adeiladau fel y nodir yn y tabl, gan amrywio o adeiladau a ddefnyddir yn unswydd at y diben hwnnw, unedau symudol ar libart Ysgol, neuaddau pentref neu neuaddau eglwysi ac ystafelloedd mewn ysgolion.

Y Wlad sy'n Dysgu – Cyfnod Sylfaen 3 – 7 mlwydd oed

Adeiladau, ystafelloedd ac adnoddau

4.9.6 *Yng Nghymru mae adeiladau sâl a diffyg adnoddau yn nodwedd mewn sawl lleoliad ar gyfer y blynyddoedd cynnar (3 i 7 mlwydd oed). Lle gwelir hyn bydd y diffygion yn effeithio'n andwyol ar ddatblygiad corfforol a meddyliol y plant a'r safonau y byddant yn eu cyrraedd. Byddant yn cyfyngu ar y profiadau sy'n agored i'r plant ac felly yn effeithio'n andwyol ar ddatblygiad dyfalbarhad a pharodrwydd y plant i gymryd rhan mewn gweithgareddau mwy heriol. Bydd y diffygion hyn hefyd yn cyfyngu ar chwarae hunan-gyfeiriedig a thrafodaethau gyda chyfoedion ac oedolion ac yn arwain at ostwng safonau cyrhaeddiad y plant.*

Mae yna angen am -

- amgylcheddau dan do ac yn yr awyr agored sydd yn gyffrous, yn ysgogol ac yn ddiogel ac sy'n hyrwyddo datblygiad plant a'u cywreinerwydd naturiol i archwilio ac i ddysgu trwy brofiadau uniongyrchol ac anuniongyrchol;
- amgylchedd sy'n hyrwyddo darganfod ac annibyniaeth ac sy'n gosod mwy o bwyslais ar ddefnyddio'r amgylchedd awyr agored yn adnodd ar gyfer dysgu plant
- sefydlu manau golau i gynnal gweithgareddau a chwarae ysgogol e.e. .
 - chwarae rhan
 - chwarae byd bach
 - gofod creadigol/celfyddydol
 - gofod sain a cherdd
 - man chwarae corfforol bach a mawr (e.e. ffrâm ddringo, llithren, sgiliau echddygol bras e.e. beiciau a sgwteri; twneli)
- manau tawel a manau astudio a manau addysgu i blant hŷn a phlant mwy galluog e.e.
 - man tawel i glywed stori/gweithgareddau ar y cyd
 - llyfrgell fechan ddeniadol
 - ffocws ar gyfer marcio/ysgrifennu
 - adnodd synhwyrdd e.e. ystafell dywyll yn llawn o oleuadau diddorol
 - encil/ gofod preifat i blentyn y mae angen llonydd arno
 - byrddau ac adnoddau i blant gael canolbwyntio ar dasgau mwy strwythuredig.
- Rhwydd hynt i symud i'r 'dosbarth' y tu allan a fydd yn cynnwys yr un cyfleusterau sydd i'w gweld y tu mewn (y ddefnydd fyddai adlewyrchu'r hyn a grëwyd yn yr Ysgol beilot (Ysgol y Dderi))
- ystafell / encil er mwyn i'r staff gwrdd â gofynion baich gwaith yn ogystal â chreu adnoddau a chynnal cyfarfodydd
- mynedfa ddeniadol, groesawgar wedi'i neilltuo at ddefnydd y rhieni
- llawr sydd yn addas ar gyfer gweithgareddau artistig/gwlyb yn ogystal â llawr sydd yn fan cynnes a chysurus i weithio
- cyfleusterau dan do y tu allan i'r ystafell ar gyfer y deunydd o'r tu allan trwy gydol y flwyddyn

Cyflwr cyfredol yr adeiladau sy'n perthyn i ysgolion a darparwyd Addysg Cyn-ysgol yng Ngheredigion

4.9.7 Wrth ystyried gofynion addysgol y Cyfnod Sylfaen daeth y pynciau isod i'r brig –

- *digon o le dan do i gynnal y gwahanol weithgareddau y mae angen eu darparu*

- amgylchedd sy'n hyrwyddo darganfod ac annibyniaeth ac sy'n gosod mwy o bwyslais ar ddefnyddio'r amgylchedd awyr agored yn adnodd ar gyfer dysgu plant
- llawr sydd yn addas ar gyfer gweithgareddau artistig/gwlyb yn ogystal â llawr sydd yn fan cynnes a chysurus i weithio
 - chwarae rhan
 - chwarae byd bach
 - gofod creadigol / celfyddydol
 - gofod sain a cherdd
 - man chwarae corfforol bach a mawr (e.e. ffrâm ddringo, llithren, sgiliau echddygol bras e.e. beiciau a sgwteri; twneli)
 - man tawel i glywed stori/gweithgareddau ar y cyd
 - llyfrgell fechan ddeniadol
 - ffocws ar gyfer marcio/ysgrifennu
 - adnodd synhwyrdd e.e. ystafell dywyll yn llawn o oleuadau diddorol
 - encil/ gofod preifat i blentyn y mae angen llonydd arno
 - byrddau ac adnoddau i blant gael canolbwyntio ar dasgau mwy strwythuredig..

b. digon o le / lle a fo'n addas yn union y tu allan i'r ystafell ddosbarth a fydd yn cynnig y cyfleoedd addysgol priodol yn ddiogel

- amgylchedd sy'n hyrwyddo darganfod ac annibyniaeth ac sy'n gosod mwy o bwyslais ar ddefnyddio'r amgylchedd awyr agored yn adnodd ar gyfer dysgu plant.
- chwarae rhan
- chwarae byd bach
- gofod creadigol / celfyddydol
- gofod sain a cherdd
- man chwarae corfforol bach a mawr (e.e. ffrâm ddringo, llithren, sgiliau echddygol bras e.e. beiciau a sgwteri; twneli)
 - man i feithrin cywreinrwydd am y byd o'u hamgylch, e.e. gardd i feithrin y synhwyrdd, tywod, dŵr
 - llawr sydd yn addas ar gyfer gweithgareddau artistig/gwlyb yn ogystal â llawr sydd yn fan cynnes a chysurus i weithio

c. Modd i fynd a dod yn rhwydd rhwng y tu allan a'r tu mewn.

- Rhwydd hynt i symud i'r 'dosbarth' y tu allan a fydd yn cynnwys yr un cyfleusterau sydd i'w gweld y tu mewn (y ddelfryd fyddai adlewyrchu'r hyn a grëwyd yn yr Ysgol beilot (Ysgol y Dderi))

ch. Gofal dros y dosbarth Derbyn.

- Dim mwy na dau grŵp oedran yn yr un dosbarth e.e. meithrin/derbyn

d. Darpariaeth addysgol yn dair blwydd oed a gofal plant wrth law yn hwylus.

- Addysg ar gyfer plant 3 blwydd oedd a ddarperir gan, e.e., MYM ar safle'r ysgol.
- Gofal Cylchynol ar gyfer plant rhan-amser yn cael ei ddarparu gan feithrinfa gyfagos

dd. Amgylchedd gwaith

- Ystafell / encil i'r staff allu cwrdd â gofynion baich gwaith yn ogystal â chreu adnoddau a chynnal cyfarfodydd
- Mynedfa ddeniadol, groesawgar wedi'i neilltuo at ddefnydd y rhieni

Materion i'w hystyried ymhellach

1. Creu Uned Feithrin dan ofal athro yn y sefydliadau hynny sydd â dosbarthiadau derbyn yn unig.

2. Creu Uned Feithrin ym mhob un o brif drefi Cynllun Gofodol Ceredigion: Llandysul, Aberteifi a Thregaron yn ogystal â'r ysgolion yn y trefi Gofodol eraill sydd ag Uned Feithrin – Aberystwyth, Aberaeron a Llanbedr Pont Steffan.
3. Derbyn disgyblion amser llawn wedi eu pen-blwydd yn 4 oed ym mhob un o Ysgolion Cynradd Ceredigion (yn hytrach na'r tymor wedi eu pen-blwydd yn 4 oed)

Manteision

- a. Mae'r adroddiad gwerthuso ar sefydliadau peilot y Cyfnod Sylfaen (mis Rhagfyr 2006) yn nodi'r angen i unigolion sydd â'r cymhwyster uchaf posibl i arwain sefydliadau addysgol Dan 5 oed. Nodir bod safon y ddarpariaeth a arweinir gan athro yn sylweddol uwch nag eiddo sefydliadau a arweinir gan unigolion heb gymhwyster priodol.
- b. Cyfle i roi statws priodol i unigolion sydd wedi gwneud ymdrechion glew i ennill cymhwyster ar lefel gradd
- c. Y nifer o ysgolion sydd â dosbarthiadau penodol ar gyfer plant rhwng 4 -5 mlwydd oed. Byddai cynnwys disgyblion 3 mlwydd oed yn y dosbarthiadau hyn yn arwain at ddsbarth penodol ar gyfer plant Dan 5. Byddai hyn yn cynyddu'r nifer o blant a fyddai'n derbyn Addysg ddi-dor o 3 i 5 dan ofal athro cymwys.
- ch. Cyfle i benodi nifer ddigonol o staff dysgu ategol yn ôl y gymhareb 1:8 o fis Medi 2008 ymlaen. Byddai hyn yn sicrhau na fyddai'r grwpiau dysgu yn rhai mawr ac y byddai athro yn gyfrifol am dîm penodol o unigolion er budd addysg y plant.
- d. Llai o bwysau ar ddarparwyr Addysg cyn-Ysgol sy'n teimlo cryn bwysau wedi dod o dan y system addysg.
- dd. Angen mawr am ddarpariaeth gofal plant cylchynol yn ogystal ag addysg. Cyfle i gyrrff gwirfoddol i ddarparu gofal y tu allan i oriau ysgol i'r plant rhan-amser ac i'r plant rhwng 2 a 3+ mlwydd oed.
- e. Cyfle i rieni gael gofal plant (sesiynol) i'w galluogi i dargedu gwaith.
- f. Mae dwy o'r ysgolion hyn wedi cael darpariaeth gylchynol - Canolfannau Integredig - Aberteifi a Llandysul - mae'r cyfleusterau Addysg cyn-Ysgol yn cwrdd ag anghenion y Cyfnod Sylfaen a Gofal Cylchynol.

4.10 Canolfannau Integredig

4.10.0 Un dull o weithredu elfennau o ddarpariaeth plentyn-ganolog gyfannol yw sefydlu Canolfannau Plant Integredig.

4.10.1 Mae Canolfannau Plant Integredig (ICCa) yn seiliedig ar y cysyniad bod darparu addysg, gofal, cefnogaeth deuluol a gwasanaethau iechyd integredig yn ffactor allweddol os am gynnig canlyniadau da i blant a'u rheini, gan sicrhau'r dechrau gorau posib.

4.10.2 Yn ein cymunedau mae yna amrywiaeth enfawr, yn aml, o weithgareddau sy'n ymwneud â theuluoedd, eu haddysg, eu hiechyd a'u lles. Darperir y gweithgareddau hynny mewn amryw o ffyrdd gan y sectorau gwirfoddol a statudol. Nod Canolfannau Plant yw datblygu ar sail yr hyn sy'n dda yn barod ac anelu at ei wella eto fyth trwy sicrhau bod yr holl asiantaethau a chyrrff sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau yn gweithio mewn ffordd gydlynol a chadw anghenion y plentyn wrth graidd y mater ar bob achlysur.

Darpariaeth yn y Canolfannau Plant Integredig

4.10.3 Bydd gan bob ICC wrth ei graidd::

- Addysg Blynyddoedd Cynnar
- Gofal Plant
- Chwarae Mynediad Agored
- Addysg a Hyfforddiant Cymunedol

A fydd yn caniatáu mynediad at:

- Ystod o wasanaethau gofal plant proffesiynol
- Gweithgareddau o'r math sy'n cefnogi teuluoedd gan gynnwys dosbarthiadau i rieni
- Sesiynau chwarae
- Sesiynau wedi'u teilwrio'n arbennig ar iechyd a maeth teuluol
- Cyfleusterau llyfrgell deganau i deuluoedd
- Mynediad at amryw o gyrsiau addysg i oedolion

- Sesiynau i gynghori ar fudd-daliadau a dod o hyd i waith
- Amgylchedd dysgu
- Rhwydwaith o warchodwyr plant sy'n gweithio yn eich ardal chi

4.10.4 Bydd ICC yn ganolbwynt gwasanaeth yn y gymuned ar gyfer amrywiaeth helaeth o weithgareddau sy'n ymwneud â lles a iechyd plant a theuluoedd.

4.10.5 Mae Cyngor Sir Ceredigion wedi sefydlu dwy ganolfan, un yn Aberteifi a'r llall yn Llandysul. Y bwriad yw sefydlu rhagor trwy'r Awdurdod penbaladr.

4.11 Addysg Arbennig

4.11.1 Ar hyn o bryd mae anghenion addysgol 99.9% o'r disgyblion yng Ngheredigion yn cael eu digoni yn ysgolion yr AALI a'r pedair Uned Arbenigol sydd ar safleoedd yn y brif ffrwd. Golyga hyn bod Ceredigion yn un o'r AALLau mwyaf cynhwysol yng Nghymru.

4.11.2 Mae pwnc mynediad yn berthnasol i ddatblygiad addysg yng Ngheredigion. Mae tair prif agwedd ar y pwnc:

a) Mynediad i adeiladau

4.11.3 Pan fo adeiladu unrhyw 'ysgol newydd' dan ystyriaeth bydd yr AALI, yn unol â rheoliadau, yn sicrhau y ceir mynediad corfforol i bob rhan o'r ysgol, yn yr adeilad ei hun ac ar y safle, i rai sydd mewn cadair olwyn. Bydd yn bwysig hefyd i sicrhau y ceir mynediad priodol i doiledau a chyfleusterau newid.

4.11.4 Ar hyn o bryd nid yw cyfran fawr o'r ysgolion hyn yn gallu cynnig mynediad hygyrch i gadeiriau olwyn ac nid ydynt yn addas i bobl anabl. Ni fyddai modd iddynt gwrdd ag anghenion y nifer fechan honno yn y boblogaeth ysgol sy'n defnyddio cadair olwyn. Mewn achosion o'r fath, pan dderbynnir cais am fynediad, ystyrir pob achos ac asesir y gofynion/anghenion i sicrhau a fyddai modd gwneud addasiadau rhesymol gan ddefnyddio adnoddau'n effeithiol.

4.11.5 Os nad yw hi'n bosibl i dderbyn plentyn i'w ddewis ysgol yna bydd yr AALI yn cynnig yr ysgol agosaf fydd yn gallu digoni anghenion y plentyn orau. Bydd yr AALI yn gyfrifol am dalu am gludiant os yw'r ysgol a gynigiwyd yn bellach i ffrwd. .

4.11.6 Yng nghyswllt 'mynediad i adeiladau' i ddisgyblion sydd ag anghenion synhwyrdd, ceisir cyngor gan wasanaeth Synhwyrdd yr AALI ynglŷn ag addasiadau rhesymol.

4.11.7 Mae'n bosibl y bydd yn briodol i'r Awdurdod i gynllunio darpariaeth ar gyfer rhai mathau o anabledau a chyflyrau mewn ysgol a ddynodwyd yn arbennig a allai wasanaethau ardaloedd penodol.

b) Mynediad i'r Cwricwlwm

4.11.8 Mae AALI Ceredigion yn cefnogi ysgolion wrth sicrhau y caiff pob disgybl fynediad i'r cwricwlwm ar lefel briodol yn ôl oedran, gallu a lle y bo'n briodol, eu hanghenion addysgol arbennig. Yn unol â Pholisi Anghenion Addysgol Arbennig yr Awdurdod, bydd cyllid ar gael i ysgolion yn unol â meini prawf a gyhoeddir fel y gall athrawon a staff cefnogi sicrhau mynediad i'r cwricwlwm trwy, e.e. wahaniaethu'r cwricwlwm.

c) Mynediad i ddeunyddiau printiedig

4.11.9 Mae'r AALI yn cyflogi staff arbenigol sydd yn gallu cynnig cyngor ac arweiniad i unrhyw ysgol ynglŷn â'r maint print/ffont mwyaf priodol ac/neu offer arbenigol y byddai eu hangen o bosibl ar rai disgyblion er mwyn defnyddio deunydd printiedig. Yn gyffredinol, cyngor yr Awdurdod Lleol yw y dylai pob deunydd printiedig ddefnyddio Ariel maint 12 fel ffont rhagosodedig.

4.12 Addysg Uwchradd

4.12.1 Wrth ystyried datblygiad addysg yng Ngheredigion rhaid o'i hanfod gynnwys y ddarpariaeth ar gyfer addysg uwchradd. Y rheswm dros hyn yw natur y sir a'i rhyngberthynas gyda'r sector cynradd, nid yn unig o ran trosiant o Gyfnod Allweddol 2 i Gyfnod Allweddol 3 ond hefyd oherwydd y potensial, mewn rhai ardaloedd, i ddatblygu ymagweddau dysgu integredig ac ymagweddau dysgu cydlynol gan ddarparu a rhannu gwasanaethau.

4.12.2 Er y bydd cyfleoedd i ddefnyddio dulliau a strategaethau ar y cyd, mae heriau arwyddocaol yn wynebu'r sector uwchradd i ddatblygu ac ehangu ar gyfleoedd dysgu i bobl ifainc, yn arbennig rhai rhwng 14-19 oed ac yn benodol felly wedi 16 oed. Trwy gyfrwng menter Llwybrau Dysgu 14-19 Llywodraeth y Cynulliad anogir defnyddio dulliau ar draws ysgolion, Addysg Bellach ac Addysg Uwch i roi amrywiaeth helaeth o ddysgu a phrofiadau, yn academiaidd ac yn alwedigaethol, er mwyn datblygu holl botensial dysgwyr a gwireddu'r nod cyhoeddedig canlynol:

"95 y cant o bobl ifanc 25 oed yn barod am gyflogaeth sgil uchel neu addysg uwch erbyn 2015".

4.12.3 Mae Estyn yn awgrymu mai'r ffordd ymlaen, os bydd ysgolion y dyfodol a'u prif bartneriaid am gydweithio'n effeithiol, fyddai:

- Sefydlu gweledigaeth a chyfeiriad cyffredin;
- Sefydlu partneriaethau sy'n ymateb i anghenion y dysgwyr a'r gymuned ehangach.
- Magu ethos o ymddiriedaeth a pharch y naill at y llall;
- Sefydlu mesurau sicrwydd ansawdd cyffredin ar gyfer pob darpariaeth;
- Ymdrechu i sefydlu arferion gorau ar draws y Rhwydwaith ac osgoi dyblygiadau diangen

4.12.4 Adolygir yr agenda hwn ar wahân a bydd hyn, o raid, yn dylanwadu ar y ddarpariaeth addysgol yng Ngheredigion yn gyffredinol. Lle y bo'n briodol bydd y ddogfen strategol hon yn cyfeirio at opsiynau a chyfleoedd mewn ardaloedd penodol lle y gallai cydweithio adeiladol a diriaethol rhwng ysgolion uwchradd a'r ysgolion cynradd cyfagos fod yn bosibl.

4.13 Technoleg Gwybodaeth

4.13.1 Yn y byd Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh) sy'n brysur newid, mae o'r pwys mwyaf ein bod yn darparu'r cyfleoedd a'r adnoddau i ddisgyblion a staff Ceredigion er mwyn gwireddu'i lawn botensial. Bydd angen sicrhau fod pob adnawdd yn cael ei ddiweddarau i gwrdd â gofynion yr 21^{ain} ganrif a bod staff yn cael cyfleoedd i ehangu'u datblygiad proffesiynol eu hunain. Bydd hyn, yn ei dro, yn cael effaith fawr ar addysgu a dysgu ledled Ceredigion.

4.13.2 Caiff TGCh ei ddefnyddio i hyrwyddo pob pwnc o'r Cwricwlwm Cenedlaethol yng Nghymru. Dylai gymell, cefnogi a herio disgyblion ac mae'n gallu cael effaith fawr ar eu haddysgu a'u dysgu. Bydd angen darparu cyfleoedd i ddisgyblion, rhieni ac ysgolion i groesawu TGCh fel ffordd o gyfathrebu ymhlith ei gilydd, ac i rieni, disgyblion ac athrawon gael mynediad i adnoddau a deunyddiau dysgu o unrhyw leoliad. Hefyd, anogir ysgolion ac athrawon i ddefnyddio TGCh fel ffordd o rannu arferion da ac adnoddau gwersi.

4.13.3 Er mwyn cyflawni'r nodau hyn, byddir yn gwella rheolaeth, cefnogaeth a rhwydwaith mewnol TG er mwyn cynnal a chadw'r offer yn gyflawn, storio a diogelu data yn gywir, a rhwydweithio'r cyfleusterau argraffu

5: Patrymau Posibl

5.0 Yng nghyd-destun ein gweledigaeth am ddyfodol addysg yng Ngheredigion a'r heriau a wynebir gan ysgolion ar hyn o bryd, cynigiwn isod fodelau posibl ar gyfer darpariaeth addysgol a fydd yn cefnogi ein disgyblion ac yn cwrdd ag anghenion pob dysgwr yn yr 21ain ganrif.

5.1 Mae'r Polisi Arolygu Ysgolion a fabwysiadwyd gan yr Awdurdod ym mis Gorffennaf 2006, diwygiwyd Ionawr 2009, yn cynnwys nifer o opsiynau ar gyfer datblygu ysgolion i'r dyfodol. Mae'r opsiynau hyn, a'r iaith a ddefnyddiwyd i'w disgrifio, yn agored i'w dehongli mewn gwahanol ffyrdd. Er eglurder, mae'r adran hon yn rhoi diffiniadau o'r gwahanol fodelau sefydliadol dan ystyriaeth gan yr awdurdod. Cafodd y rhain eu disgrifio yn eglur gan Estyn yn ei adroddiad 'Ysgolion Bach yng Nghymru' 2006, ac mae'r awdurdod yn cytuno'n fras â'r diffiniadau a roddwyd.

5.2 Ar hyn o bryd, mae modd dosbarthu'r ysgolion sydd yn y sir i'r categorïau hyn:

- Ysgolion sydd mewn clystyrau ffurfiol
- Ysgolion sydd mewn ffederasiynau anffurfiol – gan rannu pennaeth
- Un Ysgol Ardal – Ysgol y Dderi

5.3 Dyma'r diffiniadau mwy manwl ar y termau hyn:

- Ysgolion sydd mewn clystyrau ffurfiol – cydweithio/cydweithredu

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion y sir wedi eu trefnu yn glystyrau ffurfiol a bydd penaethiaid a staff yn cydweithio ar lefel leol ar amryw o faterion sy'n ymwneud â chynllunio a'r cwricwlwm e.e. rhannu dyddiau HMS a datblygu cynlluniau gwaith a pholisïau ar y cyd. Mae hefyd yn cynnig cyfle i fwynhau rhagor o gyfleoedd i ddilyn datblygiad proffesiynol a chyfleoedd ar y cyd i leihau'r baich gwaith. Mae rhai clystyrau wedi cymryd cam ymhellach, gan ddatblygu gweithio mewn partneriaeth trwy gyflwyno trefniadau i rannu athrawon mewn meysydd arbenigol, cymorth gweinyddol ac adnoddau.

Bydd penaethiaid hefyd yn mynychu cyfarfodydd 'teulu o ysgolion' yr ardal bob tymor. Trefnir y 'teuluoedd' hyn yn ôl dalgylchoedd yr ysgolion uwchradd, a thrafodir a datblygir amryw o strategaethau e.e. trefniadau trosiant rhwng y cynradd a'r uwchradd, asesu a datblygu proffesiynol. Bydd penaethiaid hefyd yn mynychu cynadleddau sirol bob tymor i drafod materion cwricwlaidd a threfniadol, yn sirol ac yn genedlaethol.

- Ysgolion mewn ffederasiynau anffurfiol – rhannu pennaeth

Yn y math hwn o drefniant bydd ysgol fwy yn cymryd cyfrifoldeb dros arweinyddiaeth a gwaith rheoli mewn ysgol gyfagos lai. Cyflwynir trefniant o'r math hwn wedi i swydd pennaeth yr ysgol lai ddod yn wag. Cyflwynwyd trefniant o'r math hwn dros y 4 blynedd ddiwethaf ac ar hyn o bryd mae yna chwech trefniant rhannu pennaeth yn y sir -

- Cwrtnewydd / Capel Dewi;
- Penparc / Llechryd
- Pennant / Cilcennin
- Talgarreg / Caerwedros
- Penllwyn / Sir John Rhys / Capel Seion
- Rhydlewis / Glynarthen

Ar hyn o bryd mae gofyn bod gan bob ysgol gorff llywodraethol a phennaeth er mwyn cwrdd â deddfwriaeth statudol. Yn Nhachwedd 2008, cyhoeddodd Llywodraeth y Cynulliad ddogfen ymgynghorol ar drefniadaeth y ffederasiynau i'r dyfodol. Os derbynnir yr argymhellion, bydd hynny'n caniatáu i'r ffederasiynau anffurfiol gael un Corff Llywodraethol ar gyfer y grŵp heb orfod dilyn proses statudol y ffederasiynau ffurfiol. Gall Corff Llywodraethol yr ysgol y mae ganddi swydd pennaeth yn wag benderfynu naill ai i gael ei bennaeth ei hun neu bennaeth mewn gofal o ysgol gyfagos. Gwneir y penderfyniad hwn, trwy ymgynghoriad gyda'r awdurdod, wedi talu ystyriaeth ddyledus i niferoedd y disgyblion a chynlluniau ar gyfer yr ysgol i'r dyfodol. Cymerir swydd pennaeth yr ail ysgol gan Bennaeth Cynorthwyol. Bydd y trefniant hwn yn golygu cynnydd ym maich gwaith y Pennaeth mewn gofal yn sgil gweithio gyda dau gorff llywodraethol, ac oni chaiff ei ddiffinio'n glir gallai gynnig anawsterau o safbwynt atebolrwydd a chyfrifoldebau gwneud penderfyniadau ym

meysydd rheoli personél a gosod cyllidebau. Mae ysgolion sydd wedi dod yn rhan o drefniant o'r fath wedi derbyn copi o ddisgrifiad swydd a gytunwyd gan y sir, ac mae hon yn diffinio'n eglur swyddogaethau a chyfrifoldebau'r Pennaeth mewn Gofal a hefyd y Pennaeth Cynorthwyol yn yr ail ysgol.

- Ysgol Ardal – Ysgol y Dderi.

Mae Ysgol y Dderi, Llangybi yn ysgol ardal gymunedol. Fe'i hatorwyd fel ysgol ardal ym 1976 wedi cau'r ysgolion yng Nghellan, Llanfair Clydogau, Betws Bledrws, Silian a Llangybi. Mae disgyblion o Ysgol Gartheli, a gaeodd ym 1984, hefyd yn mynychu Ysgol y Dderi.

5.4 Awgrymir nifer o opsiynau posibl ar gyfer trefniadau ysgolion i'r dyfodol:

- Trefniant Cydweithredol (Anstatudol)
- Ffederasiwn Anffurfiol neu Feddal (Anstatudol)
- Ffederasiwn Llywodraethiant Meddal (Statudol)
- Ffederasiynau Ffurfiol neu Galed (Statudol)
- Ysgolion ardal

Mae'r gwahanol fathau o ffederasiynau, ynghyd â modelau sefydliadol posibl fel a ganlyn. Daw'r wybodaeth isod o Ddeddf Addysg 2002, adran 24, a hefyd y Rheoliadau Llywodraethiant Ysgolion (Ffederasiynau), gan dybio y bydd y gorchmynion gan Lywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer ysgolion ffederal yn rhai tebyg.

5.5 Trefniadau Cydweithredol (Anstatudol)

Mae sawl math o drefniadau cydweithredol yn bod a bydd ysgolion yn aml yn gweld ei bod hi'n hawdd gweithredu o'u mewn, gan nad oes unrhyw drefniadau cyfreithiol na strwythurau penodedig ac mae hyn yn caniatáu felly rwydd hynt i rwydweithio a rhannu.

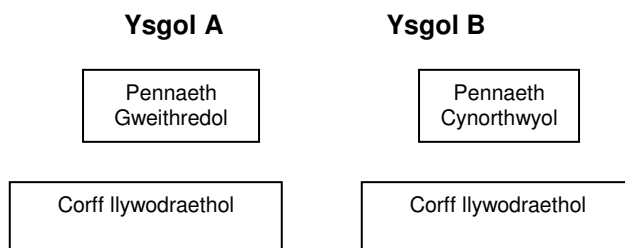
Bydd ysgolion yn cadw eu strwythurau a'u trefniadau presennol ond yn cydweithredu fesul clystyrau er mwyn datblygu gweithgareddau penodol yn ôl y gofyn.

5.6 Ffederasiwn Anffurfiol neu Feddal (Anstatudol)

Mae'r ysgolion hyn wedi gwneud ymrwymiad ffurfiol i gydweithio, er enghraifft trwy greu cydbwyllgorau neu bwyllgorau trosfwaol ar unrhyw agwedd o ddysgu ac addysgu neu arweinyddiaeth, ond bydd pob ysgol sy'n aelod yn cadw rhywfaint o annibyniaeth. Mae rhai wedi dirprwyo cyfrifoldebau o gyrff llywodraethol unigol i gydbwyllgorau ond mae gofyn iddynt ddilyn y canllawiau sydd yn y Rheoliadau Llywodraethiant Ysgolion (Cydweithredu). Yn ôl y Rheoliadau, caiff dau neu fwy o gyrff llywodraethol drefnu i gyflawni unrhyw swyddogaethau sydd ganddynt ar y cyd, a chânt ddirprwyo unrhyw swyddogaethau o'u heiddo (yn amodol ar rai cyfyngiadau ar ddirprwyo) i gydbwyllgor.

- Pennaeth Gweithredol / Pennaeth Cynorthwyol a chyrrff llywodraethol ar wahân

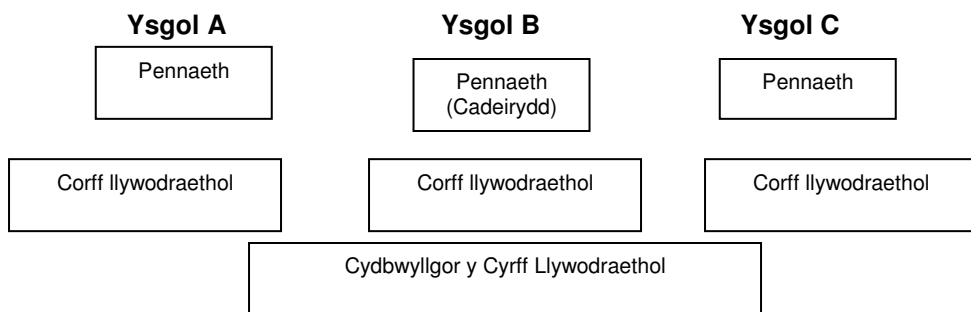
Dylid ystyried y ffederasiynau anffurfiol (dwy ysgol gyda phrifathrawiaeth yn gyffredin a chyrrff llywodraethol ar wahân) a sefydlwyd yn y sir hyd yma fel modelau sefydliadol tymor byr, a fydd yn arwain yn y pen draw at ffederasiynau mwy ffurfiol.

Lle bo ysgol fwy yn rhan o'r ffederasiwn, gallai dirprwy bennaeth hefyd fod yn rhan o'r Uwch Dîm Rheoli.

- Mwy nag un pennaeth (Cydbenaethiaid) a chyrrff llywodraethol ar wahân

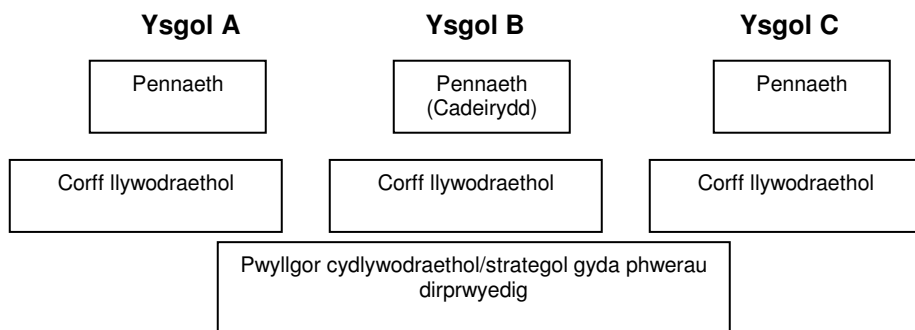
Dylid ystyried y model hwn - gwahanol benaethiaid (Cydbenaethiaid) a Chyrrff Llywodraethol ar wahân - hefyd fel cam dros dro tuag at sefydlu naill ai ffederasiwn ffurfiol neu Ysgol Ardal.

5.7 Ffederasiwn Llywodraethol Meddal (Statudol)

Sefydlir ffederasiynau llywodraethol meddal trwy ddefnyddio Rheoliadau Cydweithredu, a wnaed o dan Adran 26 Deddf Addysg 2002. Mae gan bob ysgol ei chorff llywodraethol ei hun, ond mae gan y ffederasiwn **bwyllgor cydlywodraethol/strategol gyda phŵer dirprwyedig**.

Mae'r holl ysgolion yn rhannu nodau cyffredin a gall y cydbwyllgor wneud penderfyniadau ar y cyd mewn rhai meysydd, ond nid ym mhob un. Nid oes cyllideb gyffredin, ond os dirprwywyd pwerau cyllidebol i'r JSC gall wneud penderfyniadau cyllidebol dros y grŵp o ysgolion yn ddiymdroi.

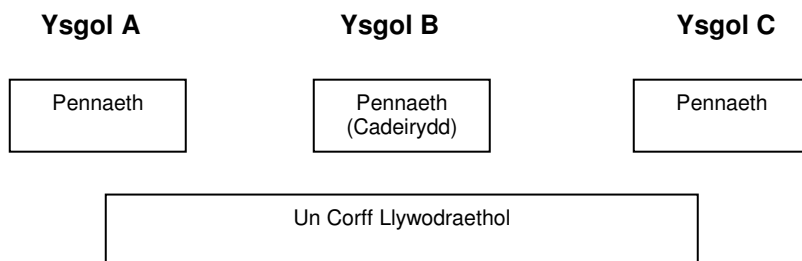

5.8 Ffederasiynau Ffurfiol neu Galed (Statudol)

Endidau cyfreithiol sengl yw'r rhain, gydag un corff llywodraethol ar draws yr holl ysgolion sydd yn y ffederasiwn. Mae hyn yn unol â Deddf Addysg 2002, adran 24, a hefyd y Rheoliadau Llywodraethiant Ysgolion (Ffederasiynau). Maent yn caniatáu i bob categori o ysgolion a gynhelir i uno'n ffederasiwn o dan un corff llywodraethol, yn amodol ar y gweithdrefnau a nodir yn y Rheoliadau.

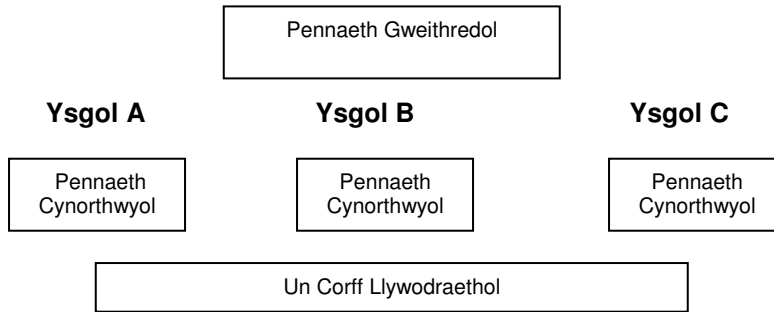
- **Gwahanol benaethiaid (Cydbenaethiaid) ac un corff llywodraethol**

Mae'r darpariaethau sydd yn adran 24 a 25 Deddf Addysg 2002 yn caniatáu ffederasiwn ffurfiol gydag un corff llywodraethol, gyda'r ysgolion yn parhau i fod yn endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u penaeithiaid eu hunain.

b. Pennaeth gweithredol ac un corff llywodraethol

Wrth sefydlu'r math hwn o ffederasiwn, caiff dwy neu ragor o ysgolion eu 'cau' er mwyn creu un ysgol 'aml-safle' gydag un pennaeth ac un corff llywodraethol. Gall y corff llywodraethol barhau i redeg pob ysgol fel unedau ar wahân gan gynnwys y Cyfnod Sylfaen a Chyfnod Allweddol 2 ym mhob uned, neu fe all drefnu'r ysgolion fel bod y disgyblion yn cael eu grwpio yn ôl eu hoedran - y Cyfnod Sylfaen yn un ysgol a Chyfnod Allweddol 2 yn yr ysgol arall. Mae'r math hwn o grwpio yn cynnig manteision amlwg o ran cynllunio a datblygu'r cwricwlwm ond gallai'r rhain gael eu gwrthbwysu o bosibl gan y cynnydd mewn costau a theithio. Lle bo'r Cyfnod Sylfaen a Chyfnod Allweddol 2 ar wahanol safleoedd, bydd angen bod yn ofalus i sicrhau parhad rhwng y cyfnodau allweddol.

5.9 Gall ffederasiynau gynnig llawer o gyfleoedd newydd a chyffrous i ysgolion i'w galluogi i ymateb i heriau'r unfed ganrif ar hugain. Maent yn galluogi ysgolion i archwilio modelau arweinyddol a rheolaethol newydd ac i ddatblygu strwythurau, swyddogaethau a chyfrifoldebau newydd.

Maent hefyd yn cynnig modd effeithiol ac effeithlon o ddarparu gwasanaethau i blant, i deuluoedd ac i'r gymuned gan gynnwys gofal plant, gweithgareddau hamdden, gofal iechyd a gofal cymdeithasol ac addysg i oedolion.

Wrth i ysgolion ffederal gael eu sefydlu ar draws yr Awdurdod, cynigir cyrsiau hyfforddi i'r staff a'r llywodraethwyr ynglŷn â threfnu a datblygu ffederasiynau i'r dyfodol.

5.9 Mae'r tabl a ganlyn yn rhestru rhai o'r cyfleoedd a hefyd yr heriau sydd i'w hwynebu, o bosib, wrth ddatblygu cydweithio llwyddiannus rhwng ysgolion.

CYFLEOEDD

I Ddisgyblion

- Adlewyrchir arbenigedd staff gan welliannau o ran cynllunio a pharatoi cynlluniau gwaith, safon y ddarpariaeth a monitro pynciau
- Mwy o gyfleoedd i ddysgu gyda disgyblion o'r un oedran o ysgolion eraill
- Mwy o gyfleoedd i gymryd rhan mewn gweithgareddau cymdeithasol, diwylliannol a chwaraeon gyda disgyblion o ysgolion eraill
- Mwy o gyfleoedd i fanteisio ar gysylltiadau gyda'r gymuned ehangach e.e. Y Dimensiwn Rhyngwladol - (Meddyliau Agored -WiMi)

Staff

- Gwell darpariaeth rheoli perfformiad
- Gwell datblygiad proffesiynol a mwy o gyfle i arwain ar gyfer athrawon
- Gwell ysbryd ymhlith aelodau staff
- Mwy o ymgynghori, gwneud penderfyniadau ar y cyd a gwaith tîm
- Rhannu profiad ac arbenigedd
- Modelau o arferion da i wella dysgu ac addysgu a chynhwysiant

I'r Pennaethiaid

- Gwell cydbwysedd rhwng bywyd a gwaith
- Llai o ymdeimlad o arwahanrwydd – rhagor o gefnogaeth a gwneud penderfyniadau ar y cyd

- Llai o bwysau
- Rhagor o symbyliad a mwynhad proffesiynol
- Arbed o ran amser cynllunio a gweinyddu

I'r ysgol:

- Ffordd strwythuredig i ysgolion i gydweithio, i ddysgu gan ei gilydd ac i rannu arferion da
- Effeithiolrwydd o ran costau – darbodion maint
- Sail ar gyfer partneriaethau pellach, gan gynnwys rhai traws-gyfnod a gyda darparwyr eraill (e.e. 14-19 oed, gwasanaethau cymunedol ayb).
- Sail ehangach o arbenigedd a gwybodaeth i dynnu arni wrth ddatblygu'r ysgol
- Ymatebion rhwyddach i'w haddasu i aml ofynion, cymhlethdod ac amwysedd y swyddogaeth
- Gwahanol bersbectifau ar faterion anodd i hyrwyddo gwneud gwell penderfyniadau
- Arweinyddiaeth fwy creadigol a chydweithredol
- Mwy o brosiectau'n cael eu cwblhau
- Pennaeth arall i lenwi'r bwlch yn syth yn achos salwch neu absenoldeb
- Denu a chadw – cadw penaethiaid profiadol gan ddenu hefyd rhagor o benaethiaid newydd
- Datblygu unigolion gan gynnal hefyd barhad yn yr arweinyddiaeth

HERIAU

- Sicrhau cyfathrebu effeithiol ac eglur
- Sicrhau dealltwriaeth eglur o swyddogaethau, cyfrifoldebau ac atebolrwydd
- Sefydlu perthynas waith bositif, broffesiynol rhwng penaethiaid
- Sicrhau cyfathrebu eglur ac effeithiol rhwng rhanddeiliaid wrth sefydlu'r trefniadau newydd
- Sicrhau cefnogaeth ac ymrwymiad yr holl randdeiliaid

5.11 Bydd ysgolion yng Ngheredigion sydd wedi cydweithio mewn clystyrau yn bellach ar hyd y Continwmm Ffederasiwn nag ysgolion sydd heb brofiad o weithio ar y cyd.

5.12 Bydd angen i ysgolion bychain y dyfodol i gydweithio fel y gallant:

- gynnal yr ethos 'deuluol' sy'n nodweddu ysgolion bychain, tra'n sicrhau mwy o effeithlonrwydd trwy reolaeth a gweinyddiaeth ar draws safleoedd;
- rannu arbenigedd ac adnoddau a gwella'r cyfleoedd ar gyfer dysgu arbenigol;
- darparu amrywiaeth ehangach o gyfleoedd dysgu a gweithgareddau all gwricwlaidd; a sicrhau manteision cymdeithasol ehangach i ddisgyblion o ardaloedd gwledig diarffordd.

5.13 Yn 2005 daeth Uned Arloesedd yr Adran Addysg a Sgiliau (DfES) â grŵp o benaethiaid profiadol ym maes ffederasiynau at ei gilydd i lunio canllaw ar gyfer rhai eraill a allai fod yn awyddus i greu ffederasiwn. Yn y canllaw hwn, nododd yr awduron yr amodau sydd, yn eu barn hwy, yn arwain ar bartneriaeth ffederasiwn llwyddiannus:

- Ymdeimlad o **hunaniaeth gyffredin** rhwng yr ysgolion. Mae agosrwydd daearyddol a rhannu'r un amcanion o ran gweithgareddau cwricwlaidd ac all gwricwlaidd yn hynod o fanteisiol.
- **Bwriad yn gyffredin.** Mae angen i ysgolion rannu'r un ymdeimlad am yr hyn sydd angen ei gyflawni a'r ffordd o wneud hynny, gyda gweledigaeth ar y cyd am wella lefelau cyrhaeddiad a chyflawniad.
- **Arweinyddiaeth.** Mae gweithio mewn partneriaeth yn galw am arweinyddiaeth gref a bydd ffederasiynau ar eu hennill o ddatblygu a chynnal arweinyddiaeth ar bob lefel.
- **Strwythur rheoli** cryf. Rhaid i ysgolion ddeall a chydweithredu gyda hyn os am weld partneriaethau effeithiol yn datblygu.
- **Ymddiriedaeth.** Mae ymddiriedaeth yn hanfodol bwysig i gydweithio effeithiol a dylid ei meithrin ar bobl lefel reoli. Mae'n rhaid cael gwir ymdeimlad o fod yn agored a pharodrwydd i weithredu mewn modd cydlynol ymhlith llywodraethwyr, penaethiaid a phob aelod arall o'r staff.
- **System arolygu.** Mae angen systemau monitro/gwerthuso da er mwyn dangos pa rai o blith y manteision a ragwelwyd o weithio mewn ffederasiwn a gyflawnwyd.
- **Ymrwymiad.** Mae angen amser yn ogystal ag adnoddau i sicrhau bod y ffederasiwn yn un effeithiol a chynaliadwy.

- **Cyfathrebu.** Mae galw am drefniadaethau cyfathrebu ardderchog wrth gyflwyno newid, yn arbennig lle y bo llawer o ysgolion yn rhan o'r newid. Gall ffederasiynau ddatblygu mewnwydi a gwahanol e-fforymau eraill.
- **Cynaliadwyedd.** Mae gofyn bod strategaeth gynaliadwyedd eglur yn ei lle i alluogi cydweithio i ymdopi â newidiadau. Er enghraifft: pe bai arweinyddiaeth un o'r ysgolion yn newid; pe bai ysgolion ychwanegol am ymuno; pe bai ysgolion sydd eisoes yn rhan o'r ffederasiwn am adael.
- Os yw'r ffederasiwn yn ymrwmo i gytundebau neu wariant dros unrhyw gyfnod o amser, mae **cynaliadwyedd ariannol** yn anhepgor.

5.14 Ysgolion ardal

Er mwyn sefydlu ysgol ardal, caeir dwy neu ragor o ysgolion a bydd un ysgol newydd, fwy yn eu disodli. Gall yr ysgol newydd fod ar safle un o'r hen ysgolion neu mewn man newydd a chanolog.

6: Argymhellion polisi ac egwyddorion penodol

Egwyddorion

6.1 Mae'r ddogfen yn ceisio cyflwyno strategaeth ar gyfer datblygu'r ddarpariaeth addysg ar sail yr egwyddorion canlynol:-

i.Cymunedau Dysgu Integredig

- datblygu canolfannau dysgu cymunedol integredig yn ffocws ar gyfer darparu cyfleoedd wedi'u cytgordio i ddysgu gydol oes trwy Geredigion benbaladr

ii.Safonau.

- sicrhau gwelliant parhaus o ran safonau gwasanaeth uchel i gefnogi cyraeddiadau llawn mor uchel ar gyfer y dysgwr

iii.Adnoddau

- darparu adnoddau a ddefnyddir yn effeithiol ac yn effeithlon ar gyfnod o gyfyngiadau ariannol a gostyngiad yn nifer y disgyblion

iv.Cyllid.

- adolygu'r dulliau o gyllido ysgolion

v.Cyfleusterau

- darparu cyfleusterau o safon i gwrdd â gofynion mentrau dysgu, economaidd a chymdeithasol ac anghenion cymunedau ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain

vi.Strwythurau

- sefydlu strwythurau er mwyn cydweithio ar draws gwahanol asiantaethau, darparwyr ac ysgolion er mwyn defnyddio adnoddau yn y modd mwyaf effeithlon posibl a defnyddio arbenigedd yn y modd mwyaf effeithiol posibl

vii.Datblygiad Proffesiynol Staff

- sicrhau cyfleoedd ar gyfer datblygiad proffesiynol staff trwy sefydlu strwythurau a fydd hefyd yn golygu datblygu arweinyddiaeth a rheoli ar bob lefel gan ddiogelu felly gydbwysedd bywyd a gwaith gweithwyr

viii. Adeiladau.

-sefydlu rhaglen o fuddsoddiad cyfalaf a fydd yn sicrhau bod cyfleusterau ac adeiladau ysgolion yn addas at eu diben

ix. Strategaeth.

- ennill ymrwymiad yr holl randdeiliaid i fabwysiadu a gweithredu'r strategaeth

Polisiau

6.2 Yr hyn sy'n deillio o'r egwyddorion, y gwaith dadansoddol, y strwythurau arfaethedig a'r strategaeth yn gyffredinol yw cadarnhad o'r polisiau a lle y bo eu hangen, llunio polisiau pellach:-

- (i) i ddatblygu canolfannau dysgu cymunedol integredig
- (ii) i adolygu modelau cyllido ysgolion
- (iii) i ostwng y nifer o leoedd dros ben trwy ad-drefnu strwythurau ysgolion ar sail unedau, naill ai'n unigol neu drwy gydweithio, gyda nifer derbyn isaf posibl o hanner maint dosbarth
- (iv) i ddatblygu sefyllfa dros gyfnod lle na fydd unrhyw ddsbarth yn cynnwys dros 30 disgybl na mwy na dau grŵp oedran

- (v) i ddarparu ysgolion, a hynny ar sail ffederal lle y bo'n ofynnol, sy'n cynnwys lleiafswm o 100 disgybl a thrwy hynny sicrhau y ceir rheolaeth gan un corff llywodraethol, arweinyddiaeth gan un pennaeth ac a gefnogir gan strwythur staffio o ran athrawon a staff anaddysgol a fyddai'n cynnig ystod o arbenigedd cyflenwol a chyfleoedd am ddatblygiad proffesiynol
- (vi) i geisio fel y bo'r gofyn y gweithdrefnau statudol i ad-drefnu ysgolion a fydd yn cynnwys cau ysgolion, uno ysgolion a ffederasiynau
- (vii) i wneud y gorau o'r ymrwymiad i fuddsoddiad cyfalaf trwy amryw o ddulliau cyllido gan gynnwys rhaglen gyfalaf yr awdurdod, trefniadau benthyca sy'n berthnasol ar y pryd, ffynonellau allanol megis grantiau gan y Llywodraeth er mwyn cynllunio a darparu adnoddau yn effeithiol ar gyfer strategaeth i sicrhau y bydd adeiladau a chyfleusterau yn addas ar gyfer eu diben
- (viii) i sefydlu strwythur corfforaethol ac annog partneriaethau gydag asiantaethau allanol er mwyn hyrwyddo strategaethau a rhaglenni a fydd o fantais i'r dysgwyr cyfan
- (ix) i adolygu a gweithredu'r strategaeth ar gyfer addysg ddwyieithog
- (x) i hyrwyddo dysgu yn y blynyddoedd cynnar a gweithredu'r cyfnod sylfaen gyda darparwyr mewn lleoliadau priodol er mwyn cynyddu'r ddarpariaeth i gyfranogwyr
- (xi) i sicrhau trosiant cydlynol a threfnus o un cyfnod i'r llall
- (xii) i annog cydweithio effeithiol rhwng ysgol uwchradd a'r ysgolion cynradd sy'n ei bwydo
- (xiii) i sicrhau cydweithio effeithiol rhwng ysgolion uwchradd a sectorau addysg eraill er mwyn darparu llwybrau amgen ar gyfer dysgwyr rhwng 14 a 19 oed.
- (xiv) I barhau i ymgymryd ag arolygon rheolaidd ar ysgolion a diwygio fel y bo'n briodol y meini prawf a fydd yn sbarduno arolwg

7: Y Broses Ddatblygu

Dyma fydd y broses ar gyfer gweithredu'r strategaeth ddatblygu:

Drafft

- Y Cabinet yn mabwysiadu/cymeradwyo'r ddogfen ymgynghorol (*Mai / Mehefin 2008*)
- Y Pwyllgor Craffu (*Mehefin / Gorffennaf 2008*)
- Y Cyngor yn cymeradwyo/mabwysiadu'r ddogfen ymgynghorol (*Mehefin / Gorffennaf 2008*)

Ymgynghoriad

- Partneriaeth Plant a Phobl Ifainc
- Ymgynghoriad cyhoeddus (*Medi - Rhagfyr 2008*)
 - (i) Cyhoeddi'r strategaeth ddrafft
 - (ii) Hyrwyddo'r cyhoeddiad
 - (iii) Cyfarfodydd cyhoeddus ar sail ardaloedd Ysgolion Uwchradd [*dechrau Medi 2008*]
 - (iv) Gwahoddiad ffurfiol am ymatebion gan Gyrrff Llywodraethol, Staff ysgolion, Cyngorau Cymuned. Cymdeithasau Staff, Darparwyr Statudol a Gwirfoddol, Llywodraeth Cynulliad Cymru
 - (v) Ymatebion erbyn Rhagfyr 15fed 2008

Cymeradwyo/mabwysiadu'r cynllun yn derfynol

- Y Cabinet yn cymeradwyo/mabwysiadu (*Ionawr 2009*)
- Y Cyngor yn cymeradwyo/mabwysiadu (*Chwefror 2009*)

Cyfnod Gweithredu

Mae'r ddogfen – 'Opsionau posibl i'r dyfodol – dogfen drafod' yn parhau dan drafodaeth a chaiff ei defnyddio fel sail ar gyfer trafodaethau gyda Chyrrff Llywodraethol a charfanau perthnasol eraill. Mewn rhai ardaloedd, mae trafodaethau wedi symud ymlaen ymhell tra bo ardaloedd eraill heb ddechrau'r broses eto. Dylid pwysleisio fod angen cynnal y trafodaethau hyn dros gyfnod priodol fel y gellir ystyried yr holl faterion yn llawn cyn ffurfio penderfyniadau.

Y broses statudol

Ffederasiynau

Wedi'u hymgorffori yn Neddf Addysg 2002 a disgwylir Rheoliadau

Cau ysgolion/newid yn natur yr Ysgol

Lle y rhagwelir y bydd ysgolion yn cau neu y gwelir newid yn natur yr ysgol mewn perthynas ag uno ysgolion a sefydlu ysgolion newydd megis darparu ysgolion ardal, rhoddir y prosesau canlynol ar waith, a all gymryd blwyddyn o leiaf:-

- Cynnig i fynd ymlaen yn unol â'r Cynllun Datblygu Addysg yng Ngheredigion a gytunwyd gan y Cabinet a'r Cyngor, hynny yw, adolygu ysgolion yn flynyddol yn unol â'r 'Polisi Adolygu Ysgolion' pan fyddant yn bodloni'r meini prawf a nodir yn y polisi.
- Ymgynghori â Llywodraethwyr, Staff, Rhieni a'r Gymuned
- Gwahodd sylwadau ysgrifenedig gan Lywodraethwyr, staff a rhieni ynghyd ag ysgolion cyfagos sy'n debygol o gael eu heffeithio gan y cynigion
- Adrodd i'r Cabinet a chael cadarnhad/cymeradwyaeth ganddynt
- Cyhoeddi rhybuddion statudol - gwahodd gwrthwynebiad ysgrifenedig [*2 fis*]
- Os **na** cheir gwrthwynebiad bydd y Cabinet yn cadarnhau'r gweithredu ac fe hysbysir y Cyngor neu Os **oes** yna wrthwynebiad cyflwynir y cynnig i'r Gweinidog dros Ddysgu Gydol Oes yn Llywodraeth Cynulliad Cymru i gael penderfyniad. {*dau dymor cyn unrhyw gau arfaethedig: un ar gyfer ystyriaeth + un tymor o rybudd i rieni*}

8: Y ffordd ymlaen

Datblygu'r modd y cyflenwir y Ddarpariaeth Addysg yng Ngheredigion: casgliad/diwedd glo a chrynodeb

8.1 Er mwyn mynd i'r afael â'r heriau hyn rhaid i ailstrwythuro'r ddarpariaeth addysg fod yn brif ffocws i'r Cynllun Addysg Sengl 2006-08 a'r Cynllun Plant a Phobl Ifanc (2008 – 2011). Rhaid gweld y datblygiadau yng nghyd-destun Strategaeth Gymunedol y Cyngor "Ceredigion 2020".

8.2 Yn ganlyniad i hyn amlinellir y nodau ailstrwythuro yn y tymor byr, y tymor canol a'r tymor hir isod:

Tymor Hir: (2015 – 2020)

- Cyflawni'r cysyniad o Gymunedau Dysgu Integredig ym mhob un o'r chwe ardal – Aberteifi, Llandysul, Tregaron, Aberaeron, Llanbedr Pont Steffan ac Aberystwyth.
 - Ysgolion yn cydweithio mewn clystyrau neu grŵp ardal
 - Darpariaeth aml-asiantaethol o wasanathau, gan gynnwys gofal plant.
 - Amrediad o weithgareddau dysgu gydol oes a chyfleoedd i bobl yn y gymuned
- Trwy weithredu'n aml-asiantaethol gellid darparu gweithgareddau a gwasanaethau sy'n cwrdd ag anghenion y disgyblion, eu teuluoedd a'r gymuned ar lefel Ysgol, clwstwr neu ardal. (Nodau Craidd 1 – 7)
- Pob Ysgol yn y sir - ysgolion ardal, ysgolion ffederal a chlystyrau o ysgolion yn gweithredu fel Ysgolion Bro.

Tymor Canolig: (2011-2015)

- Parhau i weithredu'r cynlluniau cytunedig a dilyn y drefn ar gyfer aildrefnu yn ôl y galw, sy'n cynnwys sefydlu ysgolion ffederal, ysgolion ardal a chlystyrau:
 - ysgolion ardal lle bo'n addas ac ymarferol
 - sefydlu ffederasiynau gyda nifer o ysgolion wedi eu grwpio o dan yr un tîm rheoli a chorff llywodraethol
 - teuluoedd o ysgolion cynradd ac uwchradd yn cael eu sefydlu er mwyn cynllunio a chyflwyno addysg yn un dilyniant di-dor
- Parhau i weithredu'r Polisi Adolygu Ysgolion pan fo ysgolion yn cwrdd â'r pwyntiau gweithredu.
- Parhau i ddatblygu pob Ysgol yn y sir - ysgolion ardal, ysgolion ffederal a chlystyrau o ysgolion - fel Ysgolion Bro.
- Gwella'r adnoddau ysgol uwchradd ar gyfer rhai rhwng 14 a 19 oed.
- Pob ysgol wedi sefydlu strwythur staffio.

Tymor Byr: (2006-2008)

- Datblygu'r dogfennau strategol ar gyfer datblygu ac ailstrwythuro y ddarpariaeth addysg yng Ngheredigion. (Cynradd ac Uwchradd)
- Y Cabinet a'r Cyngor yn cytuno ar y cynnig.
- Ymgynhoriad gyda'r llywodaraethywr, staff, disgyblion, rhieni a'r gymuned.
 - Cyflwyno a thrafod yr awgrymiadau ar gyfer strwythurau ysgolion ym mhob ardal.
- Parhau i weithredu'r cynlluniau cytunedig, a dilyn y camau statudol ar gyfer aildrefnu ysgolion, sy'n cynnwys sefydlu ysgolion ffederal, ysgolion ardal a chlystyrau
- Parhau i weithredu'r Polisi Adolygu Ysgolion pan fo ysgolion yn cwrdd â'r pwyntiau gweithredu.

- Gweithredu Strategaeth Iaith newydd yr Awdurdod ar gyfer ysgolion.
 - Caiff ysgolion ffederal neu ysgolion sy'n uno, yn ogystal ag unrhyw ysgol gynradd neu uwchradd newydd a sefydlir yn y dyfodol, eu diffinio, yn unol â Dogfennaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru 2007, fel ysgolion 'Cyfrwng Cymraeg', sef ysgolion sy'n darparu 100% o'u haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg yn y Cyfnod Sylfaen ac o leiaf 70% o'u haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg yng Nghyfnod Allweddol 2.
(gweler 'Dogfen Strategaeth Iaith Ceredigion')
- Darparu arweiniad a chefnogaeth i ysgolion i ddatblygu yn ysgolion bro, fel y gall yr Ysgol a'r gymuned weithio gyda'u gilydd i:
 - ddatblygu gwasanaethau lleol o safon mewn ymateb i'r angen lleol
 - gymryd rhan gynyddol yn y broses o benderfynu ynghylch darpariaeth y gwasanaethau hynny a bywyd y cymdogaethau
 - weithio gyda'n gilydd i wireddu'r deilliannau ar gyfer yr ardal
(Gweler Strategaeth ar gyfer Datblygu Ysgolion Bro)
- Cynlluniau strwythur staffio wedi'u sefydlu
- Darparu strategaeth lleoedd ysgol a fydd yn cynnwys y ddarpariaeth ar gyfer y Cyfnod Sylfaen ac 14-19 oed.
- Sefydlu strwythur corfforaethol ac annog partneriaethau ag asiantaethau allanol i hyrwyddo strategaethau a rhaglenni o fudd i'r dysgwr cyfan

Cyllido

8.3 Byddai amcangyfrif ceidwadol o'r gost o ddarparu cyfleusterau priodol a digonol oddeutu £11m ar gyfer gwaith trwsio a chynnal a chadw a £30m pellach ar gyfer prosiectau cyfalaf sylweddol.

8.4 Caiff unrhyw waith ailstrwythuro ar drefniadaeth darparu'r gwasanaeth effaith ar fodelu'r gweithlu, elfen sydd yn anodd ei fesur nes i bob strategaeth a chynnig cael ei gynllunio a'i gostio.

LLYFRYDDIAETH

Polisi Adolygu Ysgolion Ceredigion. (2006)
Plant a Phobl Ifanc: Gweithredu'r Hawliau, (2004)
Prosiect Cau'r Bwlch ym Mherfformiad Ysgolion: Cam II Ysgolion Cynradd. Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2005)
Rhaglen Addysg Gynhwysfawr a Dysgu Gydol Oes hyd 2010 yng Nghymru.
Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Awst 2001)
Strategaeth Ysgolion Bro Ceredigion. (2006)
Strategaeth Iaith Ysgolion Ceredigion. (2007)
Y Wlad sy'n Dysgu: Gweledigaeth ar Waith (2006)
Y Wlad sy'n Dysgu: Dogfen Ymgynhorol (2001)
Ysgolion Bro . Cylchlythyr Cyfarwyddol Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif 34/2003
Ysgolion Rhagorol: Gweledigaeth ar gyfer ysgolion yn yr 21^{eg} ganrif (Estyn, 2002)
Trawsnewid Ysgolion (Estyn, 2004)

Argraffwyd yng Nghanolfan Addysg Broffesiynol Ceredigion

Cyngor Sir Ceredigion

ADRODDIAD I'R:	Cabinet
DYDDIAD:	2 Mai 2023
LLEOLIAD:	Hybrid
TEITL:	Adborth gan y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Adnoddau Cymunedau sy'n Dysgu ar Egwyddorion Isadeiledd Cynaliadwy ar gyfer Addysg
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Rhoi adborth gan y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu a gynhaliwyd ar 30 Mawrth 2023

CEFNDIR:

Ystyriodd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu'r adroddiad ar Egwyddorion Isadeiledd Cynaliadwy ar gyfer Addysg yn eu cyfarfod ar 30 Mawrth 2023.

Ym mis Tachwedd 2018, diweddarodd Llywodraeth Cymru ei chod statudol o ran trefniadaeth ysgolion a chyflwynodd gymal rhagdybiaeth yn erbyn cau ar gyfer ysgolion gwledig. Roedd y diffiniad ysgol wledig wedi'i bennu gan Lywodraeth Cymru gan ddefnyddio categorïau gwledig a threfol y Swyddfa Ystadegau Gwladol, ac o ganlyniad, roedd 28 o ysgolion yng Ngheredigion wedi'u diffinio fel ysgolion gwledig.

Cafodd y Pwyllgor wybod ei bod yn amserol cyflwyno dogfen a oedd yn amlinellu egwyddorion y gwasanaeth i'r dyfodol.

Ar hyn o bryd, mae'r cod statudol yn ei gwneud hi'n ofynnol i Awdurdodau Lleol ddilyn cyfres o weithdrefnau a gofynion manylach wrth lunio cynnig i gau ysgol wledig, ymgynghori ar y cynnig hwnnw, a phenderfynu a ddylid gweithredu'r cynnig i gau ysgol wledig ai peidio.

Cyn penderfynu a ddylid mynd ati i gynnal ymgynghoriad, byddai'n rhaid paratoi a chyflwyno papur cynnig i'r Ffrwd Waith Cymunedau sy'n Dysgu. Yn dilyn cyfarfod o Ffrwd Waith y Pwyllgor Craffu, byddai'r papur cynnig yn cael ei gyflwyno i'r Cabinet fel y gellid ystyried a ddylid:

- a) Cymeradwyo'r cynnig a mynd ati i gynnal ymgynghoriad statudol
- b) Gwrthod y cynnig
- c) Cynnig opsiwn amgen

Byddai'r papur cynnig wedyn yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau sy'n Dysgu cyn y byddai Ymgynghoriad Statudol yn cael ei gynnal.

Byddai unrhyw benderfyniad yn cael ei seilio ar yr Egwyddorion yn Atodiad A ynghyd â gofynion y Cod Trefniadaeth Ysgolion ([cod-trefniadaeth-ysgolion-fersiwn-diwygiedig.pdf](#) ([llyw.cymru](#)))

Yn dilyn cwestiynau o'r llawr, CYTUNWYD i wneud y canlynol:

- i. argymhell i'r Cabinet gymeradwyo'r Ddogfen Egwyddorion Isadeiledd Cynaliadwy (Atodiad A) ar gyfer addysg; a
- ii. cadarnhau aelodaeth y ffrwd waith trawsbleidiol a fyddai'n trafod unrhyw bapurau cynnig a ddaw gerbron yn unol â'r Llawlyfr Trefniadaeth Ysgolion.

Y ffrwd waith fydd y ffrwd waith a sefydlwyd eisoes 'Sicrhau seilwaith effeithiol ac effeithlon er mwyn cyflawni ein blaenoriaethau' sy'n cynnwys yr aelodau canlynol:

- Y Cynghorydd Endaf Edwards
- Y Cynghorydd Chris James
- Y Cynghorydd Meirion Davies
- Y Cynghorydd Eryl Evans
- Y Cynghorydd Gareth Lloyd

Y Cynghorydd Endaf Edwards
Cadeirydd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu